

Riksdagens protokoll 1998/99:96

Onsdagen den 19 maj

Protokoll
1998/99:96

Kl. 09.00 – 17.56
19.00 – 21.29

---

1 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Redogörelse 1998/99:RFK1 till konstitutionsutskottet
Motion 1998/99:Sk35 till skatteutskottet

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Bostadsutskottets betänkanden 1998/99:BoU10 och BoU8
Försvarsutskottets betänkanden 1998/99:FöU6 och FöU7
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 1998/99:MJU10

3 § Ersättning av staten till steriliserade i vissa fall

*Ersättning av staten till
steriliserade i vissa fall*

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU13
Ersättning av staten till steriliserade i vissa fall (prop.1998/99:71)

Anf. 1 CATHERINE PERSSON (s):

Fru talman! Betänkande SoU13 behandlar ersättning av staten till steriliserade i vissa fall. Jag vill inledningsvis säga att utskottet är helt enigt i sina ställningstaganden. Inga motioner har väckts med anledning av regeringens proposition, och det finns således inga reservationer. Det innebär att jag för hela utskottets talan här i kammaren.

Fru talman! Fram till år 1976 steriliserades människor i vårt land med stöd av då gällande steriliseringslagstiftning. Lagarnas utformning och hur de kom att tillämpas i praktiken präglades av bl.a. ett rashygieniskt synsätt och en tro på folkrening som var förhärskande bland många beslutsfattare, forskare och läkare under den första hälften av 1900-talet i Sverige, liksom i andra länder. Många av dem som steriliserades blev offer för detta synsätt. Sedan länge är detta någonting som det svenska samhället starkt tar avstånd ifrån.

I september 1997 gav den dåvarande socialministern en särskild utredare i uppdrag att allsidigt belysa de politiska beslutsfattarnas, myndigheternas, forskarsamhällets och den medicinska professionens ställnings-

tagande och ansvar vad gäller tillkomsten och tillämpningen av den steriliseringslagstiftning som var i kraft i Sverige under 30-talet och fram till en bit in på 1970-talet, dvs. fram till dess att den nuvarande steriliseringslagstiftningen trädde i kraft år 1976.

Regeringen ställer sig i allt väsentligt bakom Steriliseringsutredningens förslag och de överväganden som där redovisas. Mot bakgrund av detta föreslår regeringen en lag om ersättning till steriliserade i vissa fall. Lagen skall gälla för dem som steriliserats med tillämpning av 1934 års och 1941 års steriliseringslagar. Utöver de som steriliserats enligt dessa lagar skall vissa andra personer som steriliserats ha rätt till ersättning under de förutsättningar som lagen i övrigt ställer upp.

Regeringens avsikt med ersättningen är att ge de personer som steriliserats mot sin vilja eller på någon annans initiativ upprättelse och en gottgörelse från staten. Regeringen är medveten om att en sådan ersättning aldrig kan ersätta den enskilde för det lidande som denne fått utstå. Ersättningen får därför framför allt en symbolisk funktion. Regeringen anser att det ersättningsbelopp som utredningen kommit fram till, dvs. 175 000 kr, är en väl avvägd symbolisk ersättning. Beloppet på 175 000 kr bör vara ett schablonbelopp, lika för alla, och skall vara skattefritt. Från detta belopp avräknas ersättning som staten tidigare kan ha lämnat på grund av steriliseringen. Rätten till ersättning är personlig och kan inte överlåtas.

Positionen anger villkoren för att ersättningen skall kunna beviljas. Som exempel kan nämnas att vederbörande kan vara berättigad till ersättning om han eller hon varken undertecknat ansökan om sterilisering eller skriftligen samtyckt till steriliseringsåtgärden eller om han eller hon steriliserats till följd av diagnos som sinnessjuk, sinnesslö eller epileptiker.

Regeringen föreslår att en av regeringen utsedd nämnd skall pröva ansökan om ersättning. Initiativet till en begäran om ersättning skall komma från den enskilde själv. Regeringen föreslår att lagen skall tillämpas på ansökningar om ersättningar som kommit nämnden till del inom två år från det att lagstiftningen träder i kraft. Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1999.

Ersättningen till dem som steriliserats mot sin vilja eller på någon annans initiativ beräknas komma att omfatta 500–1 000 personer. Detta skulle innebära att kostnaderna för utbetalda ersättningar totalt kan beräknas uppgå till 100–175 miljoner kronor. Inklusivt viss administration och information bedöms kostnaden till ca 180 miljoner kronor under åren 1999–2001. Initialt har en del av den summan, 75 miljoner kronor, använts i vårpropositionen för 1999.

Fru talman! Jag vill också i det här sammanhanget kommentera den diskussion som har förts om möjligheten att undanta ersättningen från inkomstberäkningen t.ex. då man uppbär försörjningsstöd eller bostadsbidrag. Utskottet har diskuterat frågeställningen. Som jag uppfattar det ser alla partiernas företrädare komplexiteten i frågeställningen. Utskottet resonerade om olika typer av icke skattepliktig ersättning som inte undantas vid inkomstberäkning vid tillämpning av viss annan s.k. skyddslagstiftning, t.ex. socialtjänstlagen vad avser försörjningsstöd.

Utskottet gör den bedömningen att det är svårt att värdera graden av lidande, dvs. vilken ersättning som skall och inte skall utgöra underlag

för inkomstberäkning. Utskottet förde också diskussionen om att det är svårt att överblicka och göra sådana överväganden och att det inte kan ske utan ett genomarbetat underlag som är väl genomtänkt med hänvisning till olika lagars syfte och tillämpning samt kvaliteten i lagstiftningen. Lagförslaget om ersättning av staten till steriliserade i vissa fall riskerar då också att försenas vad avser beslut och genomförande, vilket skulle missgynna dem som ofrivilligt steriliserats.

Fru talman! Utskottet delar regeringens uppfattning att det är ytterst angeläget att de som mot sin vilja steriliserats snarast får upprättelse och gottgörelse från staten. Utskottet anser också att den föreslagna lagen om ersättning till steriliserade är väl avvägd.

Till sist vill jag säga att detta förslag till lagstiftning inte på något sätt kan gottgöra det lidande som en del av de människor som steriliserats mot sin vilja fått utstå. Det får ses som ett erkännande från dagens samhälle att tidigare händelser var fel och ett sätt att säga förlåt.

Mot bakgrund av detta är det ett enigt utskott som tillstyrker regeringens förslag vad avser ersättning av staten till steriliserade i vissa fall. Avslutningsvis yrkar jag härmed bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)

4 § Vissa ändringar i läkemedelsförmånen m.m.

Föredrogs

Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU14

Vissa ändringar i läkemedelsförmånen m.m. (prop. 1998/99:106)

Anf. 2 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Jag vill först säga att jag tycker att det är trevligt att se socialministern här. Sedan, fru talman, vill jag visa en av fem korgar med namnunderskrifter. Det är tusentals namnunderskrifter som har kommit in i det här ärendet. Aldrig någonsin har socialutskottet fått ta emot så många brev från upprörda människor. Det är klart att det är svårt och bär emot att spara på dem som är gamla och sjuka.

Visst är det angeläget att vidta åtgärder för att minska samhällets kostnader för läkemedel. En god ekonomisk hantering är alltid viktig, men vilka är de verkliga kostnadsökningarna för läkemedel? Det är komplicerat att överblicka. Visst kostar nya, oftast mycket effektiva, mediciner mer än gamla. Visst har vi fler äldre människor som behöver medicin. Det är utgiftssidan som föranlett klagolåten från huvudmännen och även krav på en time-out för introduktionen av nya läkemedel. Men landstingen ser ju inte intäktssidan. De ser inte den högre livskvaliteten, de minskade sjukskrivningarna, de färre sjukpensioneringarna och den ökade produktionen när fler kan arbeta. De tycks inte ens se den egna intäkten i form av färre operationer och mindre behov av vårdplatser. Det föreligger en hälsoekonomisk paradox. Läkemedlen frigör resurser och höjer livskvaliteten samtidigt som landstingens budgetsituation i det begränsade perspektivet verkar förvärras. Bakom den upphetsade stämningen inför läkemedelsnotan ligger också att de nya s.k. komfortmedici-

*Vissa ändringar i
läkemedelsförmånen
m.m.*

nerna gjort entré. Här har en oklar lagtolkning medfört att man trots att dessa nu aktuella och alla tillkommande måste subventioneras vid varje tillfälle de skrivs ut. Möjligheten att förskriva preparaten utan subventionering när orsaken inte kan anses vara strikt medicinsk har inte observerats. Här gör utskottet på moderat initiativ ett enigt tillkännagivande om ett lagförtydligande.

Om nu regeringen, fru talman, inte kan se läkemedlens intäktssida och inte tror på sådana åtgärder som hjälper förskrivarna till bästa rutiner, rationaliseringar och avmonopolisering så är ändå förslaget inte acceptabelt. Det innebär kraftigt ökade kostnader för dem som har en hög läkemedelskonsumtion och slår naturligtvis särskilt hårt mot dem i små omständigheter. Människor som har stort behov av läkemedel skall garanteras detta genom ett rimligt högkostnadsskydd. Det är för mig en gåta att regeringen kan föreslå en besparing på 1,4 miljarder på dem som behöver medicin, samtidigt som den vill genomföra en maxtaxa i barnomsorgen, en taxa så konstruerad att den förstärker dagens orättvisor. De stora vinnarna är de som har sina barn på dagis, och de stora förlorarna är de som vill ta hand om sina barn själva.

Man anser sig nu kunna lägga ytterligare 1,7 miljarder första året på en maxtaxa och sedan öka på efterhand upp till 5,1 miljarder om året. Samtidigt säger man sig ha så illa ställt att gamla och sjuka måste betala 1,4 miljarder mer. Är det underligt att det jäser?

Men regeringens supportrar, t.ex. av förslaget lidande miljöpartister och plågade vänsterpartister, säger kanske att man ju ger de svagaste pensionärerna en höjning av pensionstillskottet. Sällan har, fru talman, något blivit så sönderkritiserat av pensionärsorganisationer och kommuner som pensionstillskottshöjningen. Förutom hisnande administrativa problem för en 18 månaders förändring, oerhört välbeskrivna i ett brev till utskottet av en plågad ekonom vid omsorgsförvaltningen i Skövde, är förslagets träffsäkerhet dålig då det gäller att skydda personer med låga inkomster och stort medicinbehov. På grund av bostadsbidragets konstruktion, skattesystemets utformning och kommunernas ovana att ha inkomstrelaterade taxor kommer pensionärerna i mycket liten utsträckning att kompenseras. Det mesta går i stället direkt ned i kommunernas fickor.

Fru talman! Det är lätt att låta orättvist raljerande och kritisk mot detta förslag. Det vore mig fjärran. Jag skall därför låta företrädare för majoriteten ute i ett av våra landsting komma till tals. Jag fick ett brev från majoritetskoalitionen i Östergötlands läns landsting, dvs. från socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister – en inte helt okänd majoritetskonstellation och dessutom mycket välkänd av utskottsmajoritetens talesman Conny Öhman, f.d. landstingsråd i Östergötland. Representanterna för denna hedervärda koalition skriver: "Först och främst är förslaget djupt orättvist." Vidare: "De som drabbas av beslutet är framförallt barnfamiljer, äldre, svårt sjuka och funktionshindrade." Man redogör sedan för flera alternativa förslag som utbildning, råd och stöd till förskrivarna samt för alternativinkomsterna på grund av minskat vårdbehov m.m. – sådant som ligger oss moderater nära. Man slutar med: "Slutsatsen blir att regeringens förslag om en höjning av högkostnadsskyddet för läkemedel till 1 800 kr är ett dåligt förslag utan rimlig motivering."

Det är så sant som det är sagt, fru talman. Jag delar helt undertecknarnas, det socialdemokratiska landstingsrådet Bo Petterssons, det vänsterpartistiska landstingsrådet Björn Grips och Miljöpartiets Agneta Nilssons synpunkter. Om flera sådana företrädare för respektive parti fanns här i riksdagen skulle många sjuka och gamla få det bättre.

Fru talman! Hur svagt förslaget är framgår också av att 8 % i dag, med 1 300 kr som högkostnadsskydd och 400 kr som gräns för reducering av avgiften, inte anser sig ha råd att ta ut sin medicin. Trots avbetalningsmöjlighet står 20 000 i kö hos kronofogden. Hur många kommer inte att ha råd när högkostnadsskyddet blir 1 800 kr och gränsen för reducering 900 kr? Astma- och allergiförbundet tror att 20 % av astmatikerna inte kommer att hämta ut sina mediciner. Hur många kommer att be om avbetalning, och hur många är det då som inte är kreditvärdiga? För att rädda ansiktet vill nu majoriteten höja gränsen för kreditprövning från 1 500 till 1 800 kr. Det betyder ju bara att människor som i övrigt, med alla mått mätt, inte anses kreditvärdiga nu kommer att beviljas kredit på offentliga medel, och kronofogdarna kommer att få ännu mer att göra.

Fru talman! Vår utgångspunkt är att människor som har ett stort behov av läkemedel också skall garanteras dessa genom ett rimligt högkostnadsskydd. Vi föreslår därför att dagens högkostnadsskydd ersätts med en frivillig försäkring. Den skall ha en premie om 1 200 kr per år. Ansluter man sig till försäkringen, som skall administreras av försäkringskassan, ingår alla receptbelagda mediciner. Den enskilde betalar endast 25 kr i expeditiönsavgift vid varje inköpstillfälle, inget mer.

Den som väljer att inte teckna försäkringen får betala hela kostnaden för det receptbelagda läkemedlet upp till 1 500 kr i likviditetsskydd. Man kan när som helst ansluta sig till försäkringen, som gäller tolv månader från det tillfälle man ansluter sig. Om man inte är försäkrad och råkar ut för en sjukdom som kräver mediciner kan man ansluta sig efter det att det första receptet har expedierats. Väljer man detta tillvägagångssätt betalar man mellanskillnaden mellan vad läkemedlet kostade och likviditetsskyddet i inträdesavgift.

Barn under 18 år omfattas av vårdnadshavarens försäkring och betalar således inte. En familj med två vuxna och två barn under 18 år vet att den betalar 2 400 kr per år jämfört med regeringens förslag som kan innebära 3 600 kr. Förslaget ger de svagaste med höga kostnader ett bättre skydd.

Det finns, fru talman, möjligheter till ytterligare besparingar genom rationaliseringar och genom att mindre förpackningar förskrivs i större utsträckning. Vi vill också understryka vikten av att förskrivarna utbildas och har tillgång till ett väl utvecklat datorstöd, så att den enskilde förskrivaren löpande kan följa sin förskrivning och sitt förskrivningsmönster.

Fru talman! Problemen runt läkemedelskostnaderna visar hur olämplig överföringen av kostnadsansvaret till landstingen var. Vi moderater reserverade oss också redan i utredningen mot detta. Alla våra farhågor har snabbare än vi kunnat befara visat sig befogade. Vi anser att kostnadsansvaret för läkemedel skall återföras till staten, så att det bl.a. blir möjligt att göra en bättre avvägning mellan de direkta läkemedelskostna-

derna och läkemedlens övriga effekter på samhällsekonomin. Vi anser också att det s.k. receptregistret bör avvecklas.

Till ärendet hör, fru talman, också frågan om apoteksväsendets utformning. Vi anser att Apoteksbolagets monopol bör upphävas. Det är en fråga om vårdtillgänglighet och service. Sverige är ett av de få västländer som har ett statligt monopol för detaljhandel med läkemedel. Vi delar denna tvivelaktiga ära med Kuba, ett land knappast känt för mångfald men väl för planekonomi. Svensk läkemedelsdistribution har utretts gång på gång. 1990-talet har kännetecknats av överlappande utredningar, som i stort sett alla kommit fram till att monopolet bör avskaffas. Eftersom detta varje gång varit ideologiskt fel slutsats har det tillsatts en ny utredning, som kommit fram till detsamma, varför en ny utredning tillsatts, osv. Regeringen och socialdemokraterna stöder sig i dessa frågor huvudsakligen på departementsskriften *Apoteksbolagets framtida roll* som togs fram av en arbetsgrupp i departementet – jag tror det var 1995. Den blev grundligt avrättad, bl.a. av Konkurrensverket. Man skrev i sitt utlåtande: ”Enligt Konkurrensverkets mening underskattar arbetsgruppen konkurrensens och särskilt prisets betydelse som konkurrensmedel för att uppnå en effektiv kostnadspress till nytta för konsumenterna.” Vidare skrev man: ”Enligt Konkurrensverkets uppfattning har inte arbetsgruppen kunnat visa att ett fortsatt monopol för Apoteksbolaget är nödvändigt för att tillgodose konsumenternas behov.”

Fru talman! Monopol är ineffektiva och skadliga var de än finns och bör avskaffas. Ett avskaffande av Apoteksbolagets detaljhandelsmonopol skulle öka tillgängligheten och ge egenvården bättre förutsättningar. En privatisering av Apoteksbolaget skulle leda till billigare läkemedel, vilket skulle minska kraven på fortsatta besparingar på de sjuka. Som jag redan tidigare sagt är regeringens hållning märklig, att hellre bevara ett dyrt monopol än underlätta för gamla och sjuka. Det har bedömts att en avreglering på tre till fem års sikt skulle ge ca 1 miljard, alltså en stor del av den besparing man gör på de sjuka. Regering och socialdemokrati utnyttjar med stöd av Vänstern och Miljöpartiet gamla och sjuka för att bekosta ett ideologiskt betingat planekonomiskt monopol.

Utgångspunkten för apotekens verksamhet måste vara att människan sätts i centrum, både när det gäller service och när det gäller säkerhet. Alla människor skall vara garanterade en fullgod service. Ambitionen måste då vara att öka apotekens service och tillgänglighet.

Sverige har ca 900 apotek, Belgien 13 000 och Frankrike 20 000. En normal västeuropeisk standard tycks vara att ha ca 1 apotek på 3 000–4 000 invånare. Sverige har 1 apotek på ca 10 000 invånare. I en liten svensk stad finns i bästa fall 1 apotek, som förvisso inte är nattöppet. I en fransk stad av samma storlek finns 4 apotek, varav alltid något är nattöppet. I hela Sverige finns bara ett enda nattöppet apotek. Under det senaste året har antalet apotek minskats med 25 samtidigt som, av vad jag har sagt, alla borde förstå att antalet borde ha ökats.

Fru talman! Apotekets monopol bör ersättas med licensierad försäljning av läkemedel. Enskilda apotek bör kunna säljas ut till privata eller kooperativa företag. Läkemedelsverkets kontroll och godkännande är en garanti för säkerhet och kvalitet. Ytterligare ett skäl för att avskaffa monopolet är att tillgängligheten ökar om receptfria mediciner, s.k. OTC-preparat, kan säljas i vanliga affärer samt om receptbelagda mediciner

kan köpas i privata affärer under farmaceutisk ledning. Här finns en väl förberedd handel klar för att öka servicen till allmänheten.

Fru talman! Läkemedel skulle enligt alla utredningar bli billigare vid en fri konkurrens, och det har tidigare fått regeringen att synas vackla i sin planekonomiska nit när det gäller Apoteksbolagets monopol. Men se då har Landstingsförbundet rusat till Apoteksbolagets hjälp och försvarat monolet med att de administrativa kostnaderna för landstingen skulle öka vid en avmonopolisering. Ett bättre erkännande av hur patientfrånvänt man arbetar går knappast att få.

Bestämmelserna om apotekens detaljhandelsmonopol bör upphävas. En avreglering på området, förenklade hanteringsmetoder, konkurrens från postorderdistribution och nya apoteksformer skulle få stora rationaliseringseffekter.

Fru talman! Det här är en bedrövlig proposition. Jag yrkar därför bifall till reservation 1, innebärande avslag på propositionen. Jag står givetvis också bakom våra övriga yrkanden.

Anf. 3 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Det är många människor i Sverige som har hört av sig med anledning av den här propositionen. Kanske borde vi som politiker vara glada för att det finns ett engagemang, men jag har när jag har tagit del av brev och telefonsamtal lidit oerhört med människor som redan har drabbats svårt av sjukdom och som på grund av det behöver hjälp, behöver mediciner, och nu har hamnat i ett läge där de känner att de inte kommer att ha råd. Det finns bakom varje brev en smärta, en oro och en ångest, och det tycker jag är beklämmande år 1999.

Väldigt många människor har också frågat: Hur kan en socialdemokratisk regering tillsammans med ett miljöparti och ett vänsterparti lägga fram förslag som gör att det kanske bara är de som har de största ekonomiska resurserna som kan få vård och behandling? Den frågan tycker jag att majoritetens företrädare Vänstern, Miljöpartiet och Socialdemokraterna skall svara medborgarna på. Jag kan inte förstå det.

Kristdemokraterna säger absolut klart och tydligt nej till försämringar i högkostnadsskyddet. Vi tycker redan att det är för dåligt. Anledningen till att vi säger nej är att vi anser att det är oetiskt att de människor som redan är drabbade så hårt skall få ökade bördor. De som inte orkar bära skall få ryggsäckar med kilovis av ytterligare bördor.

Vi accepterar inte att det är den enskildes ekonomiska situation som avgör om man skall få vård och behandling. Ingen skall behöva avstå från vård och behandling av ekonomiska skäl. Vård och behandling skall man få inte enbart för att man har gjort sig förtjänt av det eller betalat sin skatt. Vård och behandling skall man få därför att man är människa. Detta är en djup ideologisk fråga, och det är en grundbult i ett välfärds-samhälle.

Samtidigt har vi kristdemokrater under flera år påpekat att man måste se till helheten för enskilda människor. Det är så lätt att säga att en viss åtgärd innebär bara en liten höjning – inom tandvården, inom läkemedelsavgifterna osv. Totalt sett blir det ändå omöjliga bördor att bära.

Anledningen till att vi en gång i vårt land införde det s.k. högkostnadsskyddet var att den enskilde skulle veta vilka egna kostnader man maximalt skulle få för den egna vården och behandlingen. Som bekant

förekommer det nu en mängd olika avgifter, men man ser sällan till helheten. Därför vill vi kristdemokrater ha en översyn för en samordning av de olika avgifterna, så att den enskilde vet vilken kostnad som kan uppkomma under ett högkostnadsskydd. Först då kan man garantera trygghet. Det här har vi utvecklat i en reservation.

Vi har i vårt land den principen att våra avgifter till sjukvården betalas via skattsedeln. Vi kristdemokrater tycker att det är en bra princip. Men ännu viktigare är att vården fungerar när man behöver den, och vi ser nu att det börjar fallera inom många områden av sjukvården. Det räcker inte längre med det som vi har betalat in, utan vi skall betala mer. Vårdköer och annat är exempel på att det inte fungerar.

I propositionen saknas det också helt en konsekvensanalys av vilka kostnader som skulle uppstå om den sjuke inte får sin medicin. Jag tycker att det måste kännas som ett nederlag för socialministern i dag att man inte ens har förmåga att göra en prognos av vad det skulle kosta om en patient inte tar sin medicin.

Jag tänker på de kroniskt sjuka, kanske på reumatiker som har behov av sin medicin bara för att kunna vara i rörelse. Skulle de inte ha råd att ta ut denna medicin utan får avstå från den, skulle det bli oerhört många andra kostnader.

Vi vet ju att läkemedelskostnaderna har ökat. Det kan vi inte sticka under stol med. Trots det har vi internationellt sett inte höga läkemedelskostnader. Men det är också kommuniserande kärnl i frågan om medicinerna. Alla vet att medicinkostnaden ökade när Losecbehandlingen för t.ex. magsårspatienter kom men också att det blev en kvalitetsökning för den enskilda människan. Kirurgklinikerna fick minskade kostnader när man inte behövde operera, och många liv sparades tack vare den här behandlingen. Också många sjukskrivningspengar sparades. Men man har inte alltid förmåga att se de här kommuniserande kärnen, utan man ser bara att läkemedelskostnaderna har stigit i höjden.

Samtidigt är människors livskvalitet oerhört viktig. Det är svårt att sätta prislappar på detta, men det är ack så viktigt i alla fall. De icke materiella kvaliteterna måste komma fram tydligare.

Enligt de prioriteringsprinciper som Prioriteringsutredningen och också vi i riksdagen har fastslagit skall människor med kroniska sjukdomar prioriteras högst när resurserna fördelas. Det gäller också mediciner. Vi har också föreslagit det i vår motion. Jag skall i likhet med Leif Carlson med glädje notera att också utskottet har ett tillkännagivande när det gäller de regler vi har för rabatterade läkemedel. Det är nästan genant att vi fattar sådana beslut att det inte blir klara regler. Det är nu viktigt att man rättar till det. Här kan pengar rinna bort oerhört fort.

Fru talman! Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservation 4. Givetvis står vi kristdemokrater bakom de reservationer som vi finns med på. Men för att spara tid här i kammaren, som man brukar säga, yrkar jag bifall endast till reservation 4.

Målet för Kristdemokraternas vård- och omsorgspolitik är att ge trygghet och medmänsklig omsorg åt alla oavsett kön, ålder, etnisk bakgrund eller yrke. Alla har samma rätt att leva ett värdigt liv. Ingen skall behöva avstå från vård av ekonomiska skäl. Inkomsten skall aldrig styra om eller när man skall ha tillgång till läkemedel. Därför stämmer rege-

ringens förslag om höjning av högkostnadsskyddet inte överens med människovärdesprincipen.

Fru talman! Jag tycker att det är utomordentligt allvarligt. Jag har tidigare ställt en fråga, och jag ställer den gärna till socialministern. Jag är också glad att socialministern är här i dag. Varför skall behandlingens art vara avgörande för kostnaden? Om förslaget vinner riksdagens bifall, vilket jag hoppas att det inte gör, kostar det mer om man får en behandling med medicin än om man får en kirurgisk behandling.

Alltså är det på vilket sätt läkaren föreslår en behandling som avgör vad det skall kosta. Hur stämmer det med rättvisa? Hur stämmer det med trygghet? Hur stämmer det över huvud taget med de principer vi har? Jag kan ju inte rå för om jag drabbas av en sjukdom där det behövs en behandling med medicin eller om jag drabbas av en sjukdom där det är kirurgisk behandling.

Jag skulle gärna vilja ha svar på den frågan. Jag tror att det är många som liksom jag undrar var rättvisan finns någonstans. Kanske vi också borde se över det inför framtiden.

Anf. 4 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! ”Nu går skam på torra land.” ”Det är sällan man ser ett förslag från regeringen som är så allsidigt uselt.” Det är två citat. Det första citatet kommer från ordföranden i PRO i Dalarna och det andra från ledaren i senaste numret av SPF:s tidning Veteranposten.

Dessa båda citat tillsammans med alla upprörda och ilska brev från handikapporganisationer och enskilda sammanfattar hur väldigt många känner inför regeringens, Vänsterns och Miljöpartiets förslag till försäkring av högkostnadsskyddet för läkemedel. Ett förslag som enligt min och Centerpartiets uppfattning är synnerligen dåligt underbyggt och illa genomtänkt och som drabbar redan utsatta grupper hårt. Förslaget verkar ha tillkommit i en hast utan en ordentlig analys av vad det får för konsekvenser för människor som tack vare bra mediciner kan leva ett normalt liv utan smärta och plågor.

Vi centerpartister redovisar i vår motion att det är fullt möjligt att vidta åtgärder för att sänka läkemedelskostnaderna utan att det drabbar dem som är i stort behov av att få läkemedlen subventionerade. Vi säger bestämt nej till försämringen av högkostnadsskyddet. Vi vidarebefordrar också till Socialdepartementet ca 2 500 namnunderskrifter som kommit oss till del med protester mot förslaget.

Jag vill också inledningsvis yrka bifall till reservationerna nr 5 och nr 11, men jag står självfallet även bakom övriga centerreservationer.

Fru talman! Jag tycker att riksdagens vänstermajoritet faktiskt visar en brist på engagemang för den enskilda människan och hennes problem. Många äldre människor och sjuka människor känner sig kränkta. Så skall det inte behöva vara i Välfärdssverige år 1999. Det borde vara en självklar rätt att alla skall få de läkemedel de behöver även om man inte har så hög inkomst.

Tillgång till sjukvård och läkemedel är en grundläggande rättighet för alla medborgare om det skall finnas någon rättvisa och jämlikhet i samhället. Högkostnadsskyddet infördes då Karin Söder var socialminister. Vi skall vara rädda om dess fördelningpolitiska profil. Självfallet sticker

det i ögonen att försämlra för redan utsatta medan läkemedelsindustrin gör miljardvinster.

Regeringen, Vänstern och Miljöpartiet står nu i begrepp att medvetet försämlra för många människor. Man är beredd att äventyra både hälsa och vård. För barnfamiljer, kroniskt sjuka och funktionshindrade blir försämlringen ytterligare en ekonomisk börda att bära. Risken är ju så uppenbar. Om inte människor får de läkemedel de behöver blir det ökade kostnader för sjukvård och fler sjukskrivningar. Sammantaget kan ett förslag som var menat som en inkomst för staten i stället bli en större utgift.

Centerpartiet ställer sig bakom föreslagen höjning av pensionstillskottet. Vi gör det därför att vi i alla tider arbetat för att förbättra för de ekonomiskt sämst ställda pensionärerna. I väntan på pensionsreformen vill vi således höja pensionstillskottet, inte som delvis en kompensation för höjda läkemedelskostnader utan som en förbättring av dessa gruppers ekonomi generellt.

Fru talman! Problemen med de ökade läkemedelskostnaderna måste åtgärdas. Det hjälper dock inte att angripa symtomen utan det är de grundläggande orsakerna till skenande läkemedelssubventioner som skall åtgärdas. Den kraftiga kostnadsökningen har sina orsaker i, vilket också regeringen skriver i propositionen, den demografiska utvecklingen, att allt större del av läkemedlen skrivs ut i öppenvård samt tillkomsten av dyrare nya läkemedel.

Bättre och effektivare läkemedel är en starkt bidragande orsak till en bättre och effektivare sjukvård. Utvecklingen inom läkemedelsområdet går snabbt, och många nya läkemedel har hjälpt många kroniskt sjuka att leva ett nästan normalt liv. Läkemedlen och utvecklingen inom sjukvården bör ses i ett sammanhang. Läkemedlen är en viktig faktor i sjukvården, men de skall självfallet användas rätt. Det skall inte finnas några hinder för att de som har behov av läkemedel skall få dem, men samtidigt skall en alltför vidlyftig förskrivning granskas.

Socialstyrelsen har i studier visat att många äldre i t.ex. sjukhemsboende konsumerar för mycket läkemedel – 40 % har tio eller fler läkemedel samtidigt, och 76 % av de boende har någon form av psykofarmaka. Studien pekar på en risk för överkonsumtion som i vissa fall försämlrar hälsan. Lösningen är inte heller här ett försämlrat högkostnadsskydd. I stället handlar det om ökad medicinsk kompetens inom äldrevården, informationsöverföring mellan olika förskrivare m.m.

De erfarenheter vi dragit av tidigare förändringar av frikortet, vilket vi inte fråntar oss medansvar för, visar att det är de grundläggande åtgärderna som måste till. Vi har från Centerpartiet visat på en lång rad av åtgärder som bör vidtas för att få ett stopp på de skenande läkemedelskostnaderna och förhindra försämlringen av högkostnadsskyddet. Vi måste lyckas, för i annat fall kommer övrig hälso- och sjukvård att tränas ut.

Enligt Centerpartiets uppfattning borde regeringen lägga kraften på att fullt ut nyttja de möjligheter som överförandet av ansvaret för läkemedel till landstingen ger, t.ex. genom bättre ordinationsrutiner, noggrannare kontroll av hur läkemedel förskrivs, utvecklade arbetsformer för läkemedelskommittéerna och en ökad priskonkurrens på läkemedel i Sverige. Några av förslagen vill jag fördjupa genomgången av.

Fru talman! Apoteksbolagets monopol bör avvecklas för att öka prispressen och förbättra servicen. Sverige är i dag det enda OECD-land som har ett statligt monopol avseende detaljhandel med läkemedel. Apoteksbolagets framtid och läkemedelsförsörjning har varit föremål för utredning i flera omgångar under 1990-talet. I utredningen *Läkemedel i vård och handel* finns t.ex. förslag om hur apoteksverksamheten i framtiden kan regleras. Utredningen föreslår att Apoteket AB skall finnas kvar men att även privata apotek skall kunna etableras.

Centerpartiet anser att utgångspunkten för apoteksverksamheten skall vara att människan sätts i centrum i fråga om både service och säkerhet. Alla människor skall, oavsett bostadsort, vara garanterade en fullgod service på lika villkor. Vi bör öka apotekens service och tillgänglighet. Vi anser att enskilda apotek bör kunna säljas ut till kooperativa eller privata företag. Apotekets monopol bör ersättas med licensierad försäljning av läkemedel. Läkemedelsverket har en viktig uppgift att se till att säkerhet och kvalitet säkerställs. Tillgängligheten ökar om receptfria mediciner i större utsträckning kan säljas i vanliga affärer. Säkerhetsaspekten måste betonas. Glesbygdsservicen får, enligt den modell som Centerpartiet förordar, på intet sätt riskeras. Det är ett krav från Centerpartiets sida. Olika utredningar pekar på att en konkurrensutsättning bör leda till en 15-procentig kostnadsreducering, vilket skulle kunna minska kostnaderna med en bit över en halv miljard kronor. Apotekskunderna har genom läkemedelsförmånen en självklar rätt att betala genom delbetalningar. Detta måste de lokala apoteken lämna tydlig information om.

Centerpartiet anser att Sverige behöver fler apotek för att ge medborgarna en fullgod service. Postorderapotek, eller postapotek, kan bli ett värdefullt komplement. Erfarenheterna från bl.a. USA, Holland och Schweiz är goda. Lägre läkemedelspriser med 10–20 %, tidsvinster och avsevärt förbättrad service är något som redovisas. Centerpartiet känner till att mindre försök görs av Apoteket AB. Vi vill se en betydligt snabbare och resolutare satsning, vilket också framgår av reservation nr 12.

Inom landstingens läkemedelskommittéer pågår ett viktigt arbete med att pressa kostnaderna för läkemedel. Enligt uppgift går det t.ex. att spara närmare 300 miljoner kronor på att byta ut de vanligaste blodtryckssänkande medicinerna mot billigare men medicinskt lika effektiva läkemedel. I Västerbotten är man t.ex. i full färd med att ersätta vissa läkemedel med billigare och lika bra parallellimporterade. Det är intressant och prispressande. En stor andel av läkemedlen som säljs nyttjas aldrig. Mindre förpackningar, informations- och utbildningsinsatser är exempel på åtgärder som krävs. Sjukvårdshuvudmännen har numera rätt att fritt upphandla läkemedel för den slutna vården, men de har inte möjlighet att på egen hand förhandla med läkemedelsföretagen om priserna. Centerpartiet anser, som framgår av reservation nr 10, att landstingen bör ges den möjligheten.

Av reservation nr 7 framgår dessutom att vi vill införa en receptavgift på 10 kr för att ge en viss begränsande effekt. Fördelen med en receptavgift är att den är lätt att administrera och att den belastar *alla* kunder, även dem som inte är berättigade till högkostnadsskydd. Vi vill även se en ökad satsning på egenvård. Möjligheten att få fler läkemedel receptfria bör prövas. Tillkännagivandet om tydliggörande av forskrivningsreg-

lerna är nödvändigt, efter de uppgifter som framkommit, och dessutom är det bråttom.

Fru talman! Vid hälso- och sjukvårdsdebatten här i kammaren för 14 dagar sedan uttryckte jag min stora förvåning över att Vänstern och Miljöpartiet ställer sig bakom försämringen av högkostnadsskyddet – en åtgärd med sådan tydlig bakvänd fördelningspolitisk profil. Vänsterpartiet har försökt skylla på utgiftstak och Miljöpartiet på att man får ge och ta i förhandlingar. Jag tycker att de argumenten från dessa båda partier är svaga. Dessutom ger dessa partier i annat sammanhang sken av att man vill kraftigt utvidga högkostnadsskyddet. Det är dubbla budskap, och det är avslöjande.

Jag avslutar mitt anförande med att ställa frågan till företrädare för Vänstern och Miljöpartiet: Hur kan ni ställa er bakom regeringens förslag?

Till socialministern vill jag ställa frågan: Vore det inte vettigt, efter all den kritik som framkommer, att dra tillbaka förslaget?

Anf. 5 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Förslaget om förändringar i högkostnadsskyddet är ett orättfärdigt förslag, som drabbar dem som har stora behov av läkemedel. Dessutom är förslaget framhastat för att rädda utgiftstaket. Det enklaste sättet för regeringen och dess stödpartier var tydligen att låta de enskilda människorna få ta ansvaret.

Visserligen sägs i propositionen att en utredning skall tillsättas som skall se över läkemedelsförmånen, men det kommer ju att dröja innan sådana förslag kommer så långt som till riksdagen. Under tiden riskerar läkemedelskostnaderna att fortsätta att stiga, och då finns det väl risk för att högkostnadsskyddet förändras uppåt ytterligare en gång.

Fru talman! Självklart anser Folkpartiet också att det är oroande att samhällets utgifter för läkemedel ökar år från år och att det är nödvändigt att vidta åtgärder. Vi har i vår motion fört fram förslag till hur man skall komma till rätta med detta. Vi har även i vår motion med anledning av vårpropositionen anslagit medel som skall täcka upp kostnaderna tills effekterna av våra förslag kan slå igenom.

I propositionen saknas helt en samhällsekonomisk analys av läkemedelskostnaden. Vi anser att en sådan måste göras. Läkemedel är ingenting extra utöver annan vård som ges, utan läkemedel är en del av en behandling och i vissa fall den enda behandlingen.

Det finns naturligtvis flera förklaringar till att läkemedelskostnaderna har ökat, och i betänkandet från HSU 2000, *Reform på recept*, har tagits fram en del. Ädelreformen och andra strukturella reformer har naturligtvis bidragit, speciellt då övergången från slutna till öppna vård. Detta medför att läkemedelsförsörjningen, som hittills finansierats av staten, ökar på bekostnad av läkemedelsförbrukningen i den slutna vården, som finansieras av landstingen.

Den verkliga drivkraften är emellertid att nya och dyrare läkemedel konkurrerar ut äldre och billiga. De läkemedel som stod för den dominerande andelen av både läkemedelskostnaderna och kostnadsökningarna är medel mot sjukdomar i centrala nervsystemet, mag-tarmkanalen, hjärt-kärlsystemet och andningsorganen. Den främsta förklaringen till de kraftiga kostnadsökningarna för dessa fyra läkemedelsgrupper är att något

eller några nya och mycket dyra läkemedel har fått stort genomslag i försäljningen.

Kostnaderna för sjukdomar i centrala nervsystemet, som totalt uppgick till en miljard kronor mellan 1988 och 1994, förklaras med nya läkemedel mot migrän och mot depressioner. Losec, som används mot sjukdomar i mag-tarmkanalen, står för en ökning som uppgick till 600 miljoner under samma tidsperiod. Kostnadsökningen för hjärt-kärlsjukdomar var 375 miljoner. Det förklaras till stor del med att högt blodtryck behandlats med nya läkemedel. Samma sak gäller astma, där inte bara nya läkemedel har tillkommit, utan också bättre inhalatorer. Mönstret är detsamma i flera andra läkemedelsgrupper.

Om man ser denna utveckling samhällsekonomiskt kan man naturligtvis också se vinster. Nya läkemedel kan ersätta en annan behandlingsform, t.ex. en operation, eller leda till snabbare tillfrisknande och därmed minskade sjukskrivningskostnader. I andra situationer kan bättre läkemedel medföra att patienten i större utsträckning klarar sig utan kostsam service och omvårdnadsinsatser. HSU 2000 konstaterar i sitt betänkande *Reform på recept* följande: "Det är således inte ett problem i sig att kostnaderna för läkemedelsförmånen ökar om förskrivningen optimeras från såväl medicinsk som samhällsekonomisk synpunkt." Det är detta som man inte har tagit hänsyn till i propositionen. Vi från Folkpartiet har lagt fram förslag för att nå dit.

Fru talman! Beslutet om att kostnadsansvaret för läkemedel även i öppen vård skall överföras till landstingen anser vi är riktigt. Det är där kostnaden uppstår, och det är där en kontroll av kostnaderna kan utövas. Läkemedelskommittéerna spelar här en avgörande roll. Tyvärr har deras arbete inte kommit i gång tillräckligt snabbt, kanske bl.a. beroende på att landstingen ännu inte helt har tagit över kostnadsansvaret.

Det finns exempel på att man har nått framgång. Som Kenneth Johansson bl.a. nämnde tidigare har landstinget i Västerbotten sparat nästan två miljoner kronor under första halvåret 1999 genom att parallellimportera läkemedel. Under hela 1999 räknar man med att tjäna 10 miljoner kronor.

Folkpartiet föreslår en noggrannare uppföljning av läkemedelsförskrivningen. Det måste också bli lättare för den enskilde läkaren att följa upp sin egen förskrivning. Det beslut som riksdagen har tagit om receptförskrivningsregister måste omgående omsättas i praktiken. Då först kan en uppföljning av förskrivningen ske både av den enskilde läkaren och av läkaren tillsammans med läkemedelskommittén.

Det måste också bli enklare för läkarna att finna likvärdiga men billigare mediciner. Den modell som utvecklats inom Stockholms läns landsting med datahjälpmedel kan utgöra ett exempel på hur man kan få enkel hjälp vid förskrivningstillfället.

Ett exempel på hur man kan spara pengar genom förskrivning av likvärdiga men billigare mediciner är SBU:s rekommendationer om mediciner vid högt blodtryck, som enligt beräkningar från Nätverket för läkemedelsepidemiologi skulle innebära besparingar på 300 miljoner kronor per år.

Folkpartiet föreslår också att det år 1993 införda referensprissystemet utvidgas. Riksdagen beslöt år 1992 att samhällssubventionen enbart skulle gälla det billigaste preparatet i de fall det fanns i praktiken iden-

tiska läkemedel. Enligt en rapport från NEPI i föl ledde det beslutet till besparingar det första året med bortemot 500 miljoner kronor och under åren 1993–1996 med sammanlagt nästan en miljard kronor. I den rapporten redovisas också beräkningar av vad en utvidgning av utbytbarheten skulle ha gett år 1996 jämfört med referensprissystemet. En sådan utökning av användningen av generika, dvs. läkemedel där patentskyddet upphört, skulle kunna spara upp till 510 miljoner kronor.

Fru talman! I socialutskottets betänkande finns ett tillkännagivande som bl.a. tillmötesgår ett yrkande från Folkpartiet om ett klarläggande i frågan om och i så fall på vilket sätt den förskrivande läkaren skall kunna avgöra om ett läkemedel skall ingå i läkemedelsförmånen eller ej och därmed vara subventionerat. Här avses i första hand medel som Viagra och de nya bantningsmedlen. Den frågan anser utskottet att regeringen skall behandla med förtur. Det tycker vi är bra.

Det här är en rad förslag som regeringen borde ha tänkt på i stället för att höja högkostnadsskyddet. Det är fakta som har funnits på bordet under en längre tid och som har varit tillgängliga för alla som har velat sätta sig in i frågan.

Fru talman! Regeringen har inte satt sig in i dessa frågor, och man har än mindre satt sig in i situationen för dem som är i behov av läkemedel. Förslaget innebär att det fr.o.m. den 1 juni, alltså inom två veckor, kommer att vara den enskilde som står för hela kostnaden upp till 900 kr under en tolv månadersperiod – i dag är det 400 kr – samt att kostnaderna för de mest läkemedelsbehövande höjs från dagens 1 300 kr till 1 800 kr. Det är en höjning med nästan 40 %.

Den enda grupp som regeringen föreslår skall kompenseras för det kraftigt försämrade högkostnadsskyddet är de pensionärer som har rätt till pensionstillskott. För dem som har rätt till fullt pensionstillskott innebär det 509 kr per år.

Detta riskerar dock att bli en enda stor bluff, eftersom det finns risk att kommunerna i sina beräkningar av kostnader för hemtjänst och liknande och av förbehållsbeloppet räknar in detta tillskott på 509 kr. Därmed riskerar man att det i stället blir både högre avgifter och högre kostnader för pensionären.

Barnfamiljer drabbas också av höjningen – inte minst de familjer som har hemmaboende barn både under och över 18 år. Det är inte ovanligt i dag att man har både ett och två barn över 18 år hemmaboende.

De som drabbas allra hårdast är naturligtvis de kroniskt sjuka och de som har olika funktionshinder och som redan i dag har extrakostnader för exempelvis sjukresor, hemtjänst och hjälpmedel. De har på grund av sjukdom och handikapp redan i dag ofta extrakostnader på flera tusen kronor i månaden.

Vi har också erfaren att alltför många skuldsätter sig för att ha råd med vård. Siffror från skuldrådgivningsbyrån i Stockholm visar att 15 % av hushållen där har tvingats skuldsätta sig för att hålla sig friska. Orsakerna är höjda avgifter för sjukvård, tandvård och läkemedel i kombination med arbetslöshet och försämrade socialbidrag.

Fru talman! Efter denna uppräkningslista av vilka som kommer att drabbas av förslaget om höjning av högkostnadsskyddet tycker jag att jag klart har bevisat vad jag sade i inledningen av mitt anförande om att detta är

ett orättfärdigt förslag. Jag betvivlar att man kommer att nå den besparingsseffekt som anges i propositionen.

Sedan förslaget blev känt har läkemedelsinköpen ökat. Även om regeringens beslut om begränsning av inköpen har införts kommer hamstringen att fortsätta. Det går att få nya recept av doktorn och på det viset hamstra läkemedel och hinna nå upp till högkostnadsskyddet innan det nya börjar gälla.

Detta visar sammantaget på hur ogenomtänkt hela propositionen är och på att man inte ens kommer att nå det besparingsmål man anger.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag ställa några frågor till Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Hur har ni resonerat när ni har gjort dessa prioriteringar i vårbudgeten? Vad är det som är så mycket viktigare än att hålla nere kostnaden för läkemedel för de människor som är i störst behov av dessa?

Jag vill också speciellt fråga Vänsterpartiet, som tydligen är det parti som har fått igenom kompensationen till de sämst ställda pensionärerna, om hur man tänkte när man föreslog detta. Tänkte ni inte på följderna, dvs. att höjda bidrag också ger höjda avgifter? Det som staten ger tar kommunerna tillbaka. Tänkte ni inte på de pensionärer som inte har fullt pensionstillskott? Det är oftast ensamstående kvinnor, som ligger precis över gränsen för att kunna få detta tillskott. Nu får de också extra kostnader. Kvinnor med väldigt låga pensioner är kanske de pensionärer som är allra sämst ställda i Sverige i dag.

Till er alla tre, slutligen, vill jag säga följande: Tänkte ni inte alls på de kroniskt sjuka och handikappade, som redan i dag har jättestora extra-kostnader?

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1, som innebär avslag på propositionen. Är det så, vilket jag hoppas, att kammaren bifaller reservation nr 1 så att vi får ett avslag på hela propositionen, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 6 MATZ HAMMARSTRÖM (mp):

Fru talman! Miljöpartiet stöder de budgetmål som riksdagen har satt upp. Det är viktigt för den allmänna tilltron till samhällsekonomin att man håller fast vid uppsatta mål. Därigenom kan valutakursen stabiliseras, inflationen hållas nere och räntan hållas låg.

Trots att ekonomin ser bra ut på lite sikt krävs vissa besparingar och utgiftsbegränsningar i år och nästa år för att man skall kunna hålla fast vid statens utgiftstak och nå det fastlagda överskottsmålet för de offentliga finanserna. Redan i höstbudgeten var marginalen liten, och läget har försämrats genom stora överskridanden på vissa områden. Bl.a. har statens utgifter ökat för medlemsavgiften till EU, för sjukförsäkringen och för läkemedelskostnaderna.

En av de åtgärder som Miljöpartiet har accepterat för att möjliggöra att budgettaket inte spräcks och för att minska statens kraftigt ökade kostnader för läkemedelssubventionen är en höjning av beloppsgränsen för högkostnadsskyddet vid inköp av läkemedel från 1 300 kr till 1 800 kr. Den höjningen medför som mest en utgiftsökning för den enskilde med 42 kr i månaden medan statens kostnader för läkemedelssubventionen minskar med ca 1,4 miljarder kronor per år.

Samtidigt som vi hellre hade sett att besparingen hade hamnat på något annat område, t.ex. det militära försvaret, finns det fog för den föreslagna förändringen. Kostnaden för läkemedelsförmånen har, som utskottet anger i sitt betänkande, ökat kraftigt under 1990-talet. Mellan 1990 och 1998 ökade statens kostnader från knappt 7 miljarder kronor till drygt 13 miljarder kronor. Samhällets kostnader för läkemedel ökar i en takt som inte är hållbar samtidigt som den andel som patienterna själva betalar har sjunkit långt under den nivå som man förutsatte när läkemedelsreformen genomfördes. Vi delar därför regeringens bedömning att åtgärder måste vidtas för att hejda den här utvecklingen. Förutom höjningen av högkostnadsskyddet initieras också en total översyn av läkemedelsförmånen. En viktig fråga som bör ingå i den översynen är om läkemedel som mer syftar till att höja patientens livskvalitet än att lindra och bota sjukdom skall omfattas av läkemedelsförmånen. Översynen skall också omfatta förskrivningssystemet över huvud taget.

Jag vill, fru talman, yrka bifall till utskottets hemställan med ett undantag. Det gäller mom. 5. I det avseendet yrkar jag bifall till reservation nr 6.

Miljöpartiet har länge begärt att en översyn skall göras av högkostnadsskyddssystemet i syfte att inkludera tandvårdsförsäkringen i den allmänna sjukförsäkringen. Vi har svårt att förstå varför sjukdomar och skador i munhålan i det här sammanhanget skall behandlas så annorlunda jämfört med sjukdomar och skador i andra delar av kroppen.

Jag måste också kritisera den moderata frivilliga läkemedelsförsäkringen, som skulle innebära ett tak för individens läkemedelskostnader på 1 200 kr per år och därför framställs som ett lockande alternativ till den rödgröna majoritetens tak på 1 800 kr när det gäller högkostnadsskyddet. Problemet med den moderata modellen är att den knappast går ihop ekonomiskt. Det är långt under 30 % av svenska folket som kommer upp i en läkemedelskostnad på över 1 200 kr per år. Och de flesta av dem som gör det är över 65 år. Frågan är då: Varför skulle 30 % av befolkningen i åldern 18–65 år betala för moderaternas frivilliga försäkring? Jag undrar hur ni har kommit fram till den siffran. Jag kan inte se annat än att er modell skulle innebära en storförlust för staten som måste betalas med ännu fler moderata nedskärningar än de 17 miljarder som ni redan vill skära i den ekonomiska tryggheten vid sjukdom och handikapp i ert alternativ till vårbudgeten.

Kristdemokraternas Chatrine Pålsson fick det att låta som att den rödgröna majoriteten vill avskaffa högkostnadsskyddet helt, inte bara för läkemedel utan också för sjukvård. Så är det ju inte. Jag har svårt att förstå att gränsen för solidaritet med svaga och sjuka skulle ligga just vid 1 300 kr medan det skulle vara osolidariskt vid 1 800 kr. Kristdemokraternas retorik skorrar också betänkligt om man sätter detta i samband med deras eget budgetförslag. Man föreslår nedskärningar på 7 miljarder i den ekonomiska tryggheten vid sjukdom och handikapp medan man satsar åtskilliga miljarder på sänkta aktieskatter och det militära försvaret. Var finns rättvisan? frågar Chatrine Pålsson. Den finns i alla fall inte i Kristdemokraternas budget.

Anf. 7 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Först har jag bara en kort fråga till Matz Hammarström. Du talar vackert om behovet av att man skall göra besparingar. Det kan jag hålla med om. Men varför väljer man de gamla och sjuka och tycker samtidigt att man kan gå med på 1,7 miljarder under kommande år till en maxtaxa? Det skulle vara intressant att veta.

Jag vet inte heller riktigt hur Matz Hammarström har resonerat när 8 % inte har råd att hämta ut medicin i dag när det mesta som man kan få betala på en gång är 400 kr. Jag undrar hur många som inte kommer att ha råd om det nu blir 900 kr. Ömmar Matz Hammarström speciellt för kronofogden, så att han skall vara väl sysselsatt? Är det en insats i att minska arbetslösheten att man ger mer jobb åt kronofogdarna?

Jag trodde knappast att jag skulle behöva gå igenom försäkringarnas principer. Men jag kan nämna t.ex. en brandförsäkring. Det kan kännas otryggt om det finns risk för att man skall råka ut för en brand, eftersom man då kan få en stor utgift. Man vill kanske hellre ha en lägre avgift, vars storlek man känner till. Det betyder att många av dem som det inte brinner hos betalar till detta. Det finns alltså en solidaritet med dem som råkar ut för brand och som skulle få höga kostnader.

Det är samma idé när det gäller det här. Man vet inte om man råkar ut för kostnader för läkemedel. I dag har 40 % inte några kostnader alls. 70 % betalar mindre än 500–600 kr, och 80 % betalar mindre än 1 300 kr. Men det finns en otrygghet och en osäkerhet. Om vi skall kunna ha subventionen kvar för dem som har de stora kostnaderna måste vi bredda basen så att fler – de som inte betalar några pengar i dag för läkemedel – bidrar till dem som har kostnader. Det kallas solidaritet. Man undviker otryggheten. Människor vet vilka utgifter de kommer att få – 100 kr i månaden. Det är rimligt att betala det i stället för att ha en otrygghet. Man vet ju aldrig om man råkar ut för det här. Det är försäkringsprincipen.

Anf. 8 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det var mycket på en gång. Jag hade till en början ingen penna. Därför kanske jag missade någonting.

Jag tror ändå att det är svårt för er att få det här att gå ihop. Eftersom bara 6 % av befolkningen i dag har frikort och kommer upp i maxbeloppet tror jag inte att ni får 30 % av befolkningen mellan 18 och 65 år att betala 1 200 kr. Du tror att det handlar om det allmänna försäkringsresonemanget, att man betalar för säkerhets skull. Jag tror inte att man gör det i det här fallet.

Du sade att 8 % inte har råd att betala i dag. Det finns ett förslag till förändring när det gäller avbetalningsmöjligheter som jag tror kommer att göra att fler kommer att kunna betala sin medicin.

Sedan gör du en jämförelse med maxtaxan. Du undrar hur vi kan spara i det här avseendet när vi satsar på maxtaxan. Det är ju ingen hemlighet att vi inte tycker att förslaget om maxtaxan är särskilt bra. Vi ser än så länge dessa pengar som pengar till kommunerna. Sedan får vi se om det går att hitta en modell för en maxtaxa. Jag tror att det kan bli svårt att hitta en sådan modell som inte innebär problem för kommuner eller barn, men det återstår alltså att se. Dessutom gäller pengarna för maxtaxan, som du säkert vet, från 2001. Den omedelbara anledningen till

höjningen av högkostnadsskyddet är att man skall klara utgiftstaket 1999 och 2000. Därför går det inte att ställa dessa förslag mot varandra på det sätt som du gör.

Anf. 9 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det man fokuserar när man säger att något är dåligt är att man vill spara på det som man även framöver tycker är mindre viktigt och i stället försöka satsa på dem som är svaga. Det skulle man ha markerat här. Det finns också många andra skäl.

Man kan alltid ifrågasätta hur många som ansluter sig till en försäkring. Men om vi ser oss om i landet finner vi att försäkringar inte är ovanliga. De finns för allt möjligt. Folk uppskattar tryggheten. Det vet man genom beteendevetenskapen. De vill veta att de kanske har en utgift på 100 kr i månaden i stället för osäkerheten. Säg att man har ett par barn som kan bli sjuka. Man vet inte. Blir de det här året eller inte? Då är tryggheten att veta en planerad utgift långt värdefullare än att spara den här hundralappen. Man vet att om man har otur råkar man plötsligt ut för en mycket större utgift. Det är det hela idén bygger på.

Samtidigt är detta det enda sättet att klara läkemedelskostnaderna för dem som har det svårast. Vi måste vidga basen till att omfatta dem som har turen att vara friska just det året, så att de bidrar till finansieringen. Annars kommer kostnaderna hela tiden att läggas på dem som har de största behoven. Det här är den möjlighet som finns. Vi vet genom erfarenhet från andra försäkringar att det är ett sätt som är bra, därför att det ger trygghet. Det ger förutsebara utgifter. Man kan planera sin ekonomi. Räkna man med rimliga anslutningsgrader kommer man fram till att man tar in betydligt mer pengar än regeringen gör.

Anf. 10 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det går inte att göra den jämförelse som Leif Carlson gör mellan allmänna försäkringar och just den här. En avgörande faktor är att differensen mellan försäkringspremien i ert förslag och den faktiska kostnaden om man behöver läkemedel är väldigt liten om du t.ex. jämför med en villaförsäkring. Vad kostar villaförsäkringen jämfört med vad du får betala om ditt hus brinner ned? Du kan inte göra sådana jämförelser. Er modell går inte ihop ekonomiskt. Det är i alla fall mycket osannolikt.

Du talar om att satsa på dem som är svaga. Hur rymmer det med besparingarna i er vårbudget, 13 miljarder på kostnaderna för sjukdom och handikapp?

Anf. 11 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill påstå att jag blev ganska besviken på Miljöpartiet när jag förstod att man hade gått med på det här förslaget. Det är på grund av att jag trodde att man hade en helt annan ideologisk utgångspunkt. Jag kan inte heller förstå varför maxtaxa på dagis skulle vara viktigare än svårt sjuka människor.

Matz Hammarström raljerade lite över att jag hade menat att man skulle avskaffa sjukförsäkringen. Det har jag aldrig sagt. Någonstans finns en smärtgräns, där enskilda människor som inte är förmögna inte klarar av att få den nödvändiga vården och behandlingen. Sjukresan kostar, läkarbesöket kostar. De kostnaderna har också höjts. Medicinerna

kostar. Allt detta skall den enskilde kunna betala när han eller hon blir sjuk. Det blir oerhört tunga bördor att både drabbas av sjukdom och att inse att man inte har råd att hämta ut sin medicin.

Jag har fått frågan ett antal gånger, eftersom jag är sjuksköterska: Vilken av de här medicinerna är viktigast för mig att ta ut? Jag har inte råd att ta ut alla medicinerna.

Jag måste få fråga Miljöpartiet: Är detta en ny färdriktning i Miljöpartiet, att man låter sjuka människor drabbas så hårt som det här förslaget innebär?

Anf. 12 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Chatrine Pålsson säger att hon blev besviken på Miljöpartiet på grund av hållningen i den här frågan. Jag har varit besviken på Kristdemokraterna länge på grund av avståndet mellan er offentliga retorik och det som ni faktiskt jobbar för här i riksdagen. Jag tog upp några aspekter av det när det gäller er vårbudget. Ni föreslår nedskärningar på stora belopp i det ekonomiska trygghetssystemet vid sjukdom och handikapp, medan ni satsar på sänkta aktieskatter och det militära försvaret.

Någonstans finns det en smärtgräns. Ja, jag håller med om det. Men vi anser uppenbarligen att smärtgränsen ligger något högre än 1 300 kr per år, att det här beloppet är möjligt.

Däremot delar vi Kristdemokraternas uppfattning att vi måste ha en bred översyn och samordning av hela högkostnadsskyddssystemet. Därför ställer vi oss bakom den gemensamma reservation som vi och kd har i utskottet om att en översyn skall göras i syfte att också inkludera tandvårdsförsäkringen i sjukvårdsförsäkringen.

Anf. 13 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är ofta vanligt i sådana här debatter att man plockar in andra saker, som skall debatteras vid senare tillfälle. Alla har vi våra budgetförslag som är balanserade och som skall diskuteras i ett framtida sammanhang. Vi har gjort våra prioriteringar och Miljöpartiet har gjort sina.

Men de enskilda människorna – det har faktiskt kommit 3 000–4 000 brev till oss om deras situation – kan för en enda situation, för ett enda behov av behandling och läkemedel få punga ut med 1 000–2 000 kr. När man står där och inser att man inte har pengar att betala detta kan man känna sig kränkt, eftersom vi har ett system i Sverige där vi har betalat via skattsedeln. Det är därför jag menar att man måste hitta en annan nivå för att komma till rätta med detta.

Jag vill också fråga: Är det så lämpligt att svälja denna ökning, om ni också är med på vårt förslag? Det var vi som först lade fram förslaget om en samordning av högkostnadsskydden. Skulle ni inte ha kunnat ha det med till er förhandling med socialdemokraterna, att vi kräver att det sker en översyn? Varför var inte det viktigt när man förhandlade med socialdemokraterna?

Anf. 14 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jo, det var viktigt när vi förhandlade med socialdemokraterna. Men vi kom inte ända fram i den frågan, tyvärr. Men vi återkommer.

Det lät på Chatrine Pålsson som om man skulle bli tvungen att betala 2 000 kr kontant vid första besöket på apoteket. Det är inte så. Man har möjlighet till avbetalning. Ingen behöver betala 2 000 kr kontant första gången man hämtar medicin.

Jag tycker också att det är egendomligt att Chatrine Pålsson kritiserar mig för att jag lyfter in andra delar av budgeten. Det går inte att på det sätt som tyvärr en del partier ofta gör tala sig varm för olika delasppekter av budgeten utan att ta ansvar för att det hela går ihop på slutet. Om man i sin retorik framställer sig som en som värnar de svaga och sjuka i samhället och det inte riktigt finns täckning för det i partiets budget som helhet tycker jag gott att man kan påpeka det. Det har jag också gjort.

Anf. 15 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! I mitt anförande ställde jag frågan till Miljöpartiet hur ni i all sin dar kunde ställa er bakom det här förslaget. Tidigare svar har varit att det gäller att ge och ta. I dag var det tydligare. Vi fick besked om att Miljöpartiet anser att det finns fog för det här förslaget.

Jag vill fråga om det inte hade varit bättre att vidta åtgärder som inte så direkt slår mot utsatta grupper. Hade det inte varit bättre att titta på åtminstone några av de konkreta ganska snabba åtgärdsförslag som finns i t.ex. Centerpartiets motion?

Dessutom trodde jag att Miljöpartiet var emot monopol och bejakade mångfald, liksom att man såg positivt på alternativa driftsformer. Hur kan ni i Miljöpartiet vara med och aktivt förhindra att det i Sverige ges sådana möjligheter som finns i så många andra länder, att t.ex. driva kooperativa eller privata apotek?

Anf. 16 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det är möjligt att det kan finnas fog i framtiden för att ändra förhållandena när det gäller Apoteksbolagets monopol att sälja läkemedel. Men vi tycker inte att tiden är mogen än för det. Vi är inte redo att släppa Apoteksbolagets monopol än.

Vi hade i de förhandlingar vi bedrev svårt att hitta andra åtgärder som snabbt skulle kunna bidra till att hjälpa oss att klara det utgiftstak som riksdagen – även Kenneth Johansson och hans parti – ställt sig bakom.

Anf. 17 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag beklagar att Miljöpartiet har låst möjligheterna att i framtiden avreglera apoteksmonopolet. Det är en av de strukturella åtgärder som både kan och bör göras för att få ökad konkurrens och lägre läkemedelskostnader, dvs. prispress.

Jag konstaterar att det tydligen inte finns förslag på snabba åtgärder som Miljöpartiet är beredd att vidta. Man lägger över kostnaderna på redan utsatta, svaga grupper. Jag beklagar det. Där har våra partier helt olika uppfattning.

Anf. 18 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Den snabba åtgärden för att få minska kostnaderna är den vi föreslår skall vidtas, nämligen en höjning av högkostnadsskyddet. Men jag vill upprepa att förutom den höjningen skall det ske en total översyn

av läkemedelsförmånen, som syftar till att få ned kostnaderna också på längre sikt.

Prot. 1998/99:96
19 maj

Anf. 19 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Jag ställde ett antal frågor i mitt anförande. Jag tycker inte att jag har fått något svar från Miljöpartiet på en viktig fråga. Jag vill ställa den igen: Vad var det som var så mycket viktigare än att hålla ned läkemedelskostnaderna för de människor som är i så stort behov av läkemedel?

Jag har också en annan fråga. Det låter bra och vackert att säga att man går med på höjningen nu men att det skall ske en översyn och att tandvårdskostnaderna skall ingå i högkostnadsskyddet. Hur mycket kommer det högkostnadsskyddet att ligga på, Matz Hammarström – tandvården är ju ganska dyrbar?

*Vissa ändringar i
läkemedelsförmånen
m.m.*

Anf. 20 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Som Kerstin Heinemann säkert förstår kan jag i dag inte säga vad den totala summan skall ligga på i ett sådant samordnat högkostnadsskydd. Det är en omöjlighet.

Sedan var det frågan om vad det var som var så mycket viktigare än att hålla ned läkemedelskostnaderna för dem som är beroende av läkemedel. Kerstin Heinemann formulerade sin fråga ungefär så. Regeringen har ju riksdagens uppdrag att hålla det budgettak och överskottsmål som riksdagen har fastställt. För att regeringen skall klara det uppdraget, behöver regeringen hitta en majoritet som kan stödja en budget som gör saken möjlig.

Vi undersökte under förhandlingarna olika vägar till besparingar. Vi stannade på att detta var en sådan möjlig och nödvändig besparing för att klara de övergripande budgetmål som riksdagen har ålagt regeringen.

Anf. 21 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Detta var ett svar som de som drabbas av de höga kostnaderna har svårt att förstå. Det finns andra möjligheter att spara på läkemedelskostnaderna. Det har Folkpartiet och andra partier bevisat i dag.

Sedan var det att Matz Hammarström inte kan ange hur högt högkostnadsskyddet kan bli. En anledning till att läkemedels- och vårdkostnaderna delades i två olika högkostnadsskydd var för att se till att de människor som har väldigt höga läkemedelskostnader skulle få det lite bättre. Om båda högkostnadsskydden läggs ihop riskerar summan att bli väldigt hög – 7 000–9 000 kr per år. Är det verkligen Miljöpartiets mening att människor skall drabbas av så höga kostnader på en tolv månadersperiod?

Anf. 22 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag är i dag inte beredd att ange någon nivå på ett eventuellt nytt samordnat högkostnadsskydd.

Vi stannade vid att det inte var orimligt att göra denna besparing i och med att det har skett en sådan enorm ökning på området för statens kostnader för läkemedelssubventioner.

Vi har också förslag på andra åtgärder för att minska kostnaderna. Men för att få en effekt för 1999 och 2000 som hjälper oss att klara budgetmålen, ansåg vi denna åtgärd nödvändig.

Anf. 23 CONNY ÖHMAN (s):

Fru talman! Förra gången som riksdagen behandlade läkemedelsfrågorna på ett grundligt sätt var hösten 1996. Då ställde sig riksdagen bakom principen att läkemedel bör ses som en integrerad del av sjukvården och att läkemedelsnotan på sikt borde överföras till sjukvårdshuvudmännen. Då lagfästes att varje sjukvårdshuvudman skall ha en läkemedelskommitté, nuvarande regler för högkostnadsskyddet fastställdes och regler infördes för receptregister.

De grundläggande idéerna bakom 1996 års beslut var bra. Många sjukvårdshuvudmän har startat ett aktivt arbete kring läkemedelsfrågor. Verkligt starka incitament att kontrollera läkemedelskostnaderna får dock inte landstingen förrän år 2001, då de beräknas överta det fulla kostnadsansvaret för verksamheten.

Samtidigt måste man konstatera att utvecklingen inom läkemedelsområdet är mycket snabb. Ett antal frågor som berör läkemedel behandlades inte i samband med 1996 års beslut.

Alla siffror visar att vi har en fortsatt snabb ökning av kostnaderna för läkemedel. Antalet nya läkemedel ökar hela tiden. Ökningstakten har varit exceptionellt stor under de senaste åren. Delvis är denna ökning av antalet preparat ett resultat av den gemensamma godkännandeprocessen inom EU, men framför allt ett resultat av den stora forskningsaktivitet som råder inom läkemedelsområdet. Den stora forskningsaktiviteten är självklart positiv, men innebär också att finansieringen av läkemedel blir en allt tyngre uppgift.

Under de år som läkemedelskostnaderna har ökat med 10–12 % per år har sjukvården tvingats till besparingar och kraftiga effektiviseringar. En av förklaringarna till den snabba ökningen av läkemedelskostnaden är uppenbarligen att svenska läkare är snabbare och generösare med att skriva ut nya och dyrare läkemedel, även om de inte är dokumenterat bättre än äldre och billigare preparat.

Vid socialutskottets hearing om läkemedel i framtiden visades mycket tydligt att det finns mycket att vinna på att förbättra informationen till förskrivande läkare. Detta är ett arbete som måste påskyndas och som på sikt kan minska kostnadsökningarna.

En sammanställning redovisad av tidningen Dagens Medicin visar att det fortfarande finns betydande regionala skillnader i läkemedelsförskrivningen i det här landet. I framtiden är det tänkt att fördelningen skall baseras på invånarantalet hos respektive sjukvårdshuvudman. I dag fördelas pengarna efter tidigare förbrukning. I framtiden får sjukvårdshuvudmän som i dag har en överförskrivning av läkemedel en press på sig att vidta åtgärder för att minska sin förskrivning.

Många undersökningar visar också att en betydande del av de läkemedel som hämtas ut på apoteken inte används. Burkarna står kvar öppnade hemma hos patienten. Ytterligare ett problem är att alltför många patienter inte tar de läkemedel de skall äta på det sätt de har ordinerats. Detta är ett problem som borde uppmärksammas mer i kontakten mellan läkare och patient. Läkare borde mer följa upp hur deras patienter

sköter sin medicinering. Om både patienter och läkare blir mer kostnadsmedvetna skulle läkemedelshanteringen bli effektivare.

Mycket talar för att antalet nya läkemedel kommer att fortsätta att öka. Jag har läst att en studie visar att läkemedelsnotan kan två- och tredubblas i framtiden om allt beaktas som läkemedelsforskningen i dag har förhoppningar att klara i en framtid.

Nästan varje vecka kan man läsa om genombrott inom forskningen och nya behandlingsprinciper. Även om inte allt detta leder till nya läkemedel på marknaden vet vi att nya och dyra preparat är på väg att införas för många sjukdomsgrupper, t.ex. just nu inom området reumatiska sjukdomar.

Det finns också exempel på att ett och samma läkemedel kan användas både för att öka livskvaliteten och för att bota och lindra sjukdomar. Den utvecklingen torde bli än tydligare framöver. Antalet preparat som enbart har funktionen att öka livskvaliteten kommer också att öka kraftigt. Det är bra att regeringen uppdragit åt Läkemedelsverket och Socialstyrelsen att utreda vilken utveckling vi kan förvänta oss inom detta område de närmaste åren.

Denna utveckling reser samtidigt frågan vad som skall subventioneras inom ramen för läkemedelsförmånen och vad den enskilda patienten skall betala fullt ut. Redan i dag finns denna problematik. Vid utskottets hearing framkom med stor tydlighet att oklarhet råder. Utskottet vill därför att denna fråga behandlas med förtur i den totalöversyn av läkemedelsförmånen som regeringen aviserar.

Övriga regler i läkemedelsförmånen och förskrivningsrätt är exempel på andra frågor som inte hanterades i samband med 1996 års riksdagsbeslut. Det är bra att det sker en samlad översyn även av dessa frågor. Även andra frågor som hör samman med det planerade slutliga överförandet till sjukvårdshuvudmännen år 2001 måste självfallet klarläggas.

Den fråga som tilldragit sig störst intresse är regeringens förslag till höjning av högkostnadsskyddet. Oavsett vilken kostnadspost det gäller måste grundinställningen vara att man skall ha kontroll över kostnadsutvecklingen. Vårt land har bitter erfarenhet av hur det kan gå om man inte använder sig av den grundinställningen. De offentliga utgifterna för läkemedel har nästan fördubblats under 1990-talet. Antalet patienter som uppnår gränsen för frikort har ökat kraftigt. Den procentuella andel av läkemedelskostnaden som betalas av patienten har minskat.

Regeringens förslag innebär att högkostnadsskyddet höjs men tyngdpunkten läggs på de patienter som har en förhållandevis liten läkemedelskostnad. Samtidigt kompenseras de mest ekonomiskt utsatta genom att pensionstillskottet höjs.

Jag förstår den oro som en del grupper känner över höjningen av högkostnadsskyddet. Samtidigt kan vi konstatera att för ett antal år sedan betalades nästan 30 % av kostnaderna för receptförskrivna läkemedel av den enskilde. I dag är vi nere i nästan 20 %. Kvaliteten på de läkemedel vi får för de pengar vi betalar har under den tiden ökat rejält.

Självfallet är det viktigt att ingen skall behöva bli utan läkemedel. Därför höjs pensionstillskottet och systemet med delbetalning förbättras, så att patienter alltid skall erbjudas möjlighet till delbetalning.

Socialutskottet tillstyrker regeringens förslag. Samtidigt är det viktigt att övrigt arbete som pågår för att effektivisera läkemedelsområdet nu

prioriteras. Regeringen gör i propositionen bedömningen att det inte är aktuellt att förändra ensamrätten för apoteken att ansvara för distributionen av läkemedel i Sverige. Jag tycker att det är ett bra konstaterande. Sverige har låga marginaler i distributionsledet. Många länder har klart högre nivåer. Vi kan inte lägga den utvecklingen ovanpå kostnadsutvecklingen för läkemedel i Sverige.

Fyra partier har reserverat sig mot förslaget. Moderaterna återupprepar sina kända ståndpunkter. De yrkar avslag på regeringens förslag, som innebär en kostnadsminskning med ca 1 miljard. Moderaterna vill i stället ha besparingar på 3,7 miljarder på läkemedelsområdet. I och för sig är det klädsamt att Moderaterna i årets motion har plockat bort de 200 miljoner kronor som man har återanvänt i flera år, nämligen besparingar på kostnader som redan är nedlagda. Man har tydligen insett att den kritik man fick på den punkten var hållbar och plockar bort de pengarna. Det är klädsamt för Moderaterna.

I övrigt bygger förslaget, som redan sagts, på att friska människor frivilligt skall betala in 1 200 kr per år. Man kan fundera över hur många människor som kommer att göra det. Den som är mellan 20 och 40 år och känner sig fullt frisk tänker kanske inte på sjukdomar och läkemedelsbehov. Tror verkligen Moderaterna att människor frivilligt kommer att betala in 1 200 kr? Om inte faller hela grunden för er matematik på detta område, precis som Matz Hammarström sade förut. Då blir det inte de besparingar ni tror er få ut. Samtidigt vet vi att Moderaternas kraftiga skattesänkningar allvarligt skulle drabba vårdens förutsättningar att bl.a. jobba effektivt med läkemedelsområdet.

Vad Kristdemokraterna egentligen vill på läkemedelsområdet är svårare att utröna. I sin sjukvårdsmotion skriver de att de vill införa den fria listan igen. I dagens reservation ser jag ingenting om den fria listan. I den ekonomiska motionen finns ingen finansiering av förslaget om att återinföra den fria listan. Det är symptomatiskt för Kristdemokraternas sätt att resonera i olika frågor. Det upprepades av Chatrine Pålsson här i dag att man inte kan blanda in andra saker när man pratar om en fråga.

Om man läser Kristdemokraternas ekonomiska motioner framgår att Kristdemokraterna vill försämra tryggheten vid sjukdom och handikapp för människor med upp till 6,5 miljarder kronor. Karensdagar och annat påverkar självfallet den ekonomiska situationen för människor som är sjuka. Det är den totala situationen för människor som är sjuka som är det intressanta, eller hur, Chatrine Pålsson?

Centerpartiet vill införa en receptavgift på 10 kr. I sin ekonomiska motion skriver man att det i motionen om läkemedelsförmåner finns förslag som rymmer kostnadsreduceringar för innevarande år på 800 miljoner kronor. Var i er läkemedelsmotion kan man hitta detta, Kenneth Johansson? De förslag ni framför där kan omöjligt ge sådana stora effekter för innevarande år.

Folkpartiets reservation bygger ungefär på samma resonemang, nämligen att alla 35 000 förskrivare av läkemedel vid varje förskrivningstillfälle, i princip fr.o.m. i dag, skulle handla helt optimalt. Vid varje möjligt tillfälle skriver man ut generika. Vid varje tillfälle följer man SBU:s rekommendationer. Man följer kontinuerligt sitt eget förskrivningsmönster. Jag skulle önska att det vore så. Men att tro att man kan basera en ekonomisk plan på att var och en av de 35 000 förskrivarna fr.o.m. i dag

skulle handla optimalt vid varje förskrivningstillfälle är att hysa en ekonomiskt from förhoppning, liknande de förhoppningar Folkpartiet hade på den ekonomiska utvecklingen då man satt vid regeringsmakten.

Fru talman! Vi befinner oss ungefär i halvtid mellan 1996 års beslut och det tänkta slutmålet år 2001. Mycket arbete återstår. Målet är att uppnå en optimal användning av läkemedel, att få så medvetna aktörer som möjligt på arenan samt att ta till vara de möjligheter läkemedel ger men också vara observant på de risker som finns på detta område. Även när det gäller läkemedel måste vi använda de ekonomiska resurserna på bästa sätt och ha kontroll över kostnadsutvecklingen.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till socialutskottets hemställan och avslag på de framlagda reservationerna.

Anf. 24 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Conny Öhman tar upp många saker som belyser det orimliga i att man har lagt kostnadsansvaret på landstingen som inte överblickar intäktsidan. Han exemplifierar utmärkt när han tar upp preparat mot reumatiska sjukdomar. CMT i Conny Öhmans hemlandsting säger att man kanske kan räkna med en ökning med 1–2 miljarder av läkemedelskostnaderna. Det är en katastrof för ett landsting. Samtidigt räknar man med att samhällsintäkten i allt övrigt ligger på 5 miljarder. Det är den överblicken vi måste ha, i stället för att försöka ta ut kostnaden från dem som är sjuka.

Dagens system leder bara till att högkostnadsgränsen måste höjas hela tiden. Man måste titta efter något nytt. Det gäller att få in flera i systemet, som betalar till det men inte ger upphov till utgifter. Det är vad en försäkring gör. Den erbjuder trygghet och översyn över den egna ekonomin. Den försäkrade råkar inte ut för överraskningar. På detta sätt kommer även de som ett år har turen att inte få några medicinkostnader att bidra till kostnaderna.

Det är naturligtvis också attraktivt för företag att erbjuda sina anställda, som ju ofta är yngre och friska och inte har stora medicinkostnader, en löneförmån där det ingår att man har en läkemedelsförsäkring. Då får man in friska pengar som kommer dem som har stora behov till del. Det gör det inte med nuvarande system. Det betyder att de sjuka bara kommer att få betala mer och mer i det hela.

Sedan har vi naturligtvis andra förslag, t.ex. avmonopolisering och andra verksamhetsformer. Vi vet från t.ex. utländska försök med andra distributionsformer att det kan ge 10–20 % lägre kostnader. Och det är ju det vi måste åt.

Anf. 25 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Leif Carlson säger i klartext att det gäller att få in fler som betalar. Då är frågan om man skall tro på moderaternas modell att fler kommer att frivilligt betala 1 200 kr. Jag tror inte att det är så. Jag tror inte att människor som känner sig fullt friska och som ser det här med sjukdomar som något som ligger ganska många år framåt i tiden kommer att frivilligt betala på det sätt som Leif Carlson har förhoppningar om.

Sedan kan man ju undra, Leif Carlson, om moderaterna tänker tillämpa politik på fler områden. Man kan undra om moderaterna har för-

hoppningar om att de som inte omfattas av något slags system frivilligt skall betala till de systemen också. Är det frivillighetens väg vi skall gå när det gäller att försöka lösa de ekonomiska problemen? Då tror jag att vi kommer att få ganska många problem med kostnadsutvecklingen i samhället.

När det gäller avvägningen mellan intäkter och kostnader är det precis den möjligheten sjukvårdshuvudmännen får. Leif Carlson, som har varit verksam inom sjukvården, känner ju till att det var ganska vanligt för ett antal år sedan att man resonerade på det sättet att man kunde vidta ett antal åtgärder inom sjukvården som faktiskt innebar att man överförde kostnader på staten, som var ansvarig för läkemedelsnotan. Nu får man möjlighet i vården att väga olika åtgärder mot varandra.

Jag kan säga att mitt eget landsting i Östergötland har lagt ut budgetar på olika produktionsområden, där man har en kostnadspost för läkemedel och har möjlighet att väga den mot andra kostnadsposter. Hittills, Leif Carlson, talar allt i mitt hemlän för att detta har varit bra och effektivt, och man har haft kontroll på kostnaderna.

Anf. 26 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Det är väl därför som partikamraten och landstingsrådet i Östergötland skriver att det är ett ovanligt dåligt förslag som man lägger fram. Han har sällskap också av Vänsterpartiets och Miljöpartiets företrädare, så på något sätt är tydligen Östergötland avvikande från den linje som förs av samma partier här i riksdagen.

Det är ju så att man i landstingen inte har överblick över samhällsekonomiska effekter. Man ser inte sjukskrivningar, förtidspensionering, produktionseffekter. Därför är det olämpligt. Hur man än lägger ut det, är det ingen bra väg att göra på det sättet. Det enda man kan överblicka är alltså de direkta medicinska insatserna.

När det gäller försäkring och frivillighet tycker vi att det är frivilligt att man erbjuder något som är bra, så att människor utnyttjar det. Människor är rädda för osäkerheten att plötsligt kanske ha 1 800 kr att betala ut och inte ha pengar. Det kanske är precis före midsommar, och det året kanske socialministern eller biträdande socialministern inte har beslutat att dela ut barnbidraget tidigare. Då kan man inte klara det här, och det är olustigt.

Däremot kan man planera om man betalar 100 kr i månaden för det hela. Vi har räknat lågt. Bland dem som är unga och friska kanske inte mer än 30 % tycker att det viktigt. Men de som har barn vet att det är viktigt att känna trygghet. Vi tror att de som har högre kostnader och som har större chans att råka illa ut i pensionsåldern och senare ansluter sig i högre grad. Men vi skall ha klart för oss att 80 % i dag inte har kostnader över 1 300 kr, utan nästan hela kostnaden ligger på dem som ligger över det beloppet. Vi måste få med dem som har låga kostnader.

Det här är ett sätt att göra ett attraktivt försäkringssystem. Alla känner till försäkringar – hemförsäkringar, brandförsäkringar osv. – och vet hur det fungerar. Det ligger en solidaritet i att man själv kanske har tur och klarar sig, men att man med sin premie bidrar till att de som råkar illa ut faktiskt får en möjlighet att klara sig.

Anf. 27 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! När det gäller förhållandena i Östergötland blandar nu Leif Carlson äpplen och päron. Det finns en viss kritik mot en höjning av de 500 kronorna. Det är sant. Men Leif Carlson säger också att det finns en kritik mot att sjukvårdshuvudmannen får möjlighet att faktiskt ta hand om läkemedelsbudgeten och göra avvägningar mellan läkemedel och andra vårdinsatser. Där finns det ingen kritik, så på den punkten, Leif Carlson, hugger du nog i sten.

Sedan var det ju roligt att höra en moderat tala så med emfas för att endast den som har total överblick har möjlighet att göra någonting i det här landet. Sällan har jag hört en moderat tala ett så centralistiskt språk som Leif Carlson gjorde nu. Slutsatsen av det Leif Carlson sade är väl att allt måste skötas av aktiebolaget Sverige från högsta nivå.

Jag tror inte att det är en lycklig utveckling, Leif Carlson.

Anf. 28 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag blev orolig i början av Conny Öhmans anförande med tanke på hur han talade om nya läkemedel och om det man forskar fram om nya läkemedel. Det kändes nästan som om det var en hotbild. Jag tycker att det är fantastiskt att man genom forskning och utveckling kan bota alltfler sjukdomar och lindra alltmer lidande. Jag tycker att man i stället skall se det här som en vinst och inte som en belastning. Jag vill att Conny Öhman lite tydligt talar om sin och socialdemokraternas åsikter i den här frågan. Jag är övertygad om att hittar man bättre mediciner blir det en vinst inte bara för människan själv utan även för hela samhället.

Den andra saken jag måste fråga om är den stora översyn av läkemedel som skall göras nu. Det är ju nödvändigt och bra. Men det har blivit alltför många sådana olika sätt som socialdemokraterna begraver problem på. Varför var det inte viktigt att göra en översyn och en konsekvensanalys av den stora ökningen av högkostnadsskyddet? I stället har man inte ens med en konsekvensbeskrivning i propositionen av vad det skulle kosta samhället om människor inte tar sin medicin. Då måste jag fråga: Är det så att man från socialdemokratiskt håll helt ogenerat lägger fram förslag om stora ökningar utan att se vad konsekvenserna blir för dem som är sjuka?

Till slut, när det gäller våra karensdagar: Vårt förslag om karensdagar med högkostnadsskydd på tio dagar drabbar inte dem som är kroniskt sjuka och som är sjuka ofta. Det drabbar Conny Öhman och mig, och vi har råd att betala två dagar.

Anf. 29 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! När det gäller nya läkemedel, Chatrine Pålsson, sade jag ordagrant: Den stora forskningsaktiviteten är självfallet positiv. Självfallet välkomnar jag alla nya läkemedel som är bättre än de gamla. Det man kan vara lite orolig för är att den svenska läkarkåren är väldigt snabb med att introducera nya läkemedel i snabb takt, innan man kanske har en full utvärdering av vad de faktiskt står för i olika sammanhang och av hur kostnadseffektiva de är. Det är faktiskt något som jag inte är ensam om att påstå. Man kan få ganska många i läkarkåren att vidimera att det är på det sättet i Sverige.

Sedan tycker jag att det viktiga är att utvärdera och titta över läkemedelsförmånen och regelverket omkring det. Det är ju det som är styrande i olika avseenden för vad som skall vara subventionerat och vad som inte skall vara subventionerat och för hur förskrivningsmönster skall se ut i framtiden. Det är ju ändå det som genererar större delen av den kostnadsutveckling vi har på det här området.

Konsekvensanalyser är väl bra, men i alla sammanhang hinner man inte med att göra konsekvensanalyser. Det hann inte heller kd med när man hade del i regeringsmakten. Hade man gjort konsekvensanalyser på den tiden hade man väl kommit fram till att man skulle ha fört en helt annorlunda politik, såvitt jag förstår.

Det viktiga tycker jag är att man ändå har klart för sig att det finns ett samband mellan vad man gör inom politikens olika områden. Jag tycker inte att kd har det när man kan ta till sådana bröstoner i fråga om det här förslaget, samtidigt som man ogenerat vill skära ned 6½ miljarder kronor när det gäller ekonomiskt stöd vid sjukdom och handikapp under utgiftspost 10 i budgeten.

Anf. 30 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Conny Öhman säger att Folkpartiets motförslag och de åtgärder vi har handlar om att man skall handla helt optimalt fr.o.m. i dag. Då missar Conny Öhman en sak. Vi har i vårt vårbudgetförslag lagt med pengar. Vi tror nämligen inte att det går fr.o.m. i dag. Vi lägger in pengar för att klara av det här.

Dessutom: de åtgärder som vi föreslår är ju egentligen inga stora nyheter. Det är sådana åtgärder som har varit kända länge och som t.ex. regeringen borde ha kunnat vidta långt tidigare.

Anf. 31 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Kerstin Heinemann! Jag riktar ingen kritik mot förslagen i er reservation. Jag tycker att idéerna är bra, och som du själv säger har de varit kända länge. Det är bara det att det gäller att få genomslag för den här typen av saker bland 35 000 förskrivare. Man skulle kunna ta till en ännu högre siffra om man räknar med de sjuksköterskor som har rätt att förskriva vissa preparat. Detta är faktiskt en process som tar tid. Det tar tid att få genomslag för vad som är optimalt när det gäller att förskriva läkemedel i olika skeden.

Men självfallet är detta, precis som jag sade i mitt anförande, en minst lika viktig uppgift för olika aktörer att jobba med. Alla aktörer måste ta sig an uppgiften att komma närmare det som är optimalt. Men problemet med Folkpartiets reservation är att man tror att man kan basera en ekonomisk politik när det gäller utgiftstak och annat på att alla fr.o.m. i dag skall rätta sig efter denna.

Anf. 32 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Conny Öhman har tydligen inte ens en gång nu tagit åt sig att vi inte räknar med att det skulle vara optimalt från i dag. Men vi är i alla fall överens om, antar jag, att kostnaden för läkemedel inte uppstår förrän en läkare eller en sjuksköterska har skrivit sitt namn på receptet och patienten har hämtat ut receptet. Det är där kostnaden uppstår. Det

måste ju vara där som problemet skall angripas och inte genom en höjning av högkostnadsskyddet.

I mitt anförande ställde jag en fråga som jag gärna skulle vilja ha svar på. När ni ställde er bakom detta förslag, som vi antagligen kommer att fatta beslut om i dag, tänkte ni då inte alls på de kroniskt sjuka och de handikappade som redan i dag har flera tusen kronor i månaden i extra kostnader för sin sjukdom och för sitt handikapp?

Anf. 33 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Nu är ju gruppen kroniskt sjuka och handikappade en ganska heterogen grupp. Det finns människor med mycket goda inkomster i denna grupp och det finns människor som har det bekymmersamt. Men den grupp som ändå har bedömts ha det allra svårast att klara kostnaderna är de pensionärer som har den allra lägsta pensionen, och de får helt klart en full kompensation för detta.

Självfallet går ju inte en höjning obemärkt förbi för någon, och det är jag fullt medveten om. Om den inte märktes på något sätt vore den ju meningslös. Anledningen till den är ju att vi har ett problem med en kostnadsutveckling på läkemedel som är oerhört snabb – en kostnadsutveckling som innebär att det här kontot ökar 10–12 % per år. Om vi inte hade den verkligheten, skulle säkerligen inte detta förslag ha lagts fram. Men det är ju den verkligheten vi lever i, och vi socialdemokrater lever i verkligheten.

Anf. 34 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Conny Öhman bekräftar att utskottsmajoritetens linje är att utreda, avvakta och vänta. I väntan på detta får enskilda, redan utsatta människor stå för de kortsiktiga lösningarna.

Centerpartiet har en helt annan linje. Jag har redovisat i dag och vi redovisar i vår motion de åtgärder som vi föreslår. Vi bedömer att vi med dessa åtgärder redan innevarande år skulle klara av de besparingar som krävs.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Conny Öhman utifrån vad NEPI, Nätverk för läkemedelsepidemiologi, har pekat på. Man säger att det krävs mycket mer och djupare förhandlingar gentemot läkemedelsföretagen för att på det sättet få ned kostnaderna. Det skulle ge stora pengar.

Vi har från Centerpartiet redovisat att vi tycker att landstingen själva borde få sköta förhandlingarna om priserna. Min fråga är: Vad anser Conny Öhman och socialdemokraterna om vårt förslag i den delen?

Till sist vill jag mycket kort ta upp frågan om Västerbotten och de mycket intressanta försöken med parallellimport. Vad ger Conny Öhman för kommentarer till sättet att arbeta där?

Anf. 35 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Prissättning av läkemedel tycker jag för min del är en av de frågor som tål att tänka på några varv till. Det är ju grundläggande för hur kostnadsutvecklingen kommer att bli framöver. Det finns anledning att fundera över om den prissättning som vi har i dag i Sverige är den bästa på sikt.

När det sedan gäller parallellimport och Västerbotten är det klart att de i Västerbotten agerar på det sätt som man skall agera i det samman-

hanget, och fler borde agera likadant. I och för sig är det konstifika att det över huvud taget finns någonting som heter parallellimport, därför att vad parallellimport innebär är ju att man åker till andra länder för att hämta läkemedel, packa om och sälja dem billigare än vad ordinarie leverantör gör i Sverige. Detta är självfallet någonting som man skall utnyttja så länge det pressar priserna på läkemedel. Jag har absolut ingenting emot det.

Det som jag ifrågasatte i Centerpartiets motion är de 800 miljoner kronorna. Även om man räknar både bak- och framlänges på de förslag som ni har i reservationen så går det inte, när vi i dag är i slutet av maj månad, att säga att de innebär besparingar på 800 miljoner kronor under innevarande år, Kenneth Johansson. Det är en matematik som inte innebär att man adderar på ett riktigt sätt.

Anf. 36 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tror att om Conny Öhman räknar både framlänges och baklänges så kommer resultatet att bli detsamma.

Det som i denna del är våra förslag är alltså en receptavgift, som går ganska snabbt att genomföra och som ger mycket pengar som alla får vara med och betala, även de som inte omfattas av högkostnadsskyddet. Det handlar vidare om att påbörja arbetet för en ökad konkurrens som ger pengar på sikt, inte omedelbart. Det handlar om att snabbt få Läkemedelskommittén att intensifiera sitt arbete. Parallellimporten är ett exempel. Dessutom handlar det om att få snabb effekt av förtydliggörandet av forskrivningsreglerna. Det borde ha genomförts för länge sedan, för här står det och tickar och pengarna rinner i väg.

Detta är några exempel på åtgärder som vi har redovisat.

Anf. 37 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Fru talman! Nu medgav Kenneth Johansson i sitt inlägg att det är på sikt som den här typen av åtgärder ger effekt, och det är precis min inställning också. Men vad Centern försöker få oss att tro i sin reservation är ju att de ger effekt fullt ut under innevarande år, och det vill jag mycket kraftigt ifrågasätta. Det blir inte sådana effekter när man skall jobba mot så pass många aktörer som faktiskt är inblandade när det gäller förskrivning av läkemedel.

Anf. 38 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Den svenska sjukvården skall utgå från allemansrättens principer. Det innebär för det första att den skall vara tillgänglig för alla på lika villkor. Det innebär för det andra att den skall vara solidariskt finansierad med skatter. Det innebär för det tredje att den skall vara offentligt styrd under demokratisk kontroll. Så ser en sjukvård och en hälsovård på allemansrättens principer ut.

Läkemedel utgör en mycket betydelsefull del av den moderna svenska hälso- och sjukvården. Utan en aktiv läkemedelsanvändning skulle inte de goda behandlingsresultat som i dag uppnås inom den moderna sjukvården vara möjliga. Läkemedlen har dessutom genomgått en kraftig utveckling under senare år, vilket naturligtvis ökat användningen.

Vi har fått effektivare och mer kraftfulla läkemedel. Vi har fått läkemedel som ersätter omfattande operativa ingrepp och som därmed bidrar

till en omfördelning av kostnaderna inom sjuk- och hälsovården. Vi har fått läkemedel som bättre kan lindra smärta och som ger mindre biverkningar.

Läkemedel som behandlingsform är således viktig och skall självfallet också vara en del av allemansrätten. Därför är det viktigt att slå vakt om att alla skall kunna hämta ut sina läkemedel. Därför är det viktigt att det finns ett skydd mot orimligt höga kostnader. Därför skall det finnas ett högkostnadstak för hur mycket en persons samlade läkemedel får kosta under en tolv månaders period.

Det är viktigt att konstatera att enbart Moderaterna, såvitt jag har förstått, i den här diskussionen har börjat ifrågasätta principen att vi skall ha ett högkostnadstak. Vi vill slå vakt om högkostnadsskyddet och bestäm oss för att över en viss nivå skall de som behöver medicin inte tvingas betala. Jag skall återkomma till Moderaternas förslag om ett tag.

Under senare år har läkemedelskostnaderna ökat i mycket snabb takt. Det har påpekats av flera debattörer. Men detta är vi inte ensamma om i Sverige. Samma problem brottas man med i hela den industriella världen. Samtliga parlament diskuterar just nu den ena eller andra åtgärden för att komma till rätta med problemet. Jag skall ta ett exempel. I Danmark beslutade Folketinget i december om en ny princip för läkemedelssubventionerna. Den innebar att man införde ett slags högkostnadsskydd på 3 600 kr om året, dvs. 300 kr i månaden.

Men som jag sade är detta *ett* slags högkostnadsskydd, för även efter 3 600 kr skall alla betala 15 % av de faktiska läkemedelskostnaderna. Då säger naturligtvis någon: Kan danskarna verkligen vara så orimliga? Nej, det är de inte riktigt. Om man är kroniker har man möjlighet att tillsammans med sin läkare ansöka om att bli befriad från kostnaderna. Dock skall man alltid betala de grundläggande 3 600 kronorna. Så har man alltså diskuterat i Danmark för att möta ett av våra gemensamma problem. Man inför nu ett högkostnadsskydd, men på en nivå som jag utgår ifrån att ingen i den här kammaren kan tänka sig att vi skulle införa i Sverige, ett högkostnadsskydd som är dubbelt så högt som vårt.

Nu vill jag ställa en fråga till Chatrine Pålsson, som påstår att om man höjer högkostnadsskyddet med 42 kr i månaden till 150 kr har man lämnat människovärdesprincipen. Har Danmark lämnat principen om människovärdet för att de har bestämt sig för en nivå på 300 kr? Det är rätt viktigt att vi har klart för oss vilka proportioner vi talar om och vilka problem vi faktiskt står inför.

I Sverige har under perioden 1990–1998, vilket har påpekats av många, statens kostnader fördubblats från 6,9 miljarder kronor till 13,9 miljarder. Läkemedlen svarar alltså för en större andel av de totala sjukvårdskostnaderna. Det innebär att vi nu står inför två stora utmaningar inför framtiden. Den ena är sjukvårdspolitisk. Läkemedelskostnaderna riskerar att tränga undan resurser till annan vård och behandling. För att uttrycka det alldeles begripligt: Ökade läkemedelskostnader förhindrar oss att anställa den personal som vi behöver i vården. Det finns en faktisk motsättning mellan möjligheterna att anställa personal för att ge en god vård och att satsa pengar på ökade läkemedelskostnader.

Genom den höjning som vi föreslår ges utrymme för satsningar inom sjukvården och äldreomsorgen. Detta innebär faktiskt en besparing som, omräknad till antal anställda, motsvarar mellan 3 500 och 4 000 an-

ställda. Och det har i budgetförhandlingarna de facto öppnat för ett ökat stöd till landstingen och kommunerna på 1,3 miljarder kronor. Det hade inte, med tanke på det budgettak vi har, varit möjligt att bereda väg för denna omfördelning av resurser. Det har blivit det i och med att vi har bestämt oss för att föreslå en förändring av högkostnadsskyddet.

Om vi inte gör något när det gäller hela kostnadsutvecklingen för högkostnadsskyddet kommer det i framtiden att leda till mycket allvarliga undanträngningseffekter. Det har t.o.m. av vissa i debatten – visserligen inte här i kammaren men utanför – hävdats att vi inom loppet av tio år skulle få en läkemedelsnota på 80 miljarder kronor om vi inte nu vidtar en lång rad åtgärder för att hejda kostnadsutvecklingen.

Den ena utmaningen är alltså vad vi kan kalla sjukvårdspolitisk. Vi har att hitta en väg att fördela kostnader mellan olika behandlingar. Den andra är vad jag skulle vilja kalla hälsopolitisk. Hittills har bara i föregående nämnts problemet med överförskrivning. Men det är ingen tvekan om att vi, vid sidan av alla fördelar som läkemedelsutvecklingen innebär, också har ett växande problem med överförskrivning. Studier visar att både onödigt dyra och onödigt stora mängder läkemedel skrivs ut och att vi måste komma åt problemet med överförskrivningar.

Högkostnadsskyddet skall skydda mot orimliga läkemedelskostnader för den enskilde. Även efter den höjning vi nu föreslår kommer merparten, eller nära 80 %, av de totala läkemedelskostnaderna att betalas av oss gemensamt med skattemedel. Patienterna kommer sammantaget att svara för ungefär 20 %. När högkostnadsskyddet infördes fördes i de förberedande diskussionerna ett resonemang om att ett rimligt mål borde vara en fördelning där patienterna svarar för 25 % av kostnaderna. Vi är långt ifrån detta, och jag tror inte att vi kommer att vara beredda att fatta ett sådant beslut. Det innebär nämligen att vi skulle lägga på patienterna orimligt stora kostnader.

När vi har diskuterat frågan om högkostnadsskyddet är det många som har undrat för det första om detta verkligen är nödvändigt och för det andra om det räcker. Ja, det är nödvändigt för att snabbt komma till rätta med de faktiska ekonomiska problemen och se till att det finns resurser för att låta sjukvårdshuvudmännen expandera sin verksamhet. Men det är inte tillräckligt. Höjningen av högkostnadsskyddet löser inte alla de problem vi står inför.

Det är därför vi i propositionen redovisar att vi mycket snart kommer att tillsätta en utredning för att se över läkemedelsförmånen. Denna översyn skall ha sin utgångspunkt i en analys av vilka faktorer inom förmånssystemet som är kostnadsdrivande, såsom introduktionen av nya och dyrare läkemedel. Det är naturligtvis viktigt att utredaren anlägger ett samhällsekonomiskt perspektiv på läkemedelsförmånen så att det här förhållandet med dyra läkemedel som leder till minskade kostnader i andra delar av sjukvården beaktas.

En annan viktig fråga som ingår i översynen gäller huruvida läkemedel som mer syftar till att höja patientens livskvalitet än till att lindra eller bota sjukdom, t.ex. det mycket omdebatterade Viagra, verkligen skall omfattas av läkemedelsförmånen. Denna prövning skall göras med utgångspunkt i den rapport som Läkemedelsverket och Socialstyrelsen skall lämna under sommaren om förskrivning av sådana läkemedel.

En näraliggande fråga som också bör behandlas i översynen är om, och i så fall på vilket sätt, den förskrivande läkaren skall kunna avgöra om ett läkemedel skall ingå i läkemedelsförmånen och därmed bli subventionerat. Men det kan ju påpekas, med anledning av flera inlägg i debatten, att Socialstyrelsen i ett meddelandeblad riktat till den berörda personalen närmare har beskrivit i vilka situationer ett läkemedel kan förskrivas utan att det kommer att ingå i läkemedelsförmånen.

Det finns för övrigt också skäl att i utredningen se över läkarnas förskrivningsrätt sedd i ett mycket större sammanhang. Utredaren skall vidare beskriva för- och nackdelar med separata högkostnadsskydd för läkemedel och för sjukvård sett mot bakgrund av att landstingen fullt ut fr.o.m. år 2001 skall ta över kostnadsansvaret för läkemedelsförmånen. Regeringen kommer att fatta beslut om direktiven inom den allra närmaste tiden, och avsikten är att utredningen skall lägga fram en första rapport senast vid årsskiftet i år för att sedan återkomma med en slutgiltig rapport inom loppet av ett år. Det innebär att vi under de kommande åren har möjlighet att vidta en rad åtgärder för att komma till rätta med riskerna för framtida kostnadsökningar på läkemedelssidan.

Så vill jag mycket kort kommentera några av de inlägg som har gjorts. Jag anser att inläggen från de borgerliga partierna präglas av en lättsinnig ansvarslöshet. Jag inser att det är oerhört lätt om man är i opposition att utnyttja människors oro för ökade kostnader för medicin för att försöka vinna politiska poänger. Men också de borgerliga partierna har faktiskt ansvar för att i den här kammaren diskutera hur vi skall leva upp till de krav som kammaren beslutade om när det gäller budgethanteringen. Vi kan inte acceptera en ordning där kostnaderna för läkemedel överskrider med 700–800 miljoner kronor utan att vi lägger fram förslag om vad vi skall göra åt det, och det handlar om innevarande år.

Vi måste också se till att leva upp till de krav som ställts för budgeten år 2000. Det är en skyldighet för samtliga partier att redovisa förslag på hur man kan komma åt kostnadsutvecklingen på kort sikt. Och jag måste säga att av det jag har fått ta del av blir jag väldigt betänksam. Jag är medveten om att Leif Carlson är, eller i alla fall har varit, en skicklig läkare. Men jag har insett att han aldrig har förstått något om försäkringsbranschen. Till skillnad från mig har Leif Carlson sannolikt aldrig jobbat i ett försäkringsbolag. Men jag kan upplysa Leif Carlson om att det inte skulle kunna finnas någon seriös försäkringsagent som försökte sälja en försäkring där man betalar 1 200 kr för att undvika en självrisk på 1 500 kr.

Jag är alldeles övertygad om att Moderaterna i själva verket är ute efter någonting här. Det förstår jag utifrån den ekonomiska kalkylen. Om man tror att 30 % av medborgarna upp till 65 år frivilligt skulle teckna en sådan här försäkring och att 80 % av medborgarna över 65 år skulle göra det kan man få kalkylen att gå ihop. Men om man inte får det måste två alternativa åtgärder vidtas. Den ena är att införa ett mycket högre högkostnadsskydd. Förmodligen rör det sig om 4 000–5 000 kr. Den andra är att dra ned anslagen till sjukvårdshuvudmännen.

Leif Carlson! Vad är alltså alternativet? Leif Carlson kan säga: Detta är en hypotetisk fråga därför att jag tror på mitt förslag.

Nej, det är fråga om en riskkalkyl. Om denna kammare skulle besluta att följa ert förslag tas en risk. Kan vi, oss försäkringsagenter emellan så

att säga, ett ögonblick fundera över hur den riskkalkylen ser ut? Vad är det vi riskerar – 10 000 färre anställda i sjukvården eller ett högkostnads-skydd på 4 000–5 000 kr?

Chatrine Pålsson! Jag vill upprepa frågan ifall människovärdet är till-spillogivet i Danmark där man har bestämt sig för en väsentligt högre nivå.

Kenneth Johansson måste jag allvarligt fråga: Har Centern lämnat alla ambitioner i glesbygdspolitiken? Under ett antal år har Farmacifacket kritiserat diskussionen om en utförsäljning av Apoteket med i huvud-sak ett argument, nämligen att man vill slå vakt om en fungerande läke-medelsdistribution i glesbygden. Glatt säger man nu i Centern att det lämnar man och att man försöker lösa det genom en särskild receptavgift och subventioner till dem som vill öppna alternativa apotek. Varför inte lyssna på de anställda och slå vakt om Apoteket just för att rädda gles-bygden?

Anf. 39 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Just Danmark är inte ett särskilt lysande exempel att ta fram. Danskarna införde 1992 ett system, ungefär som vårt, med ett hög-kostnadsskydd på 800 danska kronor. Konstruktionen väckte ett sådant uppror att systemet förlorade sin legitimitet. Sedan har man haft problem. Nu hamnar man i den situation som mycket riktigt skissats här, och det är där vi kommer att hamna. Vi har ju ett system som nu visat sig så att säga gå i väggen. Det fungerar inte. Hela tiden måste vi höja högkostnads-gränsen för att få in pengar och för att komma åt de problem som finns. Därför måste man tänka nytt i stället för att, som socialministern så gärna gör, gå i gamla hjulspår.

Vi har föreslagit ett system som är välkänt. Alla har haft kontakt med det och vet att man oftast inte behöver nyttja försäkringen. Vi tror alltså på tryggheten i systemet – att man vet att man inte plötsligt, dagen före midsommar när man inte fått barnbidraget, står där och skall hämta ut medicin men inte har pengar. Då skall man alltså så att säga be om an-stånd. Vi tror att det är bättre att ha en planerad ekonomi där man kan lösa ut det hela. Det ger trygghet.

Vad säger Lars Engqvist till folk som inte har råd att ta ut sin medi-cin? Om Astma- och Allergiförbundet har rätt i att 20 % inte kommer att ta ut sina läkemedel därför att man inte har råd med det i det nya syste-met, vilka blir kostnaderna för ökad sjukvård i sådana fall? Har, ”oss försäkringsagenter emellan”, Lars Engqvist beräknat hur det kan tänkas bli om man inte hämtar ut sin medicin, alltså beräknat hur kostnaderna faller på landstinget på annat sätt? Det är en fråga som jag tror att alla de som har skrivit på de 3 263 listor som vi fått in – det är långt över 10 000 namn – skulle vilja ha ett svar på.

Jag lämnar den här försäkringsdelen och frågar: Varför stöder Lars Engqvist Apoteksbolaget och håller dem under armarna och därmed medverkar till ökade kostnader och en orimlig prissättning? Så är det ju. Det framgår om man jämför inköpspris och försäljningspris.

Anf. 40 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag nämnde Danmark bara som ett exempel på att den här diskussionen faktiskt förs i stort sett i alla länder, alltså på att vi har

ett gemensamt problem. Men av den offentliga debatten kan man få intrycket att detta med att man diskuterar en lösning är en fråga bara för Sverige. Danmark har valt samma metod som vi men på en helt annan nivå; det är ganska intressant.

Sedan har vi frågan om människor inte har råd att lösa ut sin medicin. Det är naturligtvis väldigt svårt att säga exakt hur det här kommer att fungera. När förslaget först väcktes hade jag en föreställning om att vi egentligen inte behövde kompensera någon grupp. Jag var övertygad om att en kostnadsökning på 42 kr skulle klaras och blev ganska övertygad om att det fanns skäl att också lägga ett förslag om att kompensera pensionärer med bara folkpension eller med låg ATP.

Jag är inte alldeles övertygad om att man inte kan lösa finansieringsproblemen för övriga grupper, men man får naturligtvis följa detta. Det finns dock en aspekt här som är lite bekymmersam, nämligen att vi diskuterar högkostnadsskyddet som ett fördelningspolitiskt instrument. När det infördes var det inte avsikten. Jag tycker att det är en lite egendomlig hållning att diskutera högkostnadsskyddet när det gäller läkemedel som ett sätt att fördela resurser mellan fattiga och rika. Vi har ju effektiva instrument för det. Vi borde kunna diskutera förändringar i skattesystemet som innebär en rättvis fördelning. Vi borde också kunna diskutera andra socialpolitiska insatser; detta för att se till att vi hjälper människor i ekonomiskt trångmål.

Att använda högkostnadsskyddet för att fördela pengar mellan rika och fattiga är, mildt uttryckt, ett trubbigt instrument. Högkostnadsskyddets motiv är att människor, oavsett inkomst, som behöver en omfattande medicinering skall kunna få det utan att betala stora summor. Det skall vara begränsade utgifter. Enligt vårt förslag kommer det att handla om 150 kr i månaden. Jag hoppas att det här innebär att människor inte skall behöva gå till socialtjänsten och söka socialbidrag för sina kostnader.

Anf. 41 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill säga till socialministern att när vi arbetade med det här förslaget i HSU gällde faktiskt en av diskussionerna hur man får de 40 % som inte alls bidrar att på något sätt komma in i systemet. Vi hittade då ingen direkt bra lösning, utan det är något som vi har utvecklat senare i vårt parti just för att försöka få med även nämnda grupp. Här finns alltså solidaritetstanken. Det är kanske något främmande för statsrådet, men vi har haft med att försöka få med även andra.

Jag återkommer till frågan: Varför icke göra sig av med Apoteksbolaget? Det som i gårdagens Dagens Medicin kunde läsas gör att man nog bör tänka sig en avveckling. Där ställs frågan: Varför lägger Apoteket på 102 %? Astmamediciner nämns. Där har Apoteksbolaget ett inköpspris på 25 kr, men försäljningspriset är 50:50 kr – 102 % mer. Det är bara ett monopol som kan bete sig på det sättet. Bara det visar att man måste avskaffa detta monopol, just för att alla de sjuka skall få det bättre.

Vore jag statsråd skulle jag ta en rask hälsofrämjande promenad hem till departementet, undvika kaffet och skriva en proposition om en avveckling av apoteksmonopolet.

Anf. 42 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Det finns mycket starka skäl att behålla Apoteket som ett monopol. Min principiella inställning till monopolverksamhet är annars att man skall undvika monopol, ifall det inte finns mycket starka skäl. Detta är viktigt.

Ett starkt skäl i det här fallet är att vi just står inför den stora utmaningen att klara läkemedelskostnaderna. Det gäller att se till att vi får kontroll över förskrivningen och får en bättre hantering av prisutvecklingen gentemot leverantörerna, dvs. läkemedelsföretagen.

Apoteket erbjuder det offentliga insyn i och med att det är ett helstatligt bolag. Det är staten som utser styrelseledamöterna. Det innebär att vi också kan utnyttja vår ägarroll och vårt ägaransvar när det gäller förutsättningarna för betalning av läkemedel. Det skulle ha varit svårt att hitta det system med månadsbetalningar som vi nu hittat om vi inte hade haft Apoteket som ett samhällsägt företag.

Jag menar att det finns ytterligare ett skäl, och där väntar jag mig att Centerpartiet skall redovisa varför man går emot, nämligen att vi via Apoteket faktiskt har en bättre apoteks- och läkemedelsförsörjning än vi annars skulle ha haft. Om apoteksverksamheten privatiserades tror jag att vi skulle få se många exempel på nya apotek i storstadsområdena men väldigt få exempel på apotek i glesbygden.

Anf. 43 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vill börja med människovärdesprincipen eftersom Lars Engqvist två gånger har frågat om den. Min och Kristdemokraternas uppfattning är att om människor av ekonomiska skäl tvingas avstå från vård och behandling är människovärdesprincipen i fara. På frågan om huruvida det danska förslaget innebär ett avsteg från den principen vill jag säga att jag faktiskt är parlamentariker för Sverige och har ansvar för det. Jag kan gärna sätta mig in i danskarnas system, men jag har framför allt ett ansvar för att människovärdesprincipen, inte minst med tanke på det riksdagsbeslut som vi ganska nyligen tog, skall vara i fokus.

Den andra frågan ställde jag till socialministern tidigare. Varför skall det vara högre kostnader för den enskilde om man får en medicinsk behandling än om man får en operativ behandling? Eller har Socialdemokraterna även förslag om att kostnaderna skall öka när man blir opererad?

Min tredje fråga är: Är socialministern beredd att se till att man också tar ett helhetsgrepp kring egenavgifter i vård och omsorg oavsett vilken sjukdom man har och vad den heter? Jag tycker att det skulle vara ett viktigt besked att få här i dag.

Anf. 44 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Låt mig först säga något om människovärdesprincipen. Chatrine Pålsson diskuterar en förändring som innebär en höjning av högkostnadsskyddet från 108 kr till 142 kr i månaden och säger att detta är ett brott mot principen om människovärdet. Då tycker jag att det är ganska rimligt att ändå reflektera ett ögonblick över hur det är med Folketinget i Danmark som i december införde ett högkostnadsskydd som är dubbelt så högt, dvs. 300 kr i månaden. Även om Chatrine Pålsson är ledamot av den här riksdagen är människovärdet faktiskt globalt. Det kan finnas anledning att reflektera kring det.

Man kan ha invändningar mot höjningen av olika skäl och man kan försöka hitta andra alternativ, men jag tycker att det är en smula högtravande och egentligen ganska olämpligt att föra in en allvarlig diskussion om människovärdesprincipen i en fråga av mindre omfattning som gäller högkostnadsskyddet.

Jag skall också svara på frågan om högkostnadsskyddet för läkemedel kontra högkostnadsskyddet för övrig medicinsk behandling. Jag redovisade med vilka utgångspunkter vi skall göra en översyn och vilka direktiv som skall gälla för utredaren. Jag påpekade att utredaren skall beskriva för- och nackdelar med separata högkostnadsskydd för läkemedel och för sjukvård sett mot bakgrund av att landstingen fullt ut skall ta över kostnadsansvaret för läkemedelsförmånen. Jag menar, förmodligen i likhet med Chatrine Pålsson, att det finns ett problem här. Det är viktigt att utredaren ser över vad det betyder att vi har separata högkostnadsskydd. Det är möjligt att vi i framtiden skall återföra skydden till att vara ett gemensamt. Men det är detta utredaren skall se över.

Anf. 45 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag förstår att socialministern har lite svårt när jag påstår att en väldigt stor och viktig del av vår negativa hållning till detta handlar om människovärdesprincipen. Jag tror att man måste gå ned på det djupet när man lägger fram sådana här förslag så att man kan ge vård och behandling till alla, oavsett ekonomisk inkomst. Detta blir ju en stor förändring eftersom trappan också har höjts. Det kan ju bli ganska mycket pengar i ett fall.

Men socialministern har inte svarat på frågan varför det skall vara dyrare att få en läkemedelsbehandling för en sjukdom än en operativ behandling. Det vill jag fortfarande ha svar på.

I socialutskottet hade vi besök av Sveriges Pensionärsförbund. När det gäller frågan om pensionstillskottet sade de ungefär så här: Som en åtgärd för att kompensera pensionärer med pensionstillskott höjs detta till 56,9 % av prisbasbeloppet. Samtidigt höjs det särskilda grundavdraget med samma procentsats. Eftersom det särskilda grundavdraget påverkar pensionsinkomster upp till ca 107 000 kr i årsinkomst föreslår regeringen att avtrappningen av SGA i fortsättningen skall ske med 66,5 % av inkomster över högsta SGA. Den ekonomiska situationen för pensionärer med upp till 2 ½ ATP-poäng innebär emellertid redan i dag att dessa knappast har någon nytta av sina ATP-poäng.

Jag vill fråga socialministern: Vad säger socialministern med anledning av deras analys i frågan?

Anf. 46 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Grundprincipen är naturligtvis att alla människor som behöver vård skall ha rätt till det, oavsett om det är sjukhusvård, sjukhusbehandling eller läkemedelsbehandling. Det är alldeles självklart. När Sverige i mitten på 50-talet införde hela systemet med en sjukförsäkring som också inkluderade läkemedelsersättning, infördes en princip om att man skulle betala ungefär motsvarande en timlön för sin egen del. Den var inte högre än 3 kr för en metallarbetare 1955. Därefter skulle man själv alltid betala 50 %. Det betraktades som en mycket radikal reform och som en garanti för att alla skulle kunna få vård. I dag diskuterar vi på

en helt annan nivå. Jag menar att vi, med det system som vi föreslår, fortfarande skall kunna hävda att alla som behöver vård också skall kunna få det.

När det gäller avgifterna har jag redan svarat att utredaren skall se över möjligheten att sammanföra högkostnadsskydden, eller i alla fall analysera nackdelarna med att det är skilda högkostnadsskydd, dvs. att man faktiskt betalar olika för olika medicinska behandlingar.

Det är klart att pensionärsorganisationerna gärna skulle se en ytterligare ökad kompensation. Men det vi har valt innebär faktiskt att de som har enbart folkpension eller pension med låg ATP får full kompensation. Den effekten följer av förslaget.

Anf. 47 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Socialministern sade någonting som gjorde mig lite fundersam. Jag skulle gärna vilja ha ett klarläggande. Han sade att höjningen av högkostnadsskyddet ger utrymme för att nyanställa 3 500–4 000 personer inom vården.

Man vet ju vilka det är som kommer att få betala för höjningen av högkostnadsskyddet, vilka som drabbas. Det är de som har höga kostnader för läkemedel, som är beroende av läkemedel. Nu skall högkostnadsskyddet inte vara någon fördelningspolitisk post, har ministern sagt. Men det är väl ändå inte de som inte har dessa stora extra kostnader för läkemedel och annat som skall stå för de nya tjänsterna i vården, ministern?

Anf. 48 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Kerstin Heinemanns inlägg överraskar mig faktiskt. I den sjukvårdspolitiska debatten har vi att göra avvägningar mellan vård och läkemedelsbehandling. Det är det vi diskuterar när det gäller att landstingen skall ta över ansvaret. Landstingen skall kunna göra bedömningar om man skall satsa på annan medicinsk behandling eller på läkemedelsterapi.

Jag påpekade att genom det förslag som vi nu lägger fram undviker vi att ta pengar från andra områden för att klara kostnadsökningen. Kostnaden hade varit 1,4 miljarder högre nästa år och ungefär 600–700 miljoner högre i år. Genom att lägga fram det här förslaget behöver vi inte ta från andra områden. Det öppnar för möjligheten att skjuta till 1,3 miljarder kronor mer till kommuner och landsting nästa år. Det innebär att de kan öka sina insatser när det gäller vård och omsorg. Om man räknar om dessa pengar till antal anställda rör det sig om 3 500–4 000 anställda. Debatten handlar ju om den här typen av prioriteringar av olika delar i vården. Om Kerstin Heinemann skall ställa grupper mot varandra varje gång man diskuterar detta blir den sjukvårdspolitiska debatten meningslös.

Anf. 49 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Jag får nog fortsätta att överraska socialministern eftersom jag ändå inte kan förstå det här resonemanget. Det handlar ju om att man ökar kostnaderna för enskilda personer. På det viset ger man utrymme för att anställa nya människor på något annat ställe. Jag tycker inte att det här resonemanget är bra.

Det finns en annan fråga som jag skulle vilja ställa till socialministern. Socialministern talade om problemet med överförskrivningen av läkemedel och att det skall ses över. Men det finns också ett stort problem med underförskrivning i dagens sjukvård. Kommer det problemet också att undersökas?

Anf. 50 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! På den sista frågan kan jag svara att det kommer det naturligtvis att göra. Det handlar om förskrivning av läkemedel över huvud taget, även problemet med det som kallas för underförskrivning.

Låt mig gå tillbaka till frågan om man tar pengar från dem som behöver medicin för att finansiera ett antal nyanställda. Jag försökte redovisa hur budgetdiskussionen har förts. Vi kunde konstatera att det som riksdagen bestämde förra året när det gäller kostnaderna för läkemedelssubventionen inte höll. Kostnadsökningen är större än beräknat. Det innebär att vi, för att hålla det utgiftstak som riksdagen har beslutat om för i år, skulle behöva gå till riksdagen med förslag om besparingar på ett antal områden.

För nästa år handlar överskridandet om, som det är bedömt, 1,4 miljarder. För att hålla det tak som riksdagen har beslutat skulle vi då behöva gå till riksdagen med förslag om att minska utgifter på andra områden med 1,4 miljarder. Det är så det har sett ut. De pengarna skulle i så fall få tas från andra områden. Hade vi gjort det hade det varit sannolikt att vi hade tagit pengarna från det som berör kommuner och landsting.

Nu behöver vi inte göra detta. Vi kan faktiskt föra till nya resurser till kommuner och landsting som innebär att de kan satsa på vård och omsorg och ett antal fler anställda. Till sist handlar det ändå om att göra just detta val. En del av överförskrivningen av läkemedel beror på brist på personal, vilket Socialstyrelsens undersökning av sjukhemmen visade. Läkare har inte den tid som behövs. Det finns inte tillräckligt mycket personal för att samtala med patienterna. Då använder man läkemedel för att i akuta situationer lösa problemen. Visst är en del av överförskrivningen resultatet av personalproblem. Vi kommer säkert till rätta med en del av problemen ifall vi ger landstingen och sjukvårdshuvudmännen en möjlighet att expandera antalet anställda. Så ser situationen ut. Den typen av prioritering måste vi som politiker vara beredda att göra.

Anf. 51 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Socialministern och Centerpartiet är helt överens om att det måste vidtas åtgärder för att få ned läkemedelskostnaderna. Var vi skiljer oss åt är på vilket sätt som det skall gå till. Vi två har varken mer eller mindre pengar till vården i den delen.

Det som också jag i mitt anförande tog upp var bristen på en samhällsekonomisk analys. Jag skulle vilja upprepa den synpunkten och fråga: Vet socialministern att förslaget verkligen ger de besparingseffekterna när man nu försämrar för de utsatta, som ju det här förslaget innebär? Det finns så många osäkerhetsfaktorer och även faktorer på minus-sidan.

Sedan tar socialministern upp frågan om Apoteksbolaget och glesbygdsfrågor. Jag vill där konstatera att Centerpartiet lämnar aldrig, aldrig, till skillnad från andra partier, glesbygds- och decentraliseringspoli-

tiken. Vad vi vill är att förbättra den, öka tillgängligheten och öka servicen. Vi vill tillåta, inte förbjuda, Apoteksbolaget en konkurrens, en avreglering så att även andra skall kunna komma in på marknaden. Var är det som kooperativa lösningar, flexibla lösningar, postorderapotek – vilket vi förordar – kan ha väldiga framgångar? Jo, det är just i glesbygd där det är långa avstånd och där man kan förbättra servicen.

Med tanke på den bakgrund som socialministern har i den kooperativa rörelsen är jag mycket förvånad över att han *så* tar avstånd från att tillåta kooperativa privata lösningar som ett alternativ.

Anf. 52 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! När det gäller effekterna av det förslag som vi har lagt fram är vår bedömning att vi uppnår de spareffekter i statens budget som är redovisade. Man bör inte fullt ut jämföra den här förändringen med den som gjordes förra gången, då man införde högkostnadsskyddet, helt enkelt av det skälet att den gången var ett antal läkemedel fria och fördes över till högkostnadsskyddet och vilka man i fortsättningen skulle betala för. Det var till stor del detta som ledde till den hamstring som sedan blev ett problem. Vi är övertygade om att vi, med de förslag som lagts fram, både kan hantera risken för hamstring och därmed få den kostnadsbesparing som vi har talat om.

När det gäller Apoteksbolaget överraskar det mig att Centern har bestämt sig för att föreslå att man bryter upp Apoteksbolagets monopol. Det är problem i den här typen av verksamhet. Man får t.ex. bestämma sig för att företaget har en skyldighet i ett samhällsperspektiv att bedriva en verksamhet över hela landet så att alla får tillgång till läkemedel. Om man bestämmer sig för att konkurrensutsätta apoteken kan man inte bestämma sig för att det samhällsägda apoteket, om man nu skall behålla detta, skall bedriva verksamhet över hela landet mot att man blir utsatt för konkurrens på andra områden. Vi får samma effekt som skett på andra områden där samhället tidigare hade monopol, dvs. att vi får en ökad mångfald i de tätbebyggda områdena, där det finns en stor marknad, och att man drar ned verksamheten på andra områden därför att man inte klarar sina kostnader. Jag är rädd för, och delar därmed Farmacifackets uppfattning, att om man skulle genomföra en sådan förändring skulle det främst drabba glesbygden. Vi skulle endera tvingas till omfattande subventionering av glesbygdsverksamheten eller tvingas inse att verksamheten upphör.

Anf. 53 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vidhåller att bristen på den samhällsekonomiska analysen gör att förslaget blir mycket osäkert. Socialministern talar också om bedömningar och tro. Tidigare erfarenhet av hamstring och annat säger att många inte har råd eller tar sig råd att ta ut sina läkemedel, vilket man får tillbaka i andra änden. Där har vi olika uppfattningar. Här brister underlaget.

När det sedan gäller Apoteksbolaget är jag övertygad om att om socialministern gick t.ex. den samlade konsumentkooperationen till mötes och lyssnade på synpunkter från tidigare utredningar, som pekar på möjligheterna att göra stora besparingar och förbättra servicen, skulle vi

kunna öppna möjligheter för alternativ. Min uppmaning är: Släpp fram alternativen, socialministern!

Prot. 1998/99:96
19 maj

Anf. 54 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Just på den punkten ifrågasätter jag utredningen. Det är väldigt svårt att se att man skulle få de kostnadsminskningar som utredningen hävdar. Om man inte får det är det pris som vi betalar för att konkurrensutsätta apoteken att vi förlorar service i glesbygden. Då kommer vi att tvingas till annat slags subventionering, som innebär att vi här i riksdagen får bestämma oss för att subventionera verksamheten på annat sätt än vad som hittills varit vanligt.

Jag tycker att det finns mycket starka skäl för att behålla apoteket som ett statligt ägt monopol under överskådlig tid.

Till sist vill jag påpeka att när man lägger fram ett budgetförslag och det rör sig om 1,3 miljarder kronor på årsbasis, om man räknar bort de effekter som höjningen av pensionstillskottet får, skall man vara medveten om att det är en mycket liten del av den statliga budgeten. Att då säga att det behövs omfattande samhällsekonomiska analyser för att anta det budgetförslaget tycker jag egentligen är ett sätt att komma runt den fråga som Centerpartiet borde ha ställt sig självt, nämligen: Vilka förslag tänker vi lägga fram för att lösa de budgetproblem som vi står inför? Det handlar i år om 700 miljoner och nästa år 1,4 miljarder. Det beslutet måste man kunna fatta utan att i varje läge begära en omfattande samhällsekonomisk analys. Då blir det svårt att anta en budget i den här riksdagen.

Anf. 55 INGRID BURMAN (v):

Herr talman! Under de senaste åren har läkemedelskostnaderna ökat med ca 1,4 miljarder per år. Det kan också uttryckas så att de har ökat från 6,9 miljarder 1990 till 13,4 miljarder 1998. Det här innebär att om man inte ser över kostnaderna kommer vi att behöva tillföra ytterligare 2,6 miljarder år 2000, 3,9 miljarder år 2001 och 5,3 miljarder år 2002 om prognosen står sig.

Kostnadsansvaret för läkemedel övergick till landstingen den 1 januari 1998. Staten ersätter i dag landstingen med ett särskilt statsbidrag. Det skall gälla under en övergångsperiod. Men under år 2000 skall staten träffa avtal om en ny modell för ersättning till landstingen, där inriktningen är att ersättningen från år 2000 skall lämnas via det generella statsbidraget.

Det här beslutet har fattats utifrån principen att kostnadsansvaret skall läggas så nära beslutsfattarna som möjligt. Landstingen är huvudmän för sjukvården och har ansvar för utskrivning av läkemedel. Det finns en politisk inriktning att landstingen också skall ha ansvar för läkemedelskostnaderna, dvs. att dessa kostnader helt enkelt skall vara en del av hälso- och sjukvården och ingå i landstingens samlade prioriteringar inom området.

Skulle vi överlämna kostnaderna för läkemedel utan vidare åtgärder till landstingen, innebär det att de får minskade resurser till vård och omsorg, att mer av landstingens pengar får gå till läkemedel och mindre till sjukvård. Det innebär sannolikt färre händer i vården, längre köer och kanske också sänkt kvalitet. Enkelt uttryckt riskerar landstingens ansvar

*Vissa ändringar i
läkemedelsförmånen
m.m.*

för läkemedelkostnaderna att bli en gökunge som äter ut sjukvården, om vi inte gör någonting.

Naturligtvis kan man tänka sig att staten skjuter till pengar, en lösning som Vänsterpartiet gärna är med om att diskutera. Det är också en lösning som jag tror att det blir nödvändigt att diskutera. Men vi vet att när det här omvandlas till generella bidrag handlar det om tillförsel av pengar enbart baserad på det första och kanske också på det andra årets prognos. Långsiktigt måste man hantera den här kostnadsökningen, om den inte skall gå ut över sjukvård och omsorg.

Detta är bakgrunden till att vi i dag har en proposition att behandla i det här ärendet. Regeringen har tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet beslutat om en översyn av läkemedelskostnaderna. Då handlar det bl.a. om att se över vilka läkemedel som skall subventioneras, och därvid spelar de s.k. komfortläkemedlen en roll. Också läkarnas förskrivningsrätt och läkemedelsindustrins roll spelar in. Vidare måste det handla om att stärka läkemedelskommittéernas roll och uppgift, ja, helheten när det gäller läkemedel.

Allt detta sker i akt och mening att hitta ett system som garanterar alla läkemedel till en rimlig kostnad oavsett sjukdom eller plånbok, dvs. ett generellt system. Det måste samtidigt också vara ekonomiskt hållbart, så att vi kan garantera att alla kroniskt sjuka kan få tillgång till den senaste och mest effektiva medicinen.

Vi vet att det är nya effektiva men också dyra mediciner på väg, inte minst när det gäller reumatiska sjukdomar, något som också har lyfts fram från talarstolen i denna debatt. Vi vet att det kommer att kosta uppemot 100 000 kr per patient och år, men vi vet också att det här kommer att spara både mänskligt lidande och pengar i andra system, t.ex. sjukförsäkringen.

Skall vi klara framtiden behövs det beredskap och insikt om att något måste göras för att vi även i framtiden skall kunna garantera alla, inte minst kroniker, tillgång till den mest effektiva behandlingen till en rimlig kostnad för patienten.

I det korta perspektivet ligger läkemedelskostnaden precis som alla andra kostnader under det s.k. utgiftstaket. Detta utgiftstak har riksdagen själv ålagt sig genom ett politiskt beslut. Hittills är Vänsterpartiet det enda parti som har kritiserat principen om utgiftstak. Vänstern har som ensamt parti inte kunnat ändra på utgiftstaken utan får i brist på andra beslut leva med och under taken.

För det innevarande budgetåret pekar alla prognoser på att budgettaket spräcks med ca 1,4 miljarder, om vi inte gör något åt läkemedelskostnaden. Alternativt kan man titta på andra kostnader inom utgiftsområdet. Visst kan man med rådande budgetordning spara på t.ex. handikappfrågor, tandvård eller sjukvård, men vi har inte ansett att det är möjligt och rimligt. I stället har vi ställt oss bakom en höjning av högkostnadsskyddet under förutsättning att man kan kompensera grupper med hög läkemedelskonsumtion och svag ekonomi.

Så sker också. Pensionärer som får fullt pensionstillskott får en höjning med 509 kr per år. Motsvarande höjning görs också i det särskilda bostadstillägget. För att de skall kunna tillgodogöra sig hela kompensationshöjs även det särskilda grundavdraget.

Det här handlar om i storleksordningen 420 000 ålderspensionärer, sjukpensionärer och förtidspensionärer – grupper som vi vet är högkonsumenter av läkemedel och som har en låg inkomst. Alla skall dessutom kunna hämta ut sina recept utan kontant betalning. Apotekens kunder skall alltid erbjudas möjlighet att dela upp sina kostnader genom ett delbetalningssystem.

Men naturligtvis kommer höjningen av högkostnadsskyddet att drabba människor. Annars vore det ju ingen besparing. Låt mig då titta på vad det finns för politiska alternativ till den höjning som regeringen nu i samarbete med Vänsterpartiet och Miljöpartiet genomför. Moderaterna säger nej till höjningen och vill i stället att människor skall teckna en frivillig försäkring, som kostar 1 200 kr per år, och att det tas ut en receptavgift om 25 kr, dvs. en årskostnad i storleksordningen 1 500 kr, om man hämtar ut ett recept per månad. Vad man erbjuder är individuella försäkringar i stället för generella.

Låt oss titta lite seriöst på det här förslaget. Skulle det vara möjligt att sjösätta det till den 1 juni, om tolv dagar, och få full budgeteffekt? Skulle det vara realistiskt? Skulle man hämta in några pengar på det? Reservationen handlar ju om att man skall införa det här och få budgeteffekt av det inom tolv dagar. Jag tror inte att det är möjligt. Moderaterna har t.o.m. ett lägre utgiftstak än den majoritet som står bakom det här förslaget.

Varifrån skall man ta pengarna? Vill man spräcka utgiftstaken? Är det ett bättre och rättvisare förslag? Nej, det är enbart ett steg i riktning mot att bryta ned den generella välfärden. Det är alltså gammal högerpolitik, som moderaterna kombinerar med annan gammal högerpolitik, nämligen minskade anslag till kommuner och landsting och minskade transfereringar till hushållen. Kompensationen i sjukförsäkringen skall t.ex. sänkas till 75 %. Vad säger då alla kroniker och andra som är sjuka och behöver medicin? Det är en politik som går ut över sjuka och fattiga människor.

Också Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet avvisar ändringen av högkostnadsskyddet utan att finansiera det. De föreslår långsiktiga lösningar, och många av dessa är bra – det vill jag understryka. Man skall se över referensprissystem, förskrivningsrätt utan rabatterning av vissa läkemedel och bättre ordinationsrutiner. Noggrannare kontroll av olika läkemedel föreskrivs. Man föreslår i vissa fall förhandlingsrätt för landstingen. Man pekar på behovet av information till läkare m.m.

Jag har nu blandat de tre partiernas förslag. Också jag tror att man måste vidta vissa av de här åtgärderna. Det är nödvändigt med en översyn av läkemedelskostnaderna, och det är på gång. Det gäller långsiktiga lösningar. Förändringen av högkostnadsskyddet nu kommer inte ensamt att kunna räcka till vid fördelningen av framtida resurser till läkemedel och sjukvård. Den här översynen krävs, och den är på gång.

Långsiktigt finns det alltså inte så stora motsättningar, men kortsiktigt ger detta inte budgeteffekt i år eller år 2000. Det är intressant att man säger nej och pekar på långsiktiga lösningar. Det handlar om partier som har lägre utgiftstak än de som Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna står för. Det finns dock ett undantag, nämligen Centerpartiet.

Det här är en politik som man skulle kunna beteckna som populism. Man avvisar förslaget och har inte någon finansiering av alternativen. Jag

tycker visserligen att avvisandet av förändringen av högkostnadsskyddet är sympatiskt, men det saknar all realism när man inte samtidigt kan presentera en alternativ finansiering.

Jag vill kommentera en av de reservationer som finns vid det här betänkandet, nämligen reservation nr 6, som går ut på att man skall utreda ett gemensamt högkostnadsskydd för tandvård, sjukvård och läkemedelskostnader.

Vänsterpartiet har så sent som för två veckor sedan haft en liknande reservation som riksdagen har avvisat. Vi tror att man måste återkomma till den här frågan. Nu kommer det en översyn som enligt socialministern kommer att titta lite vidare än bara till högkostnadsskyddet för läkemedel. Vänsterpartiet har valt att inte stå bakom reservation nr 6, men vi tycker att det ligger väldigt mycket i den, och därför kommer vi att avstå i omröstningen. Vi tror att man måste återkomma med en mer samlad översyn.

Herr talman! Andra har redan yrkat bifall till utskottets hemställan i betänkandet. Jag har inget annat yrkande.

Anf. 56 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! I mitt inledningsanförande ställde jag en fråga till Vänsterpartiet. Det skulle vara bra om jag kunde få ett svar av Ingrid Burman. Det är tydligen Vänsterpartiet som har fått igenom förslaget om kompensation till pensionärerna. Jag måste fråga: Hur tänkte ni när ni föreslog detta? Följderna av de höjda bidragen blir också höjda avgifter ute i kommunerna. Allt detta räknas in när det gäller förbehållsbeloppet. Egentligen blir det knappast något tillskott, åtminstone inte för de pensionärer som har stora kostnader för läkemedel.

Dessutom finns det grupper som kanske ligger ännu sämre till och som jag talade om. Det gäller de kvinnor som kommer precis över gränsen så att de inte får detta tillägg. De ligger väldigt illa till, och de får de extra kostnaderna. De kvinnorna är i dag oroliga för om de skall kunna lösa ut sina mediciner. Här handlar det om väldigt små marginaler. Det kan vara fråga om 20–25 kr som gör att de drabbas av dessa stora ökningar. Hur tänkte ni? Varför lade ni inte fram något förslag om att även de kroniskt sjuka, som vi vet har stora läkemedelskostnader, skulle kompenseras?

Anf. 57 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! För det första är det tre partier som står bakom återlägget för pensionärer. Tanken bakom detta var, precis som jag redovisade i mitt anförande, att vi ville säkra att de allra sämst ställda grupperna, som vi också vet är högkonsumenter av läkemedel, dvs. pensionärer i olika kategorier, inte skulle drabbas av höjningen av högkostnadsskyddet. Det var tanken.

Sedan pekar Kerstin Heinemann på att kommunerna har rätt att sätta taxor. Detta är i sig någonting som jag tror att både Kerstin Heinemann och jag värnar, dvs. den kommunala självbestämmanderätten över taxor. Vi som står för den statliga politiken kan höja försörjningsnivåer, och vi kan höja pensioner. Sedan kommer alltid kommunerna och sätter taxor. Då gäller det att vi har politiker som tar ansvar så att man inte höjer taxorna när vi kompenserar för t.ex. ändringen i högkostnadsskyddet.

Från Vänsterpartiets sida har vi talat med våra kommunpolitiker om att avsikten med denna kompensation är att ersätta för höjningen i högkostnadsskyddet för läkemedel. Jag hoppas att Kerstin Heinemann talar med sina kommunpolitiker, så att det inte får genomslag när det gäller kommunernas rätt och möjlighet att sätta taxor. Det vore att gå för långt att ta ifrån kommunerna möjligheten att själva bestämma avgifterna.

Anf. 58 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Det var ett mycket klagörande svar. Det är alltså en förhoppning om att dessa pensionärer blir kompenserade för de höga kostnaderna. Ni skall tala med era partikamrater ute i kommunerna, och Ingrid Burman ber mig att tala med mina kamrater i kommunerna.

Är inte det att lura en väldigt stor grupp pensionärer att tro att de får kompensation för höjda läkemedelskostnader? Det är naturligtvis beroende av självstyret. Men nu har ni lurat en stor grupp pensionärer att de skall få kompensation för ökade läkemedelskostnader. Jag tycker inte att det är riktigt snyggt.

Anf. 59 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Det är ingen som har lurat några pensionärer. Pensions-tillskotten höjs. Jag har en fråga till Kerstin Heinemann. Jag vet att Kerstin Heinemann inte har någon replikrätt, men hon kan väl svara mig på den efteråt.

Är Kerstin Heinemann beredd att ta ifrån kommunerna rätten att själva bestämma sina avgifter? Eller innebär det, Kerstin Heinemann, om vi låter dem ha kvar den att vi inte skall höja några ersättningar från staten i försörjningssystem i fortsättningen, att vi inte skall försöka se till att pensionärerna har en dräglig inkomst och att deras pensioner höjs? Vill Kerstin Heinemann ta ifrån kommunerna denna beslutanderätt?

Jag är helt övertygad om att kommunerna kommer att ta ansvar för att pensionärerna får behålla pensionstillskottet för att kunna möta höjningen i högkostnadsskyddet. Sedan vet Kerstin Heinemann precis som jag att det finns en utredning på gång som skall ta ett samlat grepp över just pensionärernas villkor när det gäller de kommunala taxorna.

Jag tror att Kerstin Heinemann precis som jag kommer att vara väldigt drivande för att se till att vi hittar normer och regler som gör att pensionärerna har kvar pengar för att både leva på och ha en bra livskvalitet och för att kunna utnyttja kommunens omsorg och tjänster.

Anf. 60 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Först vill jag till socialutskottets ordförande Ingrid Burman säga att mediciner är en viktig del av sjukvården. Det är inte fråga om mediciner *och* sjukvård. Väldigt mycket på våra sjukhus och i vår sjukvård handlar om mediciner. Det är väldigt viktigt att socialutskottets ordförande klarlägger det ut till landet så att det inte blir något missförstånd.

Jag vet också att mediciner kan vara av livsavgörande betydelse för människor som är sjuka. Jag vet att mediciner kan vara oerhört viktiga i lindrande syfte. Det angeläget för mig att få säga det. Det handlar om människor av kött och blod, människor som har smärta och människor som behöver hjälp.

Det kristdemokratiska förslaget om att säga nej till höjningen är finansierat i vår budgetmotion. Det är alltså inte ofinansierat, utan det är finansierat. Vi har som alla andra partier lagt fram ett budgetförslag där vi mycket kraftfullt har prioriterat för att vi skall kunna ha pengar att genomföra de förslag som vi tycker är viktigast. Jag vill gärna säga det.

Sedan vill jag ställa en fråga. Många av de människor som drabbas hårt av detta är människor som finns i kommunala boendeformer. Där har de sitt förmånsbelopp som skall räcka till hygienartiklar, mediciner, sjukresor, fotvård osv. Vad säger Ingrid Burman till dem i den här situationen? Jag förstår att Ingrid Burman är lite trängd när det gäller pensionstillskottet. Jag har förståelse för det. Det skulle jag också ha varit i samma situation.

Anf. 61 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Har jag uttryckt mig otydligt skall jag genast rätta mig. Mediciner är en viktig del av sjukvården. Det är också därför som ansvaret för kostnaderna skall överföras till sjukvårdshuvudmännen landstingen. Så är det.

Jag är mycket nyfiken på finansieringen av Kristdemokraternas avvisande av ändringen av högkostnadsskyddet. Vad jag hittar i Kristdemokraternas motion är samma långsiktiga lösningar och förhoppningar om att de åtgärder, som jag tror att vi är eniga om skall vidtas långsiktigt, skall ge besparingseffekter. Men hur de skall kunna falla ut under 1999, eller fr.o.m. den 1 juni, och även ha den effekt som Kristdemokraterna tror under år 2000 kan inte jag se.

Vad jag däremot ser i Kristdemokraternas budget är att man räknar ganska friskt med s.k. dynamiska effekter. Jag kan se att man sparar friskt inom vårt utgiftsområde, nr 9. Jag kan också se att man vill införa ytterligare en karensdag när det gäller sjukförsäkringen. Jag kan dessutom se en rad åtgärder som drabbar människor med låga inkomster och människor som är sjuka.

När det gäller förbehållsbeloppet vet Chatrine Pålsson att detta är föremål för en översyn. Det är bra. Chatrine Pålsson vet också att förbehållsbeloppet i dag är för lågt i många kommuner, och det måste alltså till andra åtgärder för att rätta till det. Det kommer vi inte att kunna rätta till inom ramen för högkostnadsskyddet.

Anf. 62 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga några saker om vårt budgetalternativ. Först och främst lämnar vi mer pengar till kommuner och landsting, nämligen 1,7 miljarder. Men vi accepterar inte maxtaxan på dagis. Det är en viktig punkt. När man lägger in pengar till kommuner och landsting i den potten har man ändå förslaget om maxtaxa på dagis, med pengar anvisade till den verksamheten. I den här debatten säger man att det skall anställas sjukvårdspersonal för att det skall bli fler händer i vården, men jag upplever att man i stället tar pengarna från dem som är svårast sjuka för att få igenom maxtaxan. Det är inte förenligt med god etik och moral när det gäller de människor som är i störst behov av sjukvård och omsorg.

Jag vill fråga Ingrid Burman om det är Vänsterpartiets åsikt att det är etiskt försvarbart.

Anf. 63 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! När man gör en budget gäller det att inte ställa grupper mot varandra, utan att klara helheten. Vår ambition är att vi skall klara en god sjukvård, inklusive läkemedel. Därför kommer en översyn, där det gäller att hitta de långsiktiga strukturerna. Därför innehåller också den budget som Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet står bakom mer pengar till kommuner och landsting.

Budgeten innehåller också förslag som gynnar barnfamiljer. Jag tycker att det är bra. Några av de förslagen är att höja barnbidragen och att införa lägre taxor i barnomsorgen. Det finns väldigt många barnfamiljer som i dag lever nära och under fattigdomsstrecket. Det införs också rätt till allmän barnomsorg. Det är bra ur barnets perspektiv, tycker vi.

Det finns en helhet i vår budget. Vi väljer inte att ställa grupper mot varandra, utan vi väljer att försöka lyfta många grupper, inklusive barnfamiljer.

Anf. 64 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror att Ingrid Burman och jag måste klara ut vissa saker. Ingrid Burman talar mycket varmt om ett generellt system, som gör att man kan se alla effekter av läkemedel. I nästa andetag säger hon att ansvaret därför skall vara hos landstingen. Men det är ju det som inte är möjligt. Landstingen ser inte detta. Landstingen ser åtgärder som operationer, vård dagar osv., och där kan man lägga ansvaret. Men de har inte finansieringsbroar till sjukförsäkring, till förtidspensionering eller till produktion, och de kan inte se vilka effekterna blir. Därför blir detta ett suboptimerat system. Vi kan inte klara det i dagens landstingssystem. Därför får vi det som jag talade om förut, nämligen den hälsoekonomiska paradoxen. Egentligen ger läkemedlen ett ökat välstånd, medan landstingen bara ser ett budgetproblem i det hela.

Dessutom ger det en ojämlig effekt i landet om landstingen har ansvaret. En del landsting, som Östergötland, har gott om pengar och kan lägga ut rätt bra budgetar för sjukvården på kliniker. Andra har ont om pengar och kommer att lägga ut mindre. Folk kommer alltså att få medicin efter hur landstingen har lyckats sköta sin ekonomi och inte efter hur sjuka de är. Man kommer att använda läkemedelsnotan som ett dragspel för att hålla landstingets och klinikernas budget. Det är inte rimligt att ha det på det sättet. Det betyder kanske att en reumatiker i slutet på året får nöja sig med magnecyl och i början på året får en ny, modern medicin.

Det är alltså ett orimligt system som Ingrid Burman förespråkar. Man måste ha en mycket vidare bild av läkemedelskostnadernas effekter på samhällsekonomin för att det skall fungera.

Jag vill också ge en sakupplysning. Man skall inte hämta ut läkemedel varje månad med vårt system, utan det är uppbyggt så att man normalt sett hämtar medicin tre fyra gånger per år. Genomsnittet för den svenske receptinnehavaren är tre gånger per år. Det rör sig i vårt system om en hundralapp om året.

Vad sedan gäller frågan om finansieringen och att vi inte hinner klara den nu, såg vi de här problemen länge. Vi har lagt förslaget i ett par år, därför att vi såg att systemet gick i väggen. Vi ville i stället ha en förändring för att kunna bygga upp ett system som klarar ekonomin och få med

även dem som inte bidrar till det nu. Det är inte vårt fel att ni har röstat emot oss och för ett system som har försatt er i en paniksituation.

Anf. 65 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Först skall jag be att få tacka Leif Carlson för svaret när det gäller införandet av den individuella försäkringen. Vad jag hör är att Leif Carlson säger att ni inte kommer att klara finansieringen från den 1 juni. Då har ni moderater ett finansieringsproblem, särskilt med tanke på att era utgiftstak ligger mycket lägre. Hur ni skall få det här att gå ihop vet inte jag, men det vet förhoppningsvis Leif Carlson.

Leif Carlson pekade på att man inte skall hämta ut medicin en gång i månaden och att jag hade räknat för högt på er försäkringslösning. Men faktum är att Leif Carlson i de flesta debatter också pekar på att det skall skrivas ut mindre doser och ordineras ett mindre antal tabletter eftersom det är så mycket som kastas bort. Det finns en dubbelhet i det här. Moderaterna och Leif Carlson pekar ju ofta på att det är bättre att skriva ut ett mindre antal tabletter. Det innebär i så fall att patienterna behöver lösa ut recepten ofta. Det var mot den bakgrunden som jag tittade på ert försäkringssystem.

När det gäller överföringen av ansvaret för läkemedelskostnaderna till landstingen är jag den första att tillstå att det kan ligga någonting i det som Leif Carlson säger. Det är därför som det är så angeläget med den översyn som nu görs. Det är därför som det är så angeläget med de förhandlingar som skall föras med landstingen under nästa år när det gäller hur man ser på det här och vilka ramar man skall verka inom. Den diskussionen måste vi ta på allvar.

Anf. 66 LEIF CARLSON (m) replik:

Herr talman! När det gäller mindre förpackningar läkemedel är det alldeles riktigt, som Ingrid Burman säger, att man skriver ut mindre engångsförpackningar. Man skriver inte ut en burk på 20 tabletter om det räcker med 14. Det är det man måste komma åt. Det vore orimligt att låta en diabetiker eller en hypertoniker gå och hämta ut medicin på apoteket varje månad. Så fungerar inte systemet. Därför har vi alltså ett tremånaderssystem i det här fallet.

Det är ni som har finansieringsproblem. Vi har i flera år lagt fram förslag om hur man skall göra. Vi säger fortfarande att det måste bli en lösning på sikt. Jag är fullständigt medveten om att det här inte kan sättas i sjön inom några veckor utan att det behövs några månader för att göra det. Men den långsiktiga effekten är alldeles tillräcklig för att vi skall nå det resultat vi vill.

Ni har hamnat i ett akut problem, och det beror inte på oss utan på att ni har sagt nej till det här förslaget.

Jag undrar fortfarande: Vad vill Ingrid Burman säga till de tiotusentals personer som har skrivit på de 3 263 listor som socialutskottet har fått, som talar om hur illa det slår mot dem och hur svårt de kommer att ha att lösa ut sina läkemedel? Vad betyder det i ökade sjukvårdskostnader att dessa människor kanske inte har råd att lösa ut sin medicin, utan i stället får två tre extra läkarbesök eller inläggningar? Hur håller man då ett kostnadstak?

Anf. 67 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Det är intressant att oppositionen inte har finansieringsproblem. Hur skall vi då kunna ta oppositionspolitikerna på allvar? Man har alltså inte ansvar för att lägga alternativa budgetar som är fullt finansierade, utan man kan nöja sig med att bara säga nej. Man behöver inte heller ta ansvar för de utgiftstak som jag vet att moderaterna kraftfullt står bakom.

Om vi skall ta oppositionen på allvar, och om vi skall ta argumenten på allvar, är det klart att det måste finnas fullt finansierade förslag – annars vet jag inte hur den politiska debatten skall föras i framtiden.

När det gäller alla de människor som är allvarligt bekymrade för höjningen av högkostnadsskyddet vill jag säga att jag har stor respekt för deras oro. Vi har försökt hitta vägar att kompensera de allra sämst ställda och dem som har hög konsumtion. Det gäller grupper av pensionärer. Vi har också sett till att det finns möjlighet att betala medicinen på avbetalning. Ingen människa skall behöva lägga ut mer än 150 kr i månaden för att få tillgång till sin medicin.

Det innebär en ökning på 42 kr per månad för individer. Jag vet att det är väldigt mycket för väldigt många människor i detta land. Precis som socialministern sade – det vill jag ställa mig bakom – måste man hitta vägar för att se till att människor med mycket svag ekonomi får det bättre.

Högkostnadsskyddet är inte det första redskapet, men det finns ett behov av att se till att en utgiftsökning på 42 kr i månaden inte spräcker människors hushållsekonomi. Vi måste hitta system som gör att de får det bättre. Det behovet finns, och det är reellt.

Anf. 68 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! I min inledning frågade jag hur Vänsterpartiet kan ställa sig bakom förslaget. Det har kommenterats av utskottets ordförande. Man har skylld på utgiftstaket och på att alternativen är sämre. I andra sammanhang har det också handlat om att man inte vill spräcka samarbetet med regeringen.

Det har varit, tycker jag, mycket av försvarstal från utskottets ordförande. Det har varit många angrepp på oppositionen, men det har sagts väldigt lite om vad Vänsterpartiet självt vill göra och om vilka framtida idéer man har för att komma till rätta med de problem som de ökade läkemedelskostnaderna för med sig.

Jag skulle vilja fråga mera konkret om detta. Man hänvisar nu till översyn och annat. Vad vill Vänsterpartiet göra mer konkret på läkemedelssidan, utöver detta, för att komma till rätta med dessa problem?

Jag skulle också vilja fråga om det är så, vilket jag befarar, att Vänsterpartiet är helt låst när det gäller avregleringen av apoteksmonopolet.

Anf. 69 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! När det gäller höjningen av högkostnadsskyddet och att vi inte vill spräcka ett samarbete har jag en kommentar. Vi vill samarbeta med de partier som värnar de generella systemen och som ser till att de är hållbara för framtiden och fullt finansierade, så att människor kan känna trygghet. Vi har sett till helheten i politiken. Då har vi funnit att de lämpligaste samarbetspartnerna för Vänsterpartiet just nu är Socialdemokra-

terna och Miljöpartiet. Där finns det en gemensam vilja att värna generella hållbara system som också omfattar svaga grupper och verkar långsiktigt och som skall vara fullt ut finansierade. Det är mot bakgrund av den helheten som man skall se detta samarbete och budgeten i alla dess delar, inklusive högkostnadsskyddet.

Jag tror att Kenneth Johansson har lyssnat dåligt. Jag tycker att jag har redovisat ganska väl vad Vänsterpartiet vill långsiktigt. Vi vill politiskt jobba för att hitta ett system som garanterar alla människor läkemedel till en rimlig kostnad. Vi har sagt att man då måste jobba med en rad instrument. De instrumenten finns inbegripna i den översyn som nu är på gång.

Om vi skall kunna klara framtiden och erbjuda människor nya effektiva läkemedel måste vi också ha en helhetssyn på området. Själv är jag inte främmande för att man också skall titta över sambandet sjukförsäkring-läkemedelskostnader. Det tror jag är en uppgift för framtiden.

Anf. 70 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det var väldigt lite av konkreta förslag. Beskrivningen är allmänt hållen: vi skall ha en hyfsat bra ekonomisk situation, osv. Men det är de konkreta förslagen som jag efterfrågar. Det har jag saknat, och jag saknar det även efter det senaste svaret från Vänsterpartiets sida. Det tycker jag är synd.

Jag fick, såvitt jag kunde höra, heller inget svar när det gäller avregleringen av apoteksmonopolet. För vår del beklagar vi att det finns en låsning i den frågan. Vi tycker att det vore bättre att leta strukturella viktiga grepp inom detta område som möjliggör besparingar och som gör att vi kan pressa priser och öka tillgänglighet och service, i stället för att lägga bördan på dem som redan har det svårt.

Anf. 71 INGRID BURMAN (v) replik:

Herr talman! Vänsterpartiet har uppfattningen att Apoteksbolaget skall vara kvar. Jag är förvånad över att Centerpartiet har en annan uppfattning. Jag har väldigt svårt att se hur man skall hitta lösningar i glesbygd – i Pajala eller Boliden, där jag själv har mina rötter – om vi privatiserar den delen. Hur skulle man kunna få en fullskalig service vad gäller läkemedel på de små orterna, där det bor i storleksordningen 400–500 människor? Det finns ett regionalpolitiskt perspektiv i detta som Centerpartiet bortser ifrån.

Jag tror inte att det skulle vara några problem att hitta fullskaliga lösningar för storstäderna. Om vi börjar tillämpa den principen måste ett statligt bolag ta ansvar för verksamheten på de platser där det inte finns någon s.k. marknad, medan de lukrativa delarna av verksamheten i storstäderna skulle kunna privatiseras.

Vi tror alltså att servicen i landet som helhet blir bättre om vi behåller ett apoteksbolag.

Sedan tror jag att det är viktigt att man alltid har tillgång till välutbildad personal som kan råda patienter eller kunder när de kommer in. Apoteksbolaget har en mycket kvalificerad personal. Detta är en kunskapskälla som vi skall värna och behålla.

Anf. 72 THOMAS JULIN (mp):

Herr talman! Jag vill gärna se en utredning som tydliggör kostnadsutvecklingen när det gäller läkemedel och som ger en riktig bild av kostnaderna. Jag tycker att det är bra om det kommer fram material, så att vi kan väga kostnaderna för läkemedlen mot de besparingar som samhället gör genom nya effektiva läkemedel. I den vågskålen skall man också lägga den nytta dessa läkemedel gör för samhället och de besparingar som görs.

Jag tycker att det är märkligt att man i dag bara tittar på kostnaderna och helt glömmar bort nyttan och de besparingar som de nya läkemedlen bidrar till. Med andra ord saknas det ett viktigt underlag för den föreslagna förändringen.

Herr talman! Redan under förhandlingarna mellan s, v och mp var jag starkt kritisk till en höjning av högkostnadsskyddet. Jag kunde inte då, och kan inte nu, förstå varför kroniskt sjuka och funktionshindrade människor skall tvingas ta ansvaret för de ökade läkemedelskostnaderna. Det är kostnader som de långt ifrån bär ansvaret för.

Skall inte vi alla ta ett delat solidariskt ekonomiskt ansvar, så att alla kan få medicin till ett rimligt pris? Många av dem som nu får ökade kostnader måste ha sina mediciner för att överleva eller för att få ett dragligt liv. För mig är det obegripligt att ett sådant här förslag kommer nu när alla talar om att ekonomin i landet har förbättrats och att det snart finns utrymme för skattesänkningar. Jag förstår de funktionshindrade som uttalar att det här förslaget känns som ett hån mot dem och att tilltron till politiker har skadats. Att vi som fattar beslut i dessa frågor själva har fria läkemedel förbättrar inte situationen när det gäller höjningen av högkostnadsskyddet.

Herr talman! Många av dem som drabbas av det höjda högkostnads-skyddet har, som tidigare har nämnts, också dryga kostnader för annat, t.ex. sjukvård, färdtjänst och hemtjänst. Många har en ekonomiskt svår situation. I vissa hushåll har båda parter kostnader för läkemedel och handikapp. Det är t.ex. inte ovanligt att funktionshindrade har en extra månadskostnad för sitt handikapp på mer än 2 000 kr, som tidigare har sagts.

Nu är det inte bara de som köper läkemedel som drabbas av den här höjningen. De ca 20 000 stomiopererade som för två år sedan hade fria hjälpmedel tillämpar i dag högkostnadsskyddet. De kommer under resten av sina liv att få dras med en stadig månadskostnad.

I stället för att försvåra för dem som har en ekonomiskt besvärlig situation borde man koncentrera sig på att försöka komma till rätta med det som orsakar onödiga läkemedelskostnader, t.ex. läkemedelsmissbruk och läkemedelsberoende. Vi måste också se till att man kortar väntetiderna i vården, så att sjuka människor slipper medicinera under en längre tid än nödvändigt i väntan på vård och rehabilitering. Det är också viktigt att det görs en översyn av hur läkemedel skrivs ut. Givetvis bör vi också få en debatt om hur de s.k. komfortläkemedlen skall hanteras. Framför allt måste vi skapa ett samhälle där behovet av läkemedel blir mindre.

Ett annat problem i den här propositionen är att gränsen för en reduktion av läkemedelskostnaderna höjs från 400 kr till 900 kr. Detta har också nämnts tidigare. Redan i dag vet vi att det finns de som avstår från läkemedel på grund av att de anser att de inte har råd. Om människor nu

får en kostnad på 900 kr – ibland kan *en* pillerburk kosta så mycket – finns det en uppenbar risk att de tänker att de kanske blir bra ändå och avstår från medicinen. Jag tycker att det vore olyckligt. Vi vet att redan i dag upptas ca 15 % av vårdplatserna av patienter som felmedicinerats. Det handlar om dem som har tagit för mycket, för lite eller avstått från att ta medicin.

Nya mediciner är på väg, bl.a. när det gäller reumatiska sjukdomar och MS. Det är läkemedel som vi har väntat i årtionden på; människor har verkligen längtat efter att de skall komma. Därför tycker jag att det är märkligt om vi bara har en debatt om att det är så dyrt och kostar så mycket. Vi måste se till det solidariska och till den nytta som medicinen gör. Det är det viktiga, och det skall också vägas in. Man får inte glömma att skaffa sig en total bild över den nytta och de besparingar som den medför.

Herr talman! Jag kan inte ställa mig bakom hemställan i det här betänkandet. Jag kommer därför att trycka på den gula knappen.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservation nr 6, Översyn av högkostnadsskyddet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)

5 § En stärkt kommunal revision

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU30
En stärkt kommunal revision (prop. 1998/99:66)

Anf. 73 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Effektiviteten och kompetensen i det kommunala revisionsarbetet måste öka. Detta är viktigt inte minst mot bakgrund av det missbruk som avslöjats under de senaste åren beträffande bl.a. kommunpolitikerna och kommunaltjänstemäns sätt att representera och företa tjänsteresor. Det har också visat sig att vissa kommuner, utan att det inträffat något brottsligt, varit direkt missköta i ekonomiskt hänseende. Man har i många fall kunnat ifrågasätta huruvida revisorerna verkligen skött sina uppgifter på ett godtagbart sätt.

Det betänkande som vi nu skall behandla innehåller en rad förslag som är avsedda att förbättra den kommunala revisionen. Förslagen grundar sig dels på regeringens proposition 1998/99:66, dels på en rad riksdagsmotioner. Vi moderater ställer oss i flera avseenden bakom förslagen i propositionen och ingår därigenom i utskottsmajoriteten, varför jag här skall begränsa mig till att tala om de ämnen där vi har en avvikande mening.

Även om man i betänkandet föreslår flera lagändringar är det ändå väsentligt att man har klart för sig att en bättre situation inte kan uppnås enbart genom att man gör ändringar i lagen. Det måste också skapas en större medvetenhet ute i kommunerna, hos såväl kommunala politiker och tjänstemän som medborgare, om hur viktigt det är med en väl inriktad och genomförd revision och att en sådan på sikt faktiskt också bidrar

till lägre kostnader, högre säkerhet och bättre hushållning i kommunerna. En bra kommunal revision betalar sig så att säga i det långa perspektivet.

En grundläggande förutsättning för en bra kommunal revision är att revisionen är organiserad på ett sådant sätt att den uppfyller kravet på oberoende. Endast på det sättet kan den inge respekt och förtroende. Det är därvid lika viktigt att kommunrevisionen rent faktiskt är oberoende som att kommunmedborgarna också *uppfattar* den som oberoende och trovärdig.

Enligt den gängse definitionen av begreppet oberoende för statsrevision och revision av aktiebolag m.m. skall revisorn inte vara delaktig i beslut eller delaktig i verkställighet med anledning av genomförd revision. En oberoende revision innebär definitionsmässigt ett krav på funktionellt och organisatoriskt oberoende. Revisionen måste följaktligen utgöra en fristående och självständig organisation, som fritt och på eget ansvar garanteras att välja ut områden eller delar av en verksamhet som behöver granskas. Kravet på oberoende innebär också frihet från yttre påverkan under pågående granskning bl.a. i fråga om val av metoder, data och informationskällor. Oberoendet gäller självfallet också de bedömningar och uttalanden som revisionen kommer fram till efter genomförd granskning.

Mot den här bakgrunden står det klart att den kommunala revision som vi har i dag inte uppfyller kriterierna för en oberoende revision. Det nuvarande systemet med förtroendevalda revisorer innebär ju att kommunpolitiker granskar kommunpolitiker. De förtroendevalda revisorerna, som alltså själva är aktiva kommunpolitiker, granskar och uttalar sig om verksamheter som de själva har fattat beslut om och som de, om de fortsätter som ledamöter av kommunfullmäktige eller nämnd, kommer att fatta beslut om även framdeles.

Det förhållandet att kommunpolitiker granskar kommunpolitiker innebär i sig en icke obetydlig risk för att kommunmedborgarna inte uppfattar den kommunala revisionen som oberoende eller tillräckligt trovärdig. Och detta riskerar naturligtvis att skada den medborgerliga tilltron till hela den kommunala verksamheten. Om medborgarna inte har förtroende för politiker och tjänstemän kommer de inte heller att känna sig nöjda och trygga med den myndighetsutövning och service som kommunerna svarar för.

Regeringen föreslår att det i kommunallagen skall införas en bestämmelse att de förtroendevalda revisorerna i sin granskning skall biträddas av sakkunniga som de själva väljer och anlitar i den omfattning de själva bestämmer. Som skäl för sitt förslag har regeringen angivit att den kommunala verksamheten är så speciell att de som biträder de förtroendevalda revisorerna i kommuner och landsting bör vara personer som har praktisk erfarenhet av kommunalt arbete i olika avseenden.

Enligt den mening som kommer till uttryck i reservation nr 2 är det emellertid inte möjligt att i ett och samma organ kombinera en politisk granskning, som det ju i så fall handlar om, med en oberoende revision, även om den förtroendevalda revisionen är biträdd av revisionell expertis. Med en växande och alltmer komplex kommunal verksamhet har det blivit allt svårare för icke-professionella revisorer att fullgöra sin egentliga revisionsuppgift. De kommunala förvaltningsutgifterna omfattar i dag inte mindre än 20 % av BNP.

Det är angeläget, herr talman, att Sveriges kommuner prövar en yrkesmässigt oberoende revision som ett komplement till den förtroendevalda revisionen, om det nu är önskvärt att denna finns kvar. Den oberoende yrkesmässiga revisionen bör inte vara en ren "sifferrevision" utan vid sidan av den direkt finansiella delen också utgöra en effektivitetsrevision för att granska måluppfyllelsen i den kommunala verksamheten. Frågor som skall ställas är bl.a. följande: Lever de kommunala nämnderna upp till kommunfullmäktiges mål? Används resurserna effektivt? Har nämnderna en tillräcklig kontroll över verksamheten? Ger årsredovisningen en korrekt information till beslutsfattare, medborgare och medier?

En oberoende yrkesmässig revision skulle på sikt också kunna bidra till lägre kostnader, högre säkerhet och bättre hushållning i kommunerna och i förlängningen till ett större förtroende för hela den kommunala verksamheten. Det är mycket tveksamt om allmänhetens förtroende för revisionen kommer att öka nämnvärt om det bara införs en föreskrift att anlita sakkunnigt biträde vid granskningen.

Självklart har det ett värde att det ute i kommunerna finns en demokratiskt förankrad revision med personer som har god kännedom om den kommunala verksamheten. Men jag tycker nog att såväl regeringen som utskottsmajoriteten överbetonar den kommunala verksamhetens särart. Det är inte lätt att se några väsentliga skillnader mellan de krav som kan ställas på revisionen på den statliga sidan och kraven på revisionen i kommunerna. Det handlar ju i båda fallen om att bokföring och verksamhet skall granskas utifrån dels aspekten att internkontrollen är tillräcklig och att inte felaktigheter föreligger, dels aspekten att verksamheten bedrivs på ett ändamålsenligt och ekonomiskt tillfredsställande sätt.

Det finns många argument som talar för en helt oberoende revision i kommuner och landsting. Inom ramen för den kommunala självstyrelsen bör det därför införas en möjlighet för kommuner och landsting att välja en ordning med enbart professionell revision. Ett förslag om att införa en sådan möjlighet i kommunallagen bör föregås av en försöksverksamhet med några kommuner som önskar pröva en sådan modell.

För att understryka revisorernas opartiskhet och självständiga ställning i det nuvarande systemet bör ordföranden i revisionen normalt utses efter nominering av minoriteten i kommunfullmäktige. Trots att en sådan ordning faktiskt enhälligt förordades av Kommunrevisionsutredningen har regeringen i sin proposition avstått från att lägga fram ett sådant förslag. Men som framgår av reservation nr 4 anser flera partier i utskottet att det är angeläget att ett uttalande görs i den riktningen.

Herr talman! På grund av vissa olyckliga omständigheter är begreppet *lekmannarevisor* i dag inskrivet i aktiebolagslagen. Detta begrepp används för att beteckna en person utan formell kompetens som kan utses för att utföra en allmän granskning av ett bolag. Det som avses är den förtroendevalda revisorn.

Benämningen lekmannarevisor har fått mycket kritik. Kommunrevisionsutredningen, riksdagens lagutskott och regeringen är bara några av dem som ansett att uttrycket är olämpligt. Regeringen har sagt att man i det fortsatta arbetet med Aktiebolagskommitténs återstående betänkande kommer att överväga en annan benämning, men har i sin nu aktuella proposition inte föreslagit någon ändring, varför man i avvaktan på kommitténs förslag ändå använder den benämning som man inte anser

vara bra. Problemet är bara att ju längre tiden går, desto mer inarbetat blir lekmannauttrycket och desto svårare blir det att få till stånd en ändring framöver.

I och för sig har uttrycket *lekman* gamla anor och har rentav många gånger varit en benämning på en person som uppbär en ansvarsfull befattning på ett område utan att ha detta område som yrke. Som exempel kan nämnas lekmannadomare. Men det är en helt annan sak. I det avseendet är ju det centrala att folkliga synpunkter skall komma in i bilden. När det gäller mera specialiserade sammanhang, som här beträffande revisionen, är det ju viktigt att ha omfattande fackkunskaper på en mängd olika områden, inte minst i fråga om aktiebolagsrätt och ekonomi, och då för uttrycket lekmanarevisor i stället tankarna till en person som rentav saknar erforderliga kunskaper för sina uppgifter. Benämningen lekmanarevisor kan t.o.m. leda till felaktiga slutsatser beträffande vikten av den granskning som en sådan revisor utför.

Begreppet lekman är faktiskt också direkt oegentligt i samband med den typ av uppdrag som det här är fråga om, eftersom det till den förtroendevalda revisorsfunktionen också kan väljas personer som i sin yrkesutövning är just revisorer.

Det är viktigt att slå vakt om begreppet förtroendevald såväl i kommunala sammanhang som i t.ex. föreningssammanhang. Förtroendevalda bör även i fortsättningen i svensk lag benämnas förtroendevalda och inte lekmän. Riksdagen bör därför besluta att ordet lekmanarevisor i aktiebolagslagen skall bytas ut mot benämningen förtroendevald revisor. Den uppfattningen framförs i reservation nr 8.

Herr talman! Det inträffar gång på gång att det uppstår problem med anledning av att såväl kommunallagen som aktiebolagslagen gäller för kommunal verksamhet. Parallella ändringar måste ständigt göras i de båda lagarna för att det inte skall uppstå komplikationer. Det regelverk vi har i dag gör också att kommuner och landsting gärna ger sig in på afärsmässig verksamhet som inte kan anses ligga inom ramen för vad som är en naturlig kommunal uppgift. De kommunala företagen gynnas av sina ägare på ett sätt som snedvrider konkurrensen i förhållande till privata företag. Hela den här situationen, herr talman, är det nu nödvändigt att se över. Det bästa vore naturligtvis om lagar och regler kunde utformas så, att förvaltningsformen återigen blir det helt dominerande sättet att bedriva kommunal verksamhet. En alternativ lösning är att aktiebolagslagen inte skall gälla för kommunala företag, utan att en särskild bolagsform för kommunala företag inrättas. De här tankegångarna finns refererade i reservation nr 7.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 74 INGVAR SVENSSON (kd):

Herr talman! En effektiv internkontroll och revision är utomordentligt viktig för den kommunala verksamheten. De senaste årens erfarenheter, med de s.k. affärerna i många olika kommuner, understryker vikten av att man aldrig tummar på de säkerhetssystem som skall ge allmänheten rimliga garantier för att den offentliga verksamheten bedrivs enligt demokratiska beslut och utifrån en grundläggande etik och moral. Tilltron till revisionen och den kommunala demokratin skapas inte enbart genom

tekniska lösningar utan i första hand via en grundläggande etik och ett ansvarigt ledarskap.

Herr talman! Enligt nuvarande bestämmelser i kommunallagen finns inga formella hinder mot att rekrytera revisorer bland fullmäktigeledamöterna. Det finns både fördelar och nackdelar med att rekrytera revisorer bland ledamöterna. Men enligt vår mening överväger nackdelarna.

Här vill jag citera ur Förnyelsekommitténs betänkande SOU 1996:169, som jag tycker innehåller en del tankvärda meningar kring dessa frågeställningar: "Att revisionen bedrivs av förtroendevalda revisorer under offentlig insyn ger den en värdefull särprägel. Samtidigt som själva revisionsuppdraget är oberoende och skall utföras självständigt, utkräver fullmäktige revisorernas ansvar. Både för den sittande politiska majoriteten och för oppositionen ställer uppdraget som revisor därför särskilt höga krav på personlig integritet. Snöda partiintressen måste få vika för en autonom granskning i allmänhetens tjänst, om inte trovärdigheten skall gå förlorad. Revisorernas opartiska ställning och politiska mod är av stor betydelse för medborgarnas tilltro till rätts säkerheten och demokrati. Allmänt sett måste också de förtroendevalda revisorernas status höjas. Att undvika att revisionen partipolitiserats framstår i det sammanhanget som angeläget. Ett steg i den riktningen, som flera tagit, är att inte rekrytera personer bland fullmäktigeledamöterna men gärna personer med goda erfarenheter av kommunal verksamhet."

Dessa synpunkter är väl värda att beakta. Vi kristdemokrater tycker att de förtroendevalda revisorerna inte skall hämtas bland ledamöter i kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige. Revisorer skall vara personer som i alla lägen kan uppträda självständigt och fria från vad kommunalråd, landstingsråd och andra ledande företrädare önskar. Detta krav bör inarbetas i lagen. Det kravet återfinns också i reservation 1.

Herr talman! För att markera att revisorerna är oberoende och alltså inte knutna till den politiska majoriteten förordar vi en ordning, liksom Jerry Martinger var inne på, som normalt innebär att ordföranden i revisionen utses från oppositionen.

Herr talman! Moderaterna och Folkpartiet vill ha en försöksverksamhet med en oberoende kommunal revision, såvitt jag förstår en alltigenom professionell revision. Syftet med en sådan försöksverksamhet skulle vara att sedan snabbt gå vidare på den linjen. Vi tycker att det långsiktiga syftet är väl långtgående, men vi kan tänka oss en sådan försöksverksamhet för att sedan analysera om det kan vara något för framtiden.

När det gäller benämningen på de förtroendevalda revisorerna tycker vi också att det är rimligt att man sorterar bort det märkliga uttrycket lekmanarevisor.

Herr talman! Kristdemokraterna finns med på ett antal reservationer, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 1.

Anf. 75 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Herr talman! De senaste årens kommunala skandaler har visat på nödvändigheten av att göra en noggrann granskning av hela den kommunala verksamheten. Revisionsfunktionen fylls inom den kommunala förvaltningen av förtroendevalda revisorer, men en växande och alltmer komplex kommunal verksamhet har gjort att det har blivit svårare för

icke-professionella revisorer att fullgöra en revisionsuppgift som tillgodoser de viktiga kraven. Detta har bl.a. påtalats av Justitiekanslern. Han har krävt en översyn av den kommunala revisionen.

Nu har regeringen lagt fram en proposition med förslag som innebär en viss förstärkning av den kommunala revisionen, genom att de förtroendevalda revisorerna skall biträdas av sakkunniga. Men tyvärr har förslaget avgörande brister. Regeringen säger: ”De förtroendevalda skall i sin granskning biträdas av sakkunniga som de själva väljer och anlitar i den omfattning som de själva bestämmer.” Men i detta garanteras inte att det verkligen blir fråga om professionell revision i tillräcklig omfattning. De sakkunniga skall endast vara biträden till de förtroendevalda och inte ha ett eget ansvar för verksamheten: ”Det sakkunniga bitrådets ställning skall inte vara annorlunda än andra kommunalt anställdas eller anlitate konsulter.”

Systemet med förtroendevalda revisorer har gamla anor i Sverige. Bestämmelser om kommunala revisorer fanns med redan i 1862 års kommunförordningar. Det här systemet anses ge den kommunala revisionen en politisk förankring och därmed en demokratisk trovärdighet. Det finns också mycket goda skäl för att behålla systemet med förtroendemannarevisorer. Problemet med regeringens förslag är att det inte gör klart skillnaden mellan olika slags revision.

Den kommunala revisionen kan delas upp i en förvaltningsrevision och en redovisningsrevision. Med förvaltningsrevision avses revision som syftar till att undersöka om de politiska besluten efterlevs och om de politiska besluten har den avsedda kvaliteten. Med redovisningsrevision avses kontroll om man har följt det som anses vara god revisionsred, om räkenskaperna är rättvisande och om kommunens förmögenhetsskydd är tillräckligt.

Det är en rimlig arbetsfördelning att de förtroendevalda revisorerna ägnar sig åt förvaltningsrevision, dvs. följer upp om de politiska målen med verksamheten har uppnåtts. Det finns ett stort behov av uppföljning och granskning av den politiska måluppfyllelsen. Den politiska debatten handlar alldeles för lite om ifall man har uppnått de mål man har strävat efter och om man har använt de bästa metoderna samt om kostnaderna ligger i linje med det som har planerats.

Jag vet från min egen tid som kommunpolitiker att vi diskuterade ingående – ibland under många timmar – kommunens budget men väldigt lite kommunens bokslut, dvs. kontrollerade hur kommunen hade skött sin verksamhet. Här skulle en koncentration av de förtroendevalda revisorernas arbete på förvaltningsrevision vara välkommen.

Både staten och näringslivet är föremål för en oberoende granskning. För statens del handlar det om Riksrevisionsverket, och för näringslivet finns revisorer enligt aktiebolagslagen. Men detta gäller inte för kommunerna.

De förtroendevalda revisorerna granskar och uttalar sig om verksamheter som de har fattat beslut om och som de kan komma att fatta beslut om i framtiden. Det gör att de förtroendevalda revisorerna inte är oberoende enligt de krav som t.ex. ställs på statsrevisionen och på revisorer i näringslivet.

Regeringens förslag går ett stycke i rätt riktning, men det garanteras inte att de sakkunnigas revision får en tillräckligt oberoende ställning.

Det är enligt regeringsförslaget de förtroendevalda som skall avgöra omfattningen av de sakkunnigas verksamhet. Det är inte förenligt med en oberoende revision, och det kommer inte att ge de sakkunnigas revision den trovärdighet som en verkligt oberoende ställning skulle innebära.

Detta innebär i praktiken att en kommunstyrelsens ordförande, som skall vara föremål för revision, kan genom att vilja spara pengar dra ned på anslagen till revisionen och på så sätt minska revisorernas möjlighet att revidera den verksamhet som kommunalrådet är satt att leda.

Propositionen från regeringen är inte heller tillfredsställande när det gäller jävsfrågan. Regeringen definierar jäv med följande: "Med jäv avses att en person har ett sådant förhållande till saken eller parterna att det kan äventyra hans opartiskhet vid behandlingen av ett visst ärende." Mot den bakgrunden är den i propositionen framförda slutsatsen att jäv inte skall införas för den som i styrelsen deltar i beredningen av de förtroendevalda revisorernas budget märklig. Det är olämpligt att en styrelse, t.ex. kommunstyrelsen, som är föremål för revisorernas granskning skall ha ett avgörande inflytande över i vilken utsträckning granskning skall ske.

Regeringens argument är att om jäv anses föreligga genom att styrelsen bereder revisionens budget skulle inte ett samlat förslag kunna läggas till budgeten. Det var detta jag var inne på tidigare, dvs. att kommunalrådet kan i sina besparingsförslag lägga in besparingar på revisionen.

Det finns sätt att lösa detta problem på. Det är inte svårt. Det går att göra genom att följa det förslag som kommer från Kommunförbundet och Landstingsförbundet, nämligen att fullmäktige skall utse en särskild budgetberedning för revisionsanslaget. På så sätt bekräftas revisionens självständiga ställning. Det går t.ex. att låta kommunfullmäktiges presidium utgöra en sådan budgetberedning.

För att garantera att revisionen är opartisk och tillförlitlig bör, tycker vi i Folkpartiet, ordföranden i revisionen utses av den politiska minoriteten, som också har föreslagits i Kommunrevisionsutredningen.

Herr talman! Jag stöder samtliga folkpartireservationer. För Folkpartiets del ställer jag mig också bakom reservation 9 om benämningen av lekmanrevisorer. Jag nöjer mig dock med att yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 76 PER LAGER (mp):

Herr talman! En demokratiskt förankrad revision har ett särskilt värde som, förutom att ge stadga åt den kommunala självstyrelsen, tar till vara de förtroendevaldas kännedom om och engagemang i kommunal verksamhet. Miljöpartiet de gröna ställer sig därför i huvudsak bakom regeringens förslag för att stärka den kommunala revisionen. Framför allt ser vi behovet av en utveckling av kompetensen vad gäller kommunernas arbete med Agenda 21-bokslut och gröna räkenskaper med nyckeltal för hållbar utveckling. Behov finns även av en utveckling och förstärkning av konsekvensanalyser på områden som berör barn och jämställdhet. Här behövs vidareutbildning av revisorerna vad gäller målsättningen om en socialt och ekologiskt hållbar utveckling med bl.a. naturanpassad resultatredovisning, konsekvensbeskrivningar om barn, jämlikhet och jämställdhet.

En effektiv kommunal revision måste, enligt Miljöpartiets uppfattning, kännetecknas av oberoende och opartiskhet om inte trovärdigheten skall gå förlorad. Vi delar därför regeringens bedömning att de personer som väljs till revisorer måste uppfylla kraven på oberoende, effektivitet och kompetens. Däremot anser vi att regeringen inte tillräckligt säkrar kravet på representativitet. För oss är det självklart att representativiteten skall upprätthållas vid val av revisorer dels vad gäller partierna i kommunfullmäktige, dels med tanke på jämställdhet m.m. Förutsättningarna för tilltro till revisionsarbetet skulle stärkas om samtliga av folket valda grupperingar vore representerade bland revisorerna. Vi föreslår därför att det i kommunallagen tas in en bestämmelse som anger att just samtliga partier i fullmäktige skall ges möjlighet att bli representerade i revisionen. Regeringen bör därför återkomma med ett sådant förslag till riksdagen. Jag yrkar bifall till reservation nr 6.

Herr talman! Regeringen gör bedömningen att något krav på certifiering av de sakkunniga biträdena för närvarande inte bör införas. Vi i Miljöpartiet är dock av en annan uppfattning och föreslår att det redan nu införas en regel om certifiering i kommunallagen. En certifiering bör utformas på ett sådant sätt att yrkesverksamma skall ha tillräckliga teoretiska kunskaper samt erfarenheter inom de specifika verksamhetsområden som certifieringen avser. Särskilda övergångsregler kan förhindra eventuella kortsiktiga problem med begränsad konkurrens.

Varje presumtivt revisionsbiträde hos landstingens och kommunernas revisorer kan under en övergångstid åta sig uppdrag åt förtroendevalda revisorer även om uppställda certifieringskrav ännu inte uppfyllts. Ett särskilt certifieringsorgan bör handha den nödvändiga kontrollen av handlingar, register m.m. avseende certifieringssökande och certifierandet.

Former för utkrävande av ansvar av de yrkesverksamma revisorerna bör lösas genom civilrättsliga avtal.

Regeringen bör alltså återkomma till riksdagen med ett förslag till ändring av kommunallagen som innebär att krav på certifiering införas. Jag yrkar bifall till reservation 7.

Herr talman! Regeringen föreslår ett system där de förtroendevalda revisorerna i första hand åläggs en skyldighet att anmäla misstänkta brott till berörd nämnd. Regeringen anser sig dock inte främmande för att i ett senare sammanhang även överväga frågan om utformning av anmälningsplikt till åklagare av misstänkta brott. Miljöpartiets utgångspunkt är följande: Om revisorerna skall anmäla misstanke om brott efter misslyckade framställningar i nämnd och fullmäktige bör detta ske direkt till åklagare. Vi förutsätter därför att regeringen återkommer med ett förslag om skyldighet att till åklagare anmäla misstänkta brott efter det att Eko-sekretessutredningen har presenterat sitt förslag. Det lär vara aktuellt i dagarna.

Miljöpartiet har bifogat ett särskilt yttrande till betänkandet om skyldighet att anmäla brottsmisstanke. Vi reserverar oss därför inte i den frågan.

Herr talman! Det var allt jag hade att säga.

Anf. 77 KERSTIN KRISTIANSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till konstitutionsutskottets betänkande KU30 En stärkt kommunal revision och avslag på samtliga reservationer.

De förslag som propositionen och betänkandet handlar om är i korthet följande: skärpta regler om jäv i kommunal revision, krav på att de förtroendevalda revisorerna skall biträdas av sakkunnigt biträde samt rätt för förtroendevalda revisorer att i fullmäktige, nämnder och fullmäktigeberedningar löpande under året väcka ärenden som rör granskningen. Vidare lagfäster man nämndernas ansvar för den interna kontrollen. Årsredovisningen skall överlämnas till fullmäktige och revisorerna tidigare än förut. Revisionsuppgiften preciseras i syfte att tydliggöra att den kommunala verksamheten skall revideras årligen. Det finns också ökade möjligheter till informationsutbyte mellan å ena sidan revisorer och lekmanrevisorer i kommunala företag och å andra sidan förtroendevalda revisorer i kommuner och landsting, i syfte att möjliggöra en samordnad revision i en kommun eller ett landsting. De förtroendevalda revisorerna åläggs dessutom skyldighet att anmäla misstanke om brott till den nämnd som berörs. Om nämnden inte anmäler ett misstänkt brott till åklagare skall revisorerna anmäla underlåtenheten till fullmäktige.

Det är i korthet de förslag till förändringar som finns i propositionen. Det handlar om att stärka den kommunala revisionen och därmed också stärka de kommunalt förtroendevalda revisorerna i deras roll.

Jag vill göra några kommentarer med anledning av de reservationer som föreligger, som har tydliggjorts ytterligare här i kammaren.

En reservation från Kristdemokraterna gäller fullmäktigeledamöters valbarhet. Den går ut på att dessa ej skulle vara valbara som revisorer eller revisorsersättare. Man måste förstå revisorernas roll. De är tillsatta av kommunfullmäktige eller landstingsfullmäktige för att granska verksamheten i styrelser och nämnder. De är ett verktyg för fullmäktigeförsamlingarna. Det kan många gånger vara en fördel om de hämtas bland fullmäktigeledamöterna, eftersom de har en stor kunskap om den kommunala verksamheten i stort. Det kan ses som en fördel snarare än en nackdel.

I reservation 2 talas också om en oberoende professionell revision. Trots vad som har sagts tidigare vill jag understryka den kommunala verksamhetens särart. Förtroendevalda revisorer rekryteras inte sällan bland f.d. styrelseledamöter och fullmäktigeledamöter. Det är människor med stor erfarenhet av och kunskap om den kommunala verksamheten.

Jag har den största respekt för professionalism. Men den mix med sakkunnigt biträde och förtroendevalda revisorer som nu föreslås får anses vara något att föredra.

Så var det detta med beredningen av revisorernas budget. Jag kan hålla med om att det inte kan anses vara lämpligt att revisorernas budget bereds exempelvis av kommunstyrelsen. Här bör det vara en beredning, och lämpligen då fullmäktiges presidium, som bereder revisorernas budget just för att sätta fingret på att det är en oberoende revision, att det icke är kommunstyrelsen, som så att säga tillsätter pengarna som revisorerna skall arbeta utifrån.

Det här är en möjlighet som redan finns i dag. Jag vet många kommuner som tillämpar det. Man tillsätter en beredning av fullmäktiges

presidium eller andra i fullmäktige oberoende för att bereda revisorernas budget, så möjligheten finns. Jag tror att den tillämpas på många ställen. Med det bör icke vara nödvändigt att lagfästa den.

Så var det detta med ordförandeskapet i revisionen. Det är ju så att i förberedelserna till lagen finns inte ordförandeskapet reglerat. Alltså finns formellt sett ingen ordförande i revisionen. Däremot finns det någon som leder sammanträdena. Varje revisor skall nämligen agera självständigt.

Vad gäller partirepresentationen är det naturligtvis en stor fördel med en så stor representation som möjligt. Men jag tycker att det måste ankomma på landsting och kommuner att själva utse denna. Det skall inte vara någon överstatlighet, alltså att man går in från regering och riksdag och lagstadgar om detta.

Så har vi certifiering av biträden, som Per Lager talade om från talarstolen. De som anlitas som sakkunniga biträden är människor med god utbildning. I många stycken motsvarar de de auktoriserade eller godkända revisorernas kunskap. Många gånger är det sådana människor som arbetar i revisionsföretag med god erfarenhet både, kanhända, utifrån en lokal bild och utifrån sin branschkunskap. Jag är övertygad om att i de allra flesta fall beaktar kommuner och landsting de ställda kraven. Om det då skulle visa sig vara nödvändigt och att detta inte räcker övervägs frågan på nytt.

En särskild lag om kommunala företag är något som har utretts av Kommunalföretagskommittén. Man ansåg inte att det fanns tillräckliga skäl för en särskild kommunal företagsform. Det här tangerar ju också nästa betänkande som vi har att avhandla här i kammaren. Jag är övertygad om att liknande frågor återkommer då. Jag tycker att kraven på insyn, inflytande och kontroll, som ju måste vara kärnan för detta, ryms också inom nuvarande regelsystem.

Så var det till sist det som har förorsakat en del diskussioner såväl i lagutskott som i konstitutionsutskott, nämligen begreppet lekmanarevisor. Jag delar uppfattningen att det är ett olyckligt begrepp utifrån att det kan ha ett felaktigt symbolvärde. Det här har påpekats när vissa aktieföretagsfrågor behandlades i lagutskottet under våren 1998. Det har också varit föremål för diskussion nu i konstitutionsutskottet. Vi delar uppfattningen att det här nog bör ändras. Men nu arbetar en aktieföretagskommitté med detta, och man kommer med sitt sista betänkande hösten 2000, vill jag minnas att det var. Man är väl medveten om just benämningsfrågan. Jag tycker att vi skall avvakta och se vad man kommer fram till – kloka förnuftiga människor förutsätter jag att det är – och så ser vi vad det ger vid handen.

Med det vill jag sluta som jag började, med att yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 78 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag vill ta upp ett par saker som Kerstin Kristiansson tog upp i sitt anförande. Det gäller bl.a. arbetsfördelningen mellan de förtroendevalda revisorerna och de mera professionella revisorerna.

Det viktiga nu är att man kan skilja ut att de förtroendevalda revisorerna ju skall ägna sig åt granskningen av den kommunala verksamhetens

mål och hur verksamheten har genomförts, medan de professionella revisorerna enbart skall ägna sig åt siffergranskningen.

Min egen erfarenhet är att det i dag är lite grann av ett sammelsurium. De förtroendevalda revisorerna känner alltför stort ansvar för att också ägna sig åt siffergranskningen. Det gör att måluppfyllelsen av den politiska verksamheten inte blir tillräckligt belyst. Det i sin tur gör att den debatt man har i kommunfullmäktigeförsamlingarna med anledning av bokslutet inte blir den viktiga debatt man skulle ha kring hur kommunen har uppfyllt målen för sin verksamhet. Därför tror jag att det vore väldigt bra om man förtydligade ansvarsfördelningen mellan förtroendevalda och icke förtroendevalda revisorer.

När det sedan gäller beredningen av revisorernas budget vill jag påminna om att man i kommunala sammanhang är väldigt noga med jävsfrågan. Man får inte vara jävig när man är med och fattar ett beslut. Det här är så uppenbart en jävsfråga i den bemärkelsen att kommunstyrelsen, som ju är det organ som bereder budgeten för kommunen och också ofta tar hand om revisorernas budget, bereder en budget som berör dem själva. Drar man ned på hela budgeten, inklusive den del som handlar om revisorerna, får ju revisorerna mindre möjligheter att granska kommunstyrelseledamöternas verksamhet.

När det slutligen gäller frågan om vem som skall vara ordförande stöder vi vårt förslag på Kommunrevisionsutredningens förslag, som föreslår att den politiska minoriteten skall utse sammankallande.

Anf. 79 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med detta med beredning. Jag vet inte om jag var väldigt otydlig i mitt anförande tidigare. Det är riktigt, för att markera oberoendet för revisorerna, att beredning skall göras av någon annan än kommunstyrelsen, som ju revisorerna är satta att granska. Möjligheten att göra på det viset finns redan i dag. Det är ingenting som förbjuder detta. Det kan t.o.m. vara lämpligt att exempelvis fullmäktiges presidium bereder budgeten för revisorerna.

Sedan vill jag påpeka att det ändå i slutändan är kommunfullmäktige som på hösten, vanligtvis i november, beslutar om den kommunala budgeten. Då har ju var och en fullmäktigeledamot möjlighet att tycka till, om de tycker att revisorernas budget är lite för lågt satt utifrån de mål man har att uppnå.

Anf. 80 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Det finns möjlighet, har vi fått höra, att göra så att man har en oberoende budgetberedning. Men vi i Folkpartiet tycker att det skall vara en skyldighet att ha en sådan. Visst kan kommunfullmäktige i samband med beredning av hela budgeten lägga fram extra pengar till revisorernas budget. Men det är ett säkrare sätt att man redan från början lyfter ut den beredningen. Det tycker vi skall markeras i en kommunal förordning.

Anf. 81 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att vi i sak har någon delad uppfattning därvidlag. Revisionen skall vara oberoende. Med det bör inte pengarna be-

redas av styrelsen, exempelvis kommunstyrelsen, utan av en beredning, t.ex. fullmäktige.

När det däremot gäller att det skall lagfästas tror jag på att det finns kloka landstings- och kommunalpolitiker som inser det, såväl som vi som sitter i Sveriges riksdag.

Sedan till ansvarsfördelningen mellan sakkunnigt biträde och de förtroendevalda revisorerna. Det ligger i sakens natur när det gäller sakkunnigt biträde att man skall biträda de förtroendevalda revisorerna i deras arbete. Att då särskilja rollerna och säga att den ena gruppen skall göra det ena och den andra det andra tror jag är olyckligt. I stället skall man med sin branschkunskap försöka att biträda de förtroendevalda, som också de har kunskap utifrån den kommunala verksamheten. Det tror jag blir en väldigt bra mix.

Anf. 82 JERRY MARTINGER (m) replik:

Fru talman! Med anledning av vad Kerstin Kristiansson sagt angående kravet på en oberoende revision vill jag återge vad Riksrevisionsverket och Justitiekanslern har sagt med anledning av Kommunrevisionsutredningen. Det kan ju knappast vara helt ointressant hur dessa två myndigheter har uttalat sig.

Riksrevisionsverket säger följande: ”RRV anser att det för den kommunala verksamheten vars utgifter omfattar en betydande andel av BNP inte är tillräckligt med enbart en förtroendevald revision. Staten och näringslivet granskas av yrkesmässig oberoende revision enligt god revisionssed och det är motiverat att även det kommunala området granskas på samma sätt. RRV anser också med hänvisning till utvecklingen i andra länder att det är angeläget att även för svenska kommuner etablera yrkesmässig oberoende revision som ett komplement till den existerande förtroendevalda granskningen. Sådan yrkesmässig revision skall innefatta både årlig finansiell revision och effektivitetsrevision. RRV anser således att utredningens förslag om sakkunnigt biträde som inte har eget revisionsansvar är otillräckligt. RRV delar därmed inte heller utredningens uppfattning att det är tillräckligt att i lag (11 § kommunallagen) reglera att de förtroendevalda skall biträdas i sin granskning i den omfattning som behövs.”

Från Justitiekanslern har sagts följande: ”Inte minst i allmänhetens ögon kan det därför te sig inkonsekvent att revisionen i kommunerna skall utföras av politiskt valda till skillnad från förhållandena på den statliga sidan där det dels utförs en oberoende revision genom RRV, dels en politisk granskning genom Riksdagens revisorer.”

Anf. 83 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Det handlar ju om professionalismen mot lekmännen, om jag får uttrycka det så.

Nu har man ju gått ett steg i rätt riktning, i vart fall i den riktning som Jerry Martinger förordar, dvs. att man har lagfäst att ett sakkunnigt biträde skall biträda de förtroendevalda revisorerna. Jag tror att båda delarna behövs för att få en så bred kunskap som möjligt, för det är ändå något konstigt, tycker jag, att man inte inser att även de förtroendevalda revisorerna besitter viss kunskap i form av att de kan den kommunala gången. Den kunskapen kanske är en brist hos en professionell revisor. Men att få

båda delarna – både branschkunskap och den kunskap som de förtroendevalda besitter tillsammans – tror jag blir bra inför framtiden. Skulle det visa sig att detta inte räcker till, får vi pröva någonting annat.

Anf. 84 JERRY MARTINGER (m) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna brukar ofta föreslå försöksverksamheter i olika avseenden. Varför, Kerstin Kristiansson, skulle man inte kunna göra en försöksverksamhet här också?

Anf. 85 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har försökt att besvara denna fråga flera gånger. Jag tror inte att vi kommer till bred enighet, Jerry Martinger, i just denna fråga. Låt oss nu prova detta med sakkunnigt biträde som ju är ett steg i den riktning som, vilket jag sade tidigare, Jerry Martinger förordar och se vad det ger vid handen. Skulle det visa sig vara otillräckligt, låt oss då se över om vi kan göra någon försöksverksamhet med en oberoende revision. Men enligt min uppfattning behövs även förtroendevalda revisorer utifrån att de också har kunskap kring kommunala frågor.

Anf. 86 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Kerstin Kristiansson nämnde att det skulle vara en stor fördel med en så stor representation som möjligt i kommunala revisionen och i landstingsrevisionen. Det är just därför som jag och Miljöpartiet menar att det vore att förenkla frågan om samtliga partier i fullmäktige hade lagstadgad rätt att vara representerade i revisionen. Det finns fall där man förmodligen utesluter ett och annat parti ute i kommunerna. Jag tror att det är olyckligt om man kan göra det. Det vore alltså att förenkla saken för fullmäktige om man visste att alla skulle vara representerade.

När det sedan gäller certifieringen av biträdena menar jag att det inte bara behövs lång och god erfarenhet, som Kerstin Kristiansson menade, utan det behövs faktiskt också en ny och fördjupad kunskap, speciellt vad gäller Agenda 21-arbetet, de gröna räkenskaperna och de ekologiska och sociala konsekvenserna. Detta är ju nya begrepp, och det är områden som man traditionellt inte har sysslat med inom revisionen. Eftersom de nya ekonomiska besluten hela tiden skapar konsekvenser på dessa områden, måste man ha nya kunskaper, och det kan man få genom certifiering av biträdena.

Sedan tycker jag också att de sakkunniga biträdena, de certifierade och de professionella revisorerna skulle ha ett eget revisionsansvar, därför att de då skulle befrias från sin ställning under de förtroendevalda revisorerna. Det tror jag skulle öka vitaliteten i deras arbete.

Anf. 87 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Vad gäller partirepresentationen tror jag nog att detta ytterst är en fråga som skall avgöras på lokal och regional nivå. Att lagfästa och tvinga in ett sådant samarbete tror jag vore olyckligt. Jag har den största aktning för det kommunala självstyret och tror dessutom att de som är förtroendevalda ute i kommuner och landsting förstår och inser att ju större bredd det finns på partirepresentationen ute i kommuner och landsting, desto bättre är det, inte minst ur ett oberoendeperspektiv.

Vad sedan gäller certifiering av biträden kan jag nästan säga samma meningar. Jag tror nämligen att de förtroendevalda ute i kommuner och landsting inser att de skall se till att biträdena är kunniga människor. De som väljs skall ha insikt, ansvar osv. Dessutom skall de ställa krav på att biträdena är up-to-date vad gäller nymodigheter, dvs. att de skall se till att vidareutbildningar, kurser och annat kommer till stånd för att hålla sig ajour med det som sker i samhället. Om ett sakkunnigt biträde en gång certifieras behöver det ju inte innebära att han eller hon för evigt är uppdaterad på vad som händer, utan det pågår ju ständigt en utbildning kring just dessa frågor på grund av att vi lever i ett föränderligt samhälle.

Anf. 88 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Kerstin Kristiansson, i dag behövs ingen certifiering av sakkunnigt biträde. Det behövs alltså ingen professionalitet egentligen. Nu är det väl så att de flesta kommuner ändå använder sig av yrkesverksamma revisorer. Vad jag menar är att behovet av nya kunskaper hos revisorerna är så pass viktigt i dag för att vi skall kunna leva upp till de stora linjerna och de stora åtagandena som vi har gjort i bl.a. Rio 1992 och i de lokala Agenda 21-arbetena, som ju pågår i alla kommuner i dag. Utskottet hade ju glädjen att få besöka Riksrevisionsverket, där jag bl.a. tog upp denna fråga. Man höll klart och tydligt med om att det finns en brist på kunskap just när det gäller revisionen. Det är därför som jag menar att en sådan här certifiering skulle innebära ett nytt steg, ett krav på att revisorerna skall vara uppdaterade. Det skulle förstås inte vara en gång för alla, utan en sådan uppdatering är ju en pågående process. Därför behövs ett certifieringsorgan som ser till att revisorerna kan vara uppdaterade och att kommunerna får den uppdaterade hjälp de behöver för att se över sin verksamhet.

Jag tror att de flesta kommuner förstår detta behov, men så är det inte överallt. Detta är en hjälp på vägen, menar jag, som skall ge kommunerna instrumenten för att lättare utöva det kommunala självstyret på ett riktigt sätt.

Anf. 89 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Om det skulle visa sig vara nödvändigt med en sådan här certifiering hålls ju dörren halvt öppen både i propositionen och i betänkandetexten för att en sådan skulle kunna övervägas i framtiden – om det skulle anses nödvändigt. Nu tror jag ju faktiskt på kommuner och landsting, som jag sade tidigare. Jag tror att man ser till att vidareutbilda såväl förtroendevalda som andra revisorer i akt och mening att de skall kunna fungera på ett bra sätt utifrån en föränderlig samhällsbild.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)

6 § Kommunala kompetensfrågor

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU24
Kommunala kompetensfrågor

Anf. 90 JERRY MARTINGER (m):

Fru talman! Det betänkande som nu står på föredragningslistan handlar om frågor som vi har diskuterat åtskilliga gånger här i riksdagen. Jag kan väl erkänna att det inte känns särskilt spännande att ännu en gång stå här i talarstolen och tala om kommunala kompetensfrågor. Positionerna i utskottet är ju i stort sett desamma som tidigare. Icke desto mindre är frågorna viktiga, varför de naturligtvis förtjänar att diskuteras igen. Till slut kanske vi kan få majoriteten att inse att vi har fått en olycklig utveckling i Sverige när det gäller frågan om vilken verksamhet våra kommuner skall syssla med.

Vad det i huvudsak handlar om är att kommuner och landsting under senare år har utökat sin näringsverksamhet till sådant som inte kan anses ligga inom deras formella kompetens och naturliga verksamhetsområden. Enligt 2 kap. 1 § kommunallagen får kommuner och landsting själva ta hand om sådana angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller landstingets område eller till deras medlemmar och som inte skall handhas enbart av staten, en annan kommun, ett annat landsting eller någon annan.

Av 2 kap. 7 § kommunallagen framgår att det visserligen är tillåtet för kommuner och landsting att driva näringsverksamhet, men att det i så fall skall ske utan vinstsyfte och gå ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna i kommunen eller landstinget.

Den verksamhet som många kommuner i dag sysslar med går långt utöver vad som avses i lagen. Budbilsservice, tvätterier, plåtslagerier, frisersalonger, gym och blomsteraffärer är bara några exempel på sådant som finns ute i kommunerna. Det är väl knappast vad lagstiftaren har tänkt sig att man skall hålla på med. Och den här typen av verksamhet drivs i de flesta fall i olika kommunala företag. Kommunerna skall inte syssla med affärer utan endast med angelägenheter av allmänt intresse som måste lösas gemensamt för kommuninvånarna. När kommunerna driver egna företag gynnas också de kommunala företagen på ett sådant sätt att den fria marknaden skadas.

Skillnaderna mellan offentliga och privata företag som agerar på konkurrensmarknader är så stora att man utan vidare kan säga att det saknas objektiva förutsättningar att åstadkomma full konkurrensneutralitet. Detta beror naturligtvis främst på att all kommunal verksamhet ytterst garanteras av skattemedel. Kapitalet i ett kommunalt företag är därför inte lika flyktbenäget vid t.ex. dålig lönsamhet som kapital i ett privat företag. Varje krona i det privata företaget är däremot alltid en riskerad krona som satsats med krav på förräntning. Om ett privat företag går dåligt flyr kapitalet. Går ett kommunalt företag dåligt pumpar kommunen bara in nya pengar. Genom skattefinansieringen har man ju möjlighet att skaffa fram nästan hur mycket pengar som helst. Den kommunala verk-

samheten kan i all evighet finansieras med skattemedel eller förlusttäckning från de kommunala huvudmännen.

Det finns åtskilliga exempel på kommunala företag som fortsätter sin verksamhet år efter år trots att de går med förlust. I många fall ställer kommunerna inga egentliga ekonomiska krav på verksamheten i t.ex. kommunägda aktiebolag. Man gör sällan några större anspråk på avkastning på insatt eget kapital. Det är inte ovanligt att man avsäger sig aktieutdelning, ger kapitaltillskott eller s.k. ägartillskott och skriver in förlusttäckningsgarantier redan i bolagsordningen.

Kommunala företag får ofta låna pengar av kommunala kreditinstitut till lägre ränta än vad enskilda företagare får hos affärsbankerna. Finansieringen av den kommunala verksamheten garanteras ofta med kommunal borgen. Det innebär att exempelvis ett kommunalt bolag lättare kan få en låg kapitalkostnad i jämförelse med sina privata konkurrenter.

De kommunala företagen är mycket nära bundna till den egna kommunen eller det egna landstinget. Det innebär att det ofta finns en mängd kostnader som är gemensamma för den kommunala förvaltningen och det kommunala företaget. Givetvis är det svårt att på ett rättvist sätt fördela sådana kostnader så att den kommunala skattefinansierade förvaltningen inte får bära en alltför stor andel av de gemensamma kostnaderna.

Hur skall man t.ex. göra med kostnaderna för gemensamma övergripande funktioner eller med en sådan detalj som kostnader för gemensamma lokaler i form av bl.a. garage – eller rent av gemensam arbetskraft som det ofta är fråga om? Genom de gränsdragningsproblem som finns ges här ett stort utrymme för godtyckliga bedömningar. Det förhållandet att kommunala politiker ofta är styrelseledamöter och ledande befattningshavare i de kommunala företagen är självfallet ytterligare en komplikation. Risken för jävssituationer och sammanblandning av de olika rollerna i kommuner och företag är därför mycket stor.

Näringsverksamhet i kommunal regi innebär ett lågt – eller i många fall inget – ekonomiskt risktagande jämfört med privata företag. Det snedvrider konkurrensen till nackdel för de privata företagen. Vid t.ex. en anbudstävlan kan kommuner och landsting ofta beräkna anbudspriser med lägre riskmarginaler än konkurrerande privata företag. Inte sällan favoriserar dessutom kommunerna egenregin i samband med upphandlingar även om buden från de kommunala företagen inte legat lägst. Det finns också fall där kommuner helt enkelt struntat i att tillämpa anbudsförfarande eller avbrutit pågående upphandling och i stället gjort direktköp från eget företag eller egen förvaltning.

Det är mycket allvarligt, fru talman, att anbudstävlingar ute i kommunerna inte uppfyller rimliga krav på rättssäkerhet och likabehandling av anbudsgivarna. Eftersom det ofta är en tids- och kostnadskrävande process att färdigställa ett anbud kan vi, om det här fortsätter, få en situation där allt färre privata företag bryr sig om att lämna anbud vid offentlig upphandling. Detta kan i sin tur leda till en sämre fungerande konkurrens och därmed också en sämre kvalitet på marknaden.

De flesta kommunala företag har i sin egenskap av aktiebolag tidigare varit helt skyddade från insyn på grund av bestämmelserna i aktiebolagslagen. När offentlighetsprincipen nu gäller även för de kommunala bolagen är det många som tror att allt har blivit mycket öppnare och att mycket av det negativa med den här typen av kommunal verksamhet

därmed skulle vara borta. Men detta är en missuppfattning av situationen. För den enskilde kommunmedborgarens del föreligger fortfarande stora skillnader mellan kommunal förvaltning och kommunala bolag.

För det första är regleringen av de kommunala aktiebolagen i grunden fortfarande privaträttslig medan den kommunala lagstiftningen är offentligrättslig.

För det andra finns det en särskild bolagskultur som gör att det ofta brister i rutiner och attityder beträffande insynen. Den gamla principen om liten insyn i aktiebolagen hänger så att säga kvar.

För det tredje ligger det i sakens natur att sekretesslagen kan användas i ganska stor utsträckning i ett aktiebolag. En stor del av det som behandlas i ett bolag har ju betydelse för företagets ställning på marknaden varför mycket kan hemligstämplas – såsom affärshemligheter.

För det fjärde saknar kommunens medborgare fortfarande rätt att överklaga besluten i ett kommunalt bolag. Det förhåller sig visserligen på det sättet att en kommun skall förvissa sig om att den får yttra sig innan viktigare beslut fattas i de kommunala bolagen. Men kommunens yttrande är å andra sidan inte bindande för bolagen. Det förhållandet att det går att överklaga fullmäktiges beslut att *bilda* det kommunala bolaget eller beslut om t.ex. ekonomiskt tillskott i bolaget är ju en helt annan sak.

Om Sveriges kommuner fortsätter att driva kommunala företag finns det ingen möjlighet för lokala småföretag att växa fram på grund av den snedvridning av konkurrensen som de kommunala företagen skapar. I många kommuner kommer de mindre privatföretagen att vara utslagna redan på förhand. Det paradoxala är, fru talman, att den lokale småföretagaren med sina skattepengar ju faktiskt är med och betalar den kommunala verksamhet som konkurrerar ut honom.

Ibland har det sagts att kommunala bolag behövs för samverkan mellan olika kommuner eller mellan en kommun och externa aktörer, men det är fel. Samverkan mellan olika kommuner går alldeles utmärkt att ordna inom ramen för reglerna om kommunalförbund. I den mån privata företag behöver utnyttjas för kommunal produktion av varor och tjänster finns det andra möjligheter till arrangemang, t.ex. entreprenader eller olika former av s.k. kundvalsmodeller.

Det nuvarande regelverket räcker inte till för att hindra att kommuner och landsting ger sin in på affärsmässig verksamhet som inte ligger inom ramen för vad som kan anses vara en naturlig kommunal uppgift. Det är därför angeläget att det görs en översyn av kommunallagen i syfte att hindra tillkomsten av nya kommunala bolag och främja avvecklingen av redan befintliga bolag. Riksdagen bör begära att regeringen lägger fram ett förslag till sådana ändringar i kommunallagen som syftar till att minska omfattningen av näringsverksamheten i kommuner och landsting. Denna mening framförs i reservation nr 1.

I reservation nr 2 framförs förslaget att reglerna i kommunallagen för laglighetsprövning bör ändras så att det blir möjligt för förvaltningsdomstolarna att pröva kompetensenligheten i sådan verksamhet som kommunala företag bedriver och lagligheten av beslut som fattats av kommunala bolag. Förslaget om införande av ett straffrättsligt sanktionssystem som finns i reservation nr 3 är en naturlig följd av förslaget om utökade möjligheter till laglighetsprövning.

Reservation nr 4 framför bl.a. uppfattningen att kommunerna bör ägna sig åt sina kärnuppgifter och undvika affärsverksamhet. All kommunal verksamhet som inte utgör myndighetsutövning bör utsättas för konkurrens för att den skall bli mer effektiv. Kommunerna bör därför upphandla alla varor och tjänster som inte har samband med myndighetsutövning. Även upphandling av verksamhet i egen regi bör därvid omfattas. Upphandlingar bör inte heller få avbrytas utan affärsmässiga skäl.

Det nyinrättade Rådet för konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat sektor eller ett partssammansatt prövningsorgan bör ges i uppgift att belysa frågan om kommunernas affärsverksamhet och att skapa bättre och tydligare gränser för offentlig verksamhet. Detta förslag finns angivet i reservation nr 5.

Reservation nr 6 med rubriken *Kommunala tillsynsorgan* anger att det behövs ytterligare förbättringar för att förhindra sammanblandning av kommunal tillsyn och näringsverksamhet.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 91 KARIN PILSÅTER (fp):

Fru talman! Det pratas väldigt mycket om de kommunala kärnverksamheterna. Vi har alla hört ramsan vård, skola och omsorg. Det är ju det som de kommunala pengarna skall gå till och det är det som kommunerna skall ägna sig åt. Själv tycker jag att en och annan gatlykta och snöröjning också kan höra dit. Folk skall kunna få bygglov. Man skall kunna få köttfärsen kontrollerad i butiken.

Men Sveriges kommuner ägnar sig också åt städfirmor, gym, skeppsmäkleri, plåtslageri, butiker, busscharter, budbilar, körkortsutbildning, snöskotning, konsultverksamhet, asfaltering, badhus, sekreterarservice, inkassoverksamhet, parkeringsverksamhet, flygplatser, skidliftar, stugbyar, teater, hamnar, mässor, hotell, restauranger, auktionsverk, symfoniorkestrar osv. Listan över vad man i kommunerna ägnar sig åt kan göras oerhört lång men det är inte det som människor tror när politikererna vitt och brett hörs tala om de kommunala kärnverksamheterna.

Bland alla dessa bolag finns det många som är rena rama skräckverksamheterna för dem som tycker att äldreomsorg för våra gamla och förskola för våra barn är viktiga saker.

Vi har alla läst om hur Pitebuss lagt anbud runtom i kommunerna. Anbuden var så bra att man fick uppdragen, men det kostade väldigt mycket av pitebornas pengar att gå in och täcka förlusterna. Vi har också alla sett konsekvenserna för människorna i Haninge av de otroliga utgifter som man drog på sig i bostadsbolagen där.

De kommunala bolagen konkurrerar osunt. De konkurrerar ut vanliga småföretag och hindrar människor från att få en vettig försörjning. De hindrar kärnverksamheterna och stjälar pengar från det som är kommunernas viktiga verksamheter.

Bolagsförespråkarna säger då att man tjänar pengar på de här kommunala bolagen. Nej, det gör man inte! De kommunala bolagen är en *mycket dålig* affär. Dels finns det väldigt många bolag som går med stora underskott och som får anslag från sina kommuner eller som har underskott i driften. Det handlar om miljardbelopp. Dels är det så att de bolag som faktiskt går med överskott har en väldigt dålig avkastning. Det

skulle ha varit bättre om kommunerna i genomsnitt hade satt in sina pengar på bankbok. Då hade man fått en bättre avkastning.

De kommunala bolagen är principiellt en dålig affär, ja, helt förkastliga. Skattebetalarnas pengar är *inte* riskvilligt kapital som lokala partipampar skall leka företagsledare med.

Vad vi i Folkpartiet kanske ser som det allra viktigaste argumentet/den allra viktigaste orsaken till att inte ha kommunala bolag är demokratifrågorna. Kommunen är till för att hantera gemensamma angelägenheter såsom skola, äldreomsorg, gatubelysning osv. Aktiebolag är till för att samla riskvilligt kapital i en entreprenöriell verksamhet. Det här är två helt väsensskilda saker.

Kulturen i bolag är, som Jerry Martinger nämnde, en helt annan. Vad som händer är ju att kommunala pampar tar med sig vad de *tror* är näringslivets kultur, och kanske vissa avarter av näringslivets kultur, in i de verksamheterna. Nästan alla exempel vi har på gravt missbruk av pengar, fallskärmar och arvoden och på rent brottslig verksamhet finns i de kommunala bolagen. Det är naturligtvis inte en slump. Det handlar om insyn och om hur man ser på beslutsgången.

I den kommunala demokratin har man stora möjligheter till insyn. Man fattar väl underbyggda beslut, i alla fall oftast. Vem som helst kan i efterhand eller under ärendets gång gå in och granska och följa med och även kräva att de som tar besluten också förklarar sig. I bolagen fungerar det inte så. De ändringar som har skett när det gäller offentlighetsprincipen fyller inte alls sin funktion tillräckligt.

Den kommunala bolagiseringen har på ett allmänt sätt fränt på politikens förmåga. Öppenhet och insyn minskar när kommunal verksamhet läggs på bolag. Vi ser också hur de förtroendevalda förvandlas till bolagspampar och försöker föra över även de här kulturerna in i kommunalpolitiken. Bolagskulturen är alltså något som verkligen skadar demokratin.

Vi har ett mycket stort problem med folk som anser att politiker är människor som är värda att föraktas och som inte förstår människors vardag. Om inte politikerna tar de demokratiska spelreglerna på allvar, varför skulle då medborgarna göra det?

Mot den bakgrunden framstår det nu som helt absurt att socialdemokraterna har lagt fram ytterligare ett lagförslag i raden av förslag – i stället för att avveckla bolagen *tvingas* kommunerna att fortsätta. Det gäller då bostadsbolagen. Har ni ingenting lärt av det som hänt under de senaste åren?

Vi har ju just haft en debatt här om kommunal revision. Även där får man intrycket att ni har lärt väldigt lite. Vi har uppenbarligen helt olika syn på bolagsverksamheten.

Fru talman! Vi folkpartister vill rensa upp i bolagsträsket. Vi vill ha en avvecklingsplan för befintliga bolag. Vi vill ha en ändring i kommunallagen som gör att nya bolag hindras och att avvecklingen av befintliga bolag främjas.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 1.

Anf. 92 KERSTIN KRISTIANSSON (s):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas 15 motioner från den allmänna motionstiden. Jag vill börja med att yrka avslag på samtliga reservationer och bifall till hemställan i betänkandet.

Motionerna rör frågor om omfattningen av kommunal affärsverksamhet och formen för en sådan verksamhet, laglighetsprövning och sanktionssystem, upphandlings- och konkurrenslagstiftning, tillsynsorgan samt uppgifter för ett råd för konkurrensfrågor. Två motioner anknyter också till den kommunala ekonomin och till det kommunala självstyret.

Jag skall inte ta upp kammarens tid med att ägna mig åt att kommentera varje motion, men däremot i någon mån åt att kommentera reservationerna.

När det gäller kommunal näringsverksamhet har liknande motioner tidigare behandlats av riksdagen. Då, liksom nu, sträckte sig yrkandena över en bred och vid skala. Dock handlar övervägande delen om omfattningen av kommunal näringsverksamhet och driftsformen för denna, dvs. bolagsform eller nämndform.

Vad gäller begränsningar av kommunal affärsverksamhet vidhåller utskottsmajoriteten tidigare ställningstaganden, dvs. att det inte finns skäl att begränsa eller förbjuda kommunala företag. Däremot finns det en uttalad viljeinriktning att i mesta möjliga mån driva kommunal verksamhet i nämndform. Det kan dock finnas skäl att bedriva viss verksamhet även i bolagsform. Jag vill påminna om att de kommunala bolagen bedriver verksamhet främst inom olika tekniska områden, t.ex. el-, vatten-, värme-, fastighets- och uthyrningsverksamhet. Detta med hårfrisörskerverksamhet, plåtslageri och annat som togs upp här i talarstolen tillhör nog snarare undantagen. Det kan också hända att det är någon sorts projektverksamhet som man bedriver ute i kommunerna.

Principen för den kommunala näringsverksamheten går ut på att tillhandahålla tjänster och nyttigheter för kommunmedborgarna. Den skall också drivas utan vinstintresse, precis som har sagts här tidigare. Verksamhetens förutsättningar och den samlade kommunala nyttan bör var utgångspunkten för organisationsformen. Här finns alltså inte skäl till eller behov av några ytterligare regeländringar i kommunallagen beträffande kommunal näringsverksamhet.

Laglighetsprövning av kommunal näringsverksamhet tas också upp i flera motioner. Bedömningen huruvida en verksamhet ligger inom den kommunala kompetensen är ju primärt en styrelsefråga. Här handlar det om tilltro till de styrelseledamöter som är demokratiskt valda och satta till att sköta den uppgiften. Här har också ägaren möjlighet att agera genom att det finns ombud valda av fullmäktige på deras bolagsstämmor.

Är det då så att man ser att verksamheten inte uppfyller de formella kraven finns det alltså möjlighet att påverka detta genom att agera dels i styrelsen, dels utifrån ett ägarintresse. Detta fungerar ju i de allra flesta fallen mycket bra. Det ligger också i linje med bolagsformens principer vad gäller styrning av verksamhet och vad gäller ansvarsfördelning. Detta gäller också frågan om domstolsprövning av kommunalt stöd, som tas upp i två motioner.

Även i fråga om sanktionssystem hänvisas till vad som har framförts i fråga om laglighetsprövning.

Den kommunala verksamhetens förhållande till upphandlings- och konkurrenslagstiftning tas också upp i en motion. Vad gäller upphandling bör man enligt utskottets mening avvakta den pågående utredningen om vissa frågor angående offentlig upphandling. Konkurrensfrågor belyses inom verksamheten för Rådet för konkurrens på lika villkor mellan offentlig och privat verksamhet.

I två motioner efterlyses vidare ett särskilt råd med företrädare för stat och näringsliv för behandling av vissa konkurrensfrågor. Även i detta fall vill utskottsmajoriteten hänvisa till Rådet för konkurrens på lika villkor och anser att rådets erfarenheter bör avvaktas.

Jag skall inte vara längre än så. Med detta anser jag mig ha kommenterat de flesta av de reservationer som har lämnats under behandlingen av betänkandet. Jag yrkar alltså bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 93 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Som framgår av utskottsbetänkandet har socialdemokraterna och deras stödpartier inte sett någon anledning till att ompröva sin inställning. Jag tycker att det är beklagligt. Man vidhåller sitt tidigare ställningstagande, och det finns inga skäl att ompröva det. Jag skulle därför vilja fråga Kerstin Kristiansson om hon inte har tagit något intryck av alla de skandaler, både ekonomiska och demokratiska, som har avslöjats, oftast inte av revisorerna utan av grävande journalister och andra under de senare åren. Finns det ingenting i hela det händelseförloppet som kan få er att tycka att det ligger någonting i det vi säger?

Jag skulle vilja välkomna Kerstin Kristiansson ut i verkligheten i kommunerna för att se att det faktiskt inte alls är några enstaka undantag att man bedriver all möjlig annan verksamhet än energibolag och bostadsbolag. Jag kan ge ett konkret exempel. I min hemkommun Botkyrka har man just startat ett bolag som är till för att hjälpa vanliga människor att starta privata företag. Samtidigt ligger man ganska högt upp i ligan som visar andelen andra bolag som man bedriver. Däremot har man sålt sitt elbolag. I och med avregleringen av elmarknaden finns inte längre de skäl som förut fanns, nämligen att kommunerna skulle bedriva sin verksamhet när det gäller energiförsörjningen i ett kommunalt bolag.

Jag skulle verkligen vilja fråga Kerstin Kristiansson om det inte finns någonting som har skett som kan få er att tycka att det ligger någonting i det vi säger. Anser Kerstin Kristiansson verkligen fortfarande att det är ett undantag att man bedriver allsköns annan verksamhet än bostadsbolag och energibolag?

Anf. 94 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Välkomna mig gärna ut i verkligheten. Det är nämligen så att jag är kommunfullmäktigeordförande hemmavid och lokal ordförande för mitt parti i min hemkommun. Jag finns ofta ute i verkligheten. Jag ser verkligheten slå emot mig oerhört ofta. Jag pratar med människor ute i min lokala verksamhet. Jag är inte helt borta från den.

Jag vet att det i alla fall inte i mitt hemlän eller i grannlänens bedrivs någon damfrisörskeverksamhet och annat i syfte att konkurrera. Däremot, och det sade Karin Pilsäter själv, bedrivs det verksamhet i syfte att

lära sig hur man kan anpassa sig till ett småföretagarklimat, dvs. för att få ut människor på arbetsmarknaden. Möjligtvis är det på det viset.

Sedan talar Karin Pilsäter om att lära sig av alla misstag genom åren. Jag försvarar inte det som inte är tillbörligt. Däremot får man inte generalisera, och det tycker jag faktiskt att Karin Pilsäter gör i det här fallet. Hon generaliserar och talade från talarstolen om alla kommunala pampar, bolagspampar och bolagsträsket. Det är förödande om sådana saker skall komma från den här kammaren. Det föder bara ett politikerförakt. Det föder bara tanken att alla som finns i politisk verksamhet är mer eller mindre kriminella. Så är ju inte fallet. Detta är undantagen, och det tycker jag att vi bör understryka från den här talarstolen.

Anf. 95 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Jag måste be om ursäkt för att jag inte känner till vilken kommun Kerstin Kristiansson kommer ifrån. Men jag var personligen på besök i Skellefteå, och jag förmodar att det ligger relativt nära. Där talade jag med en småföretagare som just hade blivit tvungen att stänga sin privata solarie- och gymverksamhet därför att kommunen startat en konkurrerande likadan verksamhet. Och det var inte i någon projektförm eller i syfte att man skulle lära sig någonting om hur man bedrev gym, utan det var för att man tyckte att det var bättre att kommunen bedrev den verksamheten. Jag skulle kunna räkna upp många andra exempel. Det finns 1 500 bolag, och även om de inte finns i Kerstin Kristianssons kommun så finns de i kommunerna runtomkring och i hela Sverige.

Jag vill återigen poängtera att vi måste kunna dra lärdom av det som varit. Jag tror att det värsta politikerföraktet uppstår när vi inte låtsas om de problem som finns. Nästan alla exempel där enskilda kommunpolitiker har gått över styr och gjort sig till dåliga representanter för medborgarna och för alla andra hederliga, duktiga och hårt arbetande fritids- och heltidspolitiker kommer från verksamheter inom de kommunala bolagen. Man måste kunna se att det inte är en slump. Det måste vara så att det finns en systematik i att problemen med brist på insyn och brist på respekt för hur man skall sköta sitt politiska arbete har ett samband med bolagsverksamheten.

Det är därför jag undrar om ni ingenting har lärt när ni nu, i stället för att vilja begränsa bolagsverksamheten, gång på gång kommer med olika förslag som skall hindra kommunerna från att släppa bolagsverksamheterna och koncentrera sig på sina kärnuppgifter. Jag vill verkligen poängtera att när en kommun startar ett företag för att bedriva den typ av verksamhet som t.ex. ALMI, NUTEK och arbetsförmedlingen har till uppgift att driva, tycker jag inte att det är något positivt. För mig är det ett tecken på att någonting är väldigt snett och att kommunen lägger ned sina resurser och sin energi på helt fel frågor.

Jag skulle verkligen uppskatta om man från majoritetens sida kunde hålla med om det och i stället värnade den viktiga kärnverksamheten.

Anf. 96 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Visst skall mesta möjliga verksamhet drivas i nämndsform. Det har jag försökt att förklara i mitt anförande och sagt också i replikskiftet.

Däremot lämpar sig vissa verksamheter för bolagsformen. Samtidigt är det så att det finns en grundidé bakom all offentlig verksamhet, nämligen den att man skall tillgodose människor inom området på de nyttigheter som de är beroende av under olika skeden av livet. Det är en väldigt vacker grundidé, som jag är bärare av. Måhända är det så att Karin Pilsäter inte är bärare av densamma. Då måste vi också se varför det finns kommunal verksamhet oavsett om den bedrivs i nämndsform eller i bolagsform. Grundidén är fortfarande densamma.

Låt oss då inte säga generellt att detta är någonting där fiffel och båg förekommer och i talarstolen kalla seriöst arbetande kommunalpolitiker för kommunalpampar och kommunalpolitiker valda i bolagen för bolagspampar och bolagsträsket. Detta är förödande för demokratin. Det vill jag understryka.

Anf. 97 JERRY MARTINGER (m) replik:

Fru talman! En del av de verksamheter som räknades upp i början av debatten sade Kerstin Kristiansson tillhörde undantagen. Låt oss ta blomsterförsäljning som ett exempel. I Klintehamn på Gotland har Gotlands kommun drivit en blomsteraffär och konkurrerat med de privata blomsterhandlarna på orten. En av de privata, Klinte Handelsträdgård, med tre anställda hade verkligen stora problem häromåret för att hålla jämna steg med den kommunala blomförsäljningen. Den prislista som den kommunala blomsterhandeln hade till jul visar att det var helt förödande priser för de privata små blomsterhandlarna på orten. Man kunde köpa en stor begonia för 20 kr, en stor sankt paulia för 20 kr, hyacint för 5–10 kr. Det fanns inte en chans för den privata blomsterhandlaren på orten. Nu klarade sig den privata blomsterhandlaren till slut på något sätt, därför att kommunen ändå insåg vad man höll på med.

Jag skulle vilja ställa en konkret fråga till Kerstin Kristiansson: Vad tycker Kerstin Kristiansson om en sådan sak som att Gotlands kommun säljer blommor på det här sättet och konkurrerar med de privata företagen på orten? Jag skulle vilja höra Kerstin Kristianssons uppfattning om det.

Anf. 98 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Nu kan jag naturligtvis inte uttala mig om Gotland och förhållandena där, lika lite som man tidigare kunde diskutera min hemkommun. Sverige är ett avlångt land. Det är helt otroligt att man kan tro att min hemkommun ligger nära Skellefteå när 65 mil finns mellan. Jag kan inte de lokala förhållandena, men jag kan uttala mig lite generellt. Det är olyckligt – där är jag samstämmig med Jerry Martinger – om man skall konkurrera med privat verksamhet. Så skall det naturligtvis inte vara. Men det åligger också ett ansvar på de lokala politikerna att se till att icke så sker. Jag har själv varit verksamt kommunalråd i min hemkommun och sett till att aldrig kommunal verksamhet konkurrerar med den privata, för då går samhällsmedel in på två ställen. Det har också påpekats här tidigare.

Dessbättre har man, som Jerry Martinger sade, tillrättalagt det. Man upptäckte det från kommunens sida och tillrättalade det. Den privata lyckades överleva den kommunala, om jag förstod det rätt.

Anf. 99 JERRY MARTINGER (m) replik:

Fru talman! Det borde inte vara så att kommunen över huvud taget gav sig in på den här verksamheten som man gjorde.

Jag skall bara säga att jag egentligen är ganska nöjd med det svar som Kerstin Kristiansson nu gav. Hon sade faktiskt att det naturligtvis inte skall vara så att kommunen skall konkurrera med privat verksamhet på detta sätt. Det är precis vad vi har sagt i våra reservationer. Så jag har faktiskt inte mer att tillföra i dag.

Anf. 100 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Jerry Martinger uttalar sig väldigt generellt och svepande. Han tar fram ett exempel om en blomsterhandlare på Gotland. Naturligtvis skall inte kommunen bedriva blomsterhandel som dessutom konkurrerar med den private. Där är vi helt överens. Men sedan kan man svepa i väldigt generella ordalag och tala om att näringsverksamhet över huvud taget inte skall bedrivas i offentlig regi. Där har vi delade meningar. Det tycker däremot jag att man skall göra för att tillförsäkra människor olika nyttigheter i olika skeden av livet.

Anf. 101 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Jag har varit kommunalpolitiskt aktiv i snart ett tiotal år – för övrigt i samma kommun som Karin Pilsäter, Botkyrka – och haft anledning att någon gång emellanåt ägna en tanke eller två åt moderat kommunalpolitik, eller rättare sagt moderat politik i förhållande till kommunerna. Dess konsekvens och inre logik är inte alltid helt uppenbar.

I vissa sammanhang, närmare bestämt när det handlar om att bekämpa det kommunala skatteutjämnningssystemet, försvarar moderaterna den kommunala självstyrelsen som vore den en helig relik hotad av hedniska härskaror. ”Bort med tassarna från våra skatteintäkter i Täby, Vellinge och Danderyd! Vi skall inte behöva dela med oss om vi inte vill. Och det vill vi inte!” Den kommunala självstyrelsens vackra princip får här tjäna som det fikonlöv som nödtorftigt skall dölja den gamla vanliga klassegoismen.

När det gäller att driva företag däremot gäller inte den kommunala självstyrelsens principer längre. Då kräver man lagstiftning som förbjuder kommunerna att driva bolag. Det skall nämligen bara privata aktieägare få göra. Medborgare sammanslutna i en kommun skall inte få inkräkta på vinstmarginalerna.

Det är nämligen så orättvist, säger moderaterna. Kommunerna har skattepengar och kan subventionera sina företag och på det sättet konkurrera ut den lille enskilde solarieägaren eller blomsterhandlaren.

Nåväl, det är något som i alla fall liknar ett argument. Men hur konsekventa är moderaterna? Det finns som bekant stora, rika privata aktieägare också. Familjen Wallenberg och Investor skulle, om man ville, med sitt kapital i ryggen kunna konkurrera ut vilken småföretagare som helst. Skall vi kanske, i den fria konkurrensens intresse, förbjuda stora privata aktieägare att driva företag?

Det vore i och för sig ett intressant förslag ur andra aspekter, men något säger mig att moderaterna inte är beredda att gå så långt i sitt försvar för småföretagsamheten.

Även om moderaterna kraftigt överdriver den konkurrensnedvridning som kommunala bolag påstås göra sig skyldiga till – konkurrenslagen gäller för övrigt även kommunala bolag – är det onekligen sant att kommunala bolag ibland innebär ingrepp i den s.k. fria konkurrensen. Ta t.ex. de kommunalt ägda, allmännyttiga bostadsföretagen. De spelade i synnerhet under 60- och 70-talen en stor och positiv roll för att höja bostadsstandarden, hålla tillbaka hyrorna och bygga bort bostadsbrist och trångboddhet. Det kunde allmännyttan göra därför att man hade starka ägare utan profitintressen, dvs. kommunerna, därför att skattebetalarna via staten subventionerade ned räntekostnaderna och därför att bruksvärdesprincipen upphävde marknadens fria konkurrens när det gällde hyresättningen.

Det är bara att beklaga att allmännyttans ställning har försvagats kraftigt på senare år. Vi får väl hoppas att den översyn av allmännyttans ställning som nu skall ske leder fram till en vändning och att vi under tiden lyckas förhindra att borgerligt styrda kommuner säljer ut de kommunala bostadsföretagen.

Fru talman! Jag är medveten om att vi nu inte skall diskutera bostadspolitik, men min poäng är denna: Kommunala bolag är ofta till nytta för medborgarna, och de kan vara till nytta för medborgarna just därför att de i viss mening upphäver eller begränsar den fria konkurrensen.

Både Martinger och Pilsäter har tagit upp ett annat argument. Man påpekar att insynen i de kommunala bolagen fortfarande är mindre än i kommunal förvaltning. Man säger att fiffelkultur från det privata näringslivet importeras i de kommunala bolagen.

Detta är eller kan vara ett problem, och det är mycket möjligt att vi skall stärka insynen och den demokratiska kontrollen över de kommunala bolagen ytterligare, men vilken är Moderaternas och Folkpartiets lösning? Att badhuset i fortsättningen skall drivas i förvaltningsform eller att bostadsföretaget skall övergå till att bli kommunal förvaltning? Nej, självfallet inte. Moderaterna och Folkpartiet vill sälja ut de kommunala bolagen eller lägga ut verksamheten på entreprenad till privata bolag, där insyn och demokratisk kontroll är näst intill noll och där fiffel- och bågkulturen, i varje fall enligt Pilsäter, grasserar.

Moderaternas politik är på ytan ett försvar av den fria konkurrensens principer men handlar i grund och botten om en enda sak. Den handlar om att begränsa den offentliga sektorn, om att begränsa den sfär av samhället där det råder demokrati. Fru talman! Den politiken måste med bestämdhet avvisas. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan under samtliga moment.

Anf. 102 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Det talas här väldigt mycket om att de kommunala bolagen i alla lägen skulle bedriva en verksamhet som är i kommuninvånarnas intressen. Det kan också i många fall vara så att de driver verksamhet som bör vara kommunalt driven. Mats Einarsson! Vi förordar från Folkpartiet då inte att allting skall säljas ut eller läggas ned, utan att det som skall vara i kommunal drift i första hand skall återföras till kommunal förvaltning. T.ex. kan en simhall, om den skall vara kommunalt ägd, vilket den förmodligen i många fall skall vara, också skötas inom ramen

för en fritidsförvaltning och inte alls av något kommunalt bolag. Det är ett alldeles utmärkt sätt.

Det finns ren näringsverksamhet som i och för sig kan vara angelägen för många medborgare men som det inte finns någon speciell orsak för just kommunen att driva, t.ex. ett gym. Det är många som tycker om att gå på gym, men det finns ingen anledning för kommunen att driva ett sådant. Lika lite finns det anledning för kommunen att driva en mataffär, även om den sysslar med sådant som är bland det mest angelägna för de flesta människor. Det finns såvitt jag känner till inte någon kommunal mataffär, och en sådan måste väl ändå tillgodose ett mycket mer basalt behov än t.ex. av att sola sig. Olika aktörer är olika bra på vissa saker.

Mats Einarsson sade att jag menade att det finns en fiffel- och bågkultur i näringslivet. Nej, det kan finnas enstaka exempel på det eller sådant som drar åt det hållet. Man plockar in de värsta avarterna inom det privata näringslivet som om det vore någonting självklart.

Men det finns en grundläggande skillnad, och jag skulle vilja höra hur Mats Einarsson ser på den skillnaden. I privata företag spelar man med aktieägarnas pengar medan man i kommunala bolag spelar med kommuninvånarnas skattepengar. Det är enligt min uppfattning två helt olika sorters pengar. Jag skulle vilja veta hur Mats Einarsson ser på skillnaden mellan aktieägares pengar och kommuninvånarens skattepengar.

Anf. 103 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Det finns säkert flera principiella skillnader, men jag vill peka på åtminstone två av dem. Den ena gäller det som Karin Pilsäter tog upp om aktieägarnas pengar kontra kommuninvånarnas pengar. Den andra gäller syftet med verksamheten, om syftet är att generera största möjliga profit eller att tillhandahålla en tjänst i en viss verksamhet. Där finns en principiell skillnad.

Jag vet inte riktigt vart Karin Pilsäter vill komma, men visst är kommunala bolag i en viss mening gynnade framför privata bolag i det att de har skattefinansieringsmöjligheter. Därför kan man säga att det i viss mening är orättvist. Nåväl, jag har inga problem med det. Det avgörande är vad som är till nytta för kommuninvånarna.

Jag tror att kommunala bolag många gånger – icke alltid – är till nytta för kommuninvånarna. Vi kan nog också vara överens om att det i många kommuner har gått till överdrift med bolagisering av sådant som med fördel skulle ha stannat kvar i förvaltningsform. Det skall erkännas att det i det avseendet kanske framför allt är moderaterna som har varit pådrivande, kanske inte Folkpartiet. Som jag ser det har syftet varit att skapa förutsättningar för en privatisering i nästa steg.

Anf. 104 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Jag tyckte inte att jag fick något svar på vad det är för skillnad mellan att bedriva bolagsverksamhet och riskera skattebetalarnas pengar kontra att riskera aktieägarnas pengar. För vår del är det en oerhörd stor skillnad. Man kan bedriva ren näringsverksamhet som inte har med de kommunala kärnuppgifterna att göra. När ett kommunalt företag bjuder under och konkurrerar ut andra för att få ett uppdrag gäller det dina och mina skattepengar. Vi kan då inte välja utan är tvungna att betala, och det leder kanske till att våra ungar får en sämre skola.

Om ett aktiebolag t.ex. i Wallenbergssfären, som Mats nämnde tidigare, bjuder under och konkurrerar ut, får de som har köpt aktier i det företaget bedöma om de vill ha kvar aktierna eller inte. De kan välja att gå ur, men vi kan inte välja att gå ut ur kommunen om vi inte vill att kommunen använder våra pengar till att subventionera viss typ av verksamhet som inte har med det kommunala att göra. För oss är det en väldigt tydlig skillnad.

En annan tydlig skillnad är att det aldrig går att få samma insyn. Själva meningen med bolagsformen är ju just att verksamheten skall kunna bedrivas affärsmässigt och inte medge samma insyn. Om det går att skapa likvärdiga villkor för medborgarna mellan förvaltningsverksamhet och bolagsverksamhet, har ju hela poängen med bolagsverksamheten fallit. Av det skälet kan den lika gärna återgå i förvaltningsform.

Jag tycker alltså att Mats Einarsson och andra i Vänsterpartiet borde gå hem och tänka över ett varv till vad kommunerna egentligen borde ägna sig åt för typ av verksamhet.

Anf. 105 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Folkpartiet blandar här på ett lite försåtligt sätt samman två diskussioner. Den ena diskussionen gäller vilken som är den bästa formen för en viss verksamhet i kommunen, förvaltningsform eller bolagsform. Det kan ofta vara så att vi är överens med Folkpartiet om att det kan vara bättre med förvaltningsform än med bolagsform. Men den diskussionen får föras i vanlig demokratisk ordning i respektive kommun. Jag är inte så fundamentalistisk att jag säger att kommunala bolag aldrig är en lämplig form. Det finns ibland skäl att ha verksamheten i bolagsform.

Den andra diskussionen drivs framför allt av Moderaterna, och Folkpartiet hänger kanske tyvärr lite obetänksamt på. Den går ut på att förhindra kommunerna från att bedriva viss verksamhet i bolagsform i syfte att få den verksamheten utlagd på den privata sidan i stället – dvs. att skapa nya marknader för privata bolag. Det är en annan typ av diskussion.

Den linje som Moderaterna här driver och som jag framför allt har polemiserat mot är något annat än diskussionen om vad som är den bästa formen för att bedriva olika verksamheter i kommunen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)

7 § Myndigheters öppethållande

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU28
Myndigheters öppethållande (prop. 1998/99:52)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU21

Polisfrågor

Polisfrågor

Anf. 106 MAUD EKENDAHL (m):

Fru talman! I betänkande JU21 behandlas ett antal motionsyrkanden som rör polisen och som framställts under allmänna motionstiden hösten 1998 samt ett yrkande med anledning av regeringens proposition *Ändringar i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt*.

Vi moderater har sju reservationer och två särskilda yttranden i detta betänkande. Jag ställer mig bakom samtliga reservationer och särskilda yttranden, men jag yrkar bara bifall till en enda reservation, nr 2.

Fru talman! Låt mig här i kammaren få lyfta fram några uppfattningar som utmynnat i olika reservationer från oss moderater.

Regeringen anser att den organiserade brottsligheten hör till de områden som polisen skall prioritera i sin brottsbekämpande verksamhet. Det instämmer vi moderater i, men vi efterfrågar en utökad användning av kriminalunderrättelseverksamhet i syfte att komma åt internationella smugglarligor. Man kan konstatera att höga skatter på alkohol och tobak har medfört att Sverige är ett intressant land att smugla varor till, eftersom det finns en stor kundkrets här. Även stora mängder narkotika smugglas in i vårt land.

Ett annat allvarligt och dessutom svårbemästrat problem är förekomsten av penningtvätt. Inom detta område föreslår regeringen en del åtgärder som vi moderater kan ställa oss bakom. Det gäller bl.a. att i brottsbalken införa ett särskilt brott, s.k. penningtvätthäleri, samt att det straffbara området utvidgas till att även omfatta sådan penningtvätt som kan följa på skatte- och tullbrott som innebär att skatt, tull eller annan avgift undandras staten.

Däremot kan vi moderater inte ställa oss bakom regeringsförslaget om uppmjukad sekretess för uppgiftsskyldiga företag. Givetvis kan regeringens förslag kanske verka lockande av effektivitetsskäl, men vad händer med den personliga integriteten? Regeringen har inte på något sätt redovisat sin uppfattning vad gäller integritetshänsyn. Därför kan vi moderater inte acceptera förslaget. Det är mot den bakgrunden som vi vill uppmana regeringen att nu ta ett samlat grepp om integritetsfrågorna kontra kraven på effektivitet i brottsbekämpningen.

Fru talman! När jag ändå är inne på integritetsfrågorna vill jag passa på att framföra några synpunkter angående en miljöpartists motion som handlar om att polisen i förebyggande arbete vill registrera veganer bara för att de är veganer. När vi förra året behandlade betänkandet *Polisens register* motsatte vi oss förslaget att låta polisen lagra och behandla personuppgifter i datoriserade underrättelseregister utan att ha någon grad av brottsmisstanke mot en person.

En del motioner som behandlas i dag tar upp frågor som berör polisens arbetstider, arbetssituation, antalet poliser i landet samt New York-modellen. Att dessa frågor står i fokus är inte konstigt efter de besparingar som gjorts inom polisväsendet under flera år.

Ett tusental 58-åriga poliser erbjöds förtida pensionsuttag. Nästan lika många civilanställda försvann från verksamheten. Utskottet blev informerat både i Göteborg och i går när vi besökte Polismyndigheten i Stockholms län att man borde ha nöjt sig med knappt hälften av uppsägningarna, eftersom man lider brist på civilanställda i verksamheten. Hur tänker ni socialdemokrater hantera detta problem inom snar framtid?

Dessutom har vi förlorat 800 poliser i och med det tvååriga intagningsstoppet till Polishögskolan.

Vi moderater har i våra motioner pekat på olika åtgärder som bör vidtas:

- För det första måste polisväsendet för att snabbt frigöra poliser till renodlat polisarbete ges möjlighet att snarast återanställa civil personal.
- För det andra är det angeläget att regeringen stimulerar utvecklingen av ensamtjänstgöring av poliser i högre grad.
- För det tredje borde regeringen överväga om man inte borde använda sig av beredskapspolisen i större utsträckning än vad som görs i dag.
- För det fjärde skulle man kanske ta upp en diskussion om att inrätta kommunala ordningsvakter. Dessa kommunala ordningsvakter skulle kunna fungera som trygghetspersoner och finnas synliga på platser och tider där och när människor vistas ute.
- För det femte måste man öka elevintagningarna till Polishögskolan.

Det är bara vi politiker som kan och måste se till att polisen har tillräckligt med resurser så att människor kan känna sig trygga i samhället.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att för all brottslighet som går att förebygga eller stoppas i tid tror jag att New York-polisens arbetsmetoder borde genomföras i hela landet. Vi ser vad Eskilstunaprojektet åstadkom. När vi i går besökte Stockholmspolisen fick vi dessutom höra vilka resultat de uppnådde med sitt riktade projekt under åtta veckor, något som nu har lett till att de fortsätter under veckosluten.

När det gäller New York-modellen kan man ju konstatera att brottsligheten för sjunde året i rad har sjunkit i USA. Att slå till vid småbrott är oerhört viktigt för de unga. Det ger en varningssignal både till den som gjort något och till den som kanske har tankarna att begå ett brott. Oftast brukar man lära av sina misstag, om man får veta det i tid.

Anf. 107 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Jag skall om en liten stund beröra betänkande JuU:21 om polisfrågor och arbetstider. Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 1. I övrigt ställer vi oss bakom våra reservationer och det särskilda yttrandet.

Som vi hörde här av Maud Ekendahl handlar detta betänkande om polisfrågor. Jag skulle vilja stanna en liten stund just vid polisens arbetstider, som vi också har ett yrkande om i det här betänkandet.

Under ett antal år har resurserna för polisens verksamhet knappats in. Effektiviseringar och omorganisationer har kännetecknat en stor del av polisverksamheten. Uppsägning av ett alltför stort antal civilanställda

ledde till att många av våra kvalificerade poliser i stället för att utöva operativt arbete ute på fältet hamnade på polisstationerna med högar av pappersarbete som skulle utföras. Människor ute i samhället, de vanliga samhällsmedborgarna, blev irriterade när polisen inte fanns på plats där brotten begicks. Det är i varje fall inte polisernas fel. Det är snarare beslutsfattarna som har fattat för snabba beslut utan att vara riktigt klara över vilka konsekvenser det för med sig.

I går när vi besökte City polismästardistrikt sade just Gunno Gunnmo att då det gällde uppsägningen av de 500 civilanställda i Stockholms län har han i dag insett att det var för mycket och att han skulle vilja återanställa, eller anställa på nytt, 250 civilanställda.

När det gäller polisens arbete skrev vi en motion under allmänna motionstiden som berörde frågan om vad polisen egentligen skall syssla med. Vi kristdemokrater menar att polisens uppgifter skall vara att förebygga brott, upprätthålla ordningen samt utreda och beivra brott. Utskottet konstaterar att frågan om vad som skall vara uppgifter för polisen har uppmärksammats på flera håll, och man inväntar det inledda arbetet med syfte att åstadkomma en effektiv resursanvändning.

Det vi kristdemokrater tycker är så oerhört viktigt är framför allt att polisen finns ute på fältet de tider då behoven är som störst. Fler poliser i tjänst på helger och kvällar skulle kunna minska våldsbrottsligheten. Därför tycker vi att det är helt naturligt att polisens arbetstider blir belysta, och det har också delvis skett genom den s.k. ROPA-gruppen, som i en rapport hösten 1998 har analyserat polisens arbetsuppgifter.

I en hel del artiklar under hösten 1998, som flera av oss tog del av, framkom det tydligt att ganska mycket av polisens tid gick åt till annan verksamhet. Man kunde t.ex. få jaga bortsprungna hundar och hämta katter som sprungit in på ställen där de inte skulle vara. Det är sådan verksamhet som vaktpersonal eller civil personal skulle kunna sköta.

Jag läste en intervju med en polisman i Dagens Nyheter den 15 september 1998, och han berättade: Service tar alltmer tid. En dag tillbringade jag sex timmar i bilen tillsammans med en berusad som ingen ville ta emot.

Vi tycker att man då har förfelat tanken med det som en polisman skall arbeta med.

I motion 1998/99:K297 föreslår vi att det skall skapas bättre förutsättningar för bevakningsföretagen att avgöra hur många ordningsvakter som skall finnas. Det skulle kunna leda till att fler ordningsvakter kunde utföra en del av de uppgifter som polisen i dag sysslar med. Vi anser även att det inte skall vara polisens uppgift att avgöra hur många ordningsvakter som skall finnas.

På helgkvällar och helgnätter når antalet polisingripanden en toppnivå, och samtidigt är det då som minst antal poliser är i tjänst. Rikspolisstyrelsen uttryckte den 3 november 1998 kritik mot polisbrist och sade sig vara missnöjd med den dåliga helgbemanningen. Vi menar att vid schemaläggning måste hänsyn tas till regelbundenhet och anpassning till tider då erfarenhet och statistik visar att flest brott begås. Vi menar därför att genom en översyn av polisens arbetstidsavtal och schemaläggning kan kontinuitet och anpassning skapas.

Fru talman! Dessutom får antalet poliser naturligtvis inte minska ytterligare. Men såvitt vi kan förstå kommer det att ske, genom det stora

antalet pensionsavgångar den närmaste tiden. Vi vet att det i en första omgång antogs 68 nya elever till Polishögskolan, och i höstas var det ytterligare 185 elever som började sin utbildning. Men det här är inte tillräckligt. Jag skulle vilja höra om socialdemokraterna vet hur det kommer att gå till när vi skall försöka klara situationen med alla dessa pensionsavgångar.

Vi vet att de civilanställda har haft stor betydelse för rättsväsendets sätt att fungera. Kristdemokraterna menar att civilanställd personal måste finnas i tillräcklig omfattning. Vi har därför i vårt budgetalternativ avsatt mer pengar för att bl.a. fler poliser och civilanställda skall kunna anställas. I vårt yttrande säger vi att det måste till mer resurser för att polismyndigheten skall kunna anställa fler civilanställda. Detta förstärktes ju bara under vårt studiebesök i går när vi hörde redovisningen av verksamheten.

Vi har dessutom avsatt medel för den nationella insatsstyrkan, som också är en del av polisens verksamhet. Vi anser att den är oerhört angelägen.

Samhället behöver en bra poliskår, som får arbeta under drägliga förhållanden och som har schemalagda arbetstider så att polisen kan finnas ute bland folk när den som bäst behövs.

Anf. 108 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Rättssäkerhet och rättstrygghet måste få kosta. En väldigt viktig del i att våra medborgare känner rättssäkerhet och rättstrygghet är att vi har ett tillräckligt stort antal poliser som får göra det som de är utbildade till.

Den svenska poliskåren har en väldigt god grundutbildning. Det tragiska är att man varje dag får uppleva ett kompetenslöseri. Poliser får hålla på med saker som de inte är utbildade för, som andra kan göra mycket bättre. Det är bl.a. sådant som passärenden, parkeringsfrågor och djurhållningsfrågor. Pass- och parkeringsfrågor kan andra sköta. När det gäller djurhållning finns det möjlighet för någon i kommunen att både sköta det konkreta att ta hand om djuren och stå för kostnaderna. Det tar mycket tid, och det kan kosta mycket pengar för polisen. Detta är inte deras uppgift.

En annan sak som vi också måste bestämma är vem som skall sköta är de stora idrottsevenemangen, som i dag tar väldigt mycket resurser. Det gäller tiden före och även under och efter själva evenemanget. Konsekvensen är att berörda poliser – det kan vara väldigt många, från ett tiotal upp till flera hundra – inte får ta ut övertiden i lön utan det blir kompensationsledighet. Det gör att det aldrig blir tid över till att ta tag i källarinbrott, bilinbrott eller vad det kan vara. Därför måste vi se över bestämmelserna, så att ett antal poliser är befäl och håller i det hela men de stora vaktbolagen tar hand om bevakningen.

En av reservationerna till dagens betänkande gäller den s.k. New York-modellen, med s.k. nolltolerans. Jag värjer mig alltid mot ordet nolltolerans. Vad är det fråga om, fru talman? Jo, det är fråga om att polisen skall se till att de lagar som vi har bestämt här i riksdagen efterlevs. Men det är polisen som i varje enskilt fall gör bedömningen om man skall se till att lagen efterlevs exakt, t.ex. om man skall ta den som cyklar utan lyse eller den som man misstänker för ett knarkbrott. Det är

polisen som skall göra den bedömningen. Polisen får den möjligheten om den får tillräckligt mycket resurser och får använda sin tid till det som den är väl utbildad för. Då kommer det också att fungera mycket bättre ute i samhället.

Fru talman! Vi i Folkpartiet har också en reservation om utbildning m.m. för ordningsvakter. Där pekar vi på att det när det gäller många ordningsvakter som är s.k. frilansande finns många saker som behöver stramas upp. Låt mig bl.a. påpeka att den grundutbildning som finns för ordningsvakter i dag är för kort. I den utbildningen avsätts inte en minut åt t.ex. brandförebyggande åtgärder som släckning eller utrymning. De kan alltså inte detta, som är så oerhört viktigt.

Det finns inte heller några krav på att man skall vara särskilt lämpad att klara av de stressituationer som ändå uppkommer när man är ordningsvakt. Det får bli ett slut på det här. Vi kan inte ha ett antal ordningsvakter som har hjärnan i musklerna. Man skall inte använda sina muskler. Man skall använda sin hjärna. Det finns vissa människor som är extra lämpade för att ta hand om stressituationer.

Det som också är väldigt otillfredsställande är att det i dag inte finns någon automatisk kontroll av ordningsvakternas laglydnad under pågående förordnandeperiod, som det heter. Det sker först när förordnandeperioden skall förnyas. Det kan vara ända upp till tre års fördröjning. I praktiken kan det innebära att en ordningsvakt kan fällas för ett brott under pågående period och få fortsätta med sitt arbete tills det sker en automatisk kontroll – om det vill sig illa om två, två och ett halvt år.

Det som också är otillfredsställande är att länsstyrelserna, som har kontrollfunktionen, gör dramatiskt olika bedömningar. Jag fick reda på att väktaren i ett fall fick behålla godkännandet trots att han hade dömts till sex månaders fängelse, ovillkorligt, för misshandel. En annan länsstyrelse bara 20 mil därifrån återkallade godkännandet till följd av en snatte-ridom.

Det är självklart att reglerna för kontroll skall vara samma oavsett var i Svea rike man befinner sig, men det är tydligen inte självklart i verkligheten.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation 7. Naturligtvis står vi bakom de övriga reservationerna.

Anf. 109 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Detta betänkande tar upp många viktiga punkter angående polisväsendet, som tidigare präglades av omorganisation och besparingar. Myndigheten har också präglats av en oro, därför att detta har inneburit nya arbetsuppgifter och annan metodik.

Man kan se övergripande synpunkter på polisväsendet. Det framkommer att några partier förespråkar New York-modellen. Vi har från Miljöpartiet den åsikten att man inte bara kan ta en modell och sedan hela tiden hävda att man kan genomföra den i ett annat land. Visst finns det olika modeller i olika länder som är värda att studera, men vi tycker inte att det bästa är att ropa på att en speciell modell skall överföras. Man kan titta på vissa saker som kan fungera också här, men jag tycker att det problemorienterade arbetssätt som vi har valt för närpolisen är det som skall utvecklas.

Det ropas också på att fler ordningsvakter skall tas i bruk. Miljöpartiets åsikt är att vi måste vara väldigt försiktiga. Det är många problem med ordningsvakternas utbildning och kompetens, och det är inte så enkelt att man bara kan säga att denna kategori skall överta arbetsuppgifter. Vi skall i stället vara väldigt försiktiga och förändra den utbildning som finns i dag för ordningsvakter. Det är ett angeläget område.

Vi ser också att vi har olika åsikter om hur resurserna används och om prioriteringsfrågor. Generellt tycker jag att det är oerhört viktigt att man lyssnar på de anställda i basen och att verksamheten inte styrs för mycket från toppen.

Fru talman! Av alla de frågor som tas upp i betänkandet skall jag uppehålla vid följande: organisationsfrågor – det gäller polisens tillgänglighet – återanställning av civil personal, registrering i polisregister och evenemangskostnader. Jag yrkar också bifall till reservation 10 och 12.

Miljöpartiets strävan är att fler polisstationer skall vara öppna dygnet runt samtliga dagar. Det skall för allmänheten vara självklart att man får hjälp på bemannade polisstationer, varifrån poliserna kan rycka ut i sitt ansvarsområde.

De centrala kommunikationscentraler som byggts upp till höga kostnader motverkar idén bakom närpolisen och har inneburit alldeles för långa utryckningstider. Vid utryckning skall det finnas poliser som känner till både befolkningen i området och geografin, så att de snabbt kan vara på plats och göra en adekvat bedömning utifrån sin lokalkännedom. Vi anser alltså att den organisation som finns i dag innebär alldeles för stora enheter och alldeles för långa utryckningstider.

Jag läste i förra veckan notiser i tidningen om att det hade förekommit två rån, efter vilka det hade tagit en timme för polisen att komma till platsen. Det ena rånet hade begåtts i Skåne, där det är väldigt korta avstånd, vid sidan om en polisstation som var stängd. På det sättet hade brottslingarna undkommit, och rånet hade kunnat ske i lugn och ro. Vi menar att sådant inte får ske. Det är något fel när det händer ideligen. Jag har påpekat det flera gånger tidigare, och det fortsätter att vara på detta vis.

Det är faktisk inte så som det står i betänkandet, dvs. att de lokala myndigheterna själva skall bestämma i problemorienterad anda. Detta är påtryckt uppifrån. Alla län är organiserade på samma sätt. Det finns en stor kommunikationscentral i varje län och ett vakthavande befäl. Det fungerar inte. Det som står i betänkandet om att man kan ha olika modeller är inte alls sant. Då skulle det ju funnits olika modeller, för poliserna och poliskvinnorna ute i områdena säger att detta inte är tillfredsställande. Jag har inte hört någon som har tyckt att det är bra – varken allmänheten eller de enskilda poliserna.

Därför är det mycket angeläget att detta ses över och ändras. Jag tror visserligen att det finns ett hårdnackat motstånd på grund av att stora kostnader har investerats i kommunikationscentralerna. Det har varit oerhört dyrt att bygga upp dessa, men trots det måste det hända någonting som gör att situationen blir hanterlig och att allmänheten får veta att polisen kommer efter en rimlig tid.

Jag blir också bekymrad när Riksrevisionsverket i sin granskning av hinder för ett effektivt resursanvändande anger att man tycker att det är okej att det finns en kommunikationscentral plus ett vakthavande befäl i

varje län. De tyckte att det inte finns några hinder för det, men Miljöpartiet anser alltså att det finns hinder för detta.

Nu när BRÅ närmare skall studera närpolisen och hur det har blivit hoppas jag att man tar tag i just denna fråga, för den är ett orosmoment.

Vad gäller återanställning av civil personal tror jag att vi alla i justitieutskottet är eniga om att det som skedde inte var bra. Med facit i hand kan vi säga att det inte blev bra.

Det resonemang som föregick uppsägningarna gick ut på att man inte skulle ta polispersonal utan spara på administrativ personal när det var tvunget att spara. Men vi ser också hur viktigt det är att göra en konsekvensanalys. Naturligtvis måste dessa sysslor ändå skötas. Då får i stället de utbildade poliserna sköta uppgifterna. Det hade man kunnat förstå om man hade studerat effekterna av förslagen lite noggrannare.

Tyvär är det inte vi i justitieutskottet som skall göra alla dessa bedömningar. Det är inom myndigheten som man gör detta. Jag hoppas också att det rättas till. Det finns inga siffror tillgängliga på hur många som har återanställts totalt, men om man går efter de uppgifter som finns i Stockholm kan man se att det inte är många. Endast 15 av totalt 500 avskedade har återanställts. Det finns alltså fortfarande en stor obalans när det gäller hur arbetet sköts. Poliser sköter administrativa uppgifter.

Vi har ingen reservation i detta ärende. Det står tydligt i betänkandet att man har sett problemet och att man inom den närmaste tiden kommer att göra förändringar så att det blir en vettig balans.

En annan fråga gäller kostnaderna. Vad skall vi prioritera i polisväsendet? Det är en mycket iögonfallande kostnad vid stora idrottsevenemang och andra evenemang. Det är inte bara kostnader för poliser vid scenen eller i det område som evenemanget äger rum. Det är ju också stora kostnader för poliser utanför dessa områden. Polisen måste vara på plats när huliganer från England kommer från bussar och flygplan. Sedan måste det finnas poliser efter t.ex. en match. Det handlar om tävlingsinriktade moment där känslorna svallar och alkoholen flödar. Det måste till ett otroligt stort pådrag. Vi i Miljöpartiet och Folkpartiet, som är med på den här reservationen, vill att det här skall ses över. Det kan inte vara meningen att de resurser som den lokala polisen eller polisen i storstäderna har skall gå åt till detta, så att man senare inte kan planera sin verksamhet. Det måste vara totalt fel.

Jag skall också ta upp en integritetsfråga när det gäller polisens register. När vi diskuterade att ändra polislagarna hade Miljöpartiet en reservation. Vi misstänkte och befarade att det här kunde utnyttjas av polisen på ett felaktigt sätt. Det aktuella ärendet gäller veganer vid en skola som massregistrerades av polisen endast därför att de åt vegankost. I betänkandet finns det ett långt utlägg om vilka möjligheter polisen har att registrera. Av den texten drar jag slutsatsen att polisen inte kan hantera uppgifter på det här sättet; polisen har inte någon laglig rätt till det. Men det är egentligen upp till JO att avgöra detta.

När det gäller det här fallet kom det in tre anmälningar till JO. Man menade att polisen inte kan göra en massregistrering vid en skola på det här viset. Men JO vidtog ingen åtgärd. Man skrev bara: ingen åtgärd. Jag tycker att det är förfärligt att människor får ett sådant svar när de tycker att de har blivit fel behandlade. Vi i utskottet borde tillsammans kunna

tolka det som att man inte kan göra så här. Men det görs ändå, och JO säger: ingen åtgärd.

Det som vi misstänkte skulle ske kan tydligen ske. Och den som utsetts har inte så stora möjligheter att göra någonting åt det. Det måste ju vara fel.

Med detta, fru talman, yrkar jag, som sagt, bifall till två reservationer.

Anf. 110 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! Kia Andreasson tog upp två saker som jag skulle vilja fråga om, eftersom de berörde mitt anförande tidigare.

En sak gäller ordningsvakter. Vi lägger fram ett förslag om kommunala ordningsvakter. De skall självfallet, Kia Andreasson, ha en gedigen utbildning. Annars skall vi inte ha några ordningsvakter alls. Jag försökte säga att vi, när det är en sådan polisbrist, måste hitta olika åtgärder som gör att vi kan uppnå trygghet för allmänheten. Därför ville jag kalla dessa ordningsvakter för trygghetspersoner.

Kia Andreasson talar hela tiden om polisbristen. Varför tillskjuter ni inte mera medel till polisväsendet? Mig veterligt har ni inte gjort det på många år. Hur skall ni då komma till rätta med polisbristen? Vi har ju ändå det problemet. Vi måste göra något. Jag tycker att det är bättre att komma med förslag än att bara stå i talarstolen och säga något.

När det gäller New York-modellen har vi aldrig sagt att den skall överföras till punkt och pricka. Men det finns mycket i New York-modellen som man kan föra över. Jag vill ställa en fråga till Kia Andreasson som både är lärare och mamma. Det här handlar om att man skall tillrättvisa och göra något snabbt när en ungdom har gjort fel. Det går ut på att man skall slå till vid småbrotten. Det handlar om att ungdomarna inte skall tycka att det inte spelar någon roll vad de gör; då byggs brotten på och blir värre och värre. Varför har Kia Andreasson något emot detta?

Anf. 111 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det handlar inte endast om *antalet* poliser, men visst måste vi ha poliser så att de räcker till de uppgifter som vi säger är viktiga. Men när det gäller antalet poliser kan det också vara en chimär, som jag sade, om poliserna måste göra administrativ personals arbete. Därför är det viktigt att se över hela personalstyrkan inom polismyndigheten, så att det frigörs poliser. Jag har hört uppskattningar om att ett stort antal poliser kan frigöras om vi får mer administrativ personal.

När det gäller trygghet och ordningsvakter är jag tveksam. Sådana här uppdrag kan lätt blandas ihop. Den långa utbildning som poliser har är bra. Poliser är de personer som får lov att utöva våld och ta itu med sådana här besvärliga situationer. Det är ett stort steg att överföra uppgifter till ordningsvakter, och det måste föregås av mycket noggranna analyser.

När det gäller pengar vet Maud Ekendahl att polisen har fått, och får alltfjämt i budgetförslaget, utökade resurser, så det har visst blivit en ändring. Och Miljöpartiet och Vänstern är med på detta budgetförslag.

Jag sade att New York-modellen innehåller viktiga delar. Men jag tycker att det här är tillfredsställt i den modell som vi i Sverige säger oss vilja ha med närpolisen och dess problemorienterade arbete. I den modellen finns sådana här moment. Man ser vad det finns för problem i ett område, och så går man till botten med dem och tar även itu med de

mindre brotten. Det finns ingen motsättning när det gäller dessa modeller. Jag tycker tvärtom att vi skall ivra för den modell som vi har.

Prot. 1998/99:96
19 maj

Anf. 112 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! Tror Kia Andreasson att det räcker med att de poliser som har administrativa arbetsuppgifter kommer ut i operativ verksamhet? Det har ju försvunnit 1 000 dugliga 58-åriga poliser, vilket har sagts här i kammaren från flera håll. Det är ju för att det skall bli ett tillräckligt antal personer som vi går ut och säger att även ordningsvakter kan vara resurser. Jag tror nämligen inte att det här räcker.

Ni har gått med på att det skall bli mer pengar till polisväsendet. Vad har de pengarna gått till? Jo, de har gått till löneutbetalningar. Poliser måste också få löneökningar. Även om de har fått det har man en eftersläpning på ungefär ett år inom polisväsendet när det gäller lönehöjningar. Det handlar ju inte om friska pengar till själva verksamheten, som vi medborgare sedan har nytta av.

Anf. 113 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det handlar om utökade resurser som har kommit polisen till del. De bidrar naturligtvis också till att en ökning av polisantalet kommer till stånd. Det är en intagning till Polishögskolan nu, och ett större antal kommer att antas. Men det handlar inte bara om *antalet* poliser. Jag vet att moderaterna ofta stirrar sig blinda på just antalet. Det handlar också om att andra delar i samhället måste fungera så att inte brott begås. Hela samhället hänger ihop. Men jag säger inte emot att vi måste ha en viss bas av poliser, så att de täcker uppgifterna. Men man skall inte bara prata om antalet.

Anf. 114 MARGARETA SANDGREN (s):

Fru talman! I detta betänkande behandlas motioner om polisfrågor. Det är motioner som väckts under den allmänna motionstiden, som tidigare har sagts. Motionerna tar upp allt från polisens organisation, personalbehov, arbetstider, arbetsmetoder, evenemangskostnader och kostnader för djurhållning.

Det som krävs i många av motionerna ingår i uppdraget till Rikspolisstyrelsen att arbeta med eller är föremål för beredning i Regeringskansliet. Det som krävs i reservationerna är mer omfattande utredningar, skyndsammare utredningar eller mer intensifierat arbete på olika områden. I de flesta reservationerna krävs alltså ingen större avvikelse från det arbete som redan pågår.

Jag vill inledningsvis yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Det som utöver yrkanden på reservationerna har framkommit i debatten är polisens resurser. Det trodde jag nog också skulle komma upp i dag. De anses vara för små i förhållande till behovet.

I dag behandlar vi inte anslagsfrågan. Det gör vi i samband med behandlingen av vårpropositionen och kanske främst i höst vid behandlingen av budgetpropositionen inför år 2000.

Jag vill säga att det inte råder några delade meningar mellan oss i justitieutskottet om att polisväsendet faktiskt behöver mer resurser, och mer resurser har anslagits till polisväsendet. Hur framgångsrikt polisvä-

Polisfrågor

sendet skall kunna bli i brottsbekämpningen handlar dock inte enbart om mer resurser. Det handlar lika mycket om vilken kompetens polisen skall inneha, vilka arbetsmetoder som används och som behöver utvecklas, vilka verktyg vi kan ge i form av registreringsmöjligheter och en ändamålsenlig lagstiftning. Det handlar om ledarskap, bedömning och analys, om uppföljning, utvärdering och vikten av samarbete mellan polisen, andra myndigheter och andra aktörer.

Som har sagts här besökte justitieutskottet Stockholmspolisen i går. Vi fick naturligtvis veta att man behöver mer resurser. Men vi fick också veta att man faktiskt klarar av sin situation i dagsläget, men att man är ytterst sårbar. Den civilanställda personalen har nämnts här. Det togs naturligtvis upp att man hade avskedat civilanställd personal. Man skulle behöva ha tillbaka hälften av den, dock inte med den kompetens som den personalen ägde vid tillfället för avskedandet. Det var annan kompetens som civilanställd personal skulle kunna ha.

Man visade också på att man trots ekonomiska problem lyckats få ned brottsligheten med i genomsnitt 8 %. Det kunde naturligtvis variera mellan olika brottstyper, men det är en tydlig förbättring. Man kunde också peka på anmärkningsvärt goda resultat när det gäller närpolisverksamheten.

Den eländesbeskrivning som man ofta hör, kanske främst från moderater, är inte sann på det här området heller. Man pekade också från Stockholmspolisens sida på att andra i samhället också har ett stort ansvar, främst vad avser brottsförebyggande arbete. T.ex. pekades på behovet av utökad missbrukarvård, att affärsinnehavare och andra måste bli bättre på att stävja snatterier och stölder samt vidare att den sociala kontrollen måste stärkas.

Vi socialdemokrater hävdar bestämt välfärdens betydelse som ett viktigt fundament i det brottsförebyggande arbetet, att människor har jobb, att alla barns och ungdomars uppväxtvillkor är goda, att man har ekonomisk trygghet, att kommunernas fritids- och kulturutbud når alla. Vi tror nämligen att ökade klyftor i samhället utgör en grogrund för kriminaliteten. Vi är beredda att verka för mer resurser till polisen, men inte på bekostnad av välfärden. Därför får en ökning av anslaget till rättsväsendet ske i den takt som det är möjligt ur detta perspektiv.

Jag vet att det i moderaternas motioner och även i kristdemokraternas finns exempel på mer resurser till rättsväsendet, men det finns också exempel på kraftiga besparingar som jag tror skulle försämra villkoren för en hel del grupper i samhället. Det gäller inte minst moderaternas förslag med indragna resurser från kommunerna. Jag tyckte att det framgick ganska klart i går vid besöket hos citypolisen att det är viktigt att alla samhällets myndigheter och andra aktörer kan medverka t.ex. när det gäller bra missbrukarvård och annat.

Låt mig ta upp en annan sak. I Stockholm har Moderaterna tillsammans med Kristdemokraterna och Folkpartiet sänkt skatten med 40 öre. Vad har det fått för konsekvenser på t.ex. anslagen till missbrukarvården?

Häromveckan läste jag i dagstidningen att i Vantörs kommunal har skattesänkningen lett till en dramatisk nedskärning av anslagen till barn- och ungdomsverksamheten. Fritidsgårdar och parklekar tvingas stänga. Ansvarig kommunalpolitiker, moderat, anser inte att det är en kommu-

nal uppgift att se till att barnen blir sysselsatta. Jag undrar vad det kan få för konsekvenser när det gäller ungdomars fritid att man stänger fritidsgårdar. Vad gör de i stället? Inte har alla föräldrar råd att bekosta en dyrbar fritidsverksamhet för sina barn.

Det är alltså viktigt att de här verksamheterna finns ute i kommunerna för att man skall kunna erbjuda sina barn och ungdomar vettig aktivitet. Det är viktigt att vi också satsar på det som vi normalt kallar välfärd och att människor lever ganska gott i samhället. Därmed minskar vi grogrunden för kriminaliteten.

När det gäller reservationerna begränsar jag mig till det som ni har yrkat bifall till i talarstolen. Det handlar bl.a. om polisens arbetsuppgifter. Här kräver reservanterna att regeringen snarast låter utreda frågan om polisens arbetsuppgifter. Man anger passärenden och parkeringsfrågor samt att civilanställd personal i större utsträckning tas i anspråk för sådana uppgifter.

Som angetts i betänkandet är polisen passmyndighet, och polisen skall kunna avslå en ansökan om den sökande t.ex. är belagd med reseförbud eller om personen är misstänkt för brott och detta anmälts till förundersökning. Det är svårt att se vilken annan myndighet som skulle kunna få ta del av denna information för att t.ex. avslå en ansökan.

Beträffande ianspråktagande av icke polisutbildad personal för vissa arbetsuppgifter som i dag åligger en polisman har regeringen givit Rikspolisstyrelsen i uppdrag att undersöka möjligheterna och förutsättningarna för detta. Det återfinns i årets regleringsbrev till polisen, liksom att se över om andra myndigheter kan ta över vissa arbetsuppgifter.

I årets budgetproposition skriver regeringen att polisen skall bedriva sådan verksamhet som just polisen har kompetens och förutsättningar för. Polisen måste också ställa sig frågan om en viss åtgärd är motiverad med hänsyn till kostnader och personalåtgång och om den är rätt prioriterad i förhållande till annan polisiär verksamhet.

Lägg därtill Stockholmspolisens egen rapport. Man har tittat närmare på just polisens arbetsuppgifter och delat upp dem i olika kategorier; sådant som man själv kan besluta om man skall förändra, sådant som är reglerat i föreskrifter och sådant som är reglerat i lag och författning. Man kommer naturligtvis att jobba vidare med de frågorna och föra dem vidare för eventuella ändringar i regler och lagar. Man kan inte tvärsäkert säga att något inte är en arbetsuppgift för polisen. Det kan variera över tiden.

Jag har ganska kort talartid kvar, så jag går in på nästa åtgärd. Det gäller den kvalificerade brottsligheten. Här skriver moderaterna att skattettrycket är orsaken till att smuglingen är så omfattande. Vidare att kriminalunderrättelseverksamheten måste intensifieras och slutligen att regeringen bör få i uppdrag att driva dessa frågor mer intensivt i det internationella samarbetet och samtidigt se till att en satsning görs på denna verksamhet.

Då vill jag bara hänvisa till betänkandet som redogör för EU:s högnivågrupp, där man jobbar med detta. Man har bildat en aktionsgrupp som behandlar organiserad brottslighet i Östersjöområdet. Vi har ingått bilaterala och multilaterala avtal om tullsamarbete. Regeringen har tillkallat en kommitté för central kraftsamling mot den organiserade brottsligheten.

Jag vill hävda med det som framgår av betänkandet att med de beskrivna och vidtagna åtgärderna har regeringen intensifierat arbetet och kampen mot den kvalificerade brottsligheten.

Då frågar jag reservanterna: Vad mer skall göras? Borde man inte kunna vara lite mer konstruktiv i sin kritik eller komma med förslag på vad som ytterligare kan göras?

Jag har lite tid kvar. Jag får återkomma i replikerna om det är så att jag har missat att kommentera en reservation som det har yrkats bifall till. Jag vill än en gång yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 115 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! Det är så typiskt för Margareta Sandgren att när vi från oppositionen har fogat reservationer säga att arbete pågår i regeringen eller att regeringen har för avsikt att tillsätta en utredning. Det är därför vi vill trycka på och få ett tillkännagivande så att det blir lite skjuts på ärendena, i stället för att hänvisa till att ett arbete pågår eller något annat.

Jag har läst i betänkandet om integritetsfrågorna. Det står att frågorna skall ses över och analyseras. Det skall göras inom det snaraste. När tänker man sätta i gång med det arbetet? Varför har man inte tagit upp frågorna tidigare? Ni sitter vid makten för femte året. Ni kan inte varje ny mandatperiod säga att ni tänker göra något osv. Ni måste väl ha gjort något tidigare år också?

Sedan var det frågan om skattesänkningar. Jag vill inte gå in i detalj om fritidsgårdar osv. Men en sak är klar – och det står vi moderater för – nämligen att skatteintäkterna till kommunen är ett lån från medborgarna. De pengarna skall politiker inte spendera hur som helst. De pengarna skall i så stor utsträckning som möjligt finnas i medborgarnas plånböcker.

Anf. 116 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med det sista. Politiker i kommunerna spenderar inte pengarna hur som helst. Det finns naturligtvis en tanke bakom. Det finns säkert de som har tittat på vad det innebär om fritidsverksamhet för ungdomar tas bort och vart ungdomarna tar vägen.

Det är viktigt med integritetsfrågorna. Det finns inga som helst delade meningar där. Det är viktigt att regeringen har kommit i gång med arbetet. Just nu bereds buggningsutredningen. Man kommer att följa upp och noga utvärdera lagstiftningen om polisregister. Man skall återkomma till lagstiftningen om tvångsmedel.

Det är inte så att det under fem år har pågått en diskussion om integritetsfrågorna i kammaren. Frågorna har tagits upp då och då. Det är viktigt att arbetet görs.

Regeringen har gett ett uppdrag till Rikspolisstyrelsen att se över frågan om arbetstider, arbetsuppgifter osv. Vad mer skall regeringen göra? Skall man gå in och styra verksamheten i detalj? Skall regeringen tala om att si och så skall göras? Myndigheten har uppdraget och skall verkställa det.

Anf. 117 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! Vad skall regeringen göra? Regeringen kan sätta upp en sluttidpunkt. Det skall vara färdigt inom en viss tid och sedan skall det ske en redovisning. Det går inte att glida förbi frågorna. Det ger ingen substans i debatten att debattera just den saken.

Fru talman! Jag hann inte bemöta Margareta Sandgren i mitt förra inlägg i frågan om återanställning av civilanställda.

Vi fick i går på flera håll höra att arbetsinnehållet har förändrats, även för civilanställda, men inte till en sådan svårighetsgrad att det behövs en helt annan kompetens. Det finns något som heter fortbildning och som många andra använder sig av. Det går visst att återanställa och sedan fortbilda inom vissa områden, datateknik m.m.

Polisen sade i går att det inte behövs så många fordonstekniker till de gamla bilarna. Det var ett litet exempel som länspolismästaren ville peka på.

Anf. 118 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Visst går det att vidareutbilda personalen för andra arbetsuppgifter. Det har säkert gjorts under åren och skulle säkert kunna göras här.

Polismästaren sade bl.a. det som Maud Ekendahl tog upp, men han sade också att han inte skulle återanställa just den personal han hade avskedat eftersom de inte hade den kompetensen. Sedan kan det finnas möjligheter till vidareutbildning, men det var vad han själv sade.

Anf. 119 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Margareta Sandgren efterlyste konstruktiv kritik. Det är något häpnadsväckande, när man samtidigt hör en argumentation som är så långt bort från polisfrågor och rättsväsendet som man någonsin kan höra.

Margareta Sandgren buntar ihop oss kristdemokrater med moderaterna och talar om kommunalpolitik och om prioriteringar i Stockholms län och om att det har skett nedskärningar i den sociala omsorgen, skolan osv. Om jag nu skall hålla mig till samma dåliga argumentationsteknik, vill jag påpeka för Margareta Sandgren att i Gävle kommun där socialdemokraterna har haft makten i 70 år har nedskärningar skett inom social omsorg, skola, barnomsorg, missbruksvården osv.

Det vore mer intressant om vi tillsammans kunde inse att rättsväsendet ändå har fått för lite pengar under de senaste åren, och det har drabbat poliskåren. Omorganisationen, effektiviseringarna och besparingarna har drabbat poliskåren. Detta är helt uppenbart. Därför är det viktigt att vi får tillbaka mer personal. Då kvarstår min fråga till Margareta Sandgren: Hur skall de ca 250 nya studerande på Polishögskolan täcka behoven som kommer att uppstå i samband med kommande pensionsavgångar?

Anf. 120 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte alls att jag är särskilt långt borta från polisfrågor, Ragnwi Marcelind. Dessa frågor rör även brottsförebyggande verksamhet, dvs. det som polisen sysslar med. Det är lika viktigt. Poliserna själva tog vid gårdagens samtal upp frågan om att satsa på annat.

Det är illavarslande med Gävle. Men jag tror inte att man först har sänkt skatten för att sedan dra ned på verksamheten. Men när man har varit i trångmål med ekonomin har man varit tvingad att göra nedskärningar för att klara verksamheten.

Jag har inte sagt något annat än att det behövs mer resurser till polisen. Vi behöver öka omfattningen på utbildningen. Det framgår också av betänkandet. I polisens budgetunderlag framgår det klart att behovet är 600–650 nyutbildade. Ett arbete pågår inom Rikspolisstyrelsen för att utöka antalet utbildningsplatser och förlägga dem på annat håll i landet. Regeringen återkommer med förslag till hur de nyutbildade poliserna skall anställas. Det kommer säkert i höstens budgetproposition. Det är Rikspolisstyrelsens uppgift att redovisa för regeringen hur behovet av nyrekrytering ser ut inom polisen.

Anf. 121 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Vi är alla intresserade av brottsförebyggande arbete, Margareta Sandgren. I Gävle sänks inte några skatter, men kommunen äger alla bolag som över huvud taget går att äga om de så är belånade upp till hakan.

Vi kristdemokrater har aldrig påstått att vi tycker att civilanställda skall återanställas med utgångspunkt i hur det såg ut tidigare. Vi tror att det kan behövas en annorlunda kompetens. Det var vi också inne på i resonemangen under besöket. Men självklart behövs det fler människor som kan arbeta med utredningar, så att polisen med sin kompetens kan vara ute bland folket.

Vi fick också information i går om att när polisen finns på plats – som t.ex. i vissa kvarter i Stockholms city – sjunker brottsligheten. Bara genom att visa sig i tunnelbanan osv. och t.ex. med hjälp av videokameror sjunker brottsligheten. Vi behöver fler poliser, och vi kan vara överens om det.

Det vi tycker är svårt är att man hela tiden vill avvakta. Maud Eken Dahl citerade också betänkandet på den punkten. Det är hög tid att handla och se till att vi har en poliskår som kan motsvara de behov vi går till mötes inför millennieskiftet.

Anf. 122 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Vi är överens om att det behövs fler poliser och att det är bra om polisen kan vara ute i samhället. Det får effekter på brottsligheten. Regeringen har gett ett uppdrag till Rikspolisstyrelsen. Jag förstår nu att Ragnwi Marcelind menar att det måste till resurser. Vi har en kaka att dela på. Den skall också gå till andra viktiga uppgifter i samhället. Välfärden är också en viktig del.

Ragnwi Marcelind tycker att jag talar om sådant som ligger utanför polisfrågorna. Men vad har Gävles kommunala bolag med saken att göra?

Anf. 123 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag skall börja med att yrka bifall till utskottets hemställan. Jag tänker också föra ett resonemang kring reservationerna och debatten här. Polisväsendet är en viktig del av rättsväsendet. Det har stor betydelse hur det fungerar.

I debatten har det framförts kritik mot att det har hänt alldeles för mycket inom polisväsendet. Det har varit stora omorganiseringar. Man stängde polisutbildningen för att göra om den. Nu har man börjat med ny antagning igen och ett annat arbetssätt. Polisorganisationen runtom i landet har genomgått stora organisatoriska förändringar. Samtidigt väcks kritik från talarstolen mot att ingenting händer. Det sägs att allting står stilla. Det har varit helt förlamat. Man bara pratar i talarstolen och ingenting händer. Man bara utreder och avvaktar. Det har förvånat mig, för detta är synpunkter som definitivt inte går ihop.

Det har hänt mycket inom rättsväsendet och polisväsendet. Den stora omorganisationen inom polisen och besparingskraven ledde till en mycket svår situation. Alla stora omorganiseringar föranleder stora problem. Det gäller i vilken organisation som helst. I en så stor och rikstäckande organisation som polisen uppstår tydliga problem i ett övergångsskede.

Nu kan man se att närpolisverksamheten har börjat sätta sig och utvecklas. Ett riktigt närpolisarbete har kommit i gång. Omorganisationen har lett till att det nu börjar vända.

Det har talats mycket om justitietskottets besök hos citypolisen i Stockholm i går. Det är tydligt att man bara hör det man själv vill höra. Vi fick också information om att närpolisarbetet har lyckats bra i Stockholm. Nu har man börjat komma i gång. Brottsligheten sjunker i flera olika brottskategorier. Statistiken visar på en positiv utveckling. Det kan man också höra runtom i landet, nu när närpolisverksamheten börjar fungera. Men därmed är inte allting bra inom polisväsendet. Mycket behöver göras.

De borgerliga partierna kräver hela tiden mer pengar och tror att det skall lösa allt. Vi i Vänsterpartiet har varit positiva till den förändring som skett inom polisen. Polisen har varit tvungen att ta ett ekonomiskt ansvar. Det har varit ett oerhört ekonomiskt slöseri inom polisen under tidigare år. Man har inte behövt ta ansvar för ekonomin. Det har bara rullat på. Den kritiken har varit tydlig när Riksrevisionsverket har granskat polisen.

Det har visat sig att det har blivit för stora neddragningar. Under de senaste åren har regeringen börjat skjuta till mer pengar till rättsväsendet och polisen. Det enda parti som brukar föreslå större belopp är Moderaterna. Nu lägger regeringen mer pengar på rättsväsendet enligt överenskommelsen i budgeten än vad Folkpartiet och Kristdemokraterna har krävt tidigare. Men det är helt plötsligt inte tillräckligt. Det som tidigare var lösningen på problemen inom polisen är nu, när det kommer, helt fel. Tidigare sade dessa partier att extra tillskott skulle lösa allting. Nu räcker inte det, utan man måste skjuta till ytterligare medel och det skall lösa alla problem.

Vi måste hushålla med resurserna. Vi måste se samhället i ett helhetsperspektiv. Rättsväsendet har genomgått en stor förändring. Nu, när det börjar sätta sig, kommer vi att kunna se mycket tydligare exakt vilka resurser som behövs. Det kommer säkert att behöva skjutas till mer.

Fru talman! Jag vill ta upp diskussionen om New York-modellen. Den dyker upp i nästan alla polisdebatter och framhålls som mycket positiv. Statistiken från New York visar att brottsligheten har sjunkit markant. När man i Sverige talar om New York-modellen säger man ofta: Vill ni inte att polisen skall ingripa snabbt mot ungdomsbrottslingar

och mot småbrott? Det är bra att man gör det. Jag tror att vi alla är överens om att polisen skall ingripa och vara speciellt uppmärksam när det gäller ungdomar som börjar komma på glid. Men det man sällan pratar om är den kritik som framförs mot modellen.

New York-modellen slår oerhört hårt mot de mest utsatta. De hemlösa i New York är de som oftast blir gripna av polisen, därför att de har sovit i hus som står tomma osv. Man tar inte upp att flera organisationer som jobbar för mänskliga rättigheter kritiserar New York-polisen för arbetsmetoderna. Det förekommer etnisk diskriminering, brott mot mänskliga rättigheter och polisbrutalitet. I New York börjar dessutom fängelserna bli överfulla. Där sitter människor som har gripits för småbrott. Oftast är den sociala situationen orsak till brottsligheten.

Givetvis är det svåra gränsdragningar. Det är viktigt att vi skapar ett arbetssätt inom polisen i Sverige som passar det svenska samhället. Men vi får inte bli så blinda att vi bara ser fördelar med en modell och inte lyfter upp till diskussion de nackdelar som kan finnas. För det finns också en svart sida av New York-modellen.

Fru talman! Jag vill ta upp något som är positivt i reservationerna. Moderaterna börjar nu signalera ganska tydligt att man inte tänker ställa sig bakom ett förslag om införande av buggning. Under alla tidigare år som jag har suttit i riksdagen har moderaterna krävt i motioner att man skall få införa buggning. I detta betänkande skriver moderaterna i sin reservation att man inte är beredd att införa buggning innan man har gjort en översyn av integritetsaspekterna. Man måste ta ett helhetsgrepp först. Vi i Vänsterpartiet ser det som positivt att det börjar bli en förändring i den frågan.

Regeringen signalerar att man skall göra en utvärdering av den nya polisregisterlagen ur integritetsaspekten och att man också kommer att tillsätta en utredning som tar upp frågor om tvångsmedel osv. Vi i Vänsterpartiet kommer att följa frågan noga, för att se till att den inte blir liggande. Det får inte bara bli ord i ett betänkande. Det måste komma en helhetsöversyn av integritetsaspekterna.

Fru talman! Jag vill återigen yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 124 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja bemöta Alice Åström när det gäller Polishögskolan. Vi moderater tycker att det är för sorgligt att vi har förlorat 800 poliser som skulle kunna vara poliser i dag för att man stängde skolan i två års tid. Och så står Alice Åström och håller med och säger: Jamen, det var ju för att man skulle lägga om utbildningen, förändra den.

Vilken annan svensk skola stängs i ett par år bara för att man vill förändra sin utbildningsplan? Den kör man ju, och sedan sätter man ett stopp och så börjar man den nya utbildningen en viss vår- eller hösttermin. Jag bara undrar: Anser Alice Åström att det var rätt att vi i Sverige i dag har förlorat 800 poliser?

När det gäller näpoverksamheten sade Alice Åström att man bara hör det man vill höra och att näpo börjar fungera riktigt bra. I går ställde vår ordförande, Gun Hellsvik, en fråga till polisen om hur näpo fungerar i Stockholm. Man sade: Det är en sårbarhet eftersom vi får göra uttryckningar och vara med i uttryckningsstyrkan så ofta. Det är så svårt för oss

att kunna ha en ordentligt planerad arbetstid och jobba med de frågor inom näpo som vi skulle vilja.

Prot. 1998/99:96
19 maj

Polisfrågor

Anf. 125 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag skall börja med det sista. Det sades att det finns en sårbarhet och ett problem när det gäller utryckningsfrågor. Det sades att närpoliserna i Stockholm ofta blir inkommenderade till större arrangemang och att det har skapat en ryckighet. Men jag sade inte att närpolisverksamheten var perfekt. Jag sade att den har börjat fungera bra. Tittar vi rent statistiskt på hur brottsutvecklingen är har man goda resultat. Jag tror inte att det är varken det ena eller andra, att det är helt dåligt och att ingenting fungerar eller att allting är jättebra. Men vi behöver en balans i debatten, och vi måste också kunna se när det börjar fungera.

Sedan håller jag med om den kritik som finns när det gäller utryckningsverksamheten, när det gäller övriga uppgifter. Men det pågår också en utredning hos Rikspolisstyrelsen. Man tittar på hur man skall kunna göra detta, på vilka arbetsuppgifterna skall vara och på stora arrangemang. Det här kommer också att leda till förändring när det gäller polisen.

Vad gäller polisutbildningen var frågan vilken annan utbildning som skulle stänga helt och hållet. Det är nog ganska få utbildningar som skulle göra det. Men polisutbildningen är också väldigt speciell. Visst, det fanns också ekonomiska skäl. Men det fanns även just de här skälen att man skulle lägga om utbildningen, att man skulle ha ett annat arbets sätt. Vi vet också att de poliser som i dag går ut har en mycket bra utbildning. Jag tror inte att de 800 poliserna kommer att vara förlorade. Det låter som att det här kommer att vara ett jätteproblem. Jag tror att man kommer att behöva se om man kan öka intagningen till Polishögskolan i framtiden för att också kunna fylla det här behovet. Men det är någonting man får återkomma till.

Anf. 126 MAUD EKENDAHL (m) replik:

Fru talman! Vad gäller näpo verksamheten i Skåne län har jag varit där en hel del. Så sent som i måndags var jag i Örkelljunga kommun. Där skall man ha fyra poliser, men man har två. Veckan innan var jag i Klippan. Där skall man ha åtta poliser, men man har fyra.

Det är vakanta tjänster på många ställen ute i landet, vilket gör att man inte kan arbeta som närpolis som man borde göra. Jag kan inte instämna och hålla med Alice Åström om att det börjar fungera riktigt bra. Närpolisen får användas till utryckningsstyrkan. Jag vågar inte tänka på hur sommaren skall bli. Då finns det inte någon på polisstationerna i Skåne eftersom man skall in till de större orterna och tjänstgöra. Så vi har nog lite olika synpunkter och synsätt på hur det fungerar.

Jag skall också bemöta det Alice Åström tog upp om buggning. Jag är faktiskt glad för att vi har styrka från moderaternas sida att göra det som vi politiker ofta inte gör, nämligen att ändra oss, stanna upp och säga: Det vi tänkte från början var inte bra. Vi måste titta på helheten. Det är återigen de här integritetsfrågorna. Vi vet inte hur det här slår gentemot andra som inte är direkt berörda av buggning. Det handlar om de effekter man kan få runtomkring. Jag är väldigt stolt, Alice Åström, över att vi vågar utreda den saken.

Anf. 127 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag får börja med att säga till Maud Ekendahl att jag sade att det var väldigt positivt att moderaterna nu visar en annan inställning, att man har vävt in det här. Jag tycker också att det är starkt av moderaterna att göra det här, att våga titta på detta och stanna upp. Där kan ni med all rätta känna er stolta, och det har jag ingenting att invända emot.

Jag hade, fru talman, knappast väntat mig att Maud Ekendahl och moderaterna på något sätt skulle kunna instämma i att det fanns någonting som var positivt inom polisen eller att någonting fungerar. Det är nattsvart. Det är det enda moderaterna säger. Det är tur att det inte fungerar så dåligt ute i verkligheten hos våra poliser som moderaterna gör gällande i den här kammaren. Då hade det varit en fullständig katastrof. Det är det inte, även om det är det man vill beskriva.

Anf. 128 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Det är intressant att höra Alice Åströms argumentation. Den är precis likadan som den var i november när vi höll vår föregående debatt. Hon påstod då att moderater och kristdemokrater vill ta fram mer pengar till rättsväsendet bara därför att regeringen har tillgodosett de tidigare kraven.

Jag kan väl i och för sig förstå Alice Åströms dilemma. Att nu vara stödparti åt regeringen är ju lite annorlunda än att sitta i opposition, då ni tidigare krävde mer pengar till polisens verksamhet och till rättsväsendet.

Det jag ville ta upp är att Alice Åström motsäger sig själv lite grann. I nästa andetag säger hon: Kan vi inte lugna oss när organisationen har satt sig. Säkert kommer mer pengar att behöva skjutas till.

Det är ju precis det vi redan har insett. Det räckte inte, utan vi var tvungna att tillsätta mer, utöver vad regeringen hade sagt, därför att vi ser att det fortfarande är brist på poliser. Fortfarande behöver datasystem och digitala system bli bättre. Vi ser att det behövs mer närpolisverksamhet som skulle kunna fungera om det fanns mer personal som kunde vara ute på fler tider. Det finns alltså en rad frågor.

Sedan säger Alice Åström: Det är tur att det inte fungerar så dåligt ute i verkligheten som exempelvis moderaterna säger. Jag tycker ändå att vi med all respekt har gjort besök hos länspolisen i Göteborg och Stockholm. Man har gett oss rop på att få mer resurser därför att personalen är sliten. Man inser att man inte orkar om man inte kan få mer pengar och mer personal.

Anf. 129 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Nej, Ragnwi, det är absolut inget problem att samarbeta med socialdemokraterna. Det är inte speciellt synd om mig som vänsterpartist, som nu måste stå för en politik som jag inte har stått för tidigare. Jag har definitivt inga problem med samarbetet med socialdemokraterna när det gäller det här området. Att Vänsterpartiet tidigare något budgetår krävde ytterligare medel till polisväsendet berodde på att vi tyckte att det här tillskottet behövdes. När regeringen sedan lägger ett förslag som ligger över de 100 miljonerna har jag heller inget problem som politiker att säga: Jamen titta, nu kommer de här medlen. Jag behöver inte yrka på ytterligare 100 miljoner. De krav Vänsterpartiet har haft under åren när det gäller polisväsendet är de ökningarna som också kommer nu framöver.

Så till det här med bristen på poliser och frågan om var man lägger pengarna. Så är det givetvis när man besöker olika organisationer inom polis, domstolsväsende eller kriminalvården eller när man besöker kommunerna eller dagis och pratar om vilka resurser som behövs. Då finns det alltid krav utifrån organisationerna på att man behöver lite mer för att det skall fungera bättre. Man har olika behov.

Vår uppgift som politiker är att avväga hur mycket man behöver satsa på olika områden. Jag tror att den avvägning som gjorts när det gäller rättsväsendet har inneburit för stora besparingar under en period, och det har krävt ganska mycket. Nu ökar man resurserna de närmaste åren. Innan vi har sett vad ökningarna resulterar i ute i organisationen är vi i Vänsterpartiet inte beredda att fortsätta att bara lägga på.

Anf. 130 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag tror inte för ett ögonblick att Alice Åström tycker att det är jobbigt att arbeta tillsammans med regeringen. Tvärtom tror jag att Alice tycker att det är så trevligt att hon t.o.m. är beredd att offra lite grann av sina hjärtefrågor av och till. Det har vi också sett i utskottet.

Men när det gäller pengar skulle jag vilja veta om Alice inte är beredd att sätta till mer pengar till rättsväsendet, utgiftsområde 4. Regeringen säger ju själv i prognosen för det kommande året att det kommer att vara ett behov på 0,4 miljarder. Kommer då Alice Åström att säga nej när regeringen kommer att lägga till de 0,4 miljarderna som kommer att behövas? Det är en intressant fråga.

Anf. 131 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag kan tänka mig att det skulle vara en intressant fråga. Men det jag sade tidigare var just att vi anser att ställningstagandena om det kommande behovet inom rättsväsendet och de tillskjutna resurserna kommer att vara tillräckliga.

Sedan, fru talman, kan det väl vara rätt trevligt att det finns andra som är så bekymrade över att man får göra sig av med hjärtefrågor osv. Det är självklart så att jag som vänsterpartist inte får igenom all min politik. Men det finns mycket som hela tiden går framåt, och det är många förändringar som jag ser som väldigt positiva i arbetet inom det här området. Att man sedan inte kan få igenom allting på en gång tror jag att alla är ganska väl medvetna om.

Från borgerligt håll börjar man nu många gånger helt plötsligt att bara älska att lägga sig på ungefär samma uppfattning som Vänsterpartiet eller Miljöpartiet för att på så sätt kunna förändra saker och ting. Det kanske mer är ett problem för borgerligheten att man helt plötsligt börjar stå för en vänsterpartistisk politik. Men det tackar vi och tar emot, och det får vi väl använda oss av i framtiden.

Anf. 132 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Det är några frågor som jag ur Centerpartiets synpunkt skulle vilja lyfta upp angående polisens verksamhet.

Tillgången till poliser är begränsad i hela Sverige. Det tror jag att vi alla kan vara överens om. Det finns många luckor, särskilt i glesbygden, som ger en sämre tillgänglighet, och glesbygd finns det även i Skåne, Kia

Andreasson. Just på de små orterna rycks närpoliserna bort, och man får stänga igen verksamheten för längre eller kortare tid.

Att det skall finnas tillgång till polis även i glesbygden och att det bör finnas en glesbygdsfaktor vid fördelningen av polisresurserna inom landet är något som vi i Centerpartiet har fört fram vid åtskilliga tillfällen tidigare. Vi fick ett exempel på det omtalade studiebesöket hos polisen här i Stockholm i går. Man jämförde Vasastan med en kommun ute i landet med samma invånarantal, ca 40 000 invånare. Det visade sig att antalet brott vara dubbelt så många i storstaden. Jag tycker att man kan sätta ett frågetecken för och lite närmare analysera varför det är så enormt stor skillnad. Är det så att en koncentration av människor leder till en så starkt ökad brottslighet? Och var skall vi göra angreppen kortsiktigt och långsiktigt?

När det gäller polisens arbetstid tycker jag att det är viktigt att ge större frihet att bestämma utifrån de lokala behoven, vilket flera här har tagit upp, för behoven ser ju olika ut runt om i vårt land. Därför skall man ha möjlighet till flexibilitet i sin verksamhet.

Det har diskuterats återanställning av civil personal, och jag instämmer i att det är en viktig fråga. Jag tror att man inom polisens verksamhet skulle må bra av att ha olika grupper, t.ex. de som kan ekonomi, IT och, som det talades om, fordonstekniker samt projektledning. Jag tror att det skulle bli en mycket effektiv verksamhet inom polisen om man blandade på det sättet.

Vi har en grupp inom justitiekottet som sysslar med uppföljningsfrågor. Där har vi just tagit fasta på polisverksamheten. Det är viktigt att följa upp effekterna av olika beslut och se vilken effektivitet de leder till. Det skall bli mycket intressant att följa denna fråga vidare.

Det har ålagts besparingar. Vi vet att det är personalen som man kan göra besparingar på för att det skall få effekt, för det är den största utgiftsposten i budgeten. Vi har försökt att få i gång den tekniska utvecklingen, men det tar ju tid innan den får effekt. Man kan ju inte dra bort personal samtidigt som man sätter in den tekniska utvecklingen, utan det måste ju finnas en överlappningstid för att få effekt.

Jag vill också trycka på detta med samverkan och samarbete mellan myndigheter och olika organisationer. Man ser lite överallt i samhället att samarbetet får effekt och att man kan minska brottsligheten på ett tidigt stadium. Det behövs mer av detta samarbete för att ytterligare minska brottsligheten. Då kommer jag automatiskt in på mer brottsförebyggande arbete för att på lång sikt få ned brottsligheten.

Fru talman! Centerpartiet ställer sig bakom de två särskilda yttranden som finns i detta ärende, dels när det gäller arbetstiden, dels när det gäller återanställning av civil personal.

Anf. 133 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara kommentera detta med arbetstiderna. Det är en avtalsfråga som man förhandlar om ute på polismyndigheten. Det är klart att det måste ske en anpassning till de behov som finns i de olika landsdelarna. Det är väldigt viktigt att det är en balans mellan det som är den enskilde polismannens intresse och verksamhetens intresse. Vad regeringen har sagt är att tiderna måste anpassas mer till verksamheten,

Anf. 134 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Om detta kan jag bara säga att det är otroligt segt. Det tar tid och det sitter långt inne innan man kommer till skott. Jag välkomnar att tanken finns och att man är på gång. Jag vet att man på vissa håll har kommit en bit framåt, men inte överallt.

Polisfrågor

Anf. 135 MARGARETA SANDGREN (s) replik:

Fru talman! Ja, det kan vara segt eftersom det är ett avtal som man tidigare har förhandlat sig till. Från den fackliga organisationen hävdar man naturligtvis det som tidigare har lagts fast i avtal, och det är klart att det då kan vara segt. Men det är på gång, och det händer en del ute i landet.

Anf. 136 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Det är därför det är så otroligt viktigt att göra en uppföljning. Där man ser att det inte händer någonting måste man ju skjutsa på och trycka på. Det är ju ändå vi politiker som har det yttersta ansvaret.

Anf. 137 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag har i motion 210 tagit upp problemet med eftersök av försvunna personer. Utskottet avstyrker motionen med i stort sett samma motiveringstext som i betänkandet 1997/98:18, där en miljöpartimotion som delvis hade liknande innehåll av utskottet ansågs tillgodosedd. Utskottets avstyrkan av min motion är välvilligt formulerad, och utskottet delar uppenbarligen min uppfattning att det fortfarande finns brister i polisens organisation när det gäller eftersök av försvunna. Jag kan därför inte förstå varför utskottet tvekar inför ett tillkännagivande i en sak där det faktiskt råder enighet och där uppenbara brister fortfarande kvarstår.

Jag skall bespara kammaren ett yrkande. Eftersom det inte finns någon reservation är det ju skäligen meningslöst att jag yrkar, men jag kommer fortsättningsvis att följa frågan.

Det är utmärkt att, som utskottet skriver, 40 polisbefäl har fått genomgå en utbildning i hur eftersök skall organiseras. Det är också bra att ytterligare utbildning planeras. Det här bör kunna förhindra tragedier som Jesper-fallet i Kungsbacka för drygt två år sedan. I Kungsbacka gick ju faktiskt hela eftersökningen snett från början. Jag har nyligen gått igenom terrängen. I själva verket är det ett parkområde och ingen riktig skog. Det är en park som är avgränsad av motorvägar och höga staket. Det är alltså ett mycket begränsat område. Ändå gick det så fel. Jag har också tagit del av hur sökarbetet utfördes steg för steg. Hade man i den här parken på ett tidigt stadium anlitat en kvalificerad spårhund så hade tragedin med säkerhet kunnat undvikas.

Stora eftersök är dyrbara. De är svåra att organisera. Därför är det viktigt att man alltid redan på ett tidigt stadium försöker att koppla in utbildade spårhundar. Det gäller såväl polisens egna hundar, *all purpose*-hundar, som frivilliga team med t.ex. blodhundar. Där är ett exempel det

nu bildade Jespers blodhundsteam. Det har startats av den förolyckade Jespers föräldrar i Kungsbacka.

Först om hundarna misslyckas bör man anordna skallgång. Lukten efter skallgångskedjan försvårar hundarnas arbete. Dessutom är det inte helt enkelt att ordna en skallgång med utbildade personer. Man måste gå på ett visst sätt. Man måste se till att varje buske är undersökt. Med otränade civila är det mycket svårt. Medan hundarna söker kan man ju i god ordning kalla in tränad och lämplig personal, kanske militär personal, för en eventuell skallgång. En skallgång är dessutom mycket långsam. Är det en person som är i rörelse är det skäligen meningslöst med en skallgångskedja. Det fungerar endast när den försvunne redan ligger eller sitter stilla.

Utomlands har man goda erfarenheter av spårarbete med blodhundar. Som jag har skrivit i motionen har polisen i staden New York tre blodhundar som de använder för eftersök. I Storbritannien har nyligen polisen i Essex skaffat två stycken. Det finns också andra polismyndigheter i Storbritannien som har beställt blodhundar av uppfödare utifrån de erfarenheter man redan har gjort i Essex.

I början uppfattas de här hundarna som ett hot mot den ordinarie hundpolisens verksamhet. Det får man ju förstå. Allt ifrågasättande av en verksamhet innebär ju att de som sköter verksamheten känner sig hotade. Men i själva verket har det blivit så – och det gäller både de amerikanska och de engelska erfarenheterna – att de nya teamen, den nya verksamheten, har utgjort ett komplement. Det har inneburit att de ordinarie tjänstehundarna har kunnat koncentrera sig på sina egentliga uppgifter – som de är duktiga på. De är alldeles utmärkta på det. Blodhundarna kan och skall däremot endast användas som spårspecialister i särskilt svåra fall.

En vanlig invändning brukar vara att polisen vill ha skyddstränade hundar. Amerikanerna har löst det problemet genom att man när man söker efter förbrytare skickar en vanlig tjänstehund med förare med blodhundsteamet. I det fallet får alltså tjänstehunden bita och övermanna banditen i fråga. Essexpolisen säger att det är hundens uppgift att hitta brottslingen. Sedan är de ju själva utbildade poliser, och det är deras sak att gripa brottslingen. Man vill inte ”gömma sig” bakom en massa vassa tänder.

I själva verket förhåller det sig ju faktiskt så att i 90–95 % av eftersöksfallen spårar man inte banditer utan man spårar barn och förvirrade gamla personer som har gått vilse. Då är det väl tvärtom bra att man har med sig en snäll och glad spårhund som tror alla människor om gott.

Essexpolisen var, under ledning av superintendent Ian Cottgrove, nyligen på besök här i Sverige – de hälsade även på här i riksdagen – för att ta del av erfarenheter som finns hos Jespers blodhundsteam. Jag sammanförde de här engelsmännen med Göteborgspolisens hundsektion, och det verkade ha varit en bra träff. Man är uppenbarligen intresserad av ett ömsesidigt utbyte, och det här är en fråga som vi har anledning att bevaka och följa framöver så att det kommer ut något gott av det här internationella samarbetet, något som kan föra det dagliga polisarbetet framåt.

Förutom samarbete med frivilliga spårhundsteam måste ju polisen också ta hjälp av militärt kunnande och militär högteknologisk utrustning. Försvaret har faktiskt kapacitet i form av helikoptrar, mörkerseende, riktmedel för vapen, värmedetektion och stor vana vid ledning och

organisation för att uppnå bestämda mål. Det är en resurs som man faktiskt skulle kunna utnyttja, och jag vet att man från försvarsledningens och förbandens sida är mycket intresserade av att ställa upp och göra sådana här meningsfulla insatser för att hjälpa personer som har kommit bort. Det är därför utomordentligt angeläget att alla goda krafter samordnas för att vi skall undvika onödiga tragedier med människor som hittas alldeles för sent.

Anf. 138 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Jag finner att Göran Lindblad tar upp precis detsamma som vi påpekade i en motion, vilket han så riktigt sade i talarstolen, från 1998. Men jag har funnit, och det tycker jag också att jag kan finna i Göran Lindblads anförande, att det har hänt saker. Den här frågan, som vi har uppmärksammat, som vi har exakt samma åsikt om och som är mycket angelägen, har det ändå tagits tag i. Därför återkommer jag inte med en motion i detta ämne, för jag finner att Rikspolisstyrelsen har gjort bedömningen att det måste till vidare åtgärder. Man har också planerat sådana, som det står i betänkandet. Man kommer i framtiden hela tiden att följa upp det här. Det gäller även det som Göran Lindblad säger om försvaret, att det är en viktig kunskapsbank i deltagandet.

Jag kan alltså bara instämma i det angelägna i det här, men man har som sagt från myndighetssidan i princip genomfört de åtgärder som vi talar om i motionerna.

Anf. 139 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Det är naturligtvis så att Kia Andreasson och jag är ganska överens i sakfrågan: om vart vi syftar, vilken verksamhet vi vill ha och hur vi vill att den skall fungera. Det är bara det att jag vill sätta lite ytterligare press på polismyndigheterna i det här fallet genom att riksdagen i så fall skulle ha fattat ett beslut där man gjorde ett tillkännagivande om vartåt vi strävar. Det här är lite samma diskussion som fördes tidigare i dag i kammaren mellan Maud Ekendahl och företrädare för majoriteten när det gäller huruvida man skall nöja sig med att det pågår utredningar, att man har en viss verksamhet osv. Jag är inte nöjd. Jag tycker inte att det går tillräckligt fort och tillräckligt bra. Jag tycker att man måste göra mer.

Anf. 140 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Det där med tidsaspekterna är ju alltid ett diskussionsämne här i kammaren. Jag finner att stora ansträngningar redan har gjorts, och man säger också att det görs fortsatta ansträngningar. Det är klart att med en organisation som polismyndigheterna kan det inte ske omedelbart. Men jag tycker ändå att jag är nöjd med beskedet. Att vi får följa upp huruvida det genomförs är ju helt rätt, men än så länge har det ju bara på denna korta tid gjorts ansträngningar. Det är bra att vi är två som bevakar området.

Anf. 141 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Det är väldigt ofta som det diskuteras om tid här i kammaren. När det gäller just den här typen av ärenden kan varje minut vara

av avgörande betydelse för liv eller död. Därför är den här frågan så viktig.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)

*Försöksverksamhet
med videoteknik i
rättegång*

9 § Försöksverksamhet med videoteknik i rättegång

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU23

Försöksverksamhet med videoteknik i rättegång (prop. 1998/99:65)

Anf. 142 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas frågor om försöksverksamhet med videoteknik i rättegång. Moderata samlingspartiet har avgivit två reservationer. Jag står självfallet bakom båda men jag yrkar bifall endast till reservation nr 2.

Först några korta noteringar. Det handlar om en hel del teknik här men det finns också några principiella synpunkter som kan vara värdefulla och som vi har utvecklat något i våra två reservationer.

Först och främst är det viktigt att löpande se över domstolarnas verksamhet – den ordning i vilken förhandlingarna sker, vilken teknik som kan användas och formerna. Det här tycker jag är viktigt, och det markeras faktiskt från alla parter sida i utskottsbetänkandet.

Det är viktigt att den nya tekniken kan tas i anspråk och att man kan kombinera den nya tekniken med de former, det innehåll och de mera rituella processer som skall finnas vid en domstol. Det kan vara en utgångspunkt.

Det finns anledning att också markera att det normala vid förhandlingar i domstol är den fysiska närvaron. Det säger majoriteten i och för sig men sedan öppnar man för några möjligheter här som vi kanske vill se något mera restriktivt på.

Det finns också en rätt att alltid vara närvarande. Ingen kan förnekas rätten att fysiskt vara närvarande vid rättegången. Detta är det också viktigt att understryka.

Efter att ha markerat denna grundligt positiva syn till tekniken kan jag peka på två områden där vi tycker att regeringen borde återkomma med förslag till riksdagen. Med majoritetens och regeringens förslag finns det en möjlighet för åklagare att förekomma i rättegång via videotekniken. Vi menar att det skall vara en *ovillkorlig skyldighet* för åklagaren att vara fysiskt närvarande vid förhandlingar i rättssalen. Det har ett stort symbolvärde. Vi menar att det finns all anledning för regeringen att ta sig ytterligare en funderare och återkomma till riksdagen med förslag av nämnda innebörd. Det skall alltså vara en skyldighet för åklagaren att vid förhandling finnas fysiskt närvarande i rättssalen.

Även när det gäller frågan om de ungas närvaro i rättssalen finns det både från majoritetens och från reservanternas sida en allmän uppfattning om vikten av att de unga skall vara närvarande. Vi moderater markerar i vår reservation att det skall finnas en ovillkorlig skyldighet för de unga att vara fysiskt närvarande i rättssalen. Det har ett stort pedagogiskt värde

att unga människor som ställs inför skranket också har en skyldighet att rent fysiskt närvara i rättssalen. Även om majoriteten i grunden delar vår inställning tycker vi att man något onödigt öppnar för en möjlighet att inte ha den här skyldigheten.

Vi tycker också att det i och för sig är värdefullt att ha den här försöksverksamheten, med de begränsningar som vi har utvecklat i våra två reservationer. Det är bra att vi vinner erfarenheter av den nya tekniken och att man sedan utifrån vunna erfarenheter och med en bra utvärdering kan överväga om den här lagstiftningen mera skall permanentas.

Fru talman! Det handlar alltså om att förena modern teknik med hävdvunna former i rättssalen där åklagarens närvaro skall vara ett måste och där unga lagöverträdare som rannsakas också skall ha en absolut skyldighet att närvara.

Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 2.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.54 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då dagens votering skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

Beslut

SoU13 Ersättning av staten till steriliserade i vissa fall
Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU14 Vissa ändringar i läkemedelsförmånen m.m.

Mom. 1 (avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp)

Votering:

218 för utskottet

92 för res. 1

7 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 37 v, 32 kd, 15 c, 13 mp

För res. 1: 76 m, 1 kd, 15 fp

Avstod: 1 s, 5 kd, 1 mp

Frånvarande: 9 s, 6 m, 6 v, 4 kd, 3 c, 2 fp, 2 mp

Ingemar Vänerlov (kd) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 4 (förslaget till lag om ändring i lagen [1996:1150] om högkostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m.)

1. utskottet

2. res. 4 (kd)

3. res. 5 (c)

Förberedande votering:

38 för res. 4

16 för res. 5

264 avstod

31 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Huvudvotering:

173 för utskottet

38 för res. 4

106 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 37 v, 3 fp, 12 mp

För res. 4: 38 kd

Avstod: 1 s, 76 m, 16 c, 12 fp, 1 mp

Frånvarande: 9 s, 6 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 2 fp, 3 mp

Barbro Johansson (mp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Mom. 5 (översyn av högkostnadsskyddet)

1. utskottet

2. res. 6 (kd, mp)

Votering:

144 för utskottet

52 för res. 6

122 avstod

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 5 v, 16 c, 1 fp

För res. 6: 38 kd, 14 mp

Avstod: 76 m, 32 v, 14 fp

Frånvarande: 9 s, 6 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 11 (apoteksmonopolet)

1. utskottet

2. res. 11 (m, kd, c)

Votering:

174 för utskottet

130 för res. 11

14 avstod

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 122 s, 37 v, 1 fp, 14 mp
För res. 11: 75 m, 38 kd, 16 c, 1 fp
Avstod: 1 m, 13 fp
Frånvarande: 9 s, 6 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 2 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU30 En stärkt kommunal revision

Mom. 1 (valbarhet)

1. utskottet
2. res. 1 (kd)
Votering:
279 för utskottet
38 för res. 1
32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 75 m, 37 v, 16 c, 15 fp, 14 mp
För res. 1: 38 kd
Frånvarande: 9 s, 7 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 2 (en oberoende kommunal revision)

1. utskottet
2. res. 2 (m, fp)
Votering:
192 för utskottet
91 för res. 2
34 avstod
32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 37 v, 3 kd, 16 c, 14 mp
För res. 2: 76 m, 15 fp
Avstod: 34 kd
Frånvarande: 9 s, 6 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 5 (partirepresentation)

1. utskottet
2. res. 6 (mp)
Votering:
303 för utskottet
14 för res. 6
32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 75 m, 37 v, 38 kd, 16 c, 15 fp
För res. 6: 14 mp
Frånvarande: 9 s, 7 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 6 (certifiering av biträden)

1. utskottet

2. res. 7 (mp)

Votering:

304 för utskottet

14 för res. 7

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 76 m, 37 v, 38 kd, 16 c, 15 fp

För res. 7: 14 mp

Frånvarande: 9 s, 6 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 2 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU24 Kommunala kompetensfrågor

Mom. 1 (begränsning av kommunal affärsverksamhet)

1. utskottet

2. res. 1 (m, kd, fp)

Votering:

187 för utskottet

130 för res. 1

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 36 v, 16 c, 13 mp

För res. 1: 76 m, 1 v, 38 kd, 15 fp

Frånvarande: 9 s, 6 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 2 fp, 3 mp

Mom. 2–10

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU28 Myndigheters öppethållande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU21 Polisfrågor

Mom. 1 (polisens arbetsuppgifter)

1. utskottet

2. res. 1 (kd, fp)

Votering:

265 för utskottet

53 för res. 1

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 76 m, 37 v, 16 c, 14 mp

För res. 1: 38 kd, 15 fp

Frånvarande: 9 s, 6 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 2 (åtgärder mot den kvalificerade brottsligheten)

1. utskottet
2. res. 2 (m)

Votering:

241 för utskottet

76 för res. 2

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 37 v, 37 kd, 16 c, 15 fp, 14 mp

För res. 2: 76 m

Frånvarande: 9 s, 6 m, 6 v, 5 kd, 2 c, 2 fp, 2 mp

Mom. 8 (utbildning m.m. för ordningsvakter)

1. utskottet
2. res. 7 (fp)

Votering:

302 för utskottet

15 för res. 7

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 76 m, 37 v, 38 kd, 16 c, 14 mp

För res. 7: 15 fp

Frånvarande: 10 s, 6 m, 6 v, 4 kd, 2 c, 2 fp, 2 mp

(forts.)

Ajournering

På grund av ett tekniskt fel beslutade talmannen kl. 16.20 att ajournera förhandlingarna till kl. 16.30.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.30.

(forts.) **Beslut**

JuU21 Polisfrågor (forts.)

Mom. 11 (arbetstider)

1. utskottet
2. res. 10 (mp)

Votering:

210 för utskottet

9 för res. 10

130 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 84 s, 50 m, 20 v, 33 kd, 12 c, 11 fp
För res. 10: 1 m, 8 mp
Frånvarande: 47 s, 31 m, 23 v, 9 kd, 6 c, 6 fp, 8 mp

Mom. 20 (evenemangskostnader)

1. utskottet
2. res. 12 (mp, fp)

Votering:

272 för utskottet

28 för res. 12

1 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 70 m, 34 v, 36 kd, 16 c

För res. 12: 15 fp, 13 mp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 15 s, 11 m, 9 v, 6 kd, 2 c, 2 fp, 3 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

*Försöksverksamhet
med videoteknik i
rättegång*

9 § (forts.) Försöksverksamhet med videoteknik i rättegång (forts.
JuU23)

Anf. 143 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Fru talman! Det gläder mig att så många ledamöter är intresserade av det spännande ämne som vi nu skall debattera, nämligen videokonferens i rättegång.

Till att börja med skall jag yrka bifall till reservation 1.

Vi har avstyrkt regeringens proposition om att på försök införa videokonferens i rättegång. Jag tror att det är mycket väsentligt att man värnar rättssäkerheten runt det rättsliga förfarandet. Jag tycker mig under min tid i riksdagen ha uppmärksammat att man av kostnadsskäl tummar på rättssäkerheten.

En rättegång enligt svensk rätt präglas av muntlighet, närhet och omedelbarhet. Detta kräver alltså en fysisk närvaro av alla deltagare. Varje avsteg från detta är en försämring. Jag kan inte se att vi i vårt samhälle inte har ekonomi att kunna upprätthålla höga principer när det gäller rättegångar.

Det står någonstans att vi måste tillgodogöra oss modern teknik. Vi har för några minuter sedan upplevt vad som kan hända med modern teknik. Det är alltså en hel mängd tekniska problem kring detta. Men det är inte skälet till att man skall avvisa det här förslaget, utan det är att det mänskliga mötet är unikt. Det är alldeles oerhört värdefullt just i en rättegång, där man skall skipa rätt. Det är inte fråga om någon förvaltning, utan man skall skipa rätt.

När man skall skipa rätt spelar det ingen roll om det är ett litet mål eller ett stort mål. För den som berörs av rättegången är det alltid väldigt

väsentligt och viktigt. Att då ha videokonferens eller telefonkonferens är helt förkastligt.

Måste man tumma på de här principerna tycker jag att man lika gärna kan ta steget fullt ut och helt enkelt använda skriftliga utsagor som certifieras. Det är egentligen lika mycket värt som att hålla på med en telefonkonferens eller en videokonferens.

Man åberopar näringslivet i det här sammanhanget. Jag kan hälsa att i näringslivet förekommer inte videokonferenser när det är någonting som är på allvar. Tekniskt obetydliga ting kan man kommunicera via de här vägarna, men när man skall göra upp affärer och det är någonting viktigt som behöver behandlas, då träffas man. De videoapparater som finns på olika kontor används nästan aldrig. Jag tycker inte heller det är någonting att lyfta in i det här sammanhanget. För övrigt har inte näringslivet ett dugg med rättskipning att göra.

Det finns all anledning i världen att upprätthålla de här principerna med stor fasthet. Det är klart att jag är lite besviken över att vi är de enda som står på rättssäkerhetens sida och över huvud taget på rättsordningens sida. Jag tycker att det här är helt oacceptabla intrång i säkerhetsfrågorna.

Vi brukar säga att ett papper aldrig rodnar. Det är ett skäl till att man inte skall ha vittnesutsagor i skrift. Förvaltningsprocessen är så pass torftig. Men det blir inte bättre av att man har videokonferens. Man kan inte se om någon rodnar där heller. Alla de här elementen som vi utstrålar när vi träffas dödas i det sammanhanget. Det här skall vi inte hålla på med. Jag hoppas att den här försöksperioden vidimerar att det här inte är en väg som vi skall gå.

Jag kan bara nämna en sak, eftersom jag har kollat upp detta lite grann sedan förra gången jag blev så där riktigt upprörd. Det var när vi skulle ha delgivning via posten. Vi vet alla att posten inte alltid kommer fram. Mycket riktigt har det inträffat rättsförluster i de sammanhangen. Jag kan inte se varför vi skall gå in på den här vägen och tumma på sådana här principer.

Fru talman! Med detta tackar jag för mig.

Anf. 144 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s):

Fru talman! Vi skall, precis som framgått av tidigare anföranden i dag, ta ställning till det förslag som föreligger om en lag om en försöksverksamhet med videokonferens vid handläggning av mål och ärenden i allmänna domstolar.

I likhet med flera andra välkomnar jag detta betänkande. Redan i 1995 års domstolsutredning gav vi som var ledamöter av kommittén synpunkter på en utveckling av detta slag. Vi lyfte fram vikten av att möta den ökade internationaliseringen och de nya krav som detta ställer på våra domstolar. Precis som det står i betänkandet tror jag att användandet av videokonferenser kommer att bli en tillgång vid rättegångar, dels vad gäller gränsöverskridande brottslighet, dels vad gäller nationell brottslighet.

Vi vet att erfarenheterna av användningen av telefon i rättegångar är positiva. Denna metod har bl.a. varit till hjälp i situationer då rättegångar har riskerat att bli inställda på grund av att vittnen har befunnit sig på annan ort. I jämförelse med telefonen måste videokonferenser vara ett

bättre kommunikationsmedel. Därför bör tillämpningsområdet också kunna bli större.

Fru talman! Jag anser att det förslag som föreligger är väl avvägt. Regeringen har tydligt klargjort att användningen av videokonferens förutsätter antingen att det är lämpligt med hänsyn till ändamålet med partens inställelse eller att sammanträdet annars skulle medföra kostnader eller olägenheter som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att parten inställer sig i rättssalen. Under likartade förutsättningar skall också vittnesförhör och annan muntlig bevisning kunna tas upp genom videokonferens.

Fru talman! Kristdemokraterna vill i reservation 1 helt avslå förslaget till denna utveckling som försöket med videokonferenser innebär. I Kristdemokraternas nästa reservation vill de ge vittnen säkrare skydd. Jag anser – vilket också framgår av betänkandet – att denna metod blir en del som kan ge vittnena en förstärkt situation, samtidigt som vi inte får se detta som tillräckligt.

Fru talman! Även om Kristdemokraterna försöker ge sken av att det endast är de allena som vill stärka skyddet för vittnen, har mycket gjorts och mycket är på gång. Det råder inget tvivel om att vi alla i kammaren är överens om vad som måste göras, trots att vissa vill framstå som pådrivande i talarstolen.

Moderaterna har fogat två reservationer till betänkandet. Dels anser de inte att åklagaren skall få delta i rätten genom videokonferens, dels anser de att unga lagöverträdare inte skall delta i sammanträde inför rätten genom denna metod.

Huvudregeln för alla parter är närvaro i rättssalen. Vad beträffar unga lagöverträdare vill jag instämma i vikten av inställelse i rätten av pedagogiska skäl. Men med insikten att detta är fråga om en försökstid på två år, anser jag att det skall ges utrymme för en prövning av samtliga mål som lyder under de föreskrifter som gäller.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkande JuU23 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 145 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag skall börja med att yrka bifall till hemställan i betänkandet.

Kristdemokraten Rolf Åbjörnsson höll det första anförandet. Kristdemokraterna har ur rättssäkerhetsaspekt yrkat avslag på propositionen. Jag har under de år jag har suttit i riksdagen, fru talman, i hög utsträckning försökt att lyfta fram rättssäkerhetsfrågorna. Jag har oftast delat kristdemokraternas synpunkter. Men i det här fallet har jag svårt att förstå kristdemokraternas ställningstagande att yrka helt avslag på propositionen.

Rolf Åbjörnsson sade i sitt anförande att varje avsteg från principerna om att mötas är ett dåligt avsteg. Det mänskliga mötet är unikt. Det är vi helt överens om. Av betänkandet framgår att förslaget innebär att det fortfarande skall vara en huvudregel att närvara vid huvudförhandlingar. Men i vissa fall skall man kunna pröva videokonferens. I dag går det redan att använda telefonkonferens. Även om Rolf Åbjörnsson sade att det var förkastligt, har jag inte sett någon motion från kristdemokraterna där man har krävt ett avskaffande av möjligheterna till telefonkonferens.

Utvärderingar av telefonkonferenser har visat att de har gett goda resultat.

Vi i Vänsterpartiet tycker att det är viktigt att kunna gå ett steg längre. En videokonferens är att föredra framför en telefonkonferens. Det ger en ökad rättssäkerhet. Det ger en ökad möjlighet att kunna se människor, inte bara höra rösten. I det här fallet är förslaget snarare ett steg framåt.

Vi anser att det skall vara en bred försöksverksamhet. Då går det att göra en utvärdering och se i vilka fall och i vilka mål som detta har varit en bra metod och i vilka fall det inte har varit så lyckat. Om användandet av modern teknik skall permanentas, skall det finnas ett bra underlag på när det är effektivt och när det inte kan anses skada rättssäkerheten.

En av anledningarna till att Vänsterpartiet ställde sig bakom förslaget är just frågan om vittnens möjligheter. Vi brukar ofta när justitieutskottet har ett ärende i kammaren prata om vikten av att förbättra vittnenas situation – och kristdemokraterna har med en reservation i frågan om vittnesskydd. Detta är ett steg i att förbättra för vittnen som är rädda och som inte vågar delta personligen och som därför håller sig borta från huvudförhandlingar. Nu kommer de med hjälp av videokonferensen att ges en möjlighet att faktiskt delta med ett större skydd och en större säkerhet.

Det finns också andra fall där detta kommer att vara effektivt och bra för rättsväsendet. Det gäller t.ex. vid omhäftesförhandlingar. Vi vet att de procedurerna ofta är korta, och det är ofta fråga om långa transporter för de häktade. Detta ger en möjlighet att få ett effektivare rättsväsende utan att det kommer att inkräkta på rättssäkerheten.

Dessa sammanlagda fördelar med att genomföra ett försök med den moderna tekniken innebär ett steg framåt jämfört med telefonkonferens. Vi står bakom försöksverksamheten. Vi kommer att noga följa utvecklingen för att se hur mycket tekniken kommer att användas, och vi kommer att följa utvärderingen av försöksperioden noga.

Vi i Vänsterpartiet är övertygade om att det är möjligt att införa detta utan att inkräkta på rättssäkerheten på det sätt kristdemokraterna befarar.

Anf. 146 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Fru talman! Alice Åström har alltid varit en förkämpe för rättssäkerheten i kammaren. Det ger hon uttryck för även nu, genom att ändå vara nyanserad och försiktig. Jag skall inte ge mig in i polemik med henne.

Menar Alice Åström på fullt allvar att det skulle ha ett större bevisvärde om man i ett brottmål har ett vittne som deltar i målet via en videokonferens?

Anf. 147 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jämfört med att använda sig av telefon är videokonferens bättre. Men jag håller fullständigt med om att bevisvärdet givetvis sjunker när man använder modern teknik och inte har den mänskliga kontakten. Men om alternativet är att inte få något vittnesmål alls eller om det är fråga om att skydda ett vittne i en utsatt situation, anser jag att det är värt med ett försök. Det är sådana saker vi kommer att få se i utvärderingen, dvs. hur bevisvärdet har varit, hur det har kunnat värderas, och hur rättegången har utfallit.

Anf. 148 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik:

Fru talman! Alice Åström har naturligtvis rätt i att det är bättre med videokonferens än telefonkonferens. Min utgångspunkt är att telefonkonferens inte heller är acceptabelt. Vi har inte motionerat om det, men det får vi väl göra. I den meningen är vi inte oeniga. Det är en förbättring av någonting som i och för sig är helt förkastligt.

Anf. 149 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! De utvärderingar som gjorts av telefonkonferenser har visat att de har gett ganska goda resultat. Man måste givetvis göra en avvägning. Vänsterpartiet och jag har förhoppningen att Kristdemokraternas farhågor för rättssäkerheten inte kommer att besannas. Det kommer att gå att genomföra videokonferenser utan stora ingrepp i rättssäkerheten. Vi skall ha en hög rättssäkerhet samtidigt som vi kan använda oss av modern teknik.

Anf. 150 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Rättsväsendet måste ges möjligheter att använda sig av teknikens möjligheter för att rationalisera och förbättra sitt arbete. Det är drygt tio år sedan det infördes försöksverksamhet med användandet av telefon vid rättegång. Arbetet har utvecklats och innebär en ökad effektivitet och smidigare handläggning för alla parter.

Nu är det dags för videotekniken att göra inträde vid våra domstolar. Jag välkomnar förslaget. Det måste prövas och ställas i förhållande till rättstryggheten. Naturligtvis måste det, som allt annat, följas upp.

Domstolarna måste arbeta i tiden och använda sig av nya rön, inte minst med tanke på människors stora rörlighet, både inom och utom Sverige. Det är dock viktigt att påpeka att närvaro i rättsal är huvudregeln. Den som skall delta har rätt att välja om han vill vara närvarande eller använda sig av tekniken.

Många remissinstanser har velat gå längre och ser fler utvecklingsmöjligheter.

Fru talman! Från Centerpartiet ser vi positivt på försöksverksamheten. Vi skall noga följa hur man på bästa sätt kan använda tekniken i förhållande till rättssäkerheten.

Anf. 151 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Efter att Rolf Åbjörnsson slagit på stora trumman och framfört sin negativism känner jag mig tvungen att försvara Miljöpartiets tillstyrkande av förslaget.

För det första gäller det endast mål där påföljder på högst tre månader kan vara aktuella. Man har alltså gjort en begränsning. Det är inte vilka brott som helst, herr Åbjörnsson.

För det andra står att huvudregeln skall vara fysisk inställelse i rättsalen. Det är av stor vikt. Naturligtvis skall man inte använda tekniken slentrianmässigt eller räkna på hur mycket pengar man kan spara.

För det tredje sägs också tydligt att tekniken skall användas med återhållsamhet. Men det finns fall där det skulle vara utmärkt att ta till videotekniken. Samtidigt skall man tänka på att upprätthålla rättssäkerheten.

Det kan också finnas målsägande eller vittnen som av fruktan eller rädsla för sin egen säkerhet inte vittnar. Vad skall man då välja? Skall

man åse en utveckling som innebär att fler människor inte vågar komma till domstolen och vittna, när det finns alternativ så att de kan våga ställa upp?

Miljöpartiet och jag tycker att en försöksverksamhet på detta stadium är bra. Det finns röster inifrån domstolarna, jurister, som vill gå ännu längre i användandet av ny teknik. Därför är det utmärkt att det startas en försöksverksamhet, så att det finns en chans att utvärdera den.

Men Rolf Åbjörnsson säger endast nej ur rättssäkerhetsperspektiv. Finns det inga situationer där Rolf Åbjörnsson kan tänka sig att det är ett bra alternativ? Han skakar på huvudet – det är bara nej.

Vi tycker från Miljöpartiets sida att det finns sådana situationer. Det skall bli intressant att följa användandet av videokonferens.

Anf. 152 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Fru talman! Jag vill göra några anmärkningar med anledning av Kia Andreassons inlägg. Hon säger att användningen är avgränsad till mål där det kan bli fråga om högst tre månaders fängelse. Jag sade i mitt anförande att man inte kan dela upp mål på det sättet. För den enskilde kan tre månaders fängelse vara en fullkomlig katastrof. Det kan även gälla ett bötesmål. Det är ett fundamentalt feltänkande att dela in mål på det sättet. Man gör något slags kostnadsanalys. Sådana ekonomiska resonemang passar inte in i rättsväsendet.

Jag håller med om att det är ett stort problem med vittnen som inte vågar komma. Men det skall inte lösas på detta sätt. Man får tänka sig andra former för upptagning av vittnesmål. Det skall inte ske genom en maskering av det personliga framträdandet.

Anf. 153 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Jag vill inte gå i ytterligare polemik. Jag fick ett mer detaljerat svar på varför förslaget inte är acceptabelt för Kristdemokraterna. Vi får följa upp försöksverksamheten. Det finns ändå en majoritet för förslaget. Det kanske blir bättre än Rolf Åbjörnsson nu säger sig tro.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 20 maj.)

10 § Rättspsykiatriskt forskningsregister

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU25

Rättspsykiatriskt forskningsregister (prop. 1998/99:72)

Anf. 154 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Fru talman! Justitieutskottets betänkande nr 25 behandlar regeringens förslag om ett rättspsykiatriskt forskningsregister. Vi kristdemokrater tillstyrker i stort förslaget.

Det föreslagna rättspsykiatriska forskningsregistret skall få användas för två ändamål, forskning inom rättspsykiatri samt Rättsmedicinalverkets uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring av sin verksamhet

Prot. 1998/99:96
19 maj

*Försöksverksamhet
med videoteknik i
rättegång*

*Rättspsykiatriskt
forskningsregister*

inom rättspsykiatri. Forskningsprojekt måste först godkännas av en forskningsetisk kommitté. Något motsvarande krav på godkännande ställs emellertid ej när det gäller Rättsmedicinalverkets utvecklingsarbete.

Den normala påföljden för mord och dråp och försök till dessa brott är fängelse. Om en rättspsykiatrisk undersökning visar att den åtalade lider av allvarlig psykisk störning blir påföljden normalt i stället rättspsykiatrisk vård, vilket före 1992 benämndes slutna psykiatrisk vård. Enligt en rapport från Brottsförebyggande rådet har valet av påföljd för mord och dråp genomgått stora förändringar under de senaste 20 åren, varvid proportionerna mellan fängelse och rättspsykiatrisk vård blivit i stort sett omvända. I mitten av 1970-talet dömdes nämligen två av tre lagförda till motsvarigheten till rättspsykiatrisk vård och var fjärde dömdes till fängelse. Från år 1989 och framåt är förhållandet i stort sett det omvända.

Brottsförebyggande rådet menar att den huvudsakliga förklaringen troligen är en förändring i synen på hur gärningsmän med vissa psykiska störningar skall dömas.

Det vore intressant att veta vad som i grunden bidragit till denna på så kort tid onekligen mycket kraftiga förändring. Det är lätt att ställa frågan: Vilken syn är den rätta? Det är emellertid svårare att besvara frågan. Det här, fru talman, är allvarliga frågor, och det är av yttersta vikt att rätt påföljd väljs.

Vad här har anförts utgör en anledning till varför det är angeläget att det inrättas ett rättspsykiatriskt forskningsregister, vilket bör kunna ligga grund för forskning i syfte att åstadkomma mera kunskap på det här området, för att bl.a. minimera riskerna för att psykiskt störda gärningsmän ej döms på rätt sätt.

Rättsmedicinalverket har ett ärenderegister för rättspsykiatriska utlåtanden och intyg enligt 7 § lagen om särskild personutredning i brottmål. I detta register skall personuppgifter avidentifieras när det gäller en klient som inte har varit aktuell vid någon av Rättsmedicinalverkets enheter under de senaste fem åren.

När det gäller ett forskningsregister krävs längre bevarandetider av personuppgifter. I det tilltänkta rättspsykiatriska forskningsregistret föreslog utredningen om register för forskning inom rättspsykiatri i sitt betänkande 1996 att personuppgifter skulle få bevaras i högst 30 år efter det att en uppgift om personen från undersökningsförfarande senast registrerades.

Regeringen har dock tydligen tagit intryck av flera remissinstanser som tyckte att 30-årsgränsen är för snäv eftersom man föreslår att uppgifter enligt rättspsykiatriska forskningsregistret skall bevaras enligt regleringen i personuppgiftslagen. Enligt denna lag skall visserligen personuppgifter inte bevaras under en längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Men för behandling av personuppgifter för historiska, statistiska eller vetenskapliga ändamål gäller vissa särregler som bl.a. innebär att behandling för sådana ändamål inte skall anses som oförenligt med det ändamål för vilka uppgifterna samlades in och att personuppgifter insamlade för dessa ändamål får bevaras under en längre tid. Det sägs däremot ingenting om hur lång tid.

Eftersom detta i praktiken innebär att någon avidentifiering över huvud taget ej behöver äga rum anser vi att det i de föreskrifter som reglerar det rättspsykiatriska forskningsregistret även skall finnas en regel om etisk prövning av Rättsmedicinalverkets utvecklingsarbete för att skyddet för den personliga integriteten skall hållas på en så hög nivå som möjligt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 155 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Det är brist på kunskap och forskning om vård och behandling av psykiskt sjuka lagöverträdare. Det är en svår fråga som är mycket omdebatterad i vårt samhälle. Det gäller att ha ett så bra underlag som möjligt när beslut skall fattas. Det vinner alla på.

För att få ett bra forskningsunderlag gäller det att samla data om dem som genomgått en rättspsykiatrisk undersökning. Det är känsliga personuppgifter som det berör. Det är av största vikt att uppgifterna hanteras säkert och etiskt rätt. Centerpartiet tillstyrker att det rättspsykiatriska forskningsregistret skall ligga under Rättsmedicinalverkets ansvar och att det regleras i särskild lag.

Det är också av största vikt att registret och verksamheten i anslutning till detta omfattas av samma sekretess som normalt gäller inom hälso- och sjukvården angående enskildas hälsotillstånd och personliga förhållanden.

Uppgifterna i registret kommer också att användas i utvärderingsarbetet inom Rättsmedicinalverket. Det krävs noggranna uppgifter om vad som registreras och om vem som får använda uppgifterna och för vilket ändamål.

Fru talman! Centerpartiet är av den åsikten att användandet av uppgifterna i det rättspsykiatriska forskningsregistret anses lika integritetskränkande för utvecklingsarbete som för forskning, och därför skall en forskningsetisk kommitté pröva oberoendet. Med anledning av detta yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 156 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! Behovet av forskning och utveckling inom rättspsykiatriens område vet vi är mycket stort. Tyvärr är det så att behovet också växer. Missbruk av olika sorter gör att det blir alltför psykiska konsekvenser som måste behandlas på olika sätt. Detta gör att behovet av ökade kunskaper om effekten av vård och behandling av psykiskt störda lagöverträdare också växer. Naturligtvis behövs det allt bättre metoder – man måste utveckla dem – för att göra en s.k. farlighetsbedömning beträffande de personer som har dömts just till rättspsykiatrisk vård.

Vi i Folkpartiet är också väl medvetna om att forskningen underlättas genom att man får tillgång till uppgifter inom det här området som har sparats systematiskt, främst de rättspsykiatriska undersökningarna och de s.k. § 7-undersökningarna samt uppgifter om domar och verkställighet av utdömda påföljder.

Allt det här håller vi med regeringen om när man nu har lagt fram sin proposition. Men vi i Folkpartiet menar att det behövs strängare krav. Det är viktigt att komma ihåg att både utvecklingsarbetet och forskningen ger lika stora risker för kränkning av den personliga integriteten. Där-

för tycker vi i Folkpartiet att det är viktigt att man har samma regler både när det gäller utvecklingsarbete och forskning.

Ett väsentligt inslag när det gäller integritetsskyddet är prövning i en oberoende forskningsetisk kommitté. Vi i Folkpartiet menar att en sådan prövning bör göras, och därför vill vi ha ett tillägg i förslaget.

En sak som också är viktig är den s.k. återrapporteringen. Enligt Folkpartiets mening bör det åligga den som bedriver den rättspsykiatriska forskningen att med godkännande av en forskningsetisk kommitté helt enkelt hålla kommittén underrättad om hur fort forskningen framskrider, vad det är för spörsmål av etisk karaktär som kan komma och också vad det är för resultat man kommer fram till. Det är alltså viktigt att man också i praktiken upprätthåller en hög etisk nivå. Samtidigt ger det möjlighet för de olika s.k. brukarorganisationerna att hålla sig informerade om vad som pågår och vad det är för problem som kan uppstå, för det är ju också viktigt att det finns en tvåvägskommunikation.

Sedan har vi i Folkpartiet också en reservation där vi säger att det är viktigt att man i princip ser till att det är ett informerat samtycke från den som uppgiften avser. Om man då måste göra ett avsteg från huvudregeln bör beslut om det fattas i den s.k. forskningsetiska kommittén. Man bör alltså hela tiden tänka på att utforma reglerna så att man tar största möjliga hänsyn till den enskildes integritet samtidigt som man naturligtvis tänker på att beakta de krav som forskningen ställer.

Fru talman! Vi i Folkpartiet står bakom alla de tre reservationerna, men jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 157 HELENA FRISK (s):

Fru talman! Som tidigare sagts behandlar det här betänkandet ett förslag som går ut på att inrätta ett rättspsykiatriskt forskningsregister, som är tänkt att träda i kraft den 1 januari år 2000. Det är svårt, kan jag säga, att uttala "rättspsykiatriskt forskningsregister". Men det är faktiskt ett väldigt bra förslag, så det tycker jag väger upp det hela.

Utredningen av register för forskning inom rättspsykiatri lade i maj 1996 fram betänkandet *Rättspsykiatriskt forskningsregister*. I betänkandet föreslås att ett särskilt register inrättas för att tillgodose behovet av personuppgifter för forskning inom rättspsykiatri och för Rättsmedicinalverkets utvecklingsarbete.

Som har sagts här av flera talare är behovet av forskning inom rättspsykiatri stort. Syftet med detta förslag är ju att underlätta forsknings- och utvecklingsarbete inom rättspsykiatri. Men samtidigt skall naturligtvis den enskildes integritet ges ett så starkt skydd som möjligt.

Det är viktigt att säga att uppgifterna i registret bara kommer att få användas för två ändamål. Det ena är, som jag tidigare sade, för forskning inom rättspsykiatri, under förutsättning att behandlingen av personuppgifterna har godkänts av en forskningsetisk kommitté. Det andra är för uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring av Rättsmedicinalverkets verksamhet inom rättspsykiatri.

Det behövs ökade kunskaper om effekterna av vård och behandling av psykiskt störda lagöverträdare. Det behövs också bättre metoder för att göra farlighetsbedömningar beträffande personer som dömts till just rättspsykiatrisk vård. Därför håller utskottet med regeringen om att det behövs ett sådant här register och med det innehåll som regeringen före-

slår. Men vi vill återigen understryka vikten av att all möjlig hänsyn tas till att registret kommer att innehålla mycket integritetskänsliga uppgifter.

Det är också nödvändigt att noggranna överväganden sker kring vem som får registreras, vad som får registreras och inte minst vem som får använda uppgifterna och för vilka ändamål.

När det handlar om vem som skall föra registret föreslås att det skall föras av Rättsmedicinalverket, bl.a. för att Rättsmedicinalverket redan i dag för register med samma inriktning som nu föreslås. Inom Rättsmedicinalverket finns alltså redan det skalskydd och de rutiner som är anpassade till de integritetskänsliga uppgifter som kommer att registreras. Vi delar bedömningen att det också fortsättningsvis skall ligga på Rättsmedicinalverket.

För att få använda uppgifter ur registret för forskningsändamål krävs det, som jag tidigare sade, att en forskningsetisk kommitté har godkänt forskningsprojektet. Jag börjar nu att använda förkortningar, för det blir så långa ord annars. Rättsmedicinalverket kommer jag nu att kalla för RMV. När det gäller RMV:s utvecklingsarbete – alltså uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring av verkets verksamhet – ställs inget motsvarande krav.

I reservation 1 begärs att ett sådant krav skall finnas även när det gäller RMV:s utvecklingsarbete. Jag, och också utskottet, kan ha viss förståelse för kravet, för det kan vara svårt att tydliggöra gränsen mellan RMV:s egen forskning och det utvecklingsarbete som sker inom verket. Likaså kommer ju integritetshänsynen in här liksom i forskningen. Men det handlar ju om fler frågor, för det är också frågan om ifall det är meningsfullt att kräva ett godkännande av en forskningskommitté för utvecklingsarbete som faktiskt ligger inom ramen för verkets uppdrag.

Det handlar också om att gränsen mot forskning, som ju kräver godkännande, måste upprätthållas. Men det är mycket troligt att denna fråga behöver tas upp på nytt, t.ex. när remissutfallet på betänkandet *God sed i forskningen* föreligger. Jag skulle som sagt tro att frågan återkommer.

I reservation 2 tas frågan upp om återrapporteringskyldighet för forskare som får tillgång till registret. I dag finns ingen sådan återrapporteringskyldighet gentemot de forskningsetiska kommittéerna, men jag återkommer till betänkandet *God sed i forskningen*, för där finns ett förslag med just den inriktningen. Men som brukligt är anser vi i utskottet att vi bör avvakta remissutfallet och den fortsatta beredningen av betänkandet och återkomma vid ett senare tillfälle.

Till sist skall jag säga några ord om frågan om samtycke vid användning av uppgifter ur registret. Det handlar då om reservation 3.

I den här delen föreslår regeringen att den registrerade skall få information om bl.a. registreringen och om de sekretess- och säkerhetsbestämmelser som gäller för behandlingen av uppgifterna i samband med registreringen.

När det däremot gäller samtycket avvisar regeringen tanken på att samtycke av den registrerade skall krävas för registrering eller när uppgifterna används. Utskottet delar regeringens bedömningar, som sammanfattningsvis innebär att registret nästan skulle bli oanvändbart om samtycke krävdes med tanke på att man kan förvänta sig ett ganska stort bortfall.

Men, icke att förglömma, det är ju faktiskt så när det gäller användningen av uppgifterna i registret aatt vi redan nu kan konstatera att de forskningsetiska kommittéerna normalt ändå kräver att samtycke inhämtas från de berörda. Därför tycker jag att man har kommit så långt som man eftersträvar i reservationen.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 158 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Med tanke på den förståelse som föreligger för reservation 1 just när det gäller utvecklingsarbetet tycker jag att man inte kan vara nog försiktig, eftersom det handlar om så känsliga uppgifter. Det sades att man skulle återkomma i ärendet, men då kanske skadan redan är skedd i flera fall. Det vore ju bättre att vända på resonemanget och vara nog försiktig i detta läge och göra en etisk värdering även av prövningen när det gäller utvecklingsarbetet för att sedan återkomma och se om det verkligen behövs.

Anf. 159 HELENA FRISK (s):

Fru talman! Som jag tidigare sade skulle jag tro att den här frågan kommer att behöva aktualiseras på nytt. Däremot vill jag inte låsa mig för att hela lösningen är den som Gunnel Wallin förespråkar. Om den här frågan behöver tas upp på nytt får vi ju gå igenom den grundligt en gång till och inte bara låsa oss för den lösning som föreslås i reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 20 maj.)

Påföljdsfrågor

11 § Påföljdsfrågor

Föredrags
Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU27
Påföljdsfrågor

Anf. 160 JEPPE JOHNSON (m):

Fru talman! I detta betänkande behandlas ett antal motioner under rubriken Påföljdsfrågor. Till betänkandets 22 hemställanspunkter har lämnats 18 reservationer och två särskilda yttranden. Av de 18 reservationerna står vi moderater bakom 11, ensamma eller tillsammans med andra partier.

I detta betänkande har regeringen inte behövt kompromissa. Stödpartierna Vänstern och Miljöpartiet har sett till att regeringspartiets linje, att avfärda eller säga nej till alla förslag, har fått majoritet, även om det i något fall betytt att man avstått från att följa upp egna partimotioner och den linje som man vid tidigare tillfällen hävdade som rätt och riktig.

Fru talman! Den s.k. fängelseutredningen överlämnade sitt huvudbetänkande till den dåvarande regeringen i augusti 1993. Sedan dess har det gått snart sex år. I fängelseutredningens betänkande föreslogs att lagen om kriminalvård i anstalt, den s.k. KvaL, skulle ersättas med en ny lag

med benämningen lagen om verkställighet av fängelsestraff, fängelselagen. Den gamla lagen, KvaL, är från 1974.

Våren 1998 beslöt denna kammare med anledning av regeringens proposition *Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen* att det inte förelåg några skäl att införa någon ny verkställighetslagstiftning. Vi moderater delade inte denna uppfattning, och vi hävdar fortfarande att regeringen snarast bör ta initiativ till en utredning med uppdrag att lämna förslag till en ny verkställighetslagstiftning benämnd fängelselagen. I denna utredning bör även verkställigheten av ungdomsstraff beredas. Vi kräver att frågorna rörande verkställighet av ungdomsstraff bereds skyndsamt och ges förtur.

Trots beslutet förra våren har tydligen, enligt vad utskottet inhämtat, regeringen för avsikt att på nytt överväga frågan om en ny verkställighetslag. Detta tycker vi naturligtvis är bra, men jag tillåter mig trots allt att misstänka att det hinner gå avsevärd tid innan vi i denna kammare får se ett bra förslag till ny verkställighetslag. De olika socialdemokratiska regeringarna sedan 1994 har hittills inte visat prov på någon större skyndsamhet när det gäller att komma med nya förslag inom rättsväsendet. Ja, man var förstås ganska snabb med att göra de neddragningar som drabbat, och även i dag drabbar, rättsväsendet.

Öppenheten för att ta till sig förslag från oppositionen har inte varit speciellt påfallande med undantag för de fall där man inte har lyckats hitta stödpartier för sina egna passiva linjer. Vi moderater anser att regeringen snarast skall ta initiativ till en utredning med uppdrag att lämna förslag till en ny lagstiftning. Den nya lagen bör benämnas fängelselagen. Detta tycker vi att riksdagen bör ge regeringen tillkänna. Vi tycker inte att det vore så farligt om riksdagen någon gång kunde göra ett tillkännagivande till regeringen. Det ligger väl också i riksdagens uppgift.

Fru talman! Vi moderater står naturligtvis bakom samtliga våra reservationer, men vi yrkar, för att inte förlänga kammarens voteringstid, endast bifall till reservation 1. Den tar upp vår syn på behovet av ny verkställighetslag. Jag kommer i fortsättningen att ta upp och argumentera omkring våra övriga reservationer i detta betänkande.

Jag utgår från att samtliga partier i denna kammare vill att tiden i fängelse skall användas på bästa sätt. Bland dem som döms till fängelse finns det många som när de tas in inte kan läsa eller skriva och som aldrig haft en riktig anställning här i livet. Möjligheten till grundläggande skol- och yrkesutbildning och till att få hjälp att komma till rätta med missbruk och andra problem är en förutsättning för att livet efter fängelsestraffet skall kunna få en ny och positivare inriktning. Detta är särskilt angeläget för unga fängelsedömda.

Fru talman! För en vecka sedan var jag på Tidaholmsanstalten. Där pågick i och för sig en strejk till förmån för semester. Samtidigt hade anstaltsledningen sina dagliga problem att brottas med, bl.a. den ekonomiska verkligheten. Här skall krympande anslag räcka till att ge de intagna den utbildning och den programverksamhet som är en förutsättning för att de skall kunna börja ett nytt liv efter fängelsestraffets slut.

Inte minst många socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister hävdar ofta att fängelsedömda skall få utbildning och rehabilitering under vistelsen i fängelserna. Detta skriver också utskottsmajoriteten in i detta betänkande. Och vi moderater instämmer. Men skall inte detta bara

bli en läpparnas beklännelse måste det finnas tillräckligt med resurser för den här verksamheten – om man nu tror på den. Det gör vi.

Fru talman! Med det moderata budgetförslaget hade det funnits betydligt bättre förutsättningar att leva upp till de fina orden i detta betänkande och i regeringens budgetproposition.

Som särskilt angeläget ser vi det att män som begått vålds- eller sexualbrott får effektivast möjliga behandling och terapi för sitt beteende. Strafftiden måste användas på ett så effektivt sätt som möjligt. Vi utgår från att det arbete som sägs pågå i Regeringskansliet leder fram till att verksamheten i framtiden kan bedrivas på ett ännu bättre sätt än i dag. Vi utgår också från att regeringens arbete med dessa frågor leder fram till ett ställningstagande till framtida användning av medicinsk behandling, s.k. kemisk kastrering, av sexualbrottslingar. Det är angeläget, och det är rättsväsendets uppgift, att se till att antalet brottsoffer blir så litet som möjligt, inte minst då det gäller offer för vålds- och sexualbrott.

I denna kammare råder det som bekant delade meningar om livstidsstraffets vara eller inte. Kammarens majoritet är dock för att ha kvar livstidsstraffet. Detta manifesterades här i kammaren i en debatt och omröstning så sent som för 14 dagar sedan. Både inom opposition och regeringsunderlag är partierna delade i fråga om livstidsstraffet. Om inte kammaren har något emot det kan jag inte låta bli att låna ett uttryckssätt i debatten från socialdemokratin den gången. Man hävdade att en viss allians var oense. Det är också vänsteralliansen i den här frågan. Men kammaren har en majoritet för att livstidsstraffet skall behållas.

När vi nu har livstidsstraffet kvar måste man fundera lite över hur det fungerar. Enligt vår uppfattning, fru talman, är det oacceptabelt att livstidsdömda inte kan åläggas någon direkt kännbar disciplinär bestraffning om de uppför sig illa eller begår brott under den tid då fängelsestraffet verkställs. Det här kan ställa till ganska mycket oreda på en del av våra anstalter, något som gör det besvärligt både för medfångar och personal.

Frågan om disciplinär bestraffning av långtidsdömda togs upp av den tidigare nämnda fängelseutredningen. Utredningen ansåg bl.a. att det skulle vara möjligt att göra avdrag på den ersättning som utgår till den intagne. Andra förslag som vi anser skall övervägas är minskat antal permissioner och inskränkningar i möjligheterna att ta emot besök. Fängelseutredningens förslag i dessa frågor har ännu inte lett till lagstiftning. Vi moderater anser att det är angeläget att det kommer förslag på disciplinåtgärder även för livstidsdömda.

Den moderatledda borgerliga regeringen satsade ca 50 miljoner kronor på säkerhetshöjande åtgärder på de tre tyngsta anstalterna. Detta har givit avsett resultat. Rymningarna har upphört. Enligt vår åsikt skall det vara omöjligt att rymma från de slutna anstalter där de farligaste fångarna avtjänar sina straff. Allmänhetens skyddsintresse måste alltid sättas i centrum. Vi anser att denna säkerhet även i fortsättningen skall ligga på nuvarande höga nivå. Detta har vi markerat i en reservation med nr 9 i betänkandet.

Fru talman! Kvinnor och män skall aldrig avtjäna fängelsestraff på samma anstalt. Enligt vår uppfattning skall blandade anstalter inte förekomma. Vi ser positivt på de åtgärder som hittills vidtagits, men den nuvarande minskningen av antalet fängelseplatser kan komma att försämra möjligheterna för fängelsedömda kvinnor i framtiden.

Fru talman! När det gäller permissionerna måste intresset att skydda medborgarna väga tyngre än den intagnes intresse av permission. Medborgarna måste kunna lita på staten i detta avseende. Vi anser att reglerna om permission måste vara restriktiva. Det gäller i synnerhet i fråga om återfallsförbrytare. Vi har lagt fram förslag om att man för att strama upp en del när det gäller permissionerna inleder försöksverksamhet med elektronisk övervakning vid permissioner.

Det är inte ovanligt att höra företrädare för olika partier här i kammaren tala om vikten av att missbrukare får behandling under sin anstaltsvistelse. Detta gäller även dagens regeringsunderlag, alltså socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister. Ett verksamt redskap för detta är s.k. § 34-placering. En sådan placering sker främst då den intagne skall få möjlighet att få vård på behandlingshem, men även för studier på internatskola och vård i familjehem är det möjligt att använda § 34.

En § 34-placering bekostas av kriminalvården fram till den villkorliga frigivningen. Efter detta måste den frigivnes hemkommun bekosta placeringen. Det är inte ovanligt att hemortskommunen avslår en sådan ansökan på grund av kommunens ekonomiska situation.

Fru talman! Vi tycker att det här är mycket olyckligt och att det motverkar den dömdes möjlighet till rehabilitering. Vi moderater föreslår, och får stöd från samtliga oppositionspartier för, att kriminalvården får ta över det ekonomiska ansvaret för hela § 34-placeringen. Trots att Västertern motionerat i frågan och tidigare är reserverat sig, byter man nu sida. Att inte komma på kant med Socialdemokraterna, att inte äventyra majoriteten i utskott och kammare, är tydligen viktigare än att missbrukare inom kriminalvården får bättre möjligheter att komma till rätta med sina problem.

Trots en lagskärpning 1994 har andelen utländska medborgare som döms till utvisning inte ökat. Denna fråga faller inom ett annat utskotts beredningsområde, men enligt vår uppfattning bör regeringen i alla fall verka för att utländska medborgare som döms till fängelse i Sverige i större utsträckning än i dag skall kunna avtjäna straffen i sina hemländer.

Fru talman! Slutligen vill jag säga att det i dag faktiskt är så att de som är häktade får ersättning när de ägnar sig åt fysisk träning. Det är visserligen mycket ansträngande, det vet jag själv. Men jag tycker att detta är direkt stötande. Ute i samhället är det faktiskt åtskilliga människor som ägnar en stor del av sin fritid åt fysisk träning, och det får de göra efter att de avslutat sitt arbete – tungt eller lätt. Ibland får man också betala själv när man går till ett gym. Nuvarande regler, där samhället både betalar och ger timersättning åt häktade som ägnar sig åt fysisk träning, bör slopas.

Anf. 161 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 3. Givetvis står jag bakom alla våra reservationer men för tids vinnande kommer jag, som sagt, att yrka bifall endast till reservation 3.

I det här betänkandet behandlas en mängd motioner från allmänna motionstiden som rör påföljdsfrågor. Tidigare har jag här i kammaren när vi haft sådana här samlade ärenden sagt att det många gånger är synd att vi får kriminalpolitiken sönderstyckad i små detaljfrågor i stället för att

ha möjlighet att debattera helheten. När man får en sådan här mängd motioner samlade utan att det finns en proposition är det säkert många frågor som vi skulle kunna diskutera djupare. Kanske skulle vi också kunna komma till en ännu större samsyn i en hel del frågor. Men nu är det som det är.

Allteftersom åren går ser man ändå, fru talman, att en hel del av motionerna från olika partier berikar partierna. Man ser ju hur motionerna efter något år återkommer hos andra partier. Även om man ibland kan tycka att det blir sönderstyckat och att man kan påverka mycket litet blir det på sikt en påverkan.

Fru talman! Jag skall ta upp de motioner som vi från Vänsterpartiet har och som jag tycker att det är viktigast att lyfta fram.

Reservation 3 handlar om möjligheterna till sysselsättning på anstalterna. Framför allt gäller det möjligheten till studier på anstalterna. I dag finns det ute på anstalterna ett stort klientel som har stora läs- och skrivsvårigheter. Vi vet att det många gånger är svårt att motivera just dessa interner att börja studera. Där behöver ett mycket aktivare arbete bedrivas just för att stimulera personerna med de största behoven att använda sig av studierna och de möjligheter som där ändå finns.

Ett fenomen som börjar bli allt tydligare och som kommer att komma fram ännu mer i framtiden är möjligheterna till högre studier. Tidigare var studierna på anstalterna mera inriktade på grundskolenivå, vilket ofta är fullt tillräckligt för stora grupper. Sedan har man byggt på med möjligheter till gymnasieutbildning ute på anstalterna.

I dag ser vi att en allt större del av ungdomarna går på gymnasiet, men det är fortfarande stora avhopp från gymnasieskolan. Dock börjar det också på anstalterna bli allt fler som ligger på en högre studienivå. Man borde alltså ta till vara fängelsetiden även för möjligheter till högre studier. Anstalterna själva avgör om man kan ge den möjligheten eller inte; det är ju inte alltid möjligt att genomföra det här. Vi skulle gärna vilja se en utveckling av studiearbetet och möjligheterna att stödja även personer i nämnda grupp. De skall ha rätt till utbildning även på högre nivå; detta för att utnyttja fängelsetiden så effektivt som möjligt.

Sedan, fru talman, vill jag ta upp frågan om behandlingsinnehållet vad gäller kvinnor. Inom kriminalvården har man under senare år börjat uppmärksamma kvinnors situation ute på anstalterna. Från kriminalvården har man nu tagit fram riktlinjer för ett programinnehåll för kvinnor som är mera inriktat på kvinnors speciella behov och speciella krav när det gäller att få stöd i föräldraskapet. Det gäller också en mängd andra bitar.

Även om kriminalvården har kommit en bra bit på väg är det hela fortfarande långt ifrån utvecklat. Man har tagit fram riktlinjerna och börjat med programverksamhet, men det här ligger långt efter den manliga biten som utvecklats på ett helt annat sätt. Därför är det viktigt att hela tiden lyfta fram frågan och att trycka på så att det trots allt blir så bra som möjligt.

Det speciella här är att man inom frivården, där de flesta kvinnor hamnar som begår brott och som blir dömda, inte kommit så långt att riktlinjer har tagits fram. På en del ställen finns det program som är mera riktade till kvinnor efter kvinnors behov men inom frivården är det i dag

en stor brist i det avseendet. Därför är det viktigt att lyfta fram frågorna och att se det här i ett helhetsperspektiv.

Fru talman! Reservation 15, som tidigare talare här tog upp, handlar om kostnadsansvaret vid § 34-placering. Jeppe Johnsson från Moderaterna gjorde stort nummer av att Vänsterpartiet inte var berett att stödja sin egen motion och sina egna krav. Det skulle vara viktigare att hålla ihop samarbetet med regeringen än att ge missbrukarna på fängelserna vård.

Moderaterna borde, fru talman, läsa andras motioner lite noggrannare och läsa innantill. Samtidigt måste jag säga att jag är glad över att så många partier så plötsligt har börjat inse den här problematiken.

Av Vänsterpartiets motion och vår hemställanspunkt framgår att det Vänsterpartiet krävt är en utredning för att se över kostnadsansvaret när det gäller § 34-placeringar utifrån de problem som Jeppe Johnsson har beskrivit. Vi har också krävt att om förändringar görs skall de vara kostnadsneutrala. Det innebär att man i förhandlingar med Kommunförbundet måste komma överens om finansieringen och om hur kostnaderna skall delas. Enligt Vänsterpartiet är det inte riktigt att en kommun så fort man har en missbrukare som har hamnat i fängelse bara skall kunna avsäga sig det totala ansvaret för kostnaderna för vård och behandling. Fortfarande är det, och så bör det också vara, kommunernas grundläggande skyldighet att ge alla medborgare den rätt och de möjligheter som socialtjänstlagen innebär.

Skall man göra förändringar här måste man alltså även göra sådana förändringar att det blir kostnadsneutralt. Det får inte bli en fördel för kommunerna att strunta i att ta ansvar för just den här gruppen människor.

Just de krav som Vänsterpartiet ställer i motionen, att det skall utredas och att det behövs en översyn när det gäller kostnadsansvaret, har regeringen genomfört. Man har gett Narkotikakommissionen i uppdrag att se över frågan, så Vänsterpartiets krav har blivit tillgodosedda här.

Att Moderaterna nu är beredda att gå ännu längre – att det här skall komma så snabbt som möjligt – tror inte vi i Vänsterpartiet är en rimlig väg att gå. Det finns ingen realism i detta att på kortare tid, jämfört med den tid som nu sittande utredning har på sig, hitta ett förslag som är kostnadsneutralt. Om Moderaterna är beredda att göra ett stort nummer av skillnaderna inom majoriteten – av att man nu viker sig – beror det kanske på att Moderaterna från sin regeringstid är vana vid att övriga partier lägger sig platta och inte vågar driva sina egna frågor. Kanske har man den utgångspunkten. Vi har inte de problemen, så Jeppe Johnssons erfarenheter får nog stå för Moderaterna själva.

Fru talman! Jag vill också ta upp frågan om särskilda avdelningar för interner med utvisningsbeslut. Där har vi i Vänsterpartiet bara ett särskilt yttrande. Jag vill ändå lyfta fram den här problematiken.

I dag har man påbörjat ett projekt med speciella avdelningar för dem som är dömda till fängelse och som har ett utvisningsbeslut med i domen. Det har man gjort därför att man har sett problemen ute på anstalterna. Det är svårt att motivera de här personerna till behandling och det är svårt att få in dem i de vanliga programmen därför att de vet att de sedan skall utvisas.

Vi i Vänsterpartiet tror inte på idén med speciella avdelningar där man för samman alla med utvisningsbeslut. Det rör sig ju om en mängd

olika nationaliteter, en mängd olika språk och en mängd olika behov. Att säga att de har samma behov därför att de har ett utvisningsbeslut tror vi är en alldeles för dålig grund. Snarare riskerar man då att få avdelningar med personer som inte alls är behandlingsmotiverade och där spänningarna, konflikterna och uppgivenheten blir ännu större. Dessutom kommer man inte från anstaltens sida att avsätta så stora resurser eller ha så stora ambitioner när det gäller att jobba med denna grupp. Men eftersom det här nu är infört som ett försök, och man skall följa upp det och utvärdera det inom kort, har vi valt att acceptera det, även om vi är tveksamma. Vi kommer att följa frågan väldigt noga.

Till slut, fru talman, vill jag återigen bara yrka bifall till reservation 3.

Anf. 162 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Det händer mycket på ett år. Förra året när vi stod här i kammaren och hade samma förslag sade också regeringen att man var uppmärksam på frågan. Men av någon anledning – jag kan bara spekulera i vilken – nöjde sig inte Vänstern den gången med detta utan man var med på en reservation, nr 8, till justitietskottets betänkande 19.

Fru talman! Jag skall be att få läsa innantill ur motionen. Det som står där kan jag väl i alla fall inte missuppfatta. Under rubriken ”Vård utanför anstalt” står det:

”Tillgången till behandling utanför anstalt (§ 34) har försämrats alltmör. Kommunerna ansvarar för kostnaderna för att behandlingen slutförs när verkställighetstiden tagit slut och kriminalvårdens kostnadsansvar upphör. Med dagens svåra ekonomiska situation i kommunerna är de inte positiva till ytterligare kostnader och därför genomförs inte behandlingen. Det är olyckligt eftersom det är en behandling med goda resultat som bör användas i större utsträckning än i dag. Vänsterpartiet anser att regeringen bör se över frågan om kostnadsansvaret för § 34 med kostnadsneutralitet som målsättning. Detta bör ges regeringen till känna.”

Jag har just läst det som Alice Åström sade om kostnadsneutralitet. Fru talman! Jag tycker att det är ganska konstigt att Vänsterpartiet trots detta inte följer upp en sådan här motion, när man nu skulle ha kunnat få majoritet för det förslag som man stred för i fjol. Vi som anser att det här är en angelägen fråga hade varit beredda att ge regeringen detta till känna. Så angeläget anser tydligen inte ni i Vänsterpartiet att det är. Det får stå för er.

När det gäller pengarna till detta, för att få en jämlik behandling av alla interner som behöver den här formen av behandling, vore det mycket bra om det lyftes över på kriminalvården.

Anf. 163 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag kan börja med det sista, om att alla skall ha rätt till likvärdig behandling, att oavsett vilken kommun man är placerad i bör det vara lika. Jag önskar att moderaterna hade precis den inställningen i en mängd andra frågor. När det gäller socialbidragen ville man i fjol absolut inte ha den gemensamma normen som skulle gälla överallt. Det kan alltså pendla mellan olika frågor.

När vi stödde reservationen förra året sade regeringen att man var uppmärksam på frågan men att man fortfarande inte hade tagit ställning till vad man skulle göra. Sedan har man gett Narkotikakommissionen i

uppdrag att särskilt se över finansieringsfrågor som gäller samarbetet mellan kriminalvården och kommunerna vid kontraktsvård och vistelse utanför anstalt enligt 34 §.

Det var exakt det kravet som Vänsterpartiet ställde i motionen, och det är ett krav som vi har fått tillgodosett. Att moderaterna sedan inte bryr sig om att se en helhet eller att se kostnadsneutraliteten, utan givetvis nu anser att regeringen kan återkomma omedelbart, tyder bara på att moderaterna återigen visat fullständigt ointresse för ekonomiska frågor, för budgetfrågor och för helhetsbilden. Om moderaterna får chansen att driva igenom någonting som de själva inte vill ta något ekonomiskt ansvar för är de tydligen beredda att göra det.

Vi i Vänsterpartiet har krävt en utredning för att få ett underlag, och vi vill ha en kostnadsneutralitet. Det underlaget kommer Vänsterpartiet att få, och då kommer vi givetvis att fortsätta att driva frågan och se till att få en bra lösning.

Anf. 164 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Fru talman! Jag kan förstå att Alice Åström och Vänsterpartiet inte kan stödja den här motionen, därför att ni kanske inte har lagt några pengar till detta. Men det hade ni inte gjort i fjol heller.

Jag måste bara avslutningsvis säga att fängsvården är och skall vara en statlig fråga och inte vara beroende av vilken kommun man bor i. Vi moderater vågar lägga fram det här förslaget därför att vi har ekonomisk täckning både på den här punkten och på alla andra punkter i hela budgeten.

Anf. 165 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag är mycket väl medveten om att moderaterna lägger mycket pengar på just det här området, inom kriminalvård, polis, osv. Samtidigt tillhör moderaterna dem som drar ned på statsbidragen till kommunerna så att möjligheterna för kommunerna att genomföra någonting blir ännu mindre. Vi i Vänsterpartiet har fortfarande helhetssynen, och vi anser fortfarande att det bör vara en kommunal skyldighet att göra det här. Men man måste hitta en lösning för att människorna inte skall komma i kläm.

Anf. 166 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Fru talman! Som tidigare sagts har det här betänkandet om påföljdsfrågor sitt ursprung i ett antal motioner från den allmänna motionstiden.

Kristdemokratisk ideologi utgår från principen om människovärdet, alla människors lika värde och varje människas unika värde. Det leder till att kriminalvårdens insatser måste syfta till rehabilitering om tiden på anstalt skall bli en vändpunkt för den straffade. Det är domen och frihetsberövandet som utgör straffet och ej verkställighetens innehåll, vilket måste syfta till att motverka återfall i brott.

Fru talman! Vi kristdemokrater står bakom delar av detta betänkande. Vi har dock en del invändningar, och det är dessa som jag närmast tänker beröra.

Vi anser, i likhet med övriga talare här, att det är av stor betydelse att fängelsetiden används till något meningsfullt. Med vårt budgetförslag hade det funnits tillräckliga resurser för att bl.a. förbättra möjligheterna

till grundläggande skolutbildning och arbete under fängelsetiden. För många fångar, som kanske aldrig haft en anställning och dessutom kanske har en bristfällig skolgång bakom sig, är det en förutsättning för att de skall ha en rimlig chans till en ny start efter avtjänat straff.

Antalet anmälda sexualbrott har ökat kontinuerligt sedan början av 1980-talet och uppgick 1997 till ca 7 700. Trenden är densamma när det gäller misshandel av kvinnor. År 1997 anmäldes drygt 19 000 sådana brott. Det är rimligt att anta att mörkertalet är stort.

I huvudsak är förövarna män. Vi menar att det är av yttersta vikt att de män som begått vålds- eller sexualbrott får speciell behandling under strafftiden, i form av t.ex. psykoterapi och gruppterapi, så att de ej återfaller i brott.

Enligt vad som framgår av betänkandet har utskottet vid ett flertal tillfällen tidigare tagit ställning till liknande yrkanden, senast under riksdagsåret 1997/98, då man bl.a. uttalade att frågor om behandling av män som dömts för våldsbrott mot kvinnor intar en särställning, eftersom det är synnerligen angeläget att risken för återfall i sådan brottslighet minimeras.

Trots att utskottet under senare år tydligt uttalat sig i samma riktning har vålds- och sexualbrotten fortsatt att öka. Fru talman! Det är hög tid att regeringen kommer till skott i denna angelägna fråga.

Försöksverksamhet när det gäller intensivövervakning med elektronisk kontroll, s.k. fotboja, inleddes den 1 augusti 1994. Denna försöksverksamhet har tillämpats när en person dömts till ett fängelsestraff på högst tre månader.

Samtidigt som intensivövervakning med elektronisk kontroll är en betydligt mindre kostsam påföljdsform än fängelse fyller den också viktiga funktioner av humanitär karaktär. Bl.a. ges de som är dömda till denna påföljd en helt annan möjlighet att upprätthålla familjekontinuitet och social och arbetsmässig kontinuitet. Det är oerhört betydelsefullt för deras fortsatta liv och för deras familjer.

I Straffsystemkommitténs betänkande *Ett reformerat straffsystem*, som var en statlig offentlig utredning som kom 1995, diskuterades möjligheten att även personer dömda till längre fängelsestraff än tre månader som en övergång inför villkorlig frigivning skulle kunna få en kortare tid av fängelsestraffet omvandlat till intensivövervakning med elektronik.

Skälen som talar för ett sådant förfarande är flera. Ett tungt vägande skäl är att den dömda på så vis får en stegvis övergång till full frihet, vilket skulle ge bättre möjlighet till anpassning till livet utanför fängelset. Ett annat skäl är att samhällets kostnader skulle minska även vid sådan tillämpning.

I Straffsystemkommitténs utredning diskuterades vidare möjligheten att verkställighet skulle kunna ske utanför anstalt efter tre månader fram till villkorlig frigivning efter fyra månader vid fängelsestraff på sex månader. Vid längre fängelsestraff skulle verkställigheten utanför anstalt öka i enlighet med en speciell beräkningsmetod till maximalt sex månader vid en strafftid på minst tre år. Denna typ av intensivövervakning med elektronisk kontroll i slutet av ett fängelsestraff brukar benämnas *back door*-modellen.

Fru talman! Det är intressant att konstatera att Straffsystemkommittén redan 1995 ansåg det angeläget att ett *back door*-system infördes i Sve-

rige. Tyvärr avstod dock kommittén från att i sitt betänkande lägga fram något konkret förslag. Först ett par år senare, under riksdagsåret 1997/98, lägger regeringen fram propositionen *Vissa reformer av påföljdssystemet*, där man konstaterar att frågan om övergången från anstalt till ett liv i frihet för dem som avtjänar långa fängelsestraff borde ägnas särskild uppmärksamhet. Vad som borde vidareutvecklas var enligt regeringen formerna för utslussning ur anstalt. Det är ungefär samma slutsats som Straffsystemkommittén kommit fram till ett par år tidigare.

Trots tidsutdräkten avsåg regeringen något häpnadsväckande att återkomma till frågan om möjligheterna till strukturerad utslussning i ett senare sammanhang. Fyra år efter det att resultatet av den statliga offentliga utredningen *Ett reformerat straffsystem* presenterades är frågan om den strukturerade utslussningen fortfarande under beredning i Regeringskansliet.

Fru talman! Denna tempoförlust är oacceptabel. Vi kristdemokrater menar att det främst ur humanitär men även ur samhällsekonomisk synpunkt är angeläget att försöksverksamhet på detta område snarast inleds.

Om det finns särskilda skäl kan en intagen få medgivande om vistelse utanför anstalt om det kan antas underlätta hans anpassning i samhället enligt 34 § i lagen om kriminalvård i anstalt. Det har vi tidigare hört en del talare nämna, så jag behöver inte upprepa allt som har sagts om vad detta innebär. Det har även sagts att kriminalvården står för behandlingskostnaderna fram till villkorlig frigivning. Därefter är det den intagnes hemkommun som får betala.

Här föreligger det självklart en uppenbar risk att kommuner med ansträngd ekonomi ej anser sig ha råd med att låta den intagne fullfölja en betydelsefull behandling. För att eliminera den risken anser vi det lämpligt att hela kostnadsansvaret åvilar kriminalvården.

Av betänkandet framgår att utskottet tidigare har tagit ställning till yrkanden om kostnadsansvaret för en s.k. § 34-placering. Trots tidigare uttalanden, varav det senaste under våren 1998, som gick ut på att utskottet kände viss oro när det gällde kommunernas förmåga att bidra till kostnaderna för vård utanför anstalt ansåg sig utskottsmajoriteten dock kunna konstatera att regeringen var uppmärksam på frågan.

Våren 1998 gavs, som tidigare nämnts, Narkotikakommissionen i uppdrag att särskilt se över finansieringsfrågor som gäller samarbetet mellan kriminalvården och kommunerna vid vistelse utanför anstalt för vård enligt § 34 i lagen om kriminalvård i anstalt. Det uppdraget skall redovisas före utgången av år 2000.

Fru talman! Om regeringen sedan, i likhet med vad som gällde för frågan om den strukturerade utslussningen från anstalt, behöver ytterligare fyra fem år på sig för att komma med ett slutligt förslag står vi inför ett nytt fall av oacceptabel tempoförlust. Vi menar att det är angeläget att regeringen snabbar på beredningen i denna för många intagna så viktiga fråga.

När det gäller den dömdes anstaltsplacering menar vi kristdemokrater att större vikt skall fästas vid närheten till hemorten vid val av annan anstalt. Den s.k. närhetsprincipen skall ha en mer avgörande betydelse. Det framgår av betänkandet att utskottet tidigare vid olika tillfällen haft anledning att uttala sig om denna närhetsprincip. Utskottet tillstyrkte bl.a. ett förslag från regeringen under riksdagsåret 1994/95 som grundades på

Fängelseutredningens första betänkande *Verkställighet av fängelsestraff*, vilket kom 1993.

Förslaget gick ut på att utöka möjligheterna att placera en intagen på en anstalt där han kan få adekvat vård och behandling. Det innebar att närhetsprincipen inte längre skulle ha samma övergripande betydelse som tidigare. I stället skulle den intagnes behov av behandling lyftas fram, hette det.

Fru talman! Vi menar att det inte var en helt lyckad kursändring. När jag på senaste tiden varit på besök i fängelser har jag fått mycket klart för mig att anstaltsplacering så nära hemorten som möjligt är synnerligen önskvärd och betydelsefullt för de intagna. Tidigare nämndes att den intagnes behov av behandling skulle lyftas fram. Det är i och för sig gott och väl. Men för att vilken behandling det än vara må över huvud taget skall bli framgångsrik krävs att den intagne är i någorlunda psykisk balans. Chansen för det ökar markant ju större möjligheter som ges att vidmakthålla eller bygga upp kontakten med familj, övervakare, arbetskamrater eller andra resurspersoner.

Fru talman! Vi kristdemokrater står förstas bakom de reservationer där vi finns med, men för att måna om tiden nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 5.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.56 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

11 § (forts.) Påföljdsfrågor (forts. JuU27)

Anf. 167 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Angående kriminalvården sägs det i budgeten för 1999 att verkställighetens innehåll skall motverka återfall i brott. Kriminalvården skall medverka till att de som är intagna på anstalt får en sådan behandling och ett sådant stöd att de efter frigivningen kan leva ett laglydigt och värdigt liv. Det instämmer vi i Centerpartiet i.

Det har skett en utveckling åt detta håll, men jag anser att mycket återstår. Varje intagen borde få lära sig en sådan enkel sak som att klara sig i det dagliga livet. Då kan de använda sig av den kunskapen när de kommer ut från anstalten.

En övergripande sak är att antalet anställda har minskat inom kriminalvården och på fängelserna. De är ofta för få för att hinna med att både bevaka och behandla. Dessutom har personalen flyttats omkring mellan olika avdelningar. De får rycka in här och där. Därför har det varit svårt

med kontinuiteten när man håller på med de olika specialprogrammen. Jag kan ta upp ett exempel från fängelset i Malmö. Där finns särskilda program för de intagna som har begått vålds- och sexualbrott. Om de intagna inte får denna specialhjälp för att bearbeta sin situation är det en stor risk för återfall. Det finns ett jättebra projekt. Det finns specialutbildad personal, men personalen måste också få tid att genomföra det här, så att det blir en kontinuitet i detta program.

En åtgärd för att motverka återfall är att man har en bättre förberedelse för utslussning till samhället, gärna i samarbete med kommunerna. Ett sätt, som är nämnt tidigare, är att man använder elektronisk övervakning med fotboja i slutfasen för att det skall bli en mjukare övergång. Ett annat sätt är just detta med § 34-placering som tidigare diskuterades.

Jag har följt debatten här i kväll och blir lite orolig när man skall vänta på att Narkotikakommissionen skall komma med förslag i slutet av år 2000. Vi har refererat till besöket hos Stockholmspolisen i går. Det gällde missbrukare som inte får behandling. De måste ha sin dagliga dos, och de måste skaffa sig medel för att betala sitt missbruk. Då är de inne på brottets bana och inne i ekorrhjulet. Man är missbrukare, begår brott, får återfall och hamnar i fängelse, och så är man inne i den onda cirkeln. Jag tycker därför att det är viktigt att problemet får en snabb lösning, så att vi på sikt kan minska antalet brott och inte minst hjälpa dessa människor i den svåra situation som de befinner sig i. Jag anser att det brådskar med att finna en lösning på detta stora problem. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 15 under mom. 17, men jag står naturligtvis bakom alla mina andra reservationer.

Till sist, fru talman, vill jag än en gång understryka vikten av närhetsprincipen. När den dömda skall placeras på anstalt är det viktigt att det finns närhet till vardagslivet, så att kontakter med familj, vänner, övervakare m.fl. kan upprätthållas. Allt detta skall göras för att underlätta utslussningen och minska antalet återfall.

Anf. 168 MÄRTA JOHANSSON (s):

Fru talman! Det blev snabbt min tur. Vi är uppmanade att försöka rationalisera verksamheten, så det kanske var bra. Jag skall också försöka rationalisera mitt anförande.

Vi diskuterar alltså ett stort antal motioner från den allmänna motionstiden. Vi har inte kunnat enas om skrivningarna när det gäller de frågor som har tagits upp. Därför har det avlämnats 18 reservationer.

Innan jag kommenterar reservationerna vill jag säga att meningsskiljaktigheterna när det gäller många av frågorna inte är så stora. I de flesta fall handlar det om att vi från majoriteten vill avvakta utredningar eller väntade regeringsförslag innan vi är beredda att låsa vår uppfattning. Därför kommer jag dessvärre, Jeppe Johnsson, att hålla mer vatten på den kvarn som mal om att vi från regeringen och regeringspartiet bara vill avvakta och utreda. Så är t.ex. fallet när det gäller den första reservationen från moderaterna om en ny verkställighetslag. Man överväger, som tidigare har sagts, en ny verkställighetslag i regeringen, och det finns ingen anledning att föregripa den.

När det gäller sysselsättning på anstalterna finns det flera motioner. I m-motionerna säger man att man vill att tiden på anstalt skall användas

för meningsfulla aktiviteter. Vi har hört under sammanträdet gång att vi är rörande ense om det. Vi i majoriteten har ingen annan uppfattning.

Hur verksamheten inom anstalterna skall utformas är i dag en prioriterad fråga för kriminalvården. Och i regleringsbrevet för 1999 understryker regeringen att inlagen av praktisk och teoretisk utbildning skall förstärkas ytterligare. Det finns en brist, som Alice Åström har pekat på, som vi ännu inte riktigt har kommit till rätta med. Det gäller högskoleutbildningen. Men den får väl komma med i nästa skede.

Möjligheter till arbete skall tillvaratas och verksamheten med brotts- och missbruksrelaterade påverkansprogram skall fortsätta att utvecklas och kvalitetssäkras. Man skall också under anstaltstiden få erforderlig behandling för psykisk störning. Därmed anser jag att yrkandena i dessa reservationer redan är tillgodosedda.

Rymningar från anstalterna har glädjande nog minskat stadigt under 1990-talet. Under år 1997 och 1998 har ingen rymning skett från anstalterna i klass I och II. Jeppe Johnsson tog åt sig äran och sade att detta var moderaternas förtjänst. Men Kriminalvårdsstyrelsen anser att man i dag har en mer realistisk differentiering och en ökad prioritering av rymningshinder insatser. Även utbildningsinsatser för personalen och bättre instruktioner har påverkat den goda utvecklingen.

Utskottet konstaterar alltså att säkerheten vid våra anstalter är fortsatt hög och skall så vara. Men något särskilt uttalande är inte erforderligt. Att vi ändå skall sträva efter att nå ännu lägre än i dag är det väl ingen tvekan om.

Kvinnor på anstalt har också behandlats. Det har sin särskilda problematik. Det är en problematik som vi har uppmärksammat först de senare åren. Från januari 1999 gäller att kvinnor normalt skall placeras på anstalter avsedda enbart för kvinnor. Skall en kvinna placeras på anstalt med män får detta inte ske utan kvinnans medgivande.

När det gäller behandlingsinnehållet skall programverksamheten inriktas på ett utbud som kvinnor har varit med och påverkat. Man har som särskilt viktiga frågor angett utbildning, föräldraskap, hälsa och droger.

Kriminalvårdsstyrelsen har givit ut en skrift, *Riktlinjer*. Den har tidigare refererats här. Den började gälla fr.o.m. den 1 juni 1998. Jag rekommenderar den till läsning, för den är mycket intressant. Det finns kanske fortfarande svagheter när det gäller kvinnor dömda till frivårdspåföljd. Men det är saker vi får ta itu med nu.

Permissionsreglerna tas upp. Man vill använda elektronisk övervakning vid permissionerna. Under senare år har antalet permissioner ökat samtidigt som antalet missköta permissioner har minskat. Under såväl 1997 som 1998 var antalet missköta permissioner 0,6 %. Anledningen till att läget är mycket bättre nu än tidigare är även där att planeringen för permissionerna förbättrats avsevärt under senare år. Permissionen är ju ett led i den intagnes återanpassning till samhället. Enligt majoritetens uppfattning tillämpas reglerna på ett väl avvägt sätt. Därför finns det för närvarande inte något behov av att skärpa reglerna.

När det gäller frigivningsproblematiken föreslår man i ett par reservationer att det s.k. *back door*-systemet, dvs. elektronisk övervakning, skall kunna användas. Där har regeringen gett BRÅ i uppdrag att kartlägga kriminalvårdens och andra myndigheters arbete med frigivningssituationen för intagna i fängelse. BRÅ har redovisat sitt uppdrag och

lämnat förslag som bearbetas i Regeringskansliet. Till slutet av året kan vi förvänta oss en departementspromemoria.

Kostnadsansvaret vid § 34-placeringar har vi diskuterat rätt ordentligt. Jag bara upprepar att Narkotikakommissionen kommer med ett förslag om hur finansieringsfrågorna mellan kriminalvården och kommunerna skall kunna lösas. Det har påtalats här att det är för sent. Men jag tror att vi får avvakta den utredningen.

Närhetsprincipen är också en diskussionspunkt. Här finns reservationer som kräver att man skall ta större hänsyn till denna. I kriminalvårdens allmänna råd står det att vid valet av anstalt skall en individuell bedömning göras. Man skall ta hänsyn till våldsbenägenhet, narkotikamissbruk, utbildningsbehov, etc. Detta kan ibland inkräkta på närhetsprincipen. Utskottet har vid flera tillfällen behandlat frågan, konstaterat att det är många intressen som skall tillgodoses och funnit att det nu inte finns anledning att ändra på gällande regler.

Jag tror, fru talman, att jag stannar här. Jag yrkar avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 169 JEPPE JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag noterar, och det visste jag redan innan från arbetet i utskottet, att Märta Johansson och hennes kolleger inte är speciellt otåliga när det gäller att vänta på en regering som nästan aldrig kommer med någonting nytt. Att avvakta har tydligen blivit ett honnörsord för den här regeringen. Vi har naturligtvis vetat det länge när det gäller rättsområdet.

Jag medger, Märta Johansson, att vi nog många gånger är överens om målen. Vi vill ha en kriminalvård och ett rättsväsende som är så bra som möjligt. Vi vill också att de intagna på våra anstalter, i frivården och på våra häkten skall bli påverkade i så positiv riktning som möjligt. Det låter sig sägas, men för att genomföra det krävs det också medel, och det krävs att man inte alltid avvaktar. Ibland måste man kanske säga till sin regering: Kom nu med något förslag!

Medel; det kostar pengar att hålla denna höga kvalitet i kriminalvården. Med de budgetförslag som den sittande regeringen och dess stödpartier nu har lagt fram blir det inte riktigt så lätt att leva upp till de vackra målen.

Anf. 170 MÄRTA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är inte alltid enbart medel som behövs, Jeppe Johansson. Det behövs också att man kan fatta beslut på goda grunder, beslut som är väl avvägda. Där har Jeppe Johansson lite mer bråttom än vi har.

Medelsdiskussionen tar vi när vi behandlar vårbudgeten.

Anf. 171 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! I betänkandet finns en övergripande syn bland partierna när det gäller hur de vill att kriminalvården skall fungera. Den gemensamma nämnaren är att vi alla vill att de som ändå tas in på anstalt inte skall återfalla i brott och att anstaltstiden skall användas på bästa sätt för att hjälpa de intagna med problem och svårigheter. Den synen tycker jag är tydlig när man läser reservationerna.

Men reservationerna tar också upp flera ämnen där det redan pågår aktiviteter. För att riktigt markera vem som vill mest har man fogat ett stort antal reservationer till betänkandet.

Jag skall uppehålla mig vid en reservation, nr 4, som jag yrkar bifall till. Den gäller behandlingen av psykiskt störda personer som tas in på anstalter. Där aviserar också regeringen att man tänker ta tag i problemet och göra någonting åt det. Men jag vill trycka på just det som rättspsykiatriska avdelningen i Göteborg har påvisat i en studie.

Man har kommit fram till att över hälften av dem som hamnar på häktet lider av en psykisk störning. Den är inte av den digniteten att det blir någon speciell vistelse, utan de hamnar på de vanliga anstalterna där deras problem inte tas under behandling. Med rätt vård skulle de ha en chans att bryta sig ur sitt missbruk och sin kriminalitet.

Flera av de undersökta personerna som dömts till fängelse återfaller ideligen när de frigges därför att den psykiska störningen ofta leder till missbruk som i sin tur leder till kriminalitet. Det är ofta man ute på anstalterna hör just att klienterna självmedicinerar därför att de mår så dåligt. Kan de då få hjälp med de problem som ligger i botten kan de också komma till klarhet med andra följder av detta.

Det handlar också, som påpekats här, om innehållet; att läsa, skriva, studera osv. Men mår en människa så uselt psykiskt sett är det också svårt att få bra resultat där. Det är grundläggande problem som jag därför vill trycka på. De är viktiga.

De interner som nu diagnostiseras med ADHD, DAMP osv. får ingen vård. Nu sker det försök med att fånga upp dessa barn i skolan. Det har blivit bättre. Men för de vuxna kriminella som finns på anstalterna behövs det stora insatser.

Vi i Miljöpartiet tror inte att det är en lösning att döma fler till rättspsykiatrisk vård utan att starta behandlingsprojekt på fängelserna. Permissionerna bör utformas med någon form av social träning.

Jag skall också svara Jeppe Johnsson. Han uttryckte att stödpartierna hade övergett sina egna förslag i tidigare motioner. Jag känner inte till något fall i detta betänkande där Miljöpartiet har övergivit tidigare ståndpunkter. Det är precis samma inriktning som vi har haft tidigare, dvs. diskussionen om tiden. Men om Jeppe Johnsson menar frågan om kostnadsansvaret vid § 34-placering, kan jag tala om att en utredning skall lägga fram förslag i slutet av år 2000. Frågan måste utredas. Det går inte att bara bestämma.

Vi har inte heller övergivit våra synpunkter på övervakning och utslussning med hjälp av elektronisk fotboja. Det skall läggas fram en promemoria. Jag ser inte ett enda fall.

Anf. 172 JEPPE JOHANSSON (m):

Fru talman! Jag skall inte ta någon lång debatt. Det enda fallet jag ser är att Kia Andreasson var med på reservationen om § 34 i fjol. Då var det inte någonting om att det inte går att bara bestämma. Det var andra tongångar i fjol – vi kan se i protokollet.

Jag tror att man bara kan bestämma. Det är fråga om att överta kostnadsansvaret för staten. Det är en statlig angelägenhet att internerna får sin fortsatta § 34-vård även efter fängelsetiden.

Anf. 173 KIA ANDREASSON (mp):
Fru talman! Vi har ingen dispyt där. Jag håller fullständigt med, och det tycker vi fortfarande.

Men frågan gäller hur det hela skall utformas och vad som har hänt på den fronten, och det behövs naturligtvis en utredning. Vi förväntar oss att den skall bli klar vid den angivna tidpunkten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 20 maj.)

12 § Yrkestrafik

Yrkestrafik

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1998/99:TU10
Yrkestrafik

Anf. 174 LARS BJÖRKMAN (m):

Fru talman! Svenskt näringsliv är beroende av ett väl fungerande transportnät. Goda kommunikationer, effektiva och snabba transporter, krävs för att såväl insatsvaror som färdiga produkter skall finna sin väg från tillverkning till konsument.

I dagens betänkande TU10 avhandlas frågor kring yrkestrafikens villkor i allmänhet och åkerinäringens konkurrenssituation i synnerhet. I åtta motioner från flertalet partigrupper uttrycks samfällt en oro för den utveckling den svenska åkerinäringen för närvarande befinner sig i.

Klimatet för svenskt näringsliv har de senaste åren hårdnat alltmer på snart sagt alla områden, och mest utsatta är småföretagen. Ökade lönekostnader, höjda skatter och höjda avgifter pressar redan snäva marginaler till en nivå där lönsamheten är klart hotad. Det fria cabotaget som ger svenska åkeriföretag rätten att fritt konkurrera på den europeiska marknaden ger samtidigt utländska åkeriföretag samma möjlighet att konkurrera på den svenska transportsektorn.

Denna nya konkurrenssituation är positiv för kostnadsbilden totalt sett, och med hjälp av ny teknik, förbättrade transportlösningar och bättre logistik, kan transportköparna erbjudas tjänster till priser som realt är lägre än vad som gällt tidigare. Sammantaget ökar svenskt näringsliv sin konkurrenskraft mot omvärlden genom att kostnaderna kring dessa tjänster kan pressas.

En fri och öppen marknad förutsätter dock att alla parter deltar på lika villkor. Så är tyvärr inte fallet, utan svensk åkerinäring möter sina utländska konkurrenter med ett ekonomiskt handikapp på en nivå som är totalt oacceptabel. Långsiktigt riskerar detta att leda till en utslagning av en gren i den viktiga transportnäringen, nämligen åkeribranschen.

Fru talman! En lång rad utredningar visar entydigt på att den svenska kostnadsstrukturen missgynnar åkerinäringen. Senast har det i en SIKA-utredning fastlagts att det verkligen är kostnadsskillnader mellan svensk och europeisk åkerinäring. I tabell efter tabell framgår tydligt den högre kostnad på lönesidan som genom skatter och avgifter belastar den inhemska näringsens konkurrenskraft. På bränslesidan jämförs svensk mil-

jödiesel prismässigt med en sämre oljekvalitet som tillhandahålls i övriga Europa. Detta ger en snedvridning av prisbilden.

På bränslesidan har svensk miljöpolitik lett till att svenska åkare i dag uteslutande använder diesel av miljöklass 1 för att därmed minimera utsläppen av miljöfarliga ämnen. Detta skulle medföra endast marginellt högre kostnader för svenska åkerier. Men med den sänkning av dieselskatten som vi förordar skulle kostnadsbilden förbättras, och det skulle dessutom leda till att utländska fordon vid transport i Sverige undviker att köra på den olja av betydligt lägre kvalitet som man i dag tankar med i respektive hemländer.

Med vårt förslag skulle två positiva effekter kunna uppnås, nämligen bättre konkurrensneutralitet och mindre utsläpp av skadliga ämnen. Regeringen bör, enligt vår mening, vidare utreda och aktivt driva på frågan om en harmonisering av bränsleklasserna för att därigenom minska miljöutsläppen även i övriga delar av Europa.

Fru talman! I den för moderater, kristdemokrater, centerpartister och folkpartister gemensamma reservationen nr 1 tar vi upp den situation som den svenska åkerinäringen i dag befinner sig i. Denna ogynnsamma konkurrenssituation leder till att svenska företag flaggar ut till andra länder och att svenska jobb försvinner till utlandet. Det är inte endast det högre kostnadsläget som missgynnar näringen och snedvrider konkurrensbilden, utan även många utländska åkares brist på efterlevnad av det regelsystem som omger verksamheten. Polismyndigheterna konstaterar att utländska transportörer i stor omfattning bryter mot yrkestrafiklagstiftningens regler om kör- och vilotider. Polisens kontrollresurser är tyvärr alltför begränsade, och påföljderna är ringa i förhållande till den besparing regelöverträdelserna medför.

Från moderat håll föreslår vi bättre övervakningsmöjligheter och ökad kontroll över att utfärdade böter verkligen drivs in. Svenska chaufförer som på utlandsuppdrag begår motsvarande överträdelser drabbas oftast av betydligt strängare straff. Svenska regeringen bör därför på EU-nivå verka för att ett gemensamt regelverk upprättas och efterlevs på ett effektivt sätt.

Fru talman! Även företrädare för regeringspartiet har uppmärksammat näringens situation, och i en motion har Bengt Silfverstrand och Anders Karlsson, båda s, tydligt uttryckt den oro de känner för den ”prekära situation vad gäller kostnads- och konkurrensvillkor” som branschen befinner sig i. I slutklämman av denna s-motion säger motionärerna: ”För att undvika en situation liknande den som redan drabbat svensk sjöfartsnäring, måste åtgärder nu skyndsamt vidtagas i syfte att stärka den svenska åkerinäringens konkurrens- och utvecklingsmöjligheter. Åtgärderna måste omfatta ovan berörda områden, dvs. samhällsekonomi i stort, skattevillkor, vägavgifter, momsindrivning etc., miljö, trafik-säkerhet och efterlevnad av det nationella och internationella regelverket.”

Fru talman! Inte ens en moderat kan uttrycka detta tydligare än vad dessa båda motionärer har gjort. Det känns angeläget att understryka varje ord.

Såväl utredningen från Växjö högskola som den i dagarna presenterade SIKA-utredningen visar på tydliga skillnader mellan svenska och utländska åkeriföretags kostnader för likartade verksamheter. Men denna

fråga, liksom så många andra, utreder regeringen. Man ställer i utsikt att förändringar eventuellt skall kunna ske. Konkreta ställningstaganden som verkligen leder till förbättringar saknas här likaväl som på många andra politikområden. Hur många svenska åkeriföretag, hur många svenska jobb skall rulla ut ur landet, Claes-Göran Brandin, innan regeringen skall ta sitt ansvar och övergå från prat till handling?

Fru talman! Småföretagsdelegationen, Biltrafikens arbetsgivareförbund, Svenska åkeriförbundet, Transportarbetareförbundet m.fl. instämmer i de krav på förändringar som vi har framfört och alltjämt framför här i riksdagen. Sänkta sociala kostnader, lägre fordonsskatter, sänkt energiskatt på dieselolja, effektivisering av kontroll- och sanktionssystemet och en ökad svensk insats inom ramen för EU-samarbetet krävs för att ge svensk åkerinäring en rimlig chans att utveckla i stället för att avveckla verksamheterna i Sverige.

Fru talman! I reservation nr 3 tar vi moderater tillsammans med Kristdemokraterna och Folkpartiet upp frågan om en förenkling av de regler som omger företag som arbetar med biluthyrning. Utskottsmajoriteten följer sin traditionella linje att motverka förenklingar på näringslivssidan. Jag beklagar detta och nöjer mig med att notera att allt tal om att med förenklade regelverk medverka till att fler och nya företag skapas i olika branscher inskränker sig till ett allmänt pratande. Även här saknas en progressiv inställning till förändringar.

Fru talman! Vi står naturligtvis bakom de två borgerliga reservationer som finns i betänkandet. Jag vill avslutningsvis yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 175 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Jag vill säga några ord om taxinäringen. Liksom många andra näringar har taxinäringen avreglerats. Det skedde den 1 juli 1990. Det officiella motivet var att skapa konkurrens för att på så sätt pressa priserna nedåt. Konkurrensen var också tänkt att leda till nytänkande och kreativitet, men kostnadseffektivitet var det överordnade motivet. Risken att bli utkonkurrerad skulle befordra detta. Det finns obestridligen en viss logik i resonemanget. Men hur blev det konkreta utfallet?

Kommunikationskommittén hade bl.a. i uppdrag att utvärdera trafikpolitiken. I betänkandet konstateras att utbudet av taxibilar i glesbygd har minskat, vilket är dåligt eftersom möjligheterna till buss- och tågresor är begränsade. I städerna blev det däremot många nya taxiföretag, men med fallande avkastning. Många taxichaufförer med brottsbelastning kom in i taxinäringen, och taxiffillet ökade. Taxinäringen har delvis kommit att förknippas med brottslighet, vilket lett till att många taxikunder upplever taxiresor som otrygga.

Den ekonomiska brottsligheten i samband med yrkestrafiken har uppskattats till 10 miljarder kronor. Sammanfattningsvis har alltså taxibilar-nas antal ökat, men det finns ingen konstaterad ökning av resandet. Produktivitetsförlusten har resulterat i sänkta löner för taxichaufförerna. Effektiviteten kan knappast sägas ha ökat vare sig för kunderna, taxiföretagen eller samhället i stort.

Betänkandet skrevs 1996, men situationen har inte blivit mycket bättre sedan dess. Försämringarna för dem som åker med färdtjänst är väl dokumenterade, vilket i och för sig delvis beror på de försämrade ersätt-

ningarna till färdtjänsten. Sammantaget med taxinäringens pressade situation i övrigt har resultatet blivit att servicen till dem som är i störst behov av taxi har försämrats.

Sverige har påtagit sig den tveksamma rollen som föregångare vad gäller avreglering. Det är bara Nya Zeeland som har avreglerat taxinäringen lika drastiskt. Kanske kommer Sverige att bli föregångare även när det gäller att återböda det inflytande man tidigare avhänt sig.

Helsingborg var bland de första kommunerna att lägga ut omsorgen om äldre på upphandling. Nu har skandalerna blivit tillräckligt många för ett beslut om att återta ett större offentligt ansvar. Detta behövs även inom taxinäringen. I sammanhanget kan nämnas att i Köpenhamnsområdet ökade skatteinbetalningsfrekvensen med 77 % vid införandet av en s.k. *hyrvognnämnd*.

Obligatorisk anslutning till en beställarcentral ökar servicen för oss som åker taxi. Dit kan man ringa för att fråga om priser och annat. Kvarglömda ägodelar kan spåras, och det finns någon att rikta eventuella klagomål gentemot. Det är en trygghet för taxis kunder.

Avregleringen av taxi har inte bidragit till en ökad trafiksäkerhet. Tvärtom, det finns inte tid att underhålla vagnparken på samma sätt. Minitaxi är ett sätt att minska kostnaderna, där konsekvenserna vid en eventuell trafikolycka blir mycket allvarligare jämfört med om vanliga bilar är inblandade. Tempot i trafiken med många stressade yrkeschaufförer ökar också risken för olyckor i trafiken.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2 från Vänsterpartiet. I den kräver vi att anslutning till en beställarcentral blir obligatorisk i alla län. Skulle så bli fallet saneras branschen från några av dem som inte har rent mjöl i påsen. Vi kräver också att det införs avgiftsfinansierade yrkestrafiknämnder i alla län. Dessa skall ha till uppgift att legitimera beställarcentraler, tillståndsinnehavare och förare. De skall också kunna återkalla legitimationer samt svara för utbildning och fortbildning.

Fru talman! Jag vill också passa på att kommentera den borgerliga reservationen om svensk åkerinäring. Jag yrkar avslag på reservationen.

Vi kan vara överens över partigränserna om hårdare tag gentemot de utländska åkerier som vid körning i Sverige inte efterlever gällande miljö- och säkerhetsregler. Däremot tror jag att föregående talare missuppfattat slutsatserna i SIKAs åkerirapport. Jag citerar följande från s. 37: "Det material vi har tillgång till ger inte underlag för antagandet att olikheter i beskattningen av företagen skulle vara orsaken till observerade kostnadsskillnader. Den genomgång vi låtit göra visar att företagsbeskattningen är likartad i de studerade länderna med i stort sett likartade regler för avskrivning och reserveringar. Om något är företagsbeskattningen något förmånligare i Sverige än i andra länder."

Dessutom vill jag påpeka att det fria cabotaget förvisso har lett till att fler utländska åkerier får körningar i Sverige. Man glömmer i det avseendet att den svenska åkerinäringen har tagit större marknadsandelar utomlands än den har förlorat i Sverige. Jag tycker att man i stället skall koncentrera sig på det som åkerinäringen själv har tagit upp, dvs. att näringen vill bidra till den miljöanpassning av transporter som behövs för att samhället skall bli hållbart.

Anf. 176 LARS BJÖRKMAN (m) replik:

Fru talman! Karin Svensson Smith tar först upp taxifrågorna och ondgör sig över att avregleringen har medfört för stor konkurrens där det finns ett stort resandebestånd och för liten eller utebliven konkurrens i glesbygderna. Det kan naturligtvis upplevas så. Men låt oss konstatera att vi har fått full uppslutning från näringen som sådan när det gäller att leva med de regler som har fastställts. Det finns ingen som helst önskan från näringens sida om att åter reglera verksamheten. Den har funnit sin form, må vara att det finns en och annan brist som skall rättas till. Men det tror jag att näringen själv är beredd att ta itu med.

Karin Svensson Smith målar upp en bild av lastbilsåkeribranschens situation som skulle tyda på att svensk åkerinäring är på frammarsch. Det är tråkigt att inte några av företrädarna här kan spegla verkligheten. Jag skulle vilja ställa en motfråga till Karin Svensson Smith: Hur kommer det sig att svenska åkeriföretag väljer att flagga ut till ett klimat som, enligt den beskrivning som lämnades från talarstolen nu senast, skulle vara sämre än klimatet i Sverige? Jag ber om ursäkt om jag misstänkliggör de slutsatser som lästes upp. Men de stämmer dåligt överens med den verklighet åkerinäringen lever i.

Anf. 177 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! När det gäller taxinäringen tycker jag att man skall se till samhällets och kundernas behov och inte enbart till näringens. Det är klart att vi skall lyssna på näringen också. Utbudet av taxi i glesbygd har minskat. Trafiksäkerhetsproblemen har ökat och fiflet har ökat. Det leder oss till att ställa krav på obligatorisk anslutning till beställarcentral. Det är många inom taxinäringen som är överens om det.

Vi kan inte enbart gå på vad näringens officiella organisationer säger. Vi måste ta ett vidare grepp än så.

När det gäller åkerinäringen var det faktiskt inte mina egna privata slutsatser. Jag har ingen personlig sakkunskap i frågan. Det jag citerade ur är en utredning från Statens institut för kommunikationsanalys, som vi har fått oss tillsänd alldeles nyligen. I sammanfattningen konstaterar man, som jag sade tidigare, att det snarast är lite lägre beskattning hos oss jämfört med andra länder när det gäller företagsbeskattning.

Vi lever i en rörlig värld. Det är många utländska företag som satsar här i Sverige, och svenska företag satsar utomlands. Det jag sade var att sammantaget har marknadsandelarna för svenska åkerier ökat mer utomlands än vad man har förlorat inom Sverige. Jag tror att vi måste leva med det. Så länge vi lever i en öppen värld är det så det går till såväl inom åkeribranschen som inom andra branscher.

Anf. 178 LARS BJÖRKMAN (m) replik:

Fru talman! Låt oss hålla oss kvar vid taxifrågorna och inledningsvis konstatera att vi kan vara glada över att den politik, de regler och de skatter som har föreslagits av det parti som Karin Svensson Smith företräder inte har blivit verklighet. Då hade det inte varit enklare att driva taxiverksamhet eller att över huvud taget driva verksamhet som är baserad på drivmedelskostnader. Dem har ni föreslagit ständiga och permanenta höjningar av. Låt oss vara glada över att det inte har förverkligats.

När det sedan gäller åkerier på frammarsch kan jag, utifrån den insikt jag trots allt har skaffat mig i branschen, konstatera att den ökning av svenska åkeriers verksamhet som i och för sig kan vara riktigt redovisad bygger på att man i stället för att bygga ut sina flottor i Sverige, som ju vore det mest naturliga, väljer att låta nyetableringen ske i andra länder. Ett stort antal åkerier, framför allt i Sydsverige, har valt den lösningen. Det har man gjort därför att man där har lättare att få den lönsamhet som är fullständigt nödvändig för att hålla liv i den verksamhet man skall leva av.

Om det ger utslag i att man hävdar sig väl på en del av kontinenten skall vi vara glada över det. Svensk åkerinäring är livskraftig om den ges de förutsättningar som vi från vårt håll företräder.

Anf. 179 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! Jag tror också att svensk åkerinäring är livskraftig. Därför tror jag nog också att de klarar av att tåla de åtgärder som behövs framför allt när det gäller drivmedelskostnaderna för att vi skall kunna nå de miljömål som den här riksdagen har beslutat om. Det var också, tycker jag, det budskap vi fick oss till livs när vi i trafikutskottet besökte åkerinäringen. Jag tror att man klarar av att bidra till miljöanpassningen, att överleva och att leva på en internationell marknad. Jag är övertygad om att man klarar det.

Anf. 180 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Hit till riksdagen lär det levereras cirka tio ton post varje vecka. Någon transporterar detta hit, och det lär varken ske med tåg eller flyg. Även om Helgeandsholmen är en ö så misstänker jag att inte heller sjöfarten är aktuell som transportslag i detta fall. Lastbilen och åkarna är viktiga för att det samhälle vi har skall fungera. Den svenska åkerinäringen är ambitiös vad gäller miljöfrågor, säkerhet och transportkvalitet. Tyvärr har man i Sverige inte samma villkor att konkurrera på som i en del andra länder i vår omgivning. Det är bl.a. detta som trafikutskottets betänkande handlar om i dag.

Två saker beklagar jag verkligen. För det första beklagar jag att inte regeringen har gjort någonting för att effektivisera påföljdssystemet för fordonsförare som bryter mot gällande regler. Detta är en orsak till snedvriden konkurrens, och riksdagen hemställde för ett år sedan om en översyn av detta. Det är anmärkningsvärt att regeringen inte har reagerat på detta. Inte bara jag, utan hela trafikutskottet förutsätter att näringsministern snarast tar itu med denna översyn.

För det andra beklagar jag att inte regeringen velat ta åkerinäringens problematik på allvar. Åtgärderna från en samlad opposition beskrivs i reservation 1, och de är väl kända för regeringen. I stället för att göra något hänvisas till skattesamtal och utredningar. Nu kom ju SIKAs utredning nyligen, där man på regeringens uppdrag utrett kostnadsstrukturen och konkurrenssituationen för den svenska åkerinäringen. Tyvärr bekräftas de värsta farhågorna när det gäller skillnaden mellan förutsättningarna för svenska åkare och för övriga åkare, såsom de danska, tyska och nederländska. Det är t.o.m. värre än vad man tidigare trott. Jag citerar här från SIKAs utredning, s. 27: "Kostnadsbilden för de danska och nederländska åkerierna är intressant. Totalkostnaden ligger 18 respektive

25 kr/mil lägre än den svenska men också 11 respektive nära 17 kr/mil lägre än den tyska. Både det danska och det holländska åkeriet slår det svenska åkeriet (och även det tyska) rejält. Det holländska åkeriet är ungefär lika mycket bättre på tre poster nämligen den km-beroende kostnaden, lönekostnaden och företagskostnaden. Bilden är likartad för det danska åkeriet med undantag för att lönekostnadsskillnaden är mindre.”

När man jämfört tre större, internationella åkerier i vart och ett av dessa länder, har man funnit att Sverige visserligen i något avseende har lägre kostnader, men den samlade bilden gör att totalkostnaden per mil hamnar på 96,7 kr i Sverige, 86,6 kr i Tyskland, 78,5 kr i Danmark och 70,8 kr i Holland. Även med reservation för osäkerhet är trenden tydlig. Frågan är då om vi vill göra något för att behålla de jobb som finns inom åkerinäringen i Sverige och kanske t.o.m. rädda hem några nya arbeten till landet. I så fall bör majoriteten lyssna på oppositionens förslag och agera. Men det är svårt att tro att Miljöpartiet vill förstärka lastbilsåkarnas konkurrensmöjligheter. Det handlar om ideologiska skäl. Det är lika svårt att se Vänsterpartiet ställa upp på detta. Och Socialdemokraterna är som sagt beroende av dessa två stödpartier.

Men om det nu är miljöproblemen som anförs som skäl för att inte stötta svensk åkerinäring så blir ju inte miljön bättre av att utländska åkare tar över transporterna, tvärtom. Enligt SIKAs rapport har Sverige högre marknadspriser på diesel än både Danmark och Tyskland. Holland ligger faktiskt några ören dyrare, medan det i Polen är nästan två kronor billigare att tanka. Läger man då till att Sverige har den i särklass bästa dieseln, miljöklass 1, och förmodar att utländska lastbilar tankar fullt på andra sidan gränsen – i Danmark, Tyskland eller Polen – så släpper man ju ut en oerhört större mängd svavel när man kör i Sverige än om man köpt sin diesel här i landet.

Dessutom hade ju faktiskt skatteintäkterna ökat om man hade tankat här. Det är mot bakgrund av detta vi kristdemokrater föreslagit en sänkning av dieselskatten på miljöklass 1-diesel och även finansierat densamma i vårt budgetförslag.

När kommer något besked från socialdemokraterna? När kommer besked från regeringen och de berömda skattesamtalen? För ärlighetens skull skall sägas att den SIKA-rapport jag har citerat ur som slutsats inte har föreslagit några skattelättnader på detta område, utan man menar att kostnadsskillnaderna kan överbryggas genom produktivitetsökningar. Jag frågar mig bara hur. Skulle svenska åkare strunta i att köra med vinterdäck? Skulle svenska åkare stressa sina förare mera? Nej, den slutsats som SIKA har dragit verkar tyvärr mindre genomtänkt. Svensk åkerinäring väntar på en signal från regeringen: Vill man ha jobben kvar i Sverige? Säg det i så fall, men gör det snabbt.

Fru talman! Jag vill också nämna något om motion N326, om biluthyrning. Här har nu riksdagen chansen att tillmötesgå ett av Småföretagsdelegationens alla förslag, nämligen att göra det enklare att starta biluthyrningsföretag. Men utskottets majoritet hänvisar endast till vad man tyckte för ett år sedan. Jag undrar vad småföretagarna tycker om det.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 181 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! Anledningen till att SIKA kommer fram till slutsatsen att man inte skall sänka skatterna för åkerinäringen kan delvis sökas i att det, om man tittar på den samlade kostnadsbilden, uppstår en del intressanta sammanhang.

I flera av länderna inom EU finns det såväl vägtullar som försäkringsskatt. Detta saknar vi i Sverige. När det gäller fordonsskatt och försäljningsskatt ligger vi lägre än de andra länderna. Detta måste man ha med i sammanhanget. Jag tror nog att åkerinäringen klarar detta och att den också klarar att bidra till att anpassa transporter till de miljömål som riksdagen har beslutat om.

Jag skulle vilja fråga Johnny Gylling vad han har för recept för att sänka miljöskatterna och samtidigt nå miljömålen. Har ni någon särskild trollformel, eller?

Anf. 182 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Fru talman! SIKAs rapport har nyligen kommit. Man hade ju önskat att den hade presenterats något innan trafikutskottet skulle skriva sitt betänkande.

Som sagt står jag fast vid kritiken mot deras slutsatser. Man anser nämligen att några åtgärder inte behöver vidtas utan hänvisar till produktivitetsoökningar. Jag anser att svensk åkerinäring har gjort betydande produktivitetsoökningar under de senaste åren. Åkerinäringen är, som jag tidigare sade, ambitiös på miljösidan. Men konkurrenssituationen är inte rättvis.

Som jag sade i mitt anförande skulle man genom att sänka skatten på miljöklass 1-diesel kunna få effekten att flera utländska åkare skulle köra med renare diesel i Sverige. Då skulle vi få lägre utsläpp och ökade skatteintäkter. Det är ingen trollformel, utan det är enkel logik.

Övriga förslag som vi har i reservation 1 tillsammans med Centern, Moderaterna och Folkpartiet är sänkta sociala kostnader, lägre fordonsskatter, en effektivisering av kontroll- och sanktionssystemet och en mer aktiv svensk insats inom ramen för EU-samarbetet.

Anf. 183 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! När det gäller de utländska åkerierna kan vi vara överens. Men de svenska åkerierna har själva en strävan att försöka anpassa sin verksamhet till hållbar utveckling, och det kan de inte göra om man sänker kostnaderna för det som belastar miljön. Jag hörde inte något annat förslag från kristdemokraterna om hur den svenska åkerinäringen skall kunna klara målen för en hållbar utveckling.

Anf. 184 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Fru talman! Jag håller med Karin Svensson Smith om att den svenska åkerinäringen säkert kommer att klara målen, för som jag tidigare sade är den mycket ambitiös. Men vad hjälper det om inte omgivningen är lika ambitiös och har samma strävan att leva upp till miljömålen?

Varför skall de svenska åkeriföretagen ta på sig hela bördan kostnadsmissigt för att leva upp till miljömålen när inte samma krav ställs på omgivningen? Vi måste se till att få jämlika konkurrensförutsättningar. Det är det som vi strävar efter.

Anf. 185 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! Under lång tid har vi hört och läst alarmerande siffror om hur svensk åkerinäring lider av en förödande konkurrens från utländska åkare, som ur kostnadssynpunkt har helt andra förutsättningar än de svenska åkarna.

Den 1 juli 1998 infördes fritt s.k. cabotage i Europa. Detta innebär att utländska bussar och lastbilar fritt kan konkurrera i hela Europa. Det innebär också att den nya situationen kräver att den svenska åkerinäringen ges möjligheter att konkurrera på likvärdiga villkor om Sverige även fortsättningsvis vill ha en levande åkerinäring.

Vi behöver en levande åkerinäring i vårt land för in- och utlands-transporter, men då måste åkerierna ges möjlighet att ha råd att förnya sitt bilinnehav med nya och moderna bilar för att kunna konkurrera på samma villkor. Det finns i dag många åkare som inte vågar göra det, eftersom de känner osäkerhet inför framtiden. Vi måste ge dem denna framtidstro med nya och bättre villkor.

De konkurrensnackdelar som svenska åkare har gentemot utländska ligger således i kostnadsbilderna där de fyra största kostnadsposterna är skatter, löner, bränsle och avskrivningar. Framför allt måste krafttag tas av den svenska regeringen när det gäller att driva frågan om lika villkor för åkerinäringen inom EU-samarbetet.

Åkerinäringen har vid många tillfällen påtalat olikheterna inom EU-samarbetet, och regeringen bör snarast återkomma med förslag till ett åtgärdsprogram.

Tyvärr har vi fått uppleva hur många av våra svenska redare inom rederinäringen har tvingats att flagga ut svenska fartyg av kostnadsskäl. Låt oss nu slippa se samma tendens inom åkerinäringen. Även om det redan har hänt att åkare har flaggat ut bilar, sker det ändå inte i den utsträckning som verkligheten visar vad gäller rederinäringen.

Fru talman! Regering och riksdag har här ett gemensamt ansvar. Låt oss nu visa att vi kan och vill göra något åt en besvärlig situation för denna transportnäring och dess framtid.

Fru talman! Jag yrkar inte bifall till någon reservation men står givetvis bakom de reservationer som vi medverkar i.

Anf. 186 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s):

Fru talman! Transportsystemet liknas ofta vid blodomloppet i kroppen. Vägarna, järnvägarna, farlederna och flygrutterna sägs vara blodådrorna. Fordonen, fartygen, flygplanen och tågen liknas vid blodet som pumpas ut för att syresätta kroppen och få den att fungera. När blodet inte kommer fram har det uppstått en propp. Då talar vi om trafikinfarkter.

Har den svenska åkerinäringen drabbats av en propp i blodomloppet, en infarkt? Svaret måste bli nej. Däremot kan man säga att det har uppstått en del förkalkningar som gör att blodet har svårare att forsa fram. Det visar inte minst SIKAs nyligen gjorda studie av konkurrensförhållandena inom branschen.

Sverige behöver en livskraftig åkerinäring i Sverige – en åkerinäring som lever och utvecklas i konkurrens på lika villkor med utländska åkerier. De svenska företagen är mer än någonsin beroende av en väl fungerande åkerinäring, eftersom många företag har minskat sina lager och

gått över till leveranser *just in time* för att inte behöva betala höga lagerkostnader. Utan fungerande lastbilstransporter skulle många av de svenska företagen stanna, inte minst i glesbygden.

Konkurrensen inom åkeribranschen har hårdnat under de senaste åren. Sedan Sverige gick med i EU har våra gränser successivt öppnats för transporter med utländska åkeriföretag. Utvecklingen kröntes av att cabotaget släpptes fritt på våra vägar den 1 juli 1998.

Vägcabotage får bara utföras av åkerier som förutom nationellt yrkestrafiktillstånd innehar s.k. gemenskapstillstånd som ger rätt att utföra internationell trafik. Skälet är att vägcabotaget i första hand skall vara ett komplement till långväga transporter mellan medlemsländerna och bidra till att tomtransporter undviks. Avsikten är inte att lokaltransportörer dagligen skall åka in i ett annat land och utföra transporter i detta land för att vid dagens slut återvända hem.

I den EG-förordning som reglerar vägcabotage definieras cabotage som "rätt att utföra tillfälliga inrikes vägtransporter". Däremot har man inte definierat ordet tillfälliga. Inte heller har man reglerat hur många transportuppdrag ett åkeri kan åta sig i ett annat medlemsland innan verksamheten betraktas som permanent.

Trafikregisterutredningen, som har haft till uppgift att se över detta, har föreslagit att kommersiella fordon skall få användas i Sverige under högst sex månader under en tolvmånadersperiod. Utredningens betänkande har just remissbehandlats. Regeringen avvaktar utfallet av remissbehandlingen innan den tar ställning i frågan.

I december förra året fick Statens institut för kommunikationsanalys, SIKA, i uppdrag att studera kostnadsstrukturen och konkurrenssituationen för den svenska åkerinäringen. Studien avser både internationell trafik och inrikestrafik i förhållande till utländsk cabotagetrafik.

Den första delen av analysarbetet, som gäller kostnadsstrukturen och konkurrenssituationen inom åkerinäringen, överlämnades till regeringen under förra veckan. Nästa del skall avlämnas senast den 1 juli i år och gäller statistik- och informationsförsörjning. SIKA:s studie visar att de svenska åkeriernas totala lönekostnader är högre än i de närmaste konkurrentländerna. Det finns också skillnader när det gäller punktskatter, men där är bilden inte entydig.

Moderaterna, Kristdemokraterna och Folkpartiet har reserverat sig mot utskottsmajoritetens beslut att invänta resultatet av SIKA:s arbete. Innan vi har en tillförlitlig helhetsbild av situationen vill de att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag till en åtgärdsplan för konkurrensneutraliteten inom åkerinäringen. Denna treklövers recept är sänkta sociala kostnader, lägre fordonsskatt, sänkt energiskatt på dieselolja, effektivare kontroll- och sanktionssystem och att Sverige skall vara mer aktivt inom EU-samarbetet.

Sänkta sociala kostnader, dvs. sänkning av de sociala avgifter som arbetsgivaren måste betala, skulle innebära en social dumpning av Sveriges transportarbetare. Det är något som jag som socialdemokrat inte kan ställa upp på. Rättvis konkurrens skall inte skapas genom att transportarbetarna ställs vid sidan av välfärd och trygghetssystem. Rättvis konkurrens skall i stället skapas genom att man utarbetar gemensamma standarder inom EU på det sociala området för att säkra arbetstagarnas grundläggande intressen.

Konkurrensen på lika villkor är inte minst viktig när det gäller uttaget av skatter och avgifter på vägtrafiken. Det är viktigt att understryka det som regeringen skrev om fordonsskatten i den transportpolitiska proposition som riksdagen behandlade förra året. Regeringen skrev dels att det i nuläget inte är aktuellt att höja fordonsskatterna för tunga lastbilar för att inte försämrade konkurrensvillkoren för svenska åkare, dels att "I ett längre perspektiv är det dock viktigt att Sverige prioriterar det arbete som pågår med att ta fram ett nytt direktiv om fordonsskatt, vägtullar och vägavgifter." Regeringen prioriterar åtgärder inom EU för en mer rättvis prissättning på transporter. Det är också här, på EU-nivå, som man bör göra de främsta insatserna för att stärka åkerinäringen.

Dieselnkostnaderna är en större kostnadspost för åkerierna än fordonsskatterna. Men inte heller där är den svenska skattenivån på miljöklass 1-diesel markant högre än skatten i våra grannländer. När man diskuterar det här med dieselpriiset skall man komma ihåg att en del av detta i Sverige består av moms. I andra länder är det annorlunda, men momsen är avdragsgill i Sverige.

Flera utredningar som har beröring med skattefrågorna inom åkeribranschen pågår eller har just avslutats. SIKÄ har haft till uppgift att ge oss en helhetsbild av konkurrensvillkoren. Trafikbeskattningsutredningen har till uppgift att göra en teknisk översyn av fordonsskattelagen och lägga fram förslag om anpassning av fordonsskattereglerna för tunga godstrafikfordon till gällande EG-regler.

Det är både ett säkerhetsproblem och ett konkurrensproblem att vissa utländska förare struntar i att följa de säkerhetsregler, körregler och vilotidsregler som de svenska förarna måste följa. I dag finns det inte några möjligheter för svenska myndigheter att tvinga de utländska förarna att betala böter eller att dra in deras körkort. Det snedvrider naturligtvis konkurrensen.

Snedvridningen blir ännu större när svenska företags regelefterlevnad kontrolleras hårt utomlands. Mot utländska åkare som brutit mot de svenska reglerna står polisen i dag med tandlösa verktyg. De som inte vill betala sina böter kastar bara lappen i närmaste dike när polisen kört därifrån. Inom EU driver därför regeringen att en de gemensamma EU-reglerna skall tillämpas på samma sätt, att övervakning, tillsyn och kontroll av den yrkesmässiga vägtrafiken skall bli effektivare och att samarbetet mellan medlemsländernas myndigheter skall stärkas. Dessutom skall regeringen utreda frågan om indrivning av böter från utländska förare vid trafikbrott. Det var också ett tillkännagivande som regeringen fick vid den här tiden förra året.

För att komma till rätta med problemet är det också viktigt att polisen avsätter tillräckliga resurser för att beivra överträdelser som inte bara kan äventyra trafiksäkerheten utan också rubba förutsättningarna för en konkurrens på lika villkor inom åkeribranschen.

Det betänkande som vi debatterar i dag tar även upp taxifrågor. Vänsterpartiet har reserverat sig mot utskottsmajoriteten när det gäller avvisande av förslag om införande av en bestämmelse om obligatorisk anslutning till beställningscentral och inrättande av yrkestrafiknämnder i alla län för att komma till rätta med problemen inom taxinäringen. Dessutom har Siw Persson motionerat om att en försöksverksamhet med övervakningskameror i taxibilar bör inledas.

Ända sedan taxinäringen avreglerades har regering och riksdag vidtagit en lång rad åtgärder för att komma till rätta med problemen inom näringen. Det finns fortfarande allvarliga problem inom taxinäringen, och av just den anledningen har regeringen tillkallat en särskild utredare som undersöker förutsättningarna för och effekterna av att införa ett krav på obligatoriskt anslutning till en beställningscentral eller annat gemensamt organ. Vi bör inte föregripa detta utredningsarbete.

Vänsterpartiet vill som sagt också inrätta yrkestrafiknämnder i varje län. Förra gången trafikutskottet behandlade taxifrågorna var det i samband med behandlingen av regeringens förslag till en reformerad yrkestrafiklagstiftning. Redan då, våren 1998, konstaterade utskottet att den nya yrkestrafiklagen innebar att länsstyrelserna skulle utöva tillsyn över att tillståndshavare bedrev verksamhet enligt gällande bestämmelser och att innehavare av taxiförarlegitimation uppfyllde gällande krav. Länsstyrelserna har dessutom möjligheten att inrätta nämnder som har till uppgift att avgöra frågor inom vissa bestämda ansvarsområden. Det finns med andra ord inget behov av att inrätta yrkestrafiknämnder i varje län.

När det gäller försök med kameraövervakning i taxibilar vill jag påminna om att riksdagen nyligen har fattat beslut om en lag om allmän kameraövervakning. Liksom tidigare krävs tillstånd för kameraövervakning, men den nya lagen innebär ökade möjligheter att använda kameraövervakning i brottsförebyggande syfte.

Brottslighet som riktas mot taxiförare är naturligtvis något mycket allvarligt. Det är därför rimligt att taxiförare skall kunna ta ny teknik till hjälp för att skydda sig mot angrepp. Däremot bör inte några ytterligare åtgärder vidtas innan regeringen gjort sin aviserade utvärdering av lagstiftningen.

Moderaterna, Kristdemokraterna och Folkpartiet har reserverat sig när det gäller biluthyrning. Partierna vill ersätta det nuvarande kravet på tillstånd för att bedriva biluthyrning med ett krav på registrering av verksamheten. Skälet till att det infördes krav på tillstånd för att bedriva biluthyrning var att man skulle komma till rätta med bulvanförhållandena i branschen. Som trafikutskottet och regeringen vid flera tillfällen har slagit fast behövs det fortfarande ett starkt skydd mot bulvanförhållandena i biluthyrningsbranschen. Därför bör inte reglerna ändras.

Fru talman! Som jag inledde med att säga behöver Sverige en livskraftig åkerinäring. För att åkerinäringen skall kunna leva och utvecklas måste vi rensa bort den åderförkalkning som bildats under de senaste åren. En första åtgärd var att ansluta Sverige till Eurovinjettsystemet. Nästa steg är att skapa ett effektivare sanktionssystem för utländska förare som bryter mot de svenska reglerna och att i EU driva att de gemensamma reglerna skall tillämpas på samma sätt, att övervakning, tillsyn och kontroll av den yrkesmässiga vägtrafiken skall bli effektivare och att stärka polissamarbetet över gränserna. Dessutom bör det utarbetas gemensamma standarder inom EU på det sociala området för att stärka arbetstagarnas grundläggande intressen. Det bör också inom EU tas fram ett nytt direktiv om fordonsskatt, vägtullar och vägavgifter. Över huvud taget är det viktigt att särskilt prioritera samarbetet inom EU. Det är bara genom effektivare åtgärder inom EU som vi långsiktigt kan stärka den svenska åkerinäringens konkurrensvillkor.

Anf. 187 LARS BJÖRKMAN (m) replik:

Fru talman! Claes-Göran Brandin liknar transportererna vid ett näringslivets blodomlopp. Det tycker jag är en bra liknelse som jag själv gärna använder någon gång. Så säger han att detta blodomlopp precis som alla andra blodomlopp måste syresättas. Men sedan glömmer han på något sätt bort behandlingsmetoden, eller i varje fall åtgärderna som skulle sättas in. Vad är det som skall syresätta det här blodomloppet nu, Claes-Göran Brandin? Jag hoppas att du använder en del av repliken till att beskriva det i stället för att bara tala om vilka åtgärder ni, liksom vi, tycker *borde* komma till stånd men avstår från att konkret föreslå.

I stället väljer ni ju vägen att först beskriva situationen på samma sätt som flera andra talare har gjort redan innan. Därefter yrkar ni avslag i fråga om de åtgärder som ni tycker er finna i dessa motioner. Det är inte särskilt logiskt, och det är framför allt inte ett särskilt bra sätt att syresätta det blodomlopp som är så viktigt.

Fru talman! Fortsätter den här politiken, och det har vi väl viss anledning att misstänka att den gör så länge stödpartierna ställer upp och kanske t.o.m. förvärrar situationen, så kommer det inte att hjälpa med en syresättning av blodet framöver. Det kommer att krävas stora blodtransfusioner för att klara det akuta tillstånd som näringen befinner sig i om den inte skall hamna på akutintaget för att sedan inte kunna skrivas ut över huvud taget.

Anf. 188 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik:

Fru talman! När det gäller åtgärder är det så att regeringen efter diskussionen med branschen beställde den utredning som SIKA nu har lämnat till regeringen. Jag tycker att vi bör avvakta här så att regeringen får möjlighet att återkomma utifrån det som SIKA har kommit fram till. Dessutom gäller det att ta den här diskussionen med näringen.

Jag tror inte att Lars Björkman behöver vara så väldigt orolig. Vi kommer nog att kunna lösa de här bitarna. Samma oro hade Moderaterna när det gällde sjöfarten men där lyckades vi ju få en lösning. Kanske var det en liten nagel i ögat på Moderaterna. Också från redarnas sida kunde vi få gehör och beröm. Det är möjligt att det blir så också i det här sammanhanget. Det är vad vi tänker arbeta för.

Min och mina partivänners inställning är att vi skall ha en konkurrenskraftig åkerinäring i Sverige. Vi är ju väldigt beroende av den. Sverige är ett avlångt land och ett i vissa delar glest befolkat land. Därför måste vi i Sverige värna om åkerinäringen. Vi måste åstadkomma restriktioner för de utländska åkarna för att på det viset få lika konkurrens. Men låt oss alltså först avvakta det utredningsarbete som just är lagt på regeringens bord för att sedan se vad vi kan återkomma till! Det finns säkert bitar där som vi kan vara överens om.

Anf. 189 LARS BJÖRKMAN (m) replik:

Fru talman! Det är fortsatt samma prat. I Claes-Göran Brandins inlägg kan spåras att man i och för sig har identifierat problembilden. Men möjligheterna att bidra med konkreta lösningar uteblir totalt. Återigen

Yrkestrafik

handlar det om att vänta på utredningar och att se vad som kommer, detta för att om möjligt vinna tid och inte irritera sina stödpartier genom att lägga fram konkreta förslag.

Vi kan naturligtvis jämföra med sjöfartsnäringen. För övrigt är det en bra jämförelse. Där har man ju verkligen flaggat ut i stor omfattning men det är precis den utvecklingen vi varnar för. Därför vill vi sätta in åtgärder *innan* vi hamnar i situationen att den infarkt som du befarade skulle kunna inträffa verkligen sker och att det inte ens kommer att hjälpa med blodtransfusioner. I stället kommer det att krävas upplivningsförsök i en ganska livlös bransch.

Claes-Göran Brandin värnade om arbetstagarna inom transportnäringen. Det gör vi alla. Låt mig, fru talman, avslutningsvis få återge vad som står i ett litet pressklipp från en inte helt obekant och, gissar jag, en kunnig och insatt person inom transportbranschen: Politikerna bara lovar och lovar men det händer ingenting. Detta säger Hans Wahlström, ordförande i Transportarbetareförbundet angående de svenska åkeriföretagens konkurrenssituation på Europamarknaden.

Fortsätter det så här, säger Hans Wahlström, så har vi snart ingen transportnäring kvar.

Hans Wahlström torde väl ändå, Claes-Göran Brandin, vara sakkunnig. Eller är det möjligen så att också Hans Wahlström överdriver?

Anf. 190 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik:

Fru talman! Det är väl tur att Lars Björkman kan få återgivet vad den socialdemokratiska ordföranden inom Transport har uttalat. Jag har full förståelse för Hans Wahlström när han uttalar sig på det här viset. Det är som företrädare för de anställda inom transportnäringen och som förbundsordförande han uttalar sig. Han ser ju hur det är. Det är kanske inte på samma sätt som för oss som skall behandla detta och ta ansvar för helheten. Men vi kan säkert ta diskussionen med Hans Wahlström och Transport om hur vi skall lösa de här bitarna. Det skall vi göra utifrån den utredning som SIKA just har lagt på våra bord.

Alla ledamöter i trafikutskottet har ännu inte fått utredningen. Därför är det viktigt att vi först sätter oss ned och går igenom den i stället för att bara dra fram lösa bitar. Jag vill inte i dag ta en debatt om SIKAs utredning eftersom jag inte tror att det ger rättvisa åt det som man har kommit fram till.

Vi kommer att lösa detta gemensamt. Kanske finns det, Björkman, anledning att nästa gång vi sammanträder ha samma uppfattning om hur vi skall få bukt med de här bitarna. Jag tror alltså att vi kommer att få en bättre transportnäring. Det är jag mån om att vi skall få.

Anf. 191 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Fru talman! Brandin talar om blodomloppet och säger att vi kanske inte har några proppar i systemet men att det finns förkalkningar. Det är hans diagnos på åkerinäringens situation.

Min medicinska kunskap inskränker sig till att jag är gift med en sjuksköterska. Jag skall inte göra alltför tvärsäkra uttalanden. Snarare skulle jag vilja likna det hela vid att kroppen håller på att förblöda. Lastbilarna rinner ju ut ur landet.

Det är nu ett år sedan regeringen uppvaktades av branschen. Det är också ett år sedan trafikutskottet och riksdagen förelade regeringen att ta tag i det här med sanktioner mot trafikbrott. Men man har inte ens hittat förbandslådan ännu.

Claes-Göran Brandin talar om social dumpning. Om oppositionens förslag, att de sociala avgifterna skall sänkas för den svenska åkerinärningen, liknas det enligt Claes-Göran Brandin vid social dumpning. Jag trodde att Brandin var medveten om att social dumpning faktiskt finns i Sverige just nu i och med de utländska åkerierna.

Detta måste vi bekämpa, för det är ingen rättvis konkurrenssituation. Därför måste polisen få mera resurser, och regeringen måste se till att möjligheterna förbättras att på plats utfärda sanktioner. Man har haft ett år på sig och man har alltså fått ett uppdrag från riksdagen men man har inte gjort någonting på detta område. I det läget säger Brandin att vi måste vänta ytterligare.

Anf. 192 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik:

Fru talman! Det är möjligt att Johnny Gylling har bättre medicinska kunskaper än jag. Jag är inte gift med en sjuksköterska och min medicinska kunskap bygger på att jag emellanåt går till läkaren. Jag gjorde ändå liknelsen i fråga och vågar nog stå för en del av det här.

Jag kan hålla med om mycket när det gäller vårt tillkännagivande till regeringen för ett år sedan. Det är lite dåligt att man inte har kommit längre – i alla fall som vi fått reda på. Det vi gemensamt har skrivit är väl så nära ett nytt tillkännagivande som man kan komma.

När jag och min kollega skrev motionen kom vi fram till att det här är en av de största bitarna när det gäller den snedvridna konkurrensen. Utländska chaufförer kör alltså i det här landet med undermåliga bilar, kanske med överlast osv.; att jämföra med de svenska, eller nordiska, chaufförerna som måste följa reglerna. Inom Norden har vi ju möjligheter att driva in trafikböter. Den möjligheten har vi inte i övriga EU, och absolut inte utanför EU. Detta sade jag vid justeringen av det här.

Jag kan väl lugna Johnny Gylling med att säga – vi skall inte anklaga vår näringsminister vad gäller de här bitarna – att ärendet ligger hos Justitiedepartementet och att jag i dag har fått vissa signaler som jag dock inte vill stå för här. Andra får berätta vad det är fråga om. Det är således saker på gång.

Anf. 193 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Fru talman! Det gläder mig att vi är överens om att det här är ett av de värsta bekymren när det gäller konkurrenssituationen. Det hedrar Brandin att han instämmer i kritiken mot regeringen – att man har varit alldeles för långsam på detta område. Som sagt: Det återstår väl att se vad som händer.

Anf. 194 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Fru talman! Jag har deltagit i många debatter inför den här mandatperioden och diskuterat åkerinärningen. Jag måste säga att när jag skulle komma in i riksdagen kändes det ganska positivt, då vi var väldigt överens. Jag kan näppeligen minnas en enda socialdemokrat som inte hade

samma uppfattning som vi om de problem som vi diskuterade när vi pratade om åkerinäringen.

Man är tydligen alldeles för hetlevrad och tror på resultat när man kommer in som ny riksdagsledamot. Det betänkande som vi nu behandlar andas inte speciellt mycket. Det andas något, men det återkommer jag till.

Jag ansåg att jag fick ta det lite lugnt och se vad som skulle inträffa under hösten. Jag var väldigt positiv när jag såg motionsfloran och tänkte att det nu kommer att vidtas åtgärder. Men vi ser att samtliga de motioner som ligger här kommer att avslås. Med tålmodets envishet tänkte jag att VÅP:en kommer. Men det var samma resultat.

Nu står vi här i kammaren i kväll, och jag tänkte att det skall bli intressant att höra på Brandin. Det enda konkreta jag hörde var när han avslutningsvis sade att han har hört vissa signaler som han inte vill nämna. Det är inte speciellt mycket.

Det betänkande som vi nu skall ta, där det finns ett antal reservationer som verkligen tar sig an de problem som åkerinäringen står inför, andas väldigt lite.

Fru talman! Jag vill gärna citera vad som står på s. 7 i betänkandet:

”Enligt vad utskottet har erfarit anser regeringen att frågan om ett nytt system för fordonsbeskattning av bussar är den för närvarande mest brådskande att lösa.”

Detta är vad vi håller på med. Vi skall alltså lösa den brådskande frågan med att bussarna har fel beskattning.

Vi fick också höra av Brandin att här skall Sveriges regering kämpa. Sveriges regering skall försöka att på Europeanivå få fram gemensamma regler. Det är denna signal vi här i kammaren i dag har att ge åkerinäringen: Vi skall kämpa på Europeanivå. Vi skall kämpa på Europeanivå när vi vet att Brandins kolleger, socialdemokraterna Gerhard Schröder och Tony Blair, pratar om sänkt beskattning för näringen. Men det gäller icke i Sverige, utan vi skall försöka övertyga dem om högre beskattning. Vad kommer det att bli för resultat? Jo, resultatet blir att åkerinäringen fortsättningsvis kommer att försvinna från vårt land, och vi kommer att se det som vi tyvärr redan nu har fått se.

Fru talman! Det är för en ny ledamot svårt att förstå arbetet när vi får sådana här betänkanden i kammaren, men jag skall med envishet försöka kämpa vidare för att se den dag när vi kommer att få konkreta förslag som gynnar åkerinäringen. Jag befarar att det krävs en ny majoritet för att vi skall få se detta, men vi får vänta på det och hoppas att det åtminstone händer någonting då.

Fru talman! Jag vill i likhet med Björkman yrka bifall till reservation 1.

Anf. 195 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! Vi är överens om att det behövs en livskraftig åkerinäring. Sverige är ett långt land, och det finns ingen möjlighet att med järnväg och sjötransporter svara för de godstransporter som vi behöver här. Åkerinäringen är uppenbarligen ganska livskraftig, eftersom den tar mer marknadsandelar utomlands än vad den förlorar i Sverige.

Jag hade förra veckan möjlighet att besöka Schenker BTL, som är ett mycket välskött företag i den här branschen med säte i Göteborg. Det

ledde mig till uppfattningen att de vill stärka sitt bidrag till miljöanpassningen. De vill vara med om att skapa ett ekologiskt föregångsland av Sverige.

Jag undrar nu om det är så att moderaterna inte är med på denna ambition. Det verkar inte så om man tittar på förslagen här, om sänkt energiskatt på dieselolja och i övrigt minskade kostnader på miljöområdet. Hur går det ihop? Vill ni inte ha någon hållbar utveckling? Eller har ni någonting i bakfickan som jag inte känner till när det gäller att klara de här sakerna?

Anf. 196 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Vi känner till åkerinäringens stora ambitioner och arbete på miljöområdet. En sak som Vänsterpartiet definitivt är med och hindrar miljöanpassningen med är de skatter som ni lägger på åkerinäringen som gör att de inte klarar av investeringar i ny fordonspark utan ständigt får hålla på att använda gammal materiel. Det är en konkret sak där man kan hjälpa till med miljöanpassningen som moderaterna står bakom.

Anf. 197 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Fru talman! Jag förstår inte hur sänkta bränsleskatter kan bidra till en ekologiskt hållbar utveckling. Det var det jag frågade om, hur ni i denna reservation kan stå bakom detta. Ställer ni inte upp bakom visionen om miljöanpassning av transporterna som ett led i arbetet för en hållbar utveckling?

Anf. 198 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Sänkta bränsleskatter får två effekter. Den första effekten är att svensk åkerinäring ur konkurrenssynpunkt får det lättare att investera i modern materiel. Den andra effekten är att vi inte får så mycket diesel i vårt land som är dålig för miljön, utan att utländska åkare kan använda den svenska miljödiesel.

Anf. 199 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik:

Fru talman! Det var surt, Rådström, att påstå att ingenting är gjort. Det var så, som jag sade i mitt inlägg, att regeringen i samarbete med branschen tillsatte den här utredningen för att konstatera vad det egentligen handlar om.

Jag tycker också att det är viktigt att driva de här frågorna inom EU. Vad hjälper det att vi får egna regler om man har någonting annat i Europa? Det är ju där vi skall driva frågorna. Men vi skall naturligtvis också driva våra frågor här hemma. Det har jag varit inne på, bl.a. i den diskussion jag hade med Johnny Gylling om konkurrensen när det gäller polisens möjlighet att bötfälla utländska långtradare.

Sedan sade Rådström någonting om att man nog måste avvakta en ny majoritet. Men de lastbilsåkare som upplevde den borgerliga regeringen mellan 1991 och 1994, när det ena dagen var 500 % ränta och andra dagen var lite lägre ränta, hade ju ingen framtidstro för att kunna investera i nya bilar. Vi kan väl ändå vara överens om att den politik som vi har drivit under den här perioden har gynnat åkarna på det viset att de har kunnat investera i nya fordon. Jag har varit i kontakt med de svenska

tillverkarna av lastbilar, och de konstaterar att det är väldigt många nya bilar på de svenska vägarna i dag. Det är någonting som vi skall vara stolta över. Påstå alltså inte att ingenting har hänt!

Anf. 200 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag förstår att Brandin vill försöka driva de här frågorna på Europanivå. Men vem har Brandin som allierad? Hans partikamrater ute i Europa har ett helt annat budskap. Skall Brandin lyckas vända hela Europeiska gemenskapen? Eller kan det vara så att den svenska socialdemokratin är på fel väg? Det är den frågan man kan ställa sig.

När det gäller räntan på 500 %, som Brandin talade om, behöver vi nog inte ta den debatten här och nu. Jag kan gärna återkomma till den. Det finns skäl att säga att det har begåtts fel i politiken under decennier, där vi skall ta åt oss och där Brandin får ta åt sig för sitt parti.

Anf. 201 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik:

Fru talman! Jag får för EU:s och Sveriges bästa hoppas att det inte är Brandin som skall driva dessa frågor i EU, men jag förlitar mig på de människor som kan göra det. Jag tror säkert att vi kommer att kunna komma överens och diskutera detta med våra partivänner i Europa. Förhoppningsvis har vi fortfarande efter EU-valet den 13 juni en stark socialdemokratisk representation inom EU. Då skall vi nog kunna lösa dessa bitar. Det behöver Rådström inte vara orolig för.

Rådström ondgjorde sig lite grann över skatten på bussarna. Vi fattade beslut om att höja skatten på bussarna i samband med den avreglering som skedde av bussbranschen. Det är ett beslut som är fattat, men som inte är verkställt. Det är så man skall se det. Man behöver inte göra sig lustig över att det bara är detta det handlar om när det gäller åkeribranschen.

Anf. 202 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag beklagar att Brandin anser att jag försöker göra mig lustig över betänkandet. Det är precis tvärtom. Det är rätt sorgligt.

Jag kan nu konstatera att även detta är ett fall där beslut har fattats men inte verkställts. Ni får här, i likhet med vad som gällde för de andra utredningarna, återigen försöka få regeringen att ta sig an frågan. Vi får återigen göra ett tillkännagivande, så att de beslut som fattats tidigare kan verkställas.

Nu förstår jag det bättre, men det gör mig definitivt inte gladare.

Anf. 203 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Det betänkande som vi nu diskuterar behandlar den svenska åkerinäringens konkurrensvillkor. Genom inträdet i EU har branschens totala kostnadsbild hamnat i fokus. Risker för utflaggning av de svenska åkerierna har ökat därför att de svenska skatterna och avgifterna och restriktionerna för förarna inte är likvärdiga med vad som gäller i de närmaste konkurrentländerna.

Alla de goda förutsättningar som en gång fanns när man införde olika regler och skatter har delvis blivit ett hot mot jobben inom åkeribranschen efter inträdet i EU. Det är därför viktigt att uppmärksamma vilka

konsekvenser det får framöver om vi inte bättre samordnar den svenska transportpolitiken med politiken i övriga EU-länder.

Ställer vi höga krav på de svenska åkerierna bör vi i rimlighetens namn även ställa likartade krav på de utländska åkerier som bedriver näringsverksamhet inom Sveriges gränser.

Den ökade internationaliseringen medför att konkurrensen från grannländerna ökar, och de utländska åkerierna ser också en marknad här i Sverige. Problemet är därför inte enbart utlandstrafiken. Åkerier – oftast småföretagare – har redan i dag en dålig lönsamhet, men kommer nu att tvingas till ytterligare kostnadsreduceringar.

En utredning om åkerinäringens konkurrensförutsättningar har utförts på uppdrag av branschen av Institutet för transportekonomi och logistik vid högskolan i Växjö. I utredningen har man också funnit belägg för åkerinäringens konkurrensproblem.

Utredningen har ifrågasatts av SIKA. Man bedömer att den svenska åkerinäringen inte har några egentliga konkurrensproblem.

Regeringen har nu uppdragit åt SIKA att genomföra en egen studie av bl.a. kostnadsstrukturen och konkurrenssituationen. Under tiden kommer de svenska åkarna att få leva med dagens konkurrensvillkor. Enligt uppgifter är ca 6 800 åkerier enbilsåkerier. Det är alltså ca 55 % av landets åkerier. Låt oss hoppas att de har den konkurrensförmåga som regeringen tror. Tiden kommer att utvisa hur verkligheten ser ut.

I Centerpartiet är vi övertygade om att skatterna måste sänkas. Vi har tidigare också medverkat till sänkta arbetsgivaravgifter, och vi vill nu gå vidare för att ytterligare sänka dem. Sverige har en av världens högsta skatter på arbetskraft. Vi måste därför ha inriktningen att nu sänka arbetskraftskostnaderna. Vi föreslår också att lönesummegränserna höjs till 2 miljoner och för egenföretagare till 300 000 kr. Den totala sänkningen bör då uppgå till minst åtta procentenheter. Vi vill framför allt minska kostnaderna för de mindre företagen.

I betänkandet redovisas också att det pågår flera utredningar. Det skall bl.a. göras en teknisk översyn av fordonsskattelagen. Det anser vi befogat, därför att vissa beskattningsområden i dag överkorsar varandra.

Vid utformningen av skatt på bränsle anser vi i Centerpartiet också att en ökad användning av biobränslen måste stimuleras. En modern miljöpolitik bygger på en kombination av olika former av styrmedel.

Vi gör inte samma bedömning som regeringen, dvs. att det skulle vara möjligt att ta ut energiskatt på biodrivmedel från år 2004. Omställningen från fossila bränslen till biobränslen kan i stället komma att bromsas upp om regeringen och samarbetspartierna skattebelägger biobränslen från år 2004.

I reservation nr 1 föreslås regeringen återkomma till riksdagen med en åtgärdsplan, syftande till konkurrensneutralitet inom åkerinäringen. Där föreslås en rad åtgärder som vi säkert får anledning att komma till senare. Jag instämmer i reservation 1.

Anf. 204 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Jag undrar om det verkligen är Centerpartiets avsikt att vi skall bedriva social dumpning. Det är ett uttryck Brandin använde tidigare som jag instämmer i. Detta är något ganska upprörande.

SIKA konstaterar att det inte finns några egentliga konkurrensproblem gentemot andra länder. Av vilken anledning skall vi då pressa kostnaderna för de anställda i Sverige och på det viset konkurrera? Är det på det viset som Centern anser att vi skall få en bättre välfärd?

Jag undrar också hur man kan tro att det kan bli mer biodrivmedel inom åkerinäringen när man sänker energiskatten på dieselolja. Jag är väldigt överens med Centerpartiet om att det behövs mer biodrivmedel om vi skall kunna fasa ut de fossila bränslena, men det gör man inte genom att sänka energiskatten på dieselolja.

Anf. 205 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Jag hoppas att jag uppfattade frågan rätt. Det var lite svårt att höra i början.

När det gäller SIKA-utredningen kan jag säga att branschen har gjort en egen utredning. Därefter har det gjorts en utredning av SIKA. Man har kommit fram till två olika ställningstaganden. Ändå har branschens egen utredning gjorts av en utomstående part. Jag kan inte tänka mig annat än att högskolan har varit helt fristående från branschnäringen när den har gjort denna utredning.

Nu har regeringen givit SIKA i uppdrag att göra en studie. Alla som har talat tidigare har sagt att vi skall avvakta. Vi får hoppas att den slutliga utredning som kommer fram ligger så nära sanningen som möjligt och att den hamnar någonstans mittemellan de två tidigare.

Vi vet att man redan i dag använder biobränslen, men det sker fortfarande i väldigt liten omfattning. Bara signalen – bara det att man börjar prata om att skattebelägga biodrivmedel från år 2004 – tror vi kommer att påverka och hämma utvecklingen. Det tycker vi vore mycket olyckligt. Utöver att minskad användning av fossila bränslen bidrar till en bättre miljö tillför det också en hel del jobb runt om i landet.

Anf. 206 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Jag konstaterar att SIKA är statens institut för kommunikationsanalys. Det är faktiskt en större auktoritet när det gäller att analysera de samlade effekterna av transporterna. SIKA konstaterar att det inte finns några problem, och då kan jag inte komma till någon annan slutsats än att den borgerliga reservationen innebär försämrade villkor för de anställda i denna bransch. Är det verkligen det man menar?

Hur kan man någonsin tro att sänkt energiskatt på dieselolja kommer att stimulera någon till att använda mer biodrivmedel?

Anf. 207 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Vad det gäller konkurrensvillkoren vill jag säga att Vänsterpartiet och Centern tydligen ser saken från två håll. Vi gör en koppling mellan dålig lönsamhet och dåliga villkor för de anställda – inte tvärtom. Det gäller alltså möjligheten till fortsatta jobb. Att man försämrar villkoren för de anställda hör faktiskt ihop med företagets möjligheter att överleva och betala en lön.

När det gäller den andra frågan vill jag säga att sänkt skatt för oss handlar om en omställning. Man tar ut en skatt på det fossila bränslet och stimulerar samtidigt fram en skattebefrielse på biobränslen. Den totala kakan ligger som den gör i dag, men det är en omställning som succes-

sivt betyder utfasning av det ena systemet och infasning av det andra systemet.

Prot. 1998/99:96
19 maj

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 20 maj.)

13 § Vissa trafikfrågor m.m.

Vissa trafikfrågor m.m.

Föredrogs

Trafikutskottets betänkande 1998/99:TU13

Vissa trafikfrågor m.m. (prop. 1998/99:91)

Anf. 208 TUVE SKÅNBERG (kd):

Fru talman! Trafikutskottet debatterar både lite större och lite mindre frågor. Det går väl inte att beskylla betänkandet TU13 för att höra till de större. Jag skall göra vad jag kan för att inte överdriva åsiktsskillnaderna. De är inte särskilt stora.

En av de frågor som jag ändå vill lyfta fram handlar om biträde vid trafikövervakning, dvs. om parkeringsvakterna. Det finns två reservationer fogade till betänkandet från Vänstern och Kristdemokraterna. Det kan, som sagt, synas vara en viss skillnad, men det är bara en gradskillnad. Det gäller i hur stor utsträckning partierna vill låta den resurs som parkeringsvakterna är komma till bästa tänkbara användning.

Majoriteten anser att parkeringsvakterna skall kunna tas i anspråk för att biträda polismän när de fullgör trafikövervakningsuppgifter. Det är själva grundhållningen. Vänsterpartiet är försiktigare och vill bara medge att vakterna skall kunna biträda med viss trafikreglering eller svara för viss trafikinformation. Vi kristdemokrater är något mer offensiva än majoriteten och menar att vakterna förutom det som majoriteten säger bör kunna få i uppgift att rapportera iakttagna trafiköverträdelser till polisen. Detta skall dock bara ske på prov. De skall likaså kunna få till uppgift att rapportera till polisen när de ser skadegörelse, gatuvåld eller förargelseväckande beteende.

Vi menar naturligtvis inte någonting annat än att poliser är poliser och att parkeringsvakter är parkeringsvakter. Det skall inte vara någon ihopblandning av dessa roller. Men om vi vill ha kraftigare tag när det gäller trygghet när man rör sig på en offentlig plats och en nolltolerans när det gäller brott måste vi utnyttja de resurser som vi har till förfogande. Och då finns dessa trafikvakter, parkeringsvakter. De kan inte göra så mycket, men vi föreslår att de också skall få till uppgift att rapportera. De skall inte åtgärda, inte lägga sig i ett slagsmål på ett torg. Däremot skall de vara ålagda, inte bara allmänt som medborgare utan som parkeringsvakter, att gripa in. Det är inte mer än så vi föreslår. Men majoriteten är åtminstone inte nu beredd att gå oss till mötes. Jag tror att framtiden visar att det här är en väg som vi bör anträda.

Anf. 209 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Vi skall i kväll debattera prop. 1998/99:91 *Vissa trafikfrågor m.m.* Vi skall också debattera de två motioner som är väckta med anledning av den och åtta motioner från den allmänna motionstiden som handlar om handikappolitiken.

Utskottet har ställt sig bakom regeringens samtliga förslag. Det innebär att man nu inför ett permanent system där parkeringsvakterna får bevaka långa, tunga och breda transporter och ge anvisningar för trafiken. Parkeringsvakterna skall också kunna biträda polismän vid trafikövervakning, t.ex. vid hastighets-, förar- och fordonskontroller. Det viktigaste syftet med det här förslaget är att vi skall kunna avlasta poliserna dessa uppgifter, så att de kan ägna sig åt mer polisiära uppgifter. Vi skall också kunna utveckla parkeringsvakternas arbetsuppgifter, så att de skall kunna göra mer än vad de gör i dag.

Vi får också en ändring i övergångsbestämmelserna om färdtjänsten som innebär att tillstånd som har meddelats före den 1 januari 1998 fortsätter att gälla. Men fr.o.m. den 1 januari 2000 kan nya bestämmelser komma om att föreskrifterna skall återkallas eller förändras.

Utskottet anser att det är viktigt att kollektivtrafiken anpassas bättre till de handikappades behov och att all färdtjänst skall fungera bra. Vi hoppas att ett utvärderingsarbete som regeringen har initierat skall kunna lösa de återstående problem som flera av motionärerna visar på.

Jag går då över till att kommentera motionerna med anledning av propositionen. Sture Arnesson m.fl. i Vänsterpartiet motsätter sig att parkeringsvakterna får dessa utökade arbetsuppgifter. Man motiverar det med att det blir svårt för allmänheten att skilja mellan polisen och de andra grupperna. Men de uppgifter som föreslås är begränsade, och utskottet tar naturligtvis för givet att man, när parkeringsvakterna agerar, med skyltar och på annat sätt klart visar vad det är för arbete som utförs och av vem. Vi tror att det är bra att man kan biträda polisen vid kontroller och annat, så att man just kan ge polisen mer polisiära uppgifter.

I motionen T19 av Johnny Gylling, kd, säger man att trafikövervakarna skall få göra mer än vad som föreslås i propositionen. Det säger vi nej till, eftersom vi tycker att det rent juridiskt blir svårt med bevisbördan. Vi vill alltså renodla det som polisen gör och det som är parkeringsvakternas uppgifter.

Flera av motionerna från den allmänna motionstiden handlar om att kollektivtrafiken måste bli bättre för funktionshindrade. Det håller utskottet naturligtvis med om. Vid behandlingen av infrastrukturens inriktning våren 1997 sade utskottet att en ram på 1,5 miljard kronor för perioden 1998–2002 skulle vara en start. Vi har också fått en ny lag om riks-färdtjänst.

När det gäller några av motionerna vill jag kommentera frågan om ledsagare. När vi i utskottet har diskuterat och behandlat frågan har vi sagt att vi förutsätter att regeringen i den mycket stora utvärdering av handikappolitiken som man gör just nu utvärderar och löser de problem som har uppstått för ledsagare så att alla kan bli nöjda.

I övrigt hänvisar jag till betänkandet, där vi välvilligt har besvarat alla motioner. Jag yrkar alltså bifall till propositionen och avslag på samtliga motioner.

Anf. 210 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Om jag eller Inger Segelström befinner oss på ett torg och det sker någon lagöverträdelse, kanske ett våldsbrott, räknar vi med eller hoppas att medborgarna på något vis skall påkalla polisens uppmärksamhet. Det gäller i all synnerhet om vi är indragna i det här våldet; vi kanske är påhoppade.

Min fråga till Inger Segelström är om hon tycker att dessa parkeringsvakter *bör* eller *skall* ringa polisen om det sker ett våldsbrott i deras omedelbara närhet på gator och torg.

Anf. 211 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag tycker självfallet att parkeringsvakterna, liksom alla andra medborgare i det här landet, skall agera om det händer saker i vårt samhälle.

I det här fallet handlar det om att vi vill bygga upp en ny trovärdighet. Vi vill också se till att säkerheten är garanterad i det här fallet. Vi tar ändå ett ganska stort steg när vi nu permanentar ett försök, som har prövats i Stockholm, i alla rikets kommuner som önskar det här. Om det här utfaller väl får man utvärdera och i så fall titta på om vi kan avlasta polisen fler arbetsuppgifter eller inte. Men jag tycker att det här är ett ganska stort steg. Och det är viktigt att vi får en trafik som alla kan lita på också när det gäller bevisfrågan. Det är nämligen inte så bra om vi skulle få en diskussion om bevisfrågor när det gäller trafikvakter i en domstol. Det är bättre att vi tar dessa steg successivt.

Anf. 212 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med om att man måste vara noga i fråga om bevisbördan. Men vi har reserverat oss när det gäller orden *bör* eller *skall*. Vi tycker att parkeringsvakterna, som rör sig i den här miljön och som ser många av överträdelserna både av trafiklagen och ordningslagen, skall ha som uppgift att påkalla polisens uppmärksamhet och därmed bistå andra medborgare. De inte bara *bör*, som vilken medborgare som helst, utan *skall* göra det här.

Anf. 213 INGER SEGELSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Majoriteten i utskottet har en annan uppfattning, och jag delar den uppfattningen. Jag tror att vi skulle få en svår bevisbörda, därför att parkeringsvakterna inte har den utbildningen. Jag skulle kunna tänka mig in i den situationen, för vi känner till så många andra fall där man skall testa frågor som gäller inför domstol.

Låt oss avvakta det stora steg som vi tar nu, som också Stockholm, som har haft det här försöket, har efterfrågat. Det är ingen annan som har efterfrågat att vi skall ta nästa steg. Låt oss se resultatet av det här. Blir det bra är det inte alls omöjligt att vi kan ta ytterligare ett steg.

Anf. 214 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till reservation nr 1 från Vänsterpartiet. Den handlar om arbetsuppgifterna för parkeringsvakterna. Vi bejakar att de skall få andra arbetsuppgifter. Det är inget särskilt attraktivt yrke i dag. Det har låg status. Vi tycker att det är mycket bra att

de får fortbildning och möjlighet att göra en roligare mer övergripande insats inom trafiken.

Det finns många exempel på hur detta kan fungera tillfredsställande. Särskilt i Göteborgs kommun har man gett parkeringsvakterna möjligheter att delta i lokala försök när det gäller miljöanpassning av transporter.

Däremot tror vi att man skall vara mycket försiktig när det gäller att sudda ut gränsen mellan polisens uppgifter och trafikvakternas uppgifter. Vi tycker inte att det är lyckligt att de kan bli föremål för sådant som egentligen är polisiära uppgifter. Därför har vi lämnat in den här reservationen. Jag vill härmed yrka bifall till den.

Anf. 215 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! För någon vecka sedan debatterade utskottet trafiksäkerhetsfrågor. Vi var alla rörande överens om att det är viktigt att vi får en bättre trafiksäkerhet i landet.

Jag som bor i den här staden, där det går tunga transporter var tredje minut, är väldigt orolig över just de här tunga transporterna som polisen inte har en chans att kontrollera. Jag välkomnar att kommunerna nu vill ta ett större ansvar för just de farliga transporterna. Försöket har också utvärderats och alla parter är mycket nöjda, polisen, kommunen och parkeringsvakterna själva. Jag kan inte se någon anledning till att misstro det försök som har gjorts och som alla tycker är bra.

Anf. 216 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Jag är inte insatt i detaljerna när det gäller försöket i Stockholm. Vi har tittat mer på remissvaren från nationella polismyndigheter. Där har man varit rädd för att gränsen blir för luddig mellan vad parkeringsvakterna skall göra och vad polisen skall göra.

Helt klart är jag överens med dig, och det gäller hela Vänsterpartiet, om att vi måste satsa mycket mer på trafiksäkerheten. I det här fallet tror jag uppriktigt sagt att det skulle vara bättre om polisen hade större resurser att hjälpa till med efterlevnaden och med att se till att de mål som vi har beslutat om uppfylls.

Anf. 217 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Vet man, som jag sade, att det går en tung lastbil var tredje minut genom centrala innerstan i Stockholm, och vi vet att det är omöjligt för polisen att kunna klara detta, tycker jag att vi skall välkomna att kommunerna faktiskt vill ta ett större ansvar och att vi även kan reglera ersättningsfrågan.

Jag ser det här som en mycket stor trafiksäkerhetsfråga, framför allt för de lite större städerna.

Anf. 218 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! De tunga transporterna är verkligen ett stort problem. Det vill vi nog i första hand lösa genom att tunga transporter i mindre utsträckning går på väg och i större utsträckning förflyttas på annat sätt.

Tills det har blivit avhjälpt tror jag ändå att man skall passa sig för att pålägga parkeringsvakterna uppgifter som snarare borde höra hemma hos polisen.

Prot. 1998/99:96
19 maj

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 20 maj.)

14 § Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Föredrogs

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 1998/99: MJU9
Bekämpning av smittsamma djursjukdomar (prop. 1998/99:88)

Anf. 219 INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas regeringens proposition om förslag till ny epizootilag och en särskild zoonoslag med bestämmelser om förebyggande åtgärder, kontroll och bekämpning av smittsamma djursjukdomar. Bestämmelser i lagen om provtagning av djur kompletteras.

Vi moderater ser en modernisering av lagstiftningen vad gäller bekämpningen av smittsamma djursjukdomar som välbehövlig. Sverige är ofta förskonat från flera svåra djursjukdomar som förekommer i många andra länder. Dock medför handeln och transportererna av djur över gränserna, inte minst inom EU, ökade risker för att smittsamma sjukdomar skulle kunna spridas även till Sverige, med stora kostnader som följd. Lagstiftningen på området måste därför vara effektiv och ändamålsenlig.

Regeringen föreslår i propositionen en sänkning av ersättningen för produktionsbortfall som en följd av myndighetsbeslut till nivån 50 %. I övrigt föreslås oförändrat full ersättning för kostnad eller förlust som uppstår på grund av beslut enligt lagen.

Vidare föreslår regeringen att det skall vara möjligt att jämka ersättningen om djurägaren avsiktligt eller genom vårdslöshet själv har medverkat till kostnaden eller förlusten eller om djurägaren inte följer föreskrifter eller beslut som meddelas med stöd av lagen.

Moderata samlingspartiet anser att det är av stor vikt att ersättningsystemet är upplagt så att det ger djurägarna incitament att med förebyggande djurhälsovård och frivilliga kontrollprogram förhindra att smitta eller sjukdom uppstår. I de fall smitta eller sjukdom ändå uppstår är det av stor vikt att ersättningsreglerna är sådana att den enskilde djurägaren inte tvekar eller väntar med att tillkalla veterinär.

Vi moderater föreslår därför att de djurägare som är anslutna till frivilliga kontrollprogram och som arbetar med förebyggande djurhälsovård även fortsättningsvis skall garanteras full ersättning för kostnader eller förlust som uppstår som ett resultat av beslut enligt lagen. Däremot vore det rimligt att sänka den del av ersättningen som berör produktionsbortfall till nivån 75 % för de djurägare som väljer att stå utanför frivilliga kontrollprogram och förebyggande djurhälsovård. På detta sätt ges klara signaler om den enskildes ansvar för en god djurhållning med förebyggande djurhälsovård. Samtidigt är det ett system som ger en vinst för

samhället, eftersom arbetet med att förhindra att smitta över huvud taget uppstår måste betonas.

Då det gäller förslaget i propositionen, att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, skall få meddela föreskrifter om att ersättning inte lämnas för kontrollåtgärder eller förebyggande åtgärder som vidtas med stöd av lagen meddelade föreskrifter anser vi att regeringen går för långt. Vi anser att ett samråd med berörda organisationer och företag måste ske innan ett sådant beslut kan fattas. Eftersom åtgärder i ett krisläge förvisso kan behöva vidtas med kort varsel bör myndigheten ha möjlighet att vidta åtgärderna utan samråd om situationen så kräver.

Detta hindrar dock inte att man i dessa fall har en mekanism för att samråda även efter det att åtgärderna påbörjats, detta för att pröva om åtgärderna är av sådan art att det är rimligt att ersättning inte skall utgå.

Vad gäller begränsning av hantering av djur anger regeringen i propositionen att myndighet som regeringen bestämmer har rätt att meddela föreskrifter om begränsningar eller speciella villkor vad gäller hanteringen av djur eller produkter av djur och andra varor eller såvitt avser kontakter mellan djur och människor.

Exempel på sådana föreskrifter kan vara villkor för spridning av gödsel på vall, förbud mot att hålla djur i anslutning till badsjöar och badplatser vid kusten. Avsikten är inte enligt regeringens förslag att sådana föreskrifter eller beslut skall föranleda någon ersättning från samhällets sida till den enskilde djurägaren. Vi tycker däremot att det kan finnas anledning att den myndighet som regeringen bestämmer ges rätt att meddela föreskrifter om begränsningar vad gäller hanteringen av djur. Det finns dock en risk att enskilda lantbrukare skulle kunna drabbas hårt av de påtalade begränsningarna. Därför anser vi att den enskilde näringsidkare som kan visa att han lider väsentlig ekonomisk skada eller förlust till följd av begränsningen skall få rätt till skälig ersättning. Jag yrkar bifall till den gemensamma reservationen undertecknad av moderater, kristdemokrater och centerpartister.

Fru talman! Jag är förvånad över att regeringen och övriga partier inte inser risken som finns för spridning av smittsamma sjukdomar. Den har faktiskt ökat, inte minskat, i och med den numera öppna handeln och transporter av djur. Det är mot den bakgrunden som vi tycker att det är dåligt ansvarstagande att minska på de ersättningar som tidigare har utgått. Det är inte förenligt med vad den ändrade situationen kräver. Det är mot den bakgrunden vi har lagt fram förslagen, och det är därför som vi reserverar oss.

Fru talman! Jag förmodar att socialdemokraternas taleskvinna har ungefär samma uppfattning och erfarenhet av djurhållning som jag. Hon är väl förtrogen med detta. Det skall bli spännande att höra vilka synpunkter som finns till försvar för denna proposition.

Anf. 220 CAROLINE HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Dagens betänkande behandlar regeringens förslag till en ny epizootilag och en särskild zoonoslag, och det finns en del välkomna förslag. Vi ställer oss dock kritiska till vissa punkter.

Ett av förslagen innebär att den enskilde djurägaren och jordbruksnäringen skall ta ett större ekonomiskt ansvar för sjukdomsbekämpningen

än vad som följer av gällande bestämmelser. Ersättning för produktionsbortfall skall lämnas med endast 50 % av kostnaden eller förlusten mot nuvarande full ersättning.

Den fulla ersättning som hittills har utgått har utgjort ett viktigt incitament för djurägaren att tidigt anmäla misstänkt sjukdom. I utskottsbetänkandet står det att vid utbrott av smittsam sjukdom är tidsfaktorn ofta av största betydelse.

Många animalieproducenter befinner sig i dag i ett ytterst svårt ekonomiskt läge, och jag är övertygad om att ingen lantbrukare av illvilja underlåter att anmäla ett misstänkt sjukdomsutbrott. Men risken med att minska ersättningen är att detta incitament minskar eller försvinner helt. Det har man även påpekat i de uppvaktningar som har kommit till utskottet.

Ett företag vill nu transportera danska svin genom Sveriges svintäaste område, vilket kan innebära att virussjukdomen PRRS, som faktiskt en tredjedel av de danska grisarna bär på, kan drabba de svenska grisstallarna via lastbilarnas ventilationssystem. Det är inte rimligt att den enskilde lantbrukaren skall förlora ekonomiskt på detta, då det är en risk som lantbrukaren faktiskt inte kan påverka.

Sverige har i dag ett gott djurhälsoläge och därmed en hög kvalitet på livsmedlen. Detta skall vi värna om. Därför är det rimligt att staten har det övergripande ansvaret för att hålla landet fritt från allvarliga smittsamma djursjukdomar. Vi föreslår därför att de djurägare som är anslutna till frivilliga kontrollprogram och som arbetar med förebyggande åtgärder, vilket ger förbättrad djurhälsa, även fortsättningsvis skall garanteras full ersättning för kostnader eller förluster som ett resultat av ett beslut enligt epizooti- eller zoonoslagen. Däremot är det rimligt att för de djurägare som väljer att stå utanför frivilliga kontrollprogram och förebyggande djurhälsovård sänka ersättningen för produktionsbortfall till 75 %.

Ett annat förslag innebär, som tidigare sagts här, att man i den nya zoonoslagen vill införa ett bemyndigande att meddela föreskrifter i avsikt att begränsa smittspridning mellan djur och människor. Exempel på sådana föreskrifter kan vara förbud mot att hålla djur i anslutning till badsjöar och badplatser vid kusten utan att det skall föranleda någon ersättning från samhällets sida till den enskilde djurägaren.

Det finns i dag många djurägare som endast har inhägnade betesmarker i omedelbar anslutning till allmänna badplatser. Vi anser att det vore orimligt om en djurägare skulle tvingas avstå från sina betesmarker utan att särskild ersättning utgår. Förhållandena kan dessutom bli särskilt anmärkningsvärda om djurägare erhåller betesmarksersättningar för dessa marker. Får han eller hon inte beta markerna bryts villkoren för betesmarksersättningen och en återbetalningssituation med mycket stora effekter kan uppstå.

Fru talman! Svenskt lantbruk är i dag i behov av en positiv signal, inte nya pålagor och farhågor som dessa förslag faktiskt innebär. Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 221 ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! Centerpartiet tillstyrker införandet av en ny epizootilag och en särskild lag om zoonoser. Centerpartiet är däremot kritiskt till

delar av regeringens förslag när det gäller att ersätta bönder som drabbas av epizootiutbrott respektive zoonoser.

Det vore olyckligt om bristen på budgetmedel skulle innebära att den svenska tätpositionen när det gäller livsmedelssäkerhet hotas. Ersättningsreglerna får inte utformas så att risken ökar att sjuklighet hos djur inte anmäls. Utskottsmajoritetens förslag ökar denna risk.

Produkterna från svenskt jordbruk uppskattas med rätta för den höga kvaliteten, den goda djuromsorgen och de miljömässigt anpassade produktionsmetoderna. Kraftfulla instrument och åtgärder för att bekämpa utbrott av allvarliga djursjukdomar har stor betydelse för att förtroendet för svenska livsmedelsprodukter hos konsumenterna skall vara fortsatt starkt. Därför välkomnar Centerpartiet skärpta regler och tydligare ansvarsförhållanden när det gäller bekämpning av epizootiutbrott. Det är viktigt för svenskt lantbruk och svensk livsmedelsindustri att Sverige kan behålla sin tätposition när det gäller att producera säkra och rena livsmedel. Livsmedelssäkerhet är ett försäljningsargument såväl i Sverige som i utlandet. Det måste klarläggas att staten har ett övergripande ansvar för att hålla landet fritt från allvarliga smittsamma djursjukdomar.

Fram till EU-inträdet ansvarade samhället för att minimera risken för att smittsamma sjukdomar kom in i landet genom regler för import av djur och karantän. Den svenska jordbruksnäringen har efter EU-medlemskapet övertagit en stor del av detta ansvar genom frivilliga smittskyddskontroller.

Det är rimligt att staten mer än tidigare ger näringen finansiellt stöd för det arbete med hälsokontroller som näringen bedriver. Det förefaller motsägelsefullt att regeringen å ena sidan hävdar att det är rimligt att sjukdomsbekämpning till stor del finansieras med skattemedel, eftersom konsumenterna har nytta av ett gott jordbruks- och djurhälsoläge och därmed hög kvalitet på livsmedlen.

Å andra sidan förespråkar man en modell med sänkta ersättningar, i enlighet med vad som nu gäller i andra EU-länder med sämre djurhälsoläge.

Centerpartiet motsätter sig att ersättningarna för produktionsbortfall vid zoonosutbrott reduceras till 50 %. Risken ökar att icke seriösa lantbrukare försöker dölja sjuklighet hos djur. Centerpartiet anser att det är mer korrekt att utforma ersättningsregler så att förebyggande arbete stimuleras.

Fru talman! Därmed vill jag yrka bifall till reservationen.

Anf. 222 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s):

Fru talman! I dag debatterar vi betänkandet om bekämpning av smittsamma djursjukdomar. Till betänkandet finns fogat en reservation, och jag återkommer till den längre fram.

En ny epizootilag skall ersätta den nu gällande lagen. Vidare föreslås en helt ny zoonoslag samt vissa ändringar i lagen om provtagning på djur.

Det låter väldigt komplicerat och är det till viss del. Förenklat kan man säga att epizootilagen är en katastroflag som träder in när en definierad smittsam djursjukdom misstänks eller har blossat upp. Då träder lagen in, och åtgärderna som sätts in skall snabbt och effektivt begränsa sjukdomen.

Zoonoslagen är en renodlad lag för zoonotiska sjukdomar och smittoämnen. Den tar över den nuvarande lagen om salmonella. Zoonoslagen omfattar såväl allmänna förebyggande åtgärder som kontroll- och bekämpningsåtgärder. Med zoonos menas en sjukdom eller ett smittoämne som naturligt kan överföras från djur till människa eller tvärtom. Salmonella är ett typexempel på en sådan sjukdom.

Som ett komplement till dessa två lagar föreslås en ändring i lagen om provtagning på djur. Lagen utvidgas till att omfatta även smittoämnen hos djur som inte gör djuren sjuka men väl människan. Den viktigaste orsaken till förändringen är att det krävs mer kunskap och kartläggning av dessa smittoämnen för att de framöver skall kunna omfattas av zoonoslagens bestämmelser om kontroll och bekämpningsåtgärder.

Fru talman! Den nu gällande epizootilagen trädde i kraft 1980. Därefter har den ändrats tre gånger. 1996 fick Jordbruksverket regeringens uppdrag att göra en total översyn av lagen för att kunna möta de nya hot av smittsamma djursjukdomar som finns.

Handeln med djur över gränserna har ökat samtidigt som möjligheterna till gränskontroller minskat. Detta ökar riskerna för att smittsamma djursjukdomar kommer in i landet.

Jordbruksverket fick också uppdraget att redovisa hur det ser ut i övriga EU-länder. Rapporten har varit ute på remiss och ligger nu till grund för regeringens förslag.

Den nya epizootilagen omfattar sådana allmänfarliga djursjukdomar som kan spridas genom smitta från djur till djur eller från djur till människa. Sjukdomarna skall utgöra ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa eller medföra stora ekonomiska förluster för samhället. Åtgärderna som vidtas skall syfta till att befria landet från sjukdomen.

De sjukdomar som definieras som smittsamma sjukdomar har en otrolig förmåga att snabbt sprida sig om de inte bekämpas i tid. Det är viktigt att ett gemensamt ansvar tas för att minimera riskerna och se till att vi i Sverige inte får hit dessa fruktade sjukdomar och får en spridning av dem.

Lagen innebär en skärpning av såväl den enskildes skyldigheter som samhällets möjligheter att vidta effektiva åtgärder för att förebygga och bekämpa epizootiska sjukdomar.

Det är viktigt att man tidigt anmäler misstanke om sjukdom, så att åtgärder snabbt kan sättas in om det värsta inträffar. Det är också viktigt att det går snabbt med analys och utredning av sjukdomen så att spärrförklaringen kan prövas, eftersom det kan bli stora konsekvenser för djurägaren och hela familjen.

När det gäller ersättningsreglerna föreslås att full ersättning fortfarande lämnas för avlivade djur, saneringskostnader och inkomstförlust medan produktionsbortfall ersätts med 50 %. Denna modell liknar den ersättningstradition som gäller i de flesta övriga EU-länder. Vid vissa speciellt farliga sjukdomar kan full ersättning även för produktionsbortfall lämnas, t.ex. mul- och klövsjuka. Här kan nämnas att Sverige vid en internationell jämförelse har ett mycket generöst ersättningssystem.

Fru talman! Med zoonos menas, som jag sade i inledningen, en sjukdom eller ett smittoämne som naturligt kan överföras från djur till människa eller vice versa. Exempel är EHEC, kampylobakterios, borrelios och

den kanske mest kända, salmonella. Dessa sjukdomar påverkar sällan djuren, men för oss människor kan de vara mycket allvarliga.

Nya zoonoser uppstår hela tiden genom smittoämnen som ändrar karaktär eller kända smittoämnen som sprids till nya områden eller finner nya värddjur.

Den nya zoonoslagen omfattar såväl allmänna förebyggande åtgärder som kontroll- och bekämpningsåtgärder.

Salmonella är den zoonos som än så länge bör omfattas av lagen. Ännu finns inte tillräckliga kunskaper om hur man kontrollerar och bekämpar andra zoonoser. Men forskarna jobbar vidare och när det finns en grundläggande kunskap om ett smittoämne eller en sjukdom kan Jordbruksverket besluta att den skall ingå i lagen. Målsättningen är att EHEC så snart som möjligt kan införas i zoonoslagen.

Principen för ersättningar enligt zoonoslagen skiljer sig från principen i epizootilagen. Skillnaden motiveras med att åtgärder enligt epizootilagen kan bli mycket omfattande på grund av oväntade och ibland katastrofartade sjukdomsutbrott.

Risken för t.ex. ett salmonellautbrott är något som varje djurägare måste ta hänsyn till och försöka förebygga så långt som möjligt, eftersom salmonellasmittan alltid finns i den omgivande miljön.

Det är viktigt att staten, näringen och djurägarna delar på det ekonomiska ansvaret för kontroll och bekämpning. Alla gynnas av att bekämpningen lyckas och att utbrott begränsas. Det handlar om eget ansvar och försiktighet.

Fru talman! Utskottet är överens om det mesta i regeringens förslag. När det gäller ersättningsprinciperna är vi dock oense. Här har Moderaterna, Kristdemokraterna och Centern en gemensam reservation som går ut på att ersättningsnivåerna skall höjas och knytas till olika kontrollprogram. Jag vill påminna reservanterna om att Sverige fortfarande har ett bra ersättningssystem även om ersättningen vid produktionsbortfall nu sänks till 50 %. Det tycker jag man kan se som en viss självrisk. Övriga talare pratar om att ersättningen skall sänkas. Det är ersättningen vid produktionsbortfall som sänks till 50 %. Övriga ersättningar ligger kvar oförändrade. Sverige är ett av de få länder som bl.a. ger ersättning för produktionsbortfall.

Utskottsmajoriteten står bakom betänkandet, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 223 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Enligt min uppfattning är det viktigt att man stimulerar till förebyggande åtgärder. Jag anser att förslagen i betänkandet inte gör det. Jag skulle vilja höra Ann-Kristine Johanssons uppfattning i den frågan.

Det måste vara en målsättning i allt politiskt arbete att man försöker förenkla saker och ting så mycket som möjligt. De ersättningsregler som nu föreslås innebär i mitt tycke ingen förenkling alls, snarare en utökad möjlighet till godtycke från den som skall avgöra hur stor ersättning som skall utgå. Även i den frågan vill jag höra Ann-Kristine Johanssons uppfattning.

Anf. 224 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Eskil Erlandsson tar upp att det är viktigt att stimulera till förebyggande åtgärder. Det håller jag fullständigt med om. Jag anser att de lagar vi nu fattar beslut om gör det. Det är viktigt med förebyggande djurhälsoarbete, att djurägaren har bra koll på hur djuren mår och att möjligheten att få in smitta begränsas. Det är ett gemensamt ansvar för staten, djurägaren och näringen att se till att begränsa den möjligheten och förebygga så mycket som möjligt. Jag anser att lagen gör det.

Anf. 225 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är förstås inte nöjd med det första svaret. Jag har inte fått något konkret exempel på vad stimulans från er sida gentemot djurägarna innebär.

Men så över till min andra fråga som jag fullkomligt saknar svar på. Det skulle vara intressant att få höra hur Ann-Kristine Johansson menar att man skall förebygga det godtycke som kan bli följden av den föreslagna lagstiftningen.

Anf. 226 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller godtycke och lagstiftning anser jag att lagstiftningen ger möjlighet till att ge en bra ersättning. Djurägarnas ansvar är viktigt. Det är inga krångliga regler i den nya lagstiftningen. Det är egentligen samma lagstiftning som förut. Vi minskar bara ersättningen för produktionsbortfall till 50 %.

Anf. 227 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Epizootilagen är en katastroflag. Javisst är det så. Men då får inga ökade risker tas, Ann-Kristine Johansson. Jag har själv som 14-åring upplevt när granngården fick mul- och klövsjuka. Den oerhörda dramatik som det innebär inte bara på den gården utan på gårdarna runt omkring och för samhället i övrigt glömmer jag aldrig. Det var höga kostnader med tanke på de snabba åtgärder som trots allt vidtogs. Risken är nu uppenbarligen betydligt större att man drar på att göra en anmälan. Man vet ju att ersättningarna är sämre, och kanske har man inte riktigt sett hur allvarligt det är. En halv dags eller en dags försenad anmälan kan betyda spridning till fler gårdar i grannskapet. Det är den risk vi från oppositionen i det här fallet inte vill ta.

Därför vill jag fråga Ann-Kristine Johansson om hon ändå inte håller med om att riskerna har blivit större för smittsamma sjukdomar genom de numera öppna gränserna. Mot den bakgrunden kan försämringen av ersättningen inte ses som en stimulans. Det är ju tvärtom så att det är en försämring, och det kan ju inte med bästa vilja i världen betecknas som en stimulans. Tycker ändå inte Ann-Kristine Johansson att det är ökade risker och att man inte borde få ta dem?

Anf. 228 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag håller fullständigt med Ingvar Eriksson. I och med att vi har öppnare gränser och att inköp av levande djur har ökat, ökar också riskerna för att få hit smittsamma djursjukdomar. Det håller jag fullstän-

digt med om. Men den här lagstiftningen ger ju möjlighet att förebygga det så mycket som möjligt.

Jag kan inte tro att det bara handlar om att vi sänker ersättningen för produktionsbortfall till 50 %. Jag kan inte tro att det gör att riskerna ökar ännu mer eller att djurägarna inte gör anmälan i tid. Det kan inte handla bara om det. Djurägarna är ju självklart bekymrade och vill se att djuren mår så bra som möjligt. Misstänker man en sjukdom är jag övertygad om att den kommer att anmälas i tid, så jag tror inte att ersättningen för produktionsbortfallet minskar riskerna.

Anf. 229 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Fru talman! Ann-Kristine Johansson håller med om att riskerna har ökat. Det är mot den bakgrunden jag inte kan förstå varför man inte kan behålla de ersättningsregler som tidigare har varit gällande. Det hade varit en klok åtgärd. Vad gör Ann-Kristine Johansson om det nu uppträder en husdjursjukdom som snabbt går över landet? Man förstår ju att det bara behövs att ett par personer inte tar sitt ansvar för att vi skall ha en spridning som är väldigt snabb. Vad gör man då?

Det är ju inte så att lantbrukarna har det ekonomiska utrymmet för att ta ett ökat ekonomiskt ansvar för vad som kan hända efter en sådan smittspridning. Det är ju hela samhällets viktiga uppgift att se till att detta inte inträffar. Jag hoppas att Ann-Kristine Johansson håller med mig om att det här är ett samhällsintresse av brett format, inte minst med tanke på att vi hoppas att kunna behålla och stärka jordbrukets utrymme i det svenska samhället i framtiden.

Anf. 230 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att vi är rätt överens, Ingvar Eriksson och jag, om att det är stor risk och om att vi måste göra allt vi kan från samhällets sida tillsammans med näringen och djurägarna för att begränsa risken för att få in smittsamma sjukdomar. Om detta blomstrar upp eller om detta kommer in igen och det sker ett utbrott gäller det att epizootilagen träder in direkt. Jag tror fortfarande inte att det är ersättningsprincipen för produktionsbortfall som begränsar det hela.

I och med att vi fattar beslut om lagstiftningen förutsätter jag att näringen funderar över vilka försäkringslösningar som i så fall krävs. Jag vet att Ingvar Eriksson inte har någon replik. Men det måste finnas någon möjlighet att få försäkringsbolagen att träda in i så fall vid ett sådant utbrott om man känner att 50 % inte är tillräckligt.

Anf. 231 CAROLINE HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Om tidsfaktorn nu är så viktig och smittan går under katastrofbenämning, tror då Ann-Kristine Johansson att incitamentet att meddela sjukdom tidigt ökar om man sänker ersättningen? Är det en rimlig signal att sänka ersättningen om det nu handlar om en katastrof?

Ett argument som vi har hört är att EU har lägre ersättningsregler och att det är rimligt att Sverige skall ha samma system. Men då får man faktiskt inte glömma att de länderna också har ett sämre djurhälsoläge.

Anf. 232 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s):

Fru talman! Tidsfaktorn är viktig, det tror jag att vi alla är överens om. Det är viktigt att snabbt sätta in åtgärder när ett utbrott sker.

Jag hävdar fortfarande att ersättningen för produktionsbortfall inte är det som gör att djurägaren inte gör anmälan i tid. Det måste handla om bekymret om djuren och om att man kan tappa inkomster om man inte gör anmälan i tid. Är det sedan så att man är bekymrad över det här med 50 % anser jag att näringen får fundera. Det borde finnas lösningar när det gäller försäkringssystem. Det borde gå att få en försäkring som täcker in detta. Det finns det för andra företag. Ni hävdar hela tiden från kristdemokraternas sida att lantbruket skall ses som ett vanligt företag. När det gäller vanliga företag finns det försäkringslösningar för produktionsbortfall. Det borde även finnas det inom jordbruket.

Anf. 233 CAROLINE HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! När det gäller försäkringslösningar, som Ann-Kristine Johansson talar om, bedömer åtminstone försäkringsbolaget Agria i ett remissyttrande att det är mycket svårt att få ett frivilligt försäkringssystem och att kunna erbjuda försäkringar mot epizootisjukdomar på grund av oöverblickbara konsekvenser, så där håller jag inte riktigt med.

Sedan tycker jag inte att jag fick svar på min fråga om det verkligen är så att Ann-Kristine Johansson anser att det här innebär att incitamentet för att anmäla misstänkt sjukdom faktiskt ökar.

Sedan skulle jag slutligen vilja säga att den enda vinst som staten faktiskt kan göra är en mycket kortsiktig ekonomisk vinst. På sikt kan faktiskt de här förslagen få stora samhällsekonomiska konsekvenser eftersom de faktiskt kan utgöra risk för folkhälsan.

Anf. 234 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s):

Fru talman! Den här debatten tenderar att handla om att vi försämrar en lagstiftning och tar bort ersättningarna till lantbruket. Men det är faktiskt så att den här lagstiftningen förbättrar möjligheten att hantera smittsamma djursjukdomar. Det är fortfarande så att full ersättning lämnas för avlivade djur, för inkomstförlust osv. Men när det gäller produktionsbortfallet sänks ersättningen till 50 %. Det tror inte jag är ett incitament för att djurägaren inte gör anmälan i tid. Jag tror fortfarande att djurägaren är mån om sina djur och ser till att de mår bra och att djurägaren gör sin anmälan så att vi kan begränsa ett utbrott. Det handlar om att begränsa ett utbrott så att det inte sprider sig även till många andra gårdar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 20 maj.)

15 § Utstationering av arbetstagare

Föredrogs
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1998/99:AU9
Utstationering av arbetstagare (prop. 1998/99:90)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 20 maj.)

16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 19 maj

1998/99:633 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till utrikesministern
Åtgärder för att hjälpa indianorganisationen ONIC

1998/99:634 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till utrikesministern
Haagtribunalens resurser

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 25 maj.

17 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 19 maj

1998/99:594 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern
Smittskyddslagstiftningen

1998/99:600 av *Lena Olsson* (v) till socialministern
Läkemedlet dextropropoxifen

1998/99:607 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Steriliserade och bostadsbidraget

1998/99:611 av *Viviann Gerdin* (c) till miljöministern
Reservatsbildningar i jordbruket

1998/99:619 av *Per-Olof Svensson* (s) till näringsministern
Bidrag till restelektrifiering

1998/99:621 av *Åke Sandström* (c) till miljöministern
Urval av skyddsvärd skog

1998/99:623 av *Göran Hägglund* (kd) till statsrådet Leif Pagrotsky
Generaldirektör för Exportkreditnämnden

1998/99:624 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Invandrarelever

1998/99:625 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansministern
Personalköp av datorer

Prot. 1998/99:96
19 maj

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 25 maj.

18 § Kammaren åtskildes kl. 21.29.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 38 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 77 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 114 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.54,
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.56,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 14 § anf. 219 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
2 § Förnyad bordläggning.....	1
3 § Ersättning av staten till steriliserade i vissa fall.....	1
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU13	1
Anf. 1 CATHERINE PERSSON (s)	1
(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)	3
4 § Vissa ändringar i läkemedelsförmånen m.m.....	3
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU14	3
Anf. 2 LEIF CARLSON (m).....	3
Anf. 3 CHATRINE PÅLSSON (kd).....	7
Anf. 4 KENNETH JOHANSSON (c).....	9
Anf. 5 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	12
Anf. 6 MATZ HAMMARSTRÖM (mp)	15
Anf. 7 LEIF CARLSON (m) replik.....	17
Anf. 8 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik	17
Anf. 9 LEIF CARLSON (m) replik.....	18
Anf. 10 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik	18
Anf. 11 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	18
Anf. 12 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik	19
Anf. 13 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	19
Anf. 14 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik	19
Anf. 15 KENNETH JOHANSSON (c) replik	20
Anf. 16 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik	20
Anf. 17 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	20
Anf. 18 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik	20
Anf. 19 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	21
Anf. 20 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik	21
Anf. 21 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	21
Anf. 22 MATZ HAMMARSTRÖM (mp) replik	21
Anf. 23 CONNY ÖHMAN (s)	22
Anf. 24 LEIF CARLSON (m) replik.....	25
Anf. 25 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	25
Anf. 26 LEIF CARLSON (m) replik.....	26
Anf. 27 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	27
Anf. 28 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	27
Anf. 29 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	27
Anf. 30 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	28
Anf. 31 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	28
Anf. 32 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	28
Anf. 33 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	29
Anf. 34 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	29
Anf. 35 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	29
Anf. 36 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	30
Anf. 37 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	30
Anf. 38 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	30
Anf. 39 LEIF CARLSON (m) replik.....	34

Anf. 40	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	34
Anf. 41	LEIF CARLSON (m) replik.....	35
Anf. 42	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	36
Anf. 43	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	36
Anf. 44	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	36
Anf. 45	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	37
Anf. 46	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	37
Anf. 47	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	38
Anf. 48	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	38
Anf. 49	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	38
Anf. 50	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	39
Anf. 51	KENNETH JOHANSSON (c) replik	39
Anf. 52	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	40
Anf. 53	KENNETH JOHANSSON (c) replik	40
Anf. 54	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	41
Anf. 55	INGRID BURMAN (v).....	41
Anf. 56	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	44
Anf. 57	INGRID BURMAN (v) replik.....	44
Anf. 58	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	45
Anf. 59	INGRID BURMAN (v) replik.....	45
Anf. 60	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	45
Anf. 61	INGRID BURMAN (v) replik.....	46
Anf. 62	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	46
Anf. 63	INGRID BURMAN (v) replik.....	47
Anf. 64	LEIF CARLSON (m) replik.....	47
Anf. 65	INGRID BURMAN (v) replik.....	48
Anf. 66	LEIF CARLSON (m) replik.....	48
Anf. 67	INGRID BURMAN (v) replik.....	49
Anf. 68	KENNETH JOHANSSON (c) replik	49
Anf. 69	INGRID BURMAN (v) replik.....	49
Anf. 70	KENNETH JOHANSSON (c) replik	50
Anf. 71	INGRID BURMAN (v) replik.....	50
Anf. 72	THOMAS JULIN (mp)	51
	(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)	52
5 §	En stärkt kommunal revision	52
	Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU30	52
Anf. 73	JERRY MARTINGER (m)	52
Anf. 74	INGVAR SVENSSON (kd)	55
Anf. 75	HELENA BARGHOLTZ (fp).....	56
Anf. 76	PER LAGER (mp).....	58
Anf. 77	KERSTIN KRISTIANSSON (s)	60
Anf. 78	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	61
Anf. 79	KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	62
Anf. 80	HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	62
Anf. 81	KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	62
Anf. 82	JERRY MARTINGER (m) replik	63
Anf. 83	KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	63
Anf. 84	JERRY MARTINGER (m) replik	64
Anf. 85	KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	64

Anf. 86 PER LAGER (mp) replik	64
Anf. 87 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	64
Anf. 88 PER LAGER (mp) replik	65
Anf. 89 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	65
(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)	65
6 § Kommunala kompetensfrågor.....	66
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU24	66
Anf. 90 JERRY MARTINGER (m)	66
Anf. 91 KARIN PILSÄTER (fp)	69
Anf. 92 KERSTIN KRISTIANSSON (s).....	71
Anf. 93 KARIN PILSÄTER (fp) replik	72
Anf. 94 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	72
Anf. 95 KARIN PILSÄTER (fp) replik	73
Anf. 96 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	73
Anf. 97 JERRY MARTINGER (m) replik.....	74
Anf. 98 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	74
Anf. 99 JERRY MARTINGER (m) replik.....	75
Anf. 100 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	75
Anf. 101 MATS EINARSSON (v).....	75
Anf. 102 KARIN PILSÄTER (fp)	76
Anf. 103 MATS EINARSSON (v).....	77
Anf. 104 KARIN PILSÄTER (fp)	77
Anf. 105 MATS EINARSSON (v).....	78
(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)	78
7 § Myndigheters öppethållande	78
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU28	78
(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)	78
8 § Polisfrågor.....	79
Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU21	79
Anf. 106 MAUD EKENDAHL (m)	79
Anf. 107 RAGNWI MARCELIND (kd).....	80
Anf. 108 SIW PERSSON (fp).....	82
Anf. 109 KIA ANDREASSON (mp)	83
Anf. 110 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	86
Anf. 111 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	86
Anf. 112 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	87
Anf. 113 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	87
Anf. 114 MARGARETA SANDGREN (s).....	87
Anf. 115 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	90
Anf. 116 MARGARETA SANDGREN (s) replik	90
Anf. 117 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	91
Anf. 118 MARGARETA SANDGREN (s) replik	91
Anf. 119 RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	91
Anf. 120 MARGARETA SANDGREN (s) replik	91
Anf. 121 RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	92
Anf. 122 MARGARETA SANDGREN (s) replik	92
Anf. 123 ALICE ÅSTRÖM (v).....	92
Anf. 124 MAUD EKENDAHL (m) replik.....	94
Anf. 125 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	95

Anf. 126 MAUD EKENDAHL (m) replik	95
Anf. 127 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	96
Anf. 128 RAGNWI MARCELIND (kd) replik	96
Anf. 129 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	96
Anf. 130 RAGNWI MARCELIND (kd) replik	97
Anf. 131 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	97
Anf. 132 GUNNEL WALLIN (c)	97
Anf. 133 MARGARETA SANDGREN (s) replik.....	98
Anf. 134 GUNNEL WALLIN (c) replik	99
Anf. 135 MARGARETA SANDGREN (s) replik.....	99
Anf. 136 GUNNEL WALLIN (c) replik	99
Anf. 137 GÖRAN LINDBLAD (m).....	99
Anf. 138 KIA ANDREASSON (mp)	101
Anf. 139 GÖRAN LINDBLAD (m).....	101
Anf. 140 KIA ANDREASSON (mp)	101
Anf. 141 GÖRAN LINDBLAD (m).....	101
(Beslut fattades efter 9 § anf. 142.)	102
9 § Försöksverksamhet med videoteknik i rättegång	102
Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU23.....	102
Anf. 142 ANDERS G HÖGMARK (m).....	102
(forts.).....	103
Ajournering.....	103
Återupptagna förhandlingar	103
Beslut	103
SoU13 Ersättning av staten till steriliserade i vissa fall.....	103
SoU14 Vissa ändringar i läkemedelsförmånen m.m.	103
KU30 En stärkt kommunal revision	105
KU24 Kommunala kompetensfrågor.....	106
KU28 Myndigheters öppethållande.....	106
JuU21 Polisfrågor.....	106
(forts.).....	107
Ajournering.....	107
Återupptagna förhandlingar	107
(forts.) Beslut.....	107
JuU21 Polisfrågor (forts.).....	107
9 § (forts.) Försöksverksamhet med videoteknik i rättegång	
(forts. JuU23).....	108
Anf. 143 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd)	108
Anf. 144 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s)	109
Anf. 145 ALICE ÅSTRÖM (v).....	110
Anf. 146 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	111
Anf. 147 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	111
Anf. 148 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd) replik	112
Anf. 149 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	112
Anf. 150 GUNNEL WALLIN (c)	112
Anf. 151 KIA ANDREASSON (mp)	112
Anf. 152 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd)	113
Anf. 153 KIA ANDREASSON (mp)	113
(Beslut skulle fattas den 20 maj.)	113

10 § Rätt psykiatriskt forskningsregister.....	113
Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU25.....	113
Anf. 154 INGEMAR VÄNERLÖV (kd)	113
Anf. 155 GUNNEL WALLIN (c)	115
Anf. 156 SIW PERSSON (fp).....	115
Anf. 157 HELENA FRISK (s).....	116
Anf. 158 GUNNEL WALLIN (c).....	118
Anf. 159 HELENA FRISK (s).....	118
(Beslut skulle fattas den 20 maj.).....	118
11 § Påföljdsfrågor	118
Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU27.....	118
Anf. 160 JEPPE JOHNSSON (m).....	118
Anf. 161 ALICE ÅSTRÖM (v).....	121
Anf. 162 JEPPE JOHNSSON (m) replik	124
Anf. 163 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	124
Anf. 164 JEPPE JOHNSSON (m) replik	125
Anf. 165 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	125
Anf. 166 INGEMAR VÄNERLÖV (kd)	125
(forts.).....	128
Ajournering.....	128
Återupptagna förhandlingar	128
11 § (forts.) Påföljdsfrågor (forts. JuU27).....	128
Anf. 167 GUNNEL WALLIN (c).....	128
Anf. 168 MÄRTA JOHANSSON (s).....	129
Anf. 169 JEPPE JOHNSSON (m) replik	131
Anf. 170 MÄRTA JOHANSSON (s) replik.....	131
Anf. 171 KIA ANDREASSON (mp).....	131
Anf. 172 JEPPE JOHNSSON (m).....	132
Anf. 173 KIA ANDREASSON (mp).....	133
(Beslut skulle fattas den 20 maj.).....	133
12 § Yrkestrafik.....	133
Trafikutskottets betänkande 1998/99:TU10.....	133
Anf. 174 LARS BJÖRKMAN (m).....	133
Anf. 175 KARIN SVENSSON SMITH (v)	135
Anf. 176 LARS BJÖRKMAN (m) replik	137
Anf. 177 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	137
Anf. 178 LARS BJÖRKMAN (m) replik	137
Anf. 179 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	138
Anf. 180 JOHNNY GYLLING (kd)	138
Anf. 181 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	140
Anf. 182 JOHNNY GYLLING (kd) replik	140
Anf. 183 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	140
Anf. 184 JOHNNY GYLLING (kd) replik	140
Anf. 185 KENTH SKÅRVIK (fp)	141
Anf. 186 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s)	141
Anf. 187 LARS BJÖRKMAN (m) replik	145
Anf. 188 CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik	145
Anf. 189 LARS BJÖRKMAN (m) replik	145

Anf. 190	CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik	146
Anf. 191	JOHNNY GYLLING (kd) replik	146
Anf. 192	CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik	147
Anf. 193	JOHNNY GYLLING (kd) replik	147
Anf. 194	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m).....	147
Anf. 195	KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	148
Anf. 196	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	149
Anf. 197	KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	149
Anf. 198	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	149
Anf. 199	CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik	149
Anf. 200	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	150
Anf. 201	CLAES-GÖRAN BRANDIN (s) replik	150
Anf. 202	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m) replik	150
Anf. 203	VIVIANN GERDIN (c)	150
Anf. 204	KARIN SVENSSON SMITH (v).....	151
Anf. 205	VIVIANN GERDIN (c)	152
Anf. 206	KARIN SVENSSON SMITH (v).....	152
Anf. 207	VIVIANN GERDIN (c)	152
	(Beslut skulle fattas den 20 maj.)	153
13 §	Vissa trafikfrågor m.m.	153
	Trafikutskottets betänkande 1998/99:TU13	153
Anf. 208	TUVE SKÅNBERG (kd)	153
Anf. 209	INGER SEGELSTRÖM (s)	154
Anf. 210	TUVE SKÅNBERG (kd) replik.....	155
Anf. 211	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	155
Anf. 212	TUVE SKÅNBERG (kd) replik.....	155
Anf. 213	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	155
Anf. 214	KARIN SVENSSON SMITH (v).....	155
Anf. 215	INGER SEGELSTRÖM (s)	156
Anf. 216	KARIN SVENSSON SMITH (v).....	156
Anf. 217	INGER SEGELSTRÖM (s)	156
Anf. 218	KARIN SVENSSON SMITH (v).....	156
	(Beslut skulle fattas den 20 maj.)	157
14 §	Bekämpning av smittsamma djursjukdomar	157
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 1998/99: MJU9	157
Anf. 219	INGVAR ERIKSSON (m)	157
Anf. 220	CAROLINE HAGSTRÖM (kd).....	158
Anf. 221	ESKIL ERLANDSSON (c).....	159
Anf. 222	ANN-KRISTINE JOHANSSON (s)	160
Anf. 223	ESKIL ERLANDSSON (c) replik.....	162
Anf. 224	ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik	163
Anf. 225	ESKIL ERLANDSSON (c) replik.....	163
Anf. 226	ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik	163
Anf. 227	INGVAR ERIKSSON (m) replik.....	163
Anf. 228	ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik	163
Anf. 229	INGVAR ERIKSSON (m) replik.....	164
Anf. 230	ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik	164
Anf. 231	CAROLINE HAGSTRÖM (kd).....	164
Anf. 232	ANN-KRISTINE JOHANSSON (s)	165

Prot. 1998/99:96
19 maj

Anf. 233 CAROLINE HAGSTRÖM (kd).....	165
Anf. 234 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s)	165
(Beslut skulle fattas den 20 maj.)	165
15 § Utstationering av arbetstagare	166
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1998/99:AU9	166
(Beslut skulle fattas den 20 maj.)	166
16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	166
17 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	166
18 § Kammaren åtskildes kl. 21.29.	167

Elanders Gotab, Stockholm 1999